

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE

XXXIX. ÉVFOLYAM. 1912.

SZERKESZTETTÉK:

LÖVY MÓR ÉS MARCSEK ANDOR.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ 1912.

SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALATA.

563 —

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE

XXXIX. ÉVFOLYAM. 1912.

SZERKESZTETTÉK:

LÖVY MÓR ÉS **MARCSEK ANDOR.**

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ 1912.

SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALATA.

Tapasztalataim, melyeket több évi működésem alatt bécsi, német és belgiumi gyógyszerárakban szereztem, arra indítottak, hogy a dr. Kvapil orvosi utasítása szerint összeállított

kárpáti egészségi labdacsokat

forgalomba hozzam, melyek **eldugulás, nyálkásodás, étvágyhiány, gyomor-baj, felfúvódások, szédülés, fejfájás, váltóláz, aranyér, bőrkilütések, köszvény, vízkór és vesebajok** ellen a legfényesebb sikerrel alkalmazhatók.

Szétküldési főraktár:

Friedrich János gyógyszerésznél Malackán, Pozsony megye.

Egy skatulya ára 42 fillér, egy tekercs 6 dobozzal 2 korona 10 fillér. Ha a labdacsok árához 40 fillér mellékeltetik, akkor a megrendelt mennyiség az egész biradalomban bárhova bérmentve küldetik.

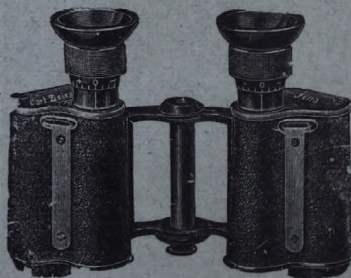
Tisztelt gyógyszerész úr! Van szerencsém felkérni, legyen szives nekem 12 dobozzal az ön kárpáti piluláiból küldeni, melyeknek hatásáról már meggyőződtem s ezentúl másoknak is ajánlani fogom. — Pécskán, 1896. február hó 7-én. Tisztelettel dr. **Temesi Rastler Ödön**, járási orvos.

Tekintetes gyógyszerész úr! Szíveskedjék újból két tekercset az ön kárpáti egészségi labdacsoiból küldeni, mert azok oly hírnévre tettek szert ezen a vidéken, hogy egy házban sem nélkülözhetik. Különösen nagyon használhatók végbélnehézségknél és nagyon elősegítik a folytonosan ülő egyéneknél az emésztést. — Görgény-Szt.-Imre. Tisztelettel dr. **Herberth Károly**, járási körorvos.

Küldjön nekünk postautánvétellel 10 tekercset a jelesen bevált kárpáti egészségi labdacsoiból. — 1894. szeptember 2-án. Tisztelettel Vizgyógyintézet Kaltenleutgeben, dr. **Wilhelm Winternitz**, tanár.

Tekintetes gyógyszerész urnak, Malacka. Szíveskedjék az ön által készített kitünő hatású kárpáti labdacsoiból saját szükséguletemre 2 tekercset 12 skatulyával küldeni. Egyszersmind megígérem, hogy labdacsoit bámulatos hatásuk miatt gyakorlatomban mindenkinek ajánlani fogom. — Kelt C.-Bercelen, 1898. április 19-én. Kiváló tisztelettel **Balázs Gyula**, községi orvos.

Kettős utazó-látócsövek

kívül chagrin-bőrrel bevonva, feketére lakkozott foglalványban, achromatikus tárgylencsékkel 10 K, nagyobb alakban 20 és 24 K. Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 30 K, kettős utazó látócsövek aluminiumból 30—40—50 K.

Távolságmérők, zsebhőmérők, zsebaneroidok, iránytűk, fényképészeti készülékek

művészek, műkedvelők, turisták, nyaraló-tulajdonosok stb. számára. Igen egyszerű eljárás, biztos sikerrel. Nagy választék 40 K-tól feljebb.

Calderoni és Társa • BUDAPEST, •
Gizella-tér 1. szám.

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE

XXXIX. ÉVFOLYAM. 1912.
1 MÜMELLÉKLETTEL ÉS 11 SZÖVEGKÉPPEL.

SZERKESZTETTÉK:

LÖVY MÓR ÉS **MARCSEK ANDOR.**

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ 1912.

SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALATA.

300880

Szerkesztő-bizottság.

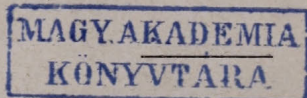
Elnök: Fischer Miklós.

Tagok: Dénes Ferenc, Hajts Béla, Kintzler Árpád, Kövi Imre, Róth Márton és az osztályok képviselői.

Köszönetnyilvánítás.

A t. szerző uraknak, akiknek dolgozatai ez Évkönyvben megjelentek, továbbá Hajts Béla, Hoch Ferenc, Kintzler Árpád és Kövi Imre uraknak egyes cikkek fordításáért, valamint Róth Márton úrnak szíves tanácsaival nyújtott támogatásáért hálás köszönetet mond

a szerkesztőség.

Azokat a t. urakat, akik Évkönyvünket becses cikkeikkel támogatják, kérjük, hogy dolgozataikat legkésőbbben f. évi október hó 1-éig küldjék be.

A szerkesztőség.

Dívald grafikai műintézet, Eperjes.

Maurer Endre felv.

Bástyagerinc. — Basteigrat.

Tartalomjegyzék.

I. Értekezések.

	Lap
Dr. Czirbusz Géza, Határnevek és hágók a Kárpátokban	1
Gyórfy István, Bibliographia botanica Tatraënsis I. ...	21

II. Cikkek.

Dr. Komarnicki Gyula, Gerincvándorlás a Nagyszalóki csúcsról a Bibircsre ...	26
Dr. Serényi Jenő, Téli túrák a Magas-Tátrában ...	48
Teleki Zakariás Sándor, A beszélő kövek között ...	58
Mervay Sándor, A Kiszelpatak völgye télen ...	70
Barcza Imre, A Batizfalvi gerincen ...	89
Lóvy Emma, Téli túra a Beszkidekbe ...	94
Ifj. Kregczy Tibold, A Ganek északi fala ...	99

III. Egyesületi ügyek.

A M. K. E. védnöke, tiszteletbeli elnöke s tagjai, tisztviselői, választmánya ...	106
A M. K. E. múzeumi bizottsága, képviselői ...	107
Választmányi gyűlés jegyzőkönyve ...	108
Közgyűlés jegyzőkönyve ...	110
Alelnöki jelentés ...	114
Választmányi gyűlés jegyzőkönyve ...	122
A M. K. E. zárószámadása ...	130
A M. K. E. alapítványainak kimutatása ...	132
A M. K. E. költségelőirányzata ...	134
A M. K. E. múzeum-bizottságának jelentése ...	136

Az osztályok jelentései.

	Lap
Eperjesi osztály	142
Gölnicvölgyi osztály	146
Gömöri osztály	147
Iglói osztály	150
Keleti Kárpátok osztálya	152
Lócsei osztály	156
Sziléziai osztály	157
Zólyomgyei osztály	160

IV. Apró közlemények.

Az 1911. évi új túrák a Magas-Tátrában, dr. Serényi Jenőtől	162
Egy iskola tanulmánykirándulásai, Hajts Bélától	165
Turistabalesetek 1911-ben	167

V. Irodalom.

Die Hohe Tátra... ..	170
----------------------	-----

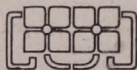
VI. Fürdőink.

Szent Lukács-fürdő, L. M.-től	171
--------------------------------------	-----

VII Egyesületünk halottjai.

Marcsek Andor, L. M.-től... ..	175
Paul Menzel, Johannes Müllertől	177

VIII. Hirdetések.

I. Értekezések.

Határnevek és hágók a Kárpátokban.

— Hunfalvy János emlékezetének ajánlva. —

Irta: Dr. Czirbusz Géza.

I.

a) Hunfalvy János emlékezete.

1820—1888.

Jövő évben negyedszáz esztendeje lesz annak, hogy boldogult professzorom *Hunfalvy János*, derék szepesi tudósunk lelke elhagyta ezt a földet, melynek leírása életét betöltötte és a globusznak azt a kis országát, melynek geografiájáért többet tett, mint előtte élt és utána jött geografusok akármelyike.

Mióta a természettudomány jött divatba s az Ostwald-féle naturalizmus forralta fel a fejeket, nálunk is, miként a németeknél, bizonyos fölényességgel néznek le azon tudósokra, kik geografiát tanítottak és nem természettudományt csináltak a geografiából.

Hunfalvy Ritter iskolájához tartozott annyiban, hogy a föld felületi alkotását vonatkozásba hozta az ember földi sorával, történelmi szereplésével. Azt azonban sohasem mondotta, amit Ritter vallott: „So viel ist entschieden, (dehogy az!) die Geschichte steht nicht *neben*, sondern *in der Natur*.“*) Még Ratzel morfografiai fatalizmusához sem tartozott, nem is említve Guyot, Ruget, Kappot, kiknek neveit emlegette ugyan előadásaiiban, hanem állást soha nem foglalt mellettük. Neki az *összehasonlító* geografia tetszett, azzal a sejtelemszerűséggel, melyet Peschel „Neue Probleme der vergleichenden Erdkunde“ című klasszikus könyvecskéjében az ő utánozhatatlan

*) »Annyi el van döntve, hogy a történelmi nem a természet mellett, hanem benne van.«

stilusbeli finomságával a geográfiai világ elé tárt. Csak tárt, hogy gondolkodóba ejtse a fiatal geográfusokat, vajjon a formai hasonlatosságokban nem rejlik-e valamelyes törvényszerűség? Peschel azonban sohasem praetendálta az analógiák matematikai igazságát, Hunfalvy sem, megmaradtak *valószínűség* álláspontján, mint minden józan eszű tudós és széles látással bíró ember. És csodás dolog, most — régen e két összehasonlító geográfus halála után, mióta a Suess-féle contractió elmélet kitombolta magát, megint kezdenek visszatérni az emelés elméletéhez s hivatkoznak Peschel összehasonlításaira, mint geográfiai tényekre, melyekre a geophysica ad majd feleletet (V. ö. Köhler: Entstehung d. Kontinente, Vulkane und Gebirge. 1908.), mert Hunfalvy nem volt elfogult tudós, meglátszott rajta, hogy műveltsége, tudása humánus nevelésben gyökerezett. Sokat tudott, de nem rendszertelenül, polyhisztör és encyklopedikus volt a szó nemes értelmében, hogy t. i. minden érdekelte, ami a geografia körébe vonható és mindennek megtalálta a kapcsolatát a geográfiában, az Emberről és Földről szóló tudományban.

Hunfalvy nem tartozott az orangutang dicsőítő tudósok közé, kik az embert az állatvilágba degradálják s olybá veszik, mint a jurakorbeli repülőgyíkokat vagy más, ideiglenes életformákat. Hunfalvy nem ejtette ki ezt a szót anthropogeografia ilyen értelemben, aminőben ma ezt a naturalisztikus geográfusok, p. o. Hettner Philippson, Herbertson veszik, hogy t. i. ugyanily törvények irányítják az emberiség geográfiai megjelenését, elterjedését, elrendezkedését, mint pl. az állatok és növények regionális elhelyezkedését Földünk felületén. Nagyon jól tudta, de ki is emelte Peschel Oszkárral az ember intellektuális fölényét, oksági ösztönét, erkölcsi praedispositióját a szerves világ fölött. Ezért kedvelte annyira Peschel „Völkerkunde“-ját, azért citálta oly gyakran Abhandlungjait, mert Ritterrel ellentétben a race-nak is deferált a geográfiában, mit Peschel elégszer hangoztatott. Nem elég a geográfiai kedvezmény, vagy Richthofen a geologizáló soi-disant-geográfusok bálványának kifejezése szerint „a fölszerelés“ — ember is kell hozzá, ki a geográfiai kedvezményeket föl bírja ismerni és a fölszerelést tudja hasznára fordítani, aki különb fölszerelést csinál magának értelmiségével, mellyel geográfiai akadályokon, rakoncátlan folyókon, hegybástyákon, óceánokon, levegőn diadalmaskodik. Egyszerűen azért, mert ember; nem potenciált csimpánz vagy orangutang, mert külön társadalma, külön léte van, melynek semmi köze a természeti törvényekhez, mert egyedül ő csinál történelmet, ő emlékszik vissza fájának multjára és terveket kovácsol fájának földi boldogítására a jövőben, mert politikai

eszes lény az ember, nem csupán melegvérű, ideig-óraig tartó, kétlábú egyenesen járó gerinces.

Plus ultra! Valamivel több ennél!

Világtörténelmében, mely maig sem avult el nemes emberies felfogásával és történelmi elfogulatlanságával, — ezt az igazi embert mutatta be Hunfalvy tanítványainak. Magyarázataiban soha sem mellőzte az ember erkölcsi, esztétikai oldalát és fölöttébb magasztalta a két Reclust, főleg Eliseét, ki azt írja 19. k. műveinek minden lapján, hogy az ember első megjelenésétől maig minden helyen és időben ember volt, nem állat és ember maradt.

Persze, hogy a monisztikus világnézet, mely egy kalap alá fog csigát, piócat, növényt, ásványt és embert — ezt ideológiának nevezi, geográfiai romantikának mondja. Előtte fontosabb, hogy hány köbméter a kőszegi hegység, hogy mi csoda fénytüneményei vannak a Balatonnak és majd kibúvik örömeiben, ha kisüti, hogy a Retyezát a Polyána Ruszkának és uram fia! a Damoglednek egyeredetű társa. A közből kihagyott hegyeken majestätikus geográfiai ugrással átal veti magát. Űsse a kő az orográfiai egységet, folyamatosságot, abban legfeljebb festők, fotografusok és turisták gyönyörködnek. Fő a tektonikai egység, a genetikus rend — vagyis az, mi volt régen a Földön. Hogy mi van jelenben? — az legfeljebb a kartográfiai intézeteket és vasutépítő spekulánsokat érdekelheti, a „tudományos“ (lucus a non lucendo) geográfiát csöppet sem.

Pedig Hunfalvy Jánosnak éppen az az elévülhetetlen érdeme, hogy a Föld geográfiai *tényeivel* számolt; nem papiros igazságokat, laboratoriumi bölcsességeket hirdetett, hanem a geográfiai tényeket közölte. Bármit mond az eltévelyedett modern geográfiai irány, végelemzésben a geográfia legfőbb célja a *topográfia*, a legideálisabb térkép és helyismeret marad. Térbeliség a geográfia gerince, Stuart Mill és egyéb gondolkodók véleménye szerint. Mindig a Hol? és Mikor? kérdése a fő, nem pedig a kauzalitás, a miért? kérdése. Erre a geográfiával kapcsolatos szellemi és természettudományok adnak feleletet, soha a geografus az ő kimért módszerével, körében és feladatával. Az angol geográfiai irodalom nagy része utazás, topográfia, gazdasági meg politikai geográfia (V. ö. Geogr. Journal London, 1911. 3. sz., 1912. januári füzetét, mely első sorban két vezető cikkével a gazdasági geográfiának deferál) Amerikában elsőrangú kérdés először a kontinens felmérése, a geográfiai tények constatalása és a gazdasági geográfia. A geologia ott külön tudomány, nem balkezes házastársa a geográfiának (V. ö. Münsterberg: „Die Amerikaner“

1911. 2. 99.) De az újabb irány exclusiv természettudományi túlzásaival és az Ember intelligenciájának szándékos mellőzésevel fejetetejére állította a geografiát. Nem ismerjük eléggé jól a geográfiai tényeket, mégis magyarázatukat tartjuk főkérdésnek. Hunfalvy két hatalmas művében „Magyarország természeti leírása“ és a „Magyar birodalom leírása“-ban geografiát írt, nem pedig természettudományt. Oly topografiát adott hazánkról, melynél jobbat, kimerítőbbet eddig senki sem nyújtott. Halála után a hazai geografiát elkapta egy szertelenségeivel fonák áramlat szele és oly geográfiai sötétség nehezedett nyomában a középiskolákra, hogy ideje volt ennek a naturalista elhatalmasodásnak útját állani. A geografia lerakódóhelye lett mindenféle természettudományi disciplinának, csak éppen a geográfiából jutott neki a legkevesebb. Ugy fajult el, mint a jellem és életrajzoló regény — detektiv-regénnyé. Máiig sincs például jóra való térképünk. Magyarországról a legnagyobb konfuzió uralkodik a hegyek csoportosításánál, magassági méreteknél. A letelepülés, kulturális és történeti, névmagyarázó geografia teljesen tabula rasa. Még a kis Svájc is tudott gyönyörű térképeket csinálni hazájáról és az Alpokról, minékünk pedig be kell érünk a katonai térképekkel s a földmívelési miniszterium révén létrejött Tisza- és Dunavölgy térképeivel. Csak a párisi kiállításon kiállított kitűnő hydrologiai térképet kellett volna átrajzolni és az ugyanott kiállított tektonikai térképpel egybevetve, kellett volna a geográfiai követelményeknek megfelelő nagyobb és iskolai célokra kisebb magyarországi térképeket csináltatni, — mindjárt más képet öltött volna a geográfiai érdeklődés és tudás a középiskolában.

Nem furcsa-e, hogy a par excellence földmívelésből élő Magyarországnak nincsen gazdasági térképe, nincsen a birtok megosztottságát, a településeket, kulturai intézmények, a nyelvjárások geográfiai elosztottságát feltűntető képe? Kigúnyolták Hunfalvyt, hogy csak topografus volt, pedig nem tudtak az ő topografiájánál jobbat nyújtani; kicsúfolták a vidéki szepesi Kárpátgyesületet (a szászokét Erdélyben nem merték kipelengérezni), hogy régi chablon szerint, nem pedig tudományosan ismerteti a Kárpátokat. S vajjon mi történt a Kárpátgyesületek munkásságán kívül a Kárpátok érdekében? Az, hogy *Uhlig* bécsi tanár leírta a Felvidéket, *de Martonne* a déli Kárpátokat, *Rehmann* lengyel professzor publikált legelőször összefüggő munkát a Kárpátok egész tömegéből, *Bielz* Erdélyről, *Partsch* írta meg a Magas-Tátra, *Ludomir Savitzki* krakkói tudós a Radnai hegyek glaciológiáját, *Pax* a Kárpátok növényrajzolatát. Hát miért e hányavetiség a tudomány szent nevében a dilettans vidékiesség lenézésében? Mert a

perifériákra még el nem hatolt a geologizáló geografia? Annak nem a jó vidék az oka.

Szó sincs róla, hogy kicsinyeljem ennek a geologizáló iránynak képviselőjét a geografiában, sőt igen fontosnak tartom, mint rendező és a multat magyarázó disciplinát, ha azt úgy kezelik, mint Harms, Kerp, Fick és más józan, higgadt geografsok teszik, kik a lakóhely történelmi multja mellett annak geologiai multját is adják s az embert kulturális multjával együtt ki nem rekesztik a geografia köréből. Csak az ellen tiltakozom, hogy a geognozia és a geologia öncél legyen a geografiában és maga alá gyűrje egészen a geografiát. Így fogta fel a geografia szerepét Hunfalvy is, ki legelőször ismertette a természettudományi társulat füzeteiben Richthofen lösztanulmányait, mert sejtette geografiai eszével, hogy a geologiának oly kiségitő szerep jut a geografiában, mint a mathézisnek a fizikában. De amint a mathézis még sem fizika, úgy a geografiai szemináriumokból nem szabad közzetani és geognosztikai, mondhatni bányász-laboratoriumokat csinálni. Helyt kell ott adni a biospharának, a szerves és embervilág geografiai szerepének oly vagy még külömb mértékben, mint a geodinamikának és közzetannak.

Szemére lobbantották Hunfalvy Jánosnak a különben már életében megcáfolt vádat halála után való 24-ik évben, hogy más tollával hivalkodott, nevezetesen elhallgatta a Debrecenben tanult Karacs Ferenc rézmetsző kartografiai érdemeit és 4 lapos Magyarország térképét és atlaszát saját neve alatt adta ki. A P. H. földrajzi tudósítója 1912. január 12-iki 10. számában ezt írja: „A sors bizarr tragédiája, hogy Karacs Ferenc halála után Atlasza durva kezekbe került és kitérölve művész alkotója nevét, a vásári szellem meghamisítva Hunfalvy János ismert neve alatt 1865—75-ig három ízben bocsájtott közre. A *meghamisítás* ismerete adja kezünkbe a kulcsát annak a szomorú ténynek, hogy ma semmit sem tud Karacsról a művelt közönség.“ A P. H. tekintélyes hirlap olvasóit e referárával alaposan félrevezették.

Karacs 1830-ban igen-igen gyarló térképet rajzolt Magyarországról régibb osztrák és német mappák után. E térkép címe: *Magyarországnak* és a hozzá kaptsolt horváth és tóth országoknak s határőrző katonai vidékeknek nem különben az *Erdélyi fejedelemségnek*, Vármegyékre és Szabad Kerületekre osztatott s a legjobb Mappák szerint készítettett *Közönséges Táblája*, melylyet nagyméltóságú v. sz. birodalombeli gróf széki Teleki László úr a csász. kir. felség Camerariusnak tek. Somogy Vármegye ADMINISTRATORANAK, a tek. Királyi Tábla Bírójának, a Dunnán innen levő Helv. Vallástételt tartó

Fő Tiszt. Superendientia Fő Curatorának a Tudományok és szép Mesterségek kedvellőjének tisztelettel ajánl Karats Ferentz a kiadó és Metsző.

Ime a hosszú lélekzetű címe egy túltömött, sallangós, rajzolatilag rossz, hibás térképnek.

Ezt igen is sokszor emlegette Hunfalvy János előadásai közben s mindig hibáira, saját tapasztalataira, korigendáira hivatkozott és a kartografia újabb követelményeit hangoztatta előttünk. Magyarország természeti viszonyait természetesen nem a fogyatékos ósdi térkép alapján, hanem 3 kötetes művében felsorolt térképek és saját helyszíni tapasztalatai alapján írta le. Karacsnak egy másik 1832-ben megjelent térképe *póstautak* térképe (Mappa postalis). Gyarló, üres mázolat, melylyel nem érdemes foglalkozni. Egy harmadik publikációja a fennemlített „*Magyar Atlasz*“ polgári, gymnasiumi és reáliskolák számára. A címképen rá van nyomtatva, hogy Hunfalvy János *felügyelete mellett* kiadja Heckenast Gusztáv.

Az első két lapon, Európán és a Földképen fel van tüntetve úgy a kiadó Heckenast Gusztáv, mint Karacs Ferenc metsző neve, a többin, ahol a címnek megváltoztatott helyzete ezt meg nem engedte, mert a cím a kereten kívül van kiszedve — elmaradt a metsző neve. Lehet, hogy Heckenast Gusztáv feltételezte, hogy az magától értetődik, mivelhogy az első két fölapon feltüntette a metszőnek nevét, a többin ezt a helyszűke miatt feltüntetni fölös dolog. Itt rosszmájúságról szó nem lehet. Ha pedig tudatosan, nem technikai okokból hagyta ki Heckenast kiadó Karacs nevét, talán valamelyes joga lehetett e térképek saját neve alatt való megjelenéséhez. Ezt nem firtatom, mert Heckenast üzleti könyveibe be nem pillanthattam. De hogy Hunfalvy ellen lehessen ebből tőkét kovácsolni — sőt abba a gyanúba keverni, hogy tudott a dologról — annak a nyílt cáfolata az iskolai Magyar Kézi Atlasz reklám szövege, melyben Heckenast kiemeli, hogy színes magyar nyelvű és nagyobb kivitelű Atlasz eddig meg nem jelent „és hogy a mű pontosságáról kezeskedik Hunfalvy János, ki a *kivitel feletti felügyeletet* magára vállalta.“ Hunfalvy megfelelt a megbizatásnak, mert a „serdülő“ ifjúságnak szánt Atlaszt igényeihez képest kijavíttatta s a szöveg magyarázását, helyesírását keresztül vitte jobban, mint bármely előtte megjelent Atlasz kiadója. Hogy a technikai részt a kiadóra bízta — természetes. Egyetemi tanár csak meg nem fogja rajzolni maga az egész Atlaszt. Már pedig teljességéhez ez kellett volna.

Itt tehát a kiadás megjelenhetése döntött. Egy Atlasznak újból való megrajzoltatása végkép megakasztotta volna a Kézi

Atlasz megjelenését, melyre pedig szükség volt. Karacs Magyarország térképe még Lipszky 1812. és Amon 1814. térképénél is gyöngébb, bonyolultabb. Heck Pilsak 1825. térképeit nem is említem. De összehasonlításkép fel kell említenem Szilnitszky Jakab Schul-Atlas der neuesten Geographie című 1834-ben Selmeceen megjelent iskolai térképét, mely technikailag és pedagogiailag fölötte áll Karacs rajzolatának.

Karacs 1838-ban meghalt, így Görögnek Hartleben kiadásában 1848-ban megjelent Junker metszette megyei térkép Atlaszszal Karacsét össze nem lehet hasonlítani. De Karacsot erőnek erejével nagy kartografusnak felfujni s azt állítani, hogy Karacs halála után, 20—25 évvel később a térképek technikai és geográfiai tekintetben egy hajszálnyit sem mozdultak Karacs clichéitől — talán mégis elhamarkodott kijelentés. Hunfalvy és kortársai nem látták Karacsban azt a kartográfiai zsenit, akinek 1912-ben kikiáltják.

Szemére vetik Hunfalvynak, — persze halála után — hogy nem járt külső földrészekben. Hát Kirchhoff, Peschel, Ritter, Hellwald sem jártak, mert idegen világrészek látogatásából még semmi sem következik! Járt például Stanley Henrik mint riporter és par force utazó, meg is mutatta a módot, hogyan lehet az ember félév alatt híres ember, de nem volt köszönet benne. Coock, Lowell, Peary neveit elég említeni. A középázsiai és szibériai vasut megnyitása óta angol és orosz védelem alatt eljuthatni bárhová Ázsiába; még a sarkvidékre is. 1911-ben Tallián Emil a Ferenc József-földön vadászgatott. Nem is szólva az afrikai és egyiptomi szezónkirándulásokról. Ami Vámbéry, Payer idejében még virtus volt, az ma banalitás. Van is szeri-száma a japán sarkvidéki és belső ázsiai utazásoknak. Még az u. n. tudós allure-ökben tetszelgő leírásoknak sem szabad valami különösebb értéket tulajdonítani, régen lejárva a Camerun és Livingstone kora, mert ma évről-évre annyi könyv-térkép, speciális tanulmány, konzuli jelentés stb. jelenik meg holland, spanyol, német, angol, orosz nyelven, annyi revue árasztja el a könyvpiacot, hogy a geográfiai faiseurség, mondvacsinált útleírás fel sem tűnik többé. Egy kis nyelvismerettel, ügyes tollal, Kodak-féle fényképfelvételekkel szenzációs dolgokat lehet odahaza föltálni. A közönség annyira jóllakik hírlapolvasással, hogy nem ér rá kritizálni. Amíg pedig egy, az állítólag látott föld- és néprajzlati dolgok cáfolata megérkezik — a felfedező célt ért már. A nagyközönség csöppet sem törődik tudományos tények helyreigazításával. Neki újdonság, aktuális és idegzsongító szenzáció kell. A geográfiát szivesebben tanulja a mozgófényképekből, mint tudós könyvekből. A szakember pedig kíméletből nem

akarja másnak kedvtelését elrontani. Kritikával, pláne személyivel, úgy sem használunk az ügynek. Ma tények beszélnek. Különb tényekkel és igazabbakkal kell előállani, ez a legjobb kritika. Ilyenféle nézeteket már Hunfalvy is emlegetett. Azért sürgette a *geografiai tények* tudását. Azután utazó, tudós és tanár három különböző geografiai kategória — nem egy és ugyanaz. A nagy tudósok rendszeren gyöngye tanárok és a nagy utazók nem okvetlenül nagy tudósok egyszersmind.

Humboldt, Bastian, Richthofen ritka emberek abban, hogy nagy, figyelmes utazók és jeles tudósok voltak egy személyben. Vajjon jó tanárok és írók-e? Arra nézve eltérnek a vélemények. Bastiant oly kevésbé értékelték a hallgatói, mint Ratzelt, vagy Hegelt és Humboldt sem bírt iskolát teremteni, pedig pompásan forgatta a tollat. A szegényebb tudású, de excellens tollú Ritter és Peschel ellenben egész írói gárdát hagytak maguk után. Kirchhoff Alfrédon senki sem tett túl a geografia népszerűsítésében, kinek ereje, igézete, egyedül a kathedra volt.

Hunfalvy mindamellett többet látott Európából, mint az utóbb nevezett geografusok akármelyike és hazáját ismérte legalább úgy, ha jobban nem, mint Kirchhoff, Penck és kathedratársai. De hogy Hunfalvyt mindenki értette és szerette a kathedrán, hogy irányának erőszakolt elnyomása, terrorizálása és féltetelése előtt sok hasznosan dolgozó munkása volt az ő iskolájának nálunk, azt minden elfogulatlan ítélőnek be kell ismernie, ki valamikor megírja Magyarország geografiájának történetét. Isten szíve szerinti professzor volt mindhalálg s oly ember, ki párját ritkítja a geografiának európaszerte felburjánzó tucatemberei és sikerekre, külső becsülésre vadászó, önmagasztaló reklámtudósok egyre szaporodó kontingensében.

Tudományos nézeteiben csak okbeli tényekre hallgatott, nem személyekre. Esküdt ellensége volt a szervilizmusnak és a terpeszkedő felületességnek, akárhol találta. A Duna-Tisza szabályozásáról például kereken kimondta nézeteit, akár tetszettek azok fönn, vagy lenn, akár nem s az értelmi nevelés túltengéséről tartott s a természettudományos dogmatizmust elítélő rektori manifesztuma oly vihart keltett, hogy hetekig sem csillapodtak le a kedélyek jeléül annak, hogy igaza volt, sokaknak elevenére tapintott a szókimondó öreg úr. A geografiai módszernek a statisztikában való fölhasználásának kérdésében szembeszállott a társadalmi statisztika kiváló tekintélyével Mayrral és a következmények épp úgy, mint Suess contractiós teoriájával szemben neki adtak igazat (Georg Mayr: *Anwenden d. geogr. Methode i. d. Statistik.* 1874. 286. l.). Amellett mindenben elősegítette a geografia haladá-

sát, ahol csak tehetette. Hunfalvy vetette meg alapját az első magyar földrajzi társaságnak, melyben haláláig geográfiai szellem uralkodott. Kezdésére fordították le Reclus: „Fizikai geográfiáját“; Hellwald: „Föld és Népeit“; Ratzel: „Anthropogeográfiáját.“ Sokszor idézett Reclus 20 kötetes művéből, Vivien-St. Martin geográfiai lexikonjából és emlegette Peschel fizikai földrajzának magyarra fordításait, mert belátta, hogy a geofizika térfoglalása meghaladta az ő „Ég és Föld“ című csillagászati kézikönyvét.

Részemről csak hálával tudok Hunfalvyra emlékezni. Sohasem hittem, hogy én a humanista nevelésű, hozzá vidéki tanár ember s Hunfalvy felfogásának híve, valamikor utódja lehessenek a geografiában.

Most az ő kegyeletes emlékének, az ő apoteozisának legyenek szentelve ez emléksorok. Haládatos szív nyújtja ezeket volt Mesterének, kitől igazán geográfiát, nem soi-disant-geográfiát tanult s „megtanulta“ az embert, mint elsőrangú geográfiai tényezőt és geográfiai megismerésünk legérdekesebb tárgyát megbecsülni Földünk geográfiai képében.

II.

b) Határnevek és hágók a Kárpátokban.

Hirt Pál, a jeles germanista figyelmeztetése szerint régi helynevekből régi települési viszonyokat lehet megmagyarázni. Hazánk népeiről a római korszak előtt vajmi keveset tudunk. Csak főbb vonásokból sejtjük, hogy nyelvi tekintetben a thrák-kelta korszakra délen a rómaiak következtek. Északon különféle germán törzsek laktak vagy félezer esztendőn keresztül, míg magában Erdélyben már 50. Kr. e. dákok laktak. A 4—5. században a keleti tenger felől a Pruth mellékre leहुzódtott gótok mint nyugoti gótok 386, mint keletiek 200 Erdélybe vonulnak. N. Theodorik idejében (526) helyükbe a dákok egy rokon népe, a gepidák Erdélyt és keleti Magyarországot foglalják el. A keleti Kárpátokban ekkor a régi Basztarnok helyein (Kr. e. 200.) már szlávok telepedtek le. (V. ö. Meyer's hist. Handatlas. 1911. 23. l.) Justinianus korában (565) avaroké Magyarország, Erdély, Szlavónia és az maradt a 6. századtól fogva a 9. századig. Velük jöttek és uralmuk idején ellepték Magyarországot az ó-szlóvenék (szlávok általában). Így hát az ős kelta-germán, török, avar, dák és szláv népek azok, kik nevet adtak Magyarország hegyeinek, folyóinak, városainak, természetesen a rómaiakat is beletudva, kik azonban rendszerint a talált *ősibb* neveket romanizálták. Vég-

zetes balvélemény nehezedett a magyar tudományra, hogy mindig azt hirdették a nyelvtudósok, hazánk ősnépeinek nyelvéről, nyelvтанáról semmit sem tudunk s így nem lehet nekik kulturát sem tulajdonítani. Manap azonban a szláv, germán és ugor-török philologia annyira haladt, hogyha nem is maradt meg egyetlen egy hun vagy avar philologiai emlék, nem ismerjük az itt megfordult germán törzsek nyelvjárásait — mégis van módunkban tájékozódni az itt megfordult s a Magyarországon lakott avarok s egyéb török nyelvű népek szókincsével, geográfiai multjával, sejtjük, hogy a dák, gepidák nyelve rokona lehetett a trákh-albán nyelveknek, így ezek segítségével, főleg a román philologia (dák) utbaigazítása mellett Magyarország történelmi országrészeinek Délmagyarország és Erdély, a török-ugor nyelvanyag segítségével a székeltek, bessenyők, jászok, kazárok régi magyar lakóhelyeiről, a kelta-szláv nyelvészet révén a Dunántul—Szlavonia szintén történelmi vidékek régi népeiről nyerhetünk valamelyes felvilágosítást hazánk ősalapotáról, a római és hellén kulturát megelőző, vagy vele egykoru, de e két művelődés körén kívül álló népek művelődéséről.

Arról nem lehet szó, hogy tisztán geográfiai összehasonlító módszerünkkel bevilágítsuk ezt a teljesen ismeretlen kort, nem is arrogálok kijelentéseimnek feltétlen tudományos bizonyosságot, csupán annyit kívánok e cikk keretén belül kiemelni, hogy a történelmi geográfiai és kulturtörténelmi összehasonlító eljárás épp oly fontos helynevek értelmezésénél, mint a nyelvtudomány hangtörténelmi kutatásai. Csakhogy amint ez utóbbiak sem nyújtanak feltétlenül megbízható eredményeket és tág tere nyílik bennük az egyéni zsenialitásnak, vagy a módszerbeli fogyatkozásnak, úgy a geográfiai *módszertől* sem lehet csodákat várni. Tenni azonban kell. Mert eddig semmi sincs. Ami van, el van szórva heterogen studiumokban. A geográfus kötelessége a széjjelszórt adatokból egységes geográfiai és kulturális képet alkotni, hazánk népvándorlás és az azt megelőző korról, népeiről s geográfiájáról.

Midőn tehát ebbeli *kísérletemet* dr. Hunfalvy nevével, mesterem, tanítóm emlékének felújításával hozom kapcsolatba, csupán jelezni akarom vele, hogy kísérletem az *ő szellemi irányának* folytatása hazánkban. Tektonikai geografia mellett emberi, történelmi és kulturgeografiát is kell úznunk.

Ily összehasonlító geográfiai uton a nyelvkincszet vonatkozásba hozzuk a geográfiai helynevekkel, illetve ezeket vonatkoztatjuk a letűnt népekre és állapodjunk meg abban a vezérgondolatban is, hogy amint volt egyöntetű diluviális kultúra s egyszabású régi s új kor, bronz és kezdő vaskorszak, úgy

volt a klasszikai népektől független *népvándorlási kultúra* is, mely nincsen ugyan codexekbe lerakva, de él egyéb maradványban pl. a gyepek rendszerében, őrtornyok, határvédő helyek, birtokjelző határjelzésekben, részint in natura, természetben, részint nevekben, régészeti tárgyakkban. Csak két összehasonlító tény-adatra hivatkozom. Kuk, Klak, Cserni vrh, Kum, Bisztra nevű hegyeket Boszniában, Dalmáciában, Horvát-fennföldön is találunk; a határrendőrség ma is ép azokra a helyekre van kirendelve (Szemelnye, Delatyn stb.), hol őrhelyek voltak. A boszniai occupatio alkalmával szintén őrségi, védelmi és megfigyelő helyeket szálltak meg a foglaló csapatok. Ez nem lehet véletlen dolog.

Erős meggyőződésem, hogy ha ezen összehasonlító nyomon haladunk, többet fogunk a római és hellén kulturális körön kívül élt, u. n. barbár népek állapotáról és művelődéséről megtudni, mint amennyit ma tudunk. Mert hogy a gyepeket, töltésutakat nem a magyarok találták ki, az bizonyos; hogy a határvédelemnek és őrzésnek, birtokfelosztásnak európaszerte elfogadott formái voltak — az igen valószínű. Töltések, kőkerítések, lefaragott sziklák, kifaragott bálványok, oltárhelyek, árkok, halmok, tornyok, kilátók (Ausspäher, Lug-Orte) fatorlaszok stb. mind a régi népvándorlási műveltségnek a maradványai. Ha más nem, megmaradt a nevük, vagy legalább a név töve, melyekből ki kell hámozni a kulturtörténelmi elemet. Vagy viszont. Tehát nemcsak a mai népekből és néptörzsekből, hanem a kihalt, vagy itt sokáig időzött történelmi népekből kell a multnak képét megcsinálni — és erre nézve geográfiai szempontból csak geográfiai nevek adnak közelebbi felvilágosítást.

Mindenekelőtt feltűnő — amit már a „Kárpátok hegy és folyónevekről“ szóló publicatióban jeleztem, hogy a Felvidéken és Erdélyben sok germán név található, melyek a szláv neveknél régiebbek, mert legtöbbje csak a kelta és ugynevezett ógermán ősnyelv töveiből magyarázható. Erdélyben a gót és szlovén nyelv mellett a dák és ugor-török szóbeli nehézségek bonyolítják a megértést. A kis Alföldön pedig a folyónevek és szigethegységek neveinek értelmezésénél valamennyi megfordult népek szókincséhez kell fordulnunk — azért oly nehéz végleges és biztos eredményekhez jutni. Figyelembe kell részesíteni továbbá nyelvi tőszókon és régészeti adatokon kívül mythosi fogalmakat, persze nemcsak a finn-ugor népek mythosi jelzéseit, hanem a többi nálunk lakott népek mythosait is. Így az Uzon völgyének nevét Erdélyben meg nem érthetem, ha az *özönfa* ugor mythosát nem ismerem és ezt kapcsolatba nem hozom a határvédelemmel. *Özön-fa* olyan fa,

mely vágáskor szikrát hány, akár a kova. Az özön tehát sem vizet, sem uz nép nevet nem jelent, hanem a szoros védelmére állított szűk szikla verdesését, mellyel a közeledő bajt jelezték s úgy verték a sziklát, hogy az szikrákat hányt. Az Irott kő a Dunántúl érthetetlen az ókorbeli dolmenös kő körök állítása nélkül. Azon a helyen talán kő kör volt a Nap tiszteletére s az volt teleírva szent rovásos jelekkel, melyek ma már nincsenek a hegy tetején. A *Hargitá* nak szintén valamelyes köze van a csillagjóslással a karkászszal, hogy az ita az idv, üdv (idv-nap = ünnep) töve, vagy sem, áldozás, vagy igemondás, nem tudom, de hogy a Székelység főhegye mythikus eredetű, azt oly biztosra veszem, mint a *Gyalu* hegység nevét, mely csak később lett Dealu; Djal, eredetileg a napkultusszal összefüggő sz. Iván napon való Napforduló tiszteletére gyújtott tüzek szokásáról volt elnevezve.

A *Bucses* oláh neve Ohm, csak oláhosított Omu = ember eredetileg bessenyő, vagy más török nép napimádatának helye volt az Ohn = tűz jelentésében. A szó tüzet jelent, mert egy XI. századbeli olasz missionárius imádságában Fischer szerint benne van az Ohm = tűz jelentésében. (Fischer: Die Hunnen im schweizerischen Eifischthal. Zürich, 1896. 328.) Hasonlóan a *Csakló* (Čahlen) hegy az ősrégi csakra, vagyis napkultusznak a helye volt (i. m. 422 l.) Nagy tévedés továbbá azt hinni, hogy a rómaiak az egész oláh népet rómaivá tettek. Csak a kis Oláhországban és Erdély nyugoti felében lakó dákság esett a romantizálódás áldozatául. Erdélynek keleti magas fele az ugynevezett Kaukaland a rómaiak idejében is csak colonia s nem provincia volt, valószínűleg ógermán népek lakóhelye. A délmagyarországi és bihari oláh népet a szlávok sem tudták végleg elszlávósítani. Ezt jó tudni az uralkodás sorrendjére vonatkozólag (Milekker: Délmagyarország a rómaiak alatt. 1889. 48. l.)

Ily kapcsolatban más perspektívája nyílik a geográfiai nevek magyarozatának, mint eddig szokásban levő, kizárólagos gyökérfejtés, hangtörténelem és codexekre (hány közöttük hamis, hát még a nevek kiírása mily bizonytalan) való örökös hivatkozás.

Erdély határhegyeinek és szorosainak neveit egy néhány mellőztével a körülakó bessenyők, kunok töröknyelvűségére alapítva az értelmezéseket a török tövekből próbáltam kimagyarázni (Erdély. XX. évf. 9. sz.) A *Királyhágó* a török karaul = őrtorony (latinul: specula) szóra vezetem vissza. A Vöröstoronyi szoros egyszerű német fordítása török nevének a Tapanak, ami várdombot, Tarpa pedig jóshelyet jelent. A sokat hánytorgatott *Fogaras* szintén török eredetű, t. i. Bugas vagy

Bugar + agsi = keskeny szoros; *Bráza* az európai germán nyelv-egység idejében, mint *basgha tő*: csillámlani, fényleni jelentésben használtatott. Így a szanszkritban: *brahc* = csillanni, fénylik, a keltaszlávban *blisko*: fény. Innen a *Blisnica* határhegy neve Mármarosban. Lehet, hogy ez a csillámlás az őrtüzekre vonatkozott, melyek a szoros kijáratánál, vagy az erőd párkányán égtek. *Bráza*-szorosnak *dák* a neve: *brza*, *brz*, *sémi* vagy *török-perzsa kölcsönvétel és várat (birza)* jelentett. A szlovének csak később kapcsolták egybe: *préza* = őrt állani szavukkal. *Brz* + *aza* ezek után *várfolyót, várat kerítő folyót* jelenthet. Szakasztott ilyen a *Bega* neve, a rómaiak idejében *Drikat* (dhrüva az indogermán nyelveken erőst jelentett. Fick: Indogerm. Wörterbuch. 351. l.) az *avar bek*, vagy *becs* = őrhely és *va* = víz (Hunfalvy Pál szerint *ugorban is vizet jelent*) összetételéből *Bega* tehát *várat körül folyó víz*. Az volt mindig. Megjegyzem, hogy a *barz tő* ezenkívül *kiáltani-t* is jelent a szláv germánság egységes korszakának nyelvében *kelta és ószláv nyelven: bréza, kiáltani batrase*. (Fick: Wörterbuch indogerm. Sprachen. II. 413., I. 636.) Ki nem emlékeznek vissza itt a Tacitus korbeli germánok *bard* + *itus* üvöltő *harcidal* nevére és a *bárdokra* (költőkre)? Hasonlóképen a *Vulkán* ógermán neve a *blagh*: *leuchten*, *világítani, ófelnémet: blahjan, blank*; *középfelnémet: blecken*, *latin: flag-rare*; *flagma* = *flamma*. Ezt az ógermán, vagy *dák szót* a szlovének a *balka, beka* = *juhnyáj szóval értelmezték*. A *Vulkán* szoros előtt nemcsak *juhnyájak legeltek*, hanem *örtüzek is égtek éjjel a szoros őrizetére*. Hiszen ezen jöttek át a *dákok, rómaiak, törökök Erdélybe!* Az *örtüzek gyűjtása világszerte egész Afrikában, Oceániában stb. ismeretes, mint hadi jeladás, őrzés, s ébrentartásnak egyik módja*. Már a *Békás* szoros valószínűleg *török, vagy óbolgár pásztoroktól kapta nevét, kiknek kötelessége volt a szorosra felügyelni*. (V. ö. Herman Ottó: *Pásztorok rendjét. A magyarok ősfoglalkozása sajnos befejezetlen könyvének 161. l.*) A *Tömös* szoros a szanszkrit és a szláv nyelvekben a *tam, tim* = *sötétség gondolatával*; a *gótban bhemba* = *tolvaj, csempész, dugdosó képzetével*, a *törökben pedig a keskeny, szorongó, szorulat szóval kapcsolatos az indogermán nyelvek összehasonlító szótára szerint*. A *Bodzai* szoros nevét a szláv *boditi* = *őrizni igéből származtatják, de az Ojtózi szoros akár ugor, akár török (ojto, uz = út; vid = víz) eredetű, bessenyőknek és székelyeknek volt a legrégebb időktől fogva be- és kijáró kapuja* (Jung: *Geschichte der Siebenbürg. Pässe. 1892. 14. l.*), míg a *Ghymes*, a *gótok útja Erdély magas völgyeibe vezet, azért gaunjan: megfigyelni gót szóból lett véve*. A *Töröcsvári* szorost XIII. századbéli német lovagok

Dietrichsburgjából származtatják. Neve azonban régibb a XIII. századbéli német névnel, mert töve a régi: targ = csavarni, szorongani, torquere, torkana = kerítés, tehát egy jelentőségű a gót tzairka-szal, mi fonadékot, kő kört jelent, minő a Czarku határhegy tetején is volt. Így őrhely volt rajta (Fick: Wörterbuch. IV. I. 597.) Régi térképeken sokáig szerepel a *Kisutca* víz közelében Cassa vár, mely később a Vág mellé tolódott a térképeken, de az irány, úgy-ahogy meg van tartva. A Kisutca folyó nevet a Krusitzából lehet geografiailag magyarázni, mint kavicsördelő, murvás medrű folyót. Azzal a Cassa várral azonban meg kell változnia a magyarázatnak. Cassa, Casa, Casrala, Castella, Castilla stb. középkorias latinsággal őrhelyet jelentett, mefigyelő helyet, aminő a Becse vára volt a Béga fordulója felett Becskereken Amint tehát az avar Becsét Begue-re latinosították, és ebből *Bega*, Böge nevet, a szerbek a Bjega, menekülő, futó víz szláv nevét csinálták: (Begának a középkorban kis Temes volt a neve, innen Temesvár neve), így lett Cassovicából a tót Kusica, majd Kisuca. Casovja = Kassának a Hernád kijárója előtt és fölött mintegy őrhelye volt. Ma a közeli hegynek neve Hradova, mert a várat tót nyelven grad-nak mondják és ebből Cassa-ból a tótos *Kassova* vagy Kassovi, azaz valál (telep) vlász falu, telep lett később, a latin *Cassovia* nem a kositzától, mi kaszálót jelent. Van ott ugyan a Hernádnak terjedelmes rétsége, a rét mégis magában nem adott nevet városi településnek, legfeljebb falusinak (Wiesenhaid = Réthát Temesmegyében). Kosciza tehát annyit jelent, mint Váralja, vár alatt elterülő telepítés, Hernád-Várad, nem kaszáló helyet jelent. (Benedict: Orbis latinus. 1909. 72. l.) *Bécs* magyar elnevezésének annyiban van köze a Videnhez (kilátótorony), hogy ez a szó szláv fordítása az avar „becsenek“, őrhelynek. *Pécs* korántsem öttornyú templomáról, hanem azért neveztetett el Pécsnek szlovén nyelven, amiért *Pest* a hidföket és a révész ki- s beszálló helyeket mutató, védelmező vagy egyéb őrtüzekről, mert Pest ugorfinn nyelven is átkelő állomást, szóról-szóra csónakhúzó kötelelet jelent. Pest eredetileg a jazygok, ősgermánok korában szigetnek feküdt. Ezt a régi medrét akarta újból felkeresni a Duna az 1838-iki árvíz alkalmával. Több réve volt, melyekkel a folyó mellékágán s a nagy Dunán lehetett Budára jutni. Az út a rómaiak idejében Tasnád Docidava s Eger felől vezetett ide s talán jászok, kvádok, markomannok használták. (Dava =dák nyelven város p. o. Arcidava = Versec vagyis hegyváros). *Buda* alatt IV. Béláig csak Ó-Budát értettek. A mostani várhegyre épített várakat elnevezték novum Castellumnak Pestiense. Ez a castellum = budin, bđin azaz őrhely, az ami Vidin,

Bodon stb Oláhosan az erdélyi *Piski*, ahol a megáradt Maroson és Strigyen át volt az áthidalás, ugyanazt jelenti, habár nincs kizárva, hogy halásztelep volt Piski, ahol varsával (gardu de peste) fogták a halat. Pest helyén dr. Finály Gábor 1912. római térképe szerint Trans-Aquincum (Vízafogó) állott, így halászhely lehetett, talán dákok, vagy markomannok halászhelye, mert pisk = halat jelent germán nyelven, egyuttal, talán a jazygok átkelőhelye is volt? A Tasnád (Docidava) Egri út Pesten végződött. E szerint a rómaiak idejében a barbár népek halászó tanyája Pest volt erdélyi társával, Piskivel. Ez csak geogr. összehasonlításból folyó sejtés, de mint látható, nem történeti absurdum. Persze tektonikából és térkép-spekulációkkal nem lehet ilyesmit kisütni, ezért kell a geográfiát mindig az emberrel kapcsolatban tárgyalni. A középkorban több Pest nevű folyamparti halász, vagy folyómenti átkelő község volt. Többek közt volt egy Bácskában a Duna mentén, egy Monostor, egy Dombóvár tájékán. A dolgok tárgyi felreismerésén alapszik tehát Pest elnevezésének ószlovénból való leszármazása. A Gellérthegynek üreges volta csak Ofen-nak adott lételt, de Ofen sem jelent kemencét, hanem ófelnémet tájszó-lásban átlukgatott hegyet. A peč Rhamm szerint tulajdonkép tüzhelyet jelentett, későbbben átvitt értelemben kemencét, barlangot jelentett. Annak a kemence szája előtti szélére vagy párkányára vont parázs szénen a szlovének lepény-féle kenyeret sütöttek, (prazsit, innen parázs). Idővel, amint nagy kenyerek jöttek divatba, azokat a kemence üregében, belsejében sütötték. De ez sokkal későbbi divat. A Gellérthegynél nem is volt kikötő, volt azonban a mai Deák Ferenc-utcával szemben a part sziklapárkányán. Itt égtek a révészek őrtüzei. A pesti parton, a víz sodra miatt természetesen feljebb, hol bizonyosan az átszállás miatt kocsma, áruberakodó, szóval telep keletkezett. Az ilyen telep tűzjelzését jelenti ógermán neve Was, vagy Wast. *Vác*-nak ez a magyarázata, nem a remetéről szóló mese, mert Vác alatt irányt változtat a Duna, kellett tehát régebben ott is településnek és átkelő révállomásnak lennie, már a Duna szigetek miatt is, mint Pesten. (Rhamm: Germ. Alterthümer aus der slavisch-finnischen Urheimat. 1910. 397. l.) Határföld jelentése volt továbbá a zemje szónak, miből Semlin, *Zimony*, Zemplén keletkeztek. *Pozsony*-ban a podzemjan, Dunára és szorosra ügyelő vár, helységét jelenti. A Pressburg a parat + burg, hátulsó, azaz a szoros kijárójánál lévő várat jelenti, ellentétben az elővárral, Hainburggal.

Ily magyarázattal nyitjára jövünk a felső magyarországi határhegyeknek, megyéknek, hágóknak, völgyeknek, melyeket tisztán nyelvi úton lehetetlen megmagyaráznunk. Mert hogy

a *Vepor* hegy kandisznótól, vagy vadsertéseitől kapta volna nevét, lehetetlen. Időszakos gazdasági ok nem adhat végleges nevet a hegynek. Ennél is a hegy geográfiájából kell kiindulnunk, ámbár a nyelvtudósok kézzel-lábbal tiltakoznak minden geográfiai és művelődéstörténelmi beavatkozás ellen. A Vepor Gömör és Zólyom megyék határmegyéin domborul. Mellékes, minő kövekből áll s mely architektonikai hegyvonulat tagja. De nem mellékes, hogy akár gót, akár ógermán neve, a kiáltás fogalmát jelenti. Kiáltással jelzik máig Montenegróban a politikai és hadi híreket s így volt ez régen is, akármilyen nyelvű nép lakott határhegyek vagy hágók alján. E hegynél az ógermán vopa = kiáltás a magyarázó.

A Jávor, Javorina, Jablunka, Jablonica sok helyen fordulnak elő a Kárpátokban anélkül, hogy vonatkozásban állnának a jávor vagy almafákkal. Hvapjan tó vala a kettőnek névmagyarázó töve. Az avi = felügyelni, megjegyezni, zaviti (szláv) = mutatni, jave (keltaszláv): nyilván, szemmellátható. A defiléekben, sziklaszorosban jelezték hajdan a járható hegyeket, akár sziklába vajt jegyekkel, akár bálványfákkal, kifaragott kövekkel stb. Hiszen a defilé katonai jellege követeli a jelzéseket (Zafauk: Die Erdrinde u. i. Formen. 1885. 156.) s a védekezés és támadás formája lényegében minden időben egy és ugyanaz volt. A Morva—magyar határhegységben igen látogatott hágó volt I. Ottó király korában a *Hrozinkai* hágó, melynek névmagyarázata keltaszláv és kiugró hegyfokot, sziklát (rog, roz) jelent. A rózsának, vagy iszonyatnak (hruza és hrozni, cseh) fenyegetésnek (hrosivit tótul) vagy a hegyek közötti elmerülésnek (sa hruzit) tehát semmi köze. *Rózsahegy* városa, szintén ily Vág menti kiugró hegyfokon épült. Azon a fokon őrhely, gyülekezőhely (hráza = sokaság, csehül) volt, ahonnan a közeli Sztrecsnói szorosra épültek és nappal kiáltással (raz = töhnen, hangzani, razda gót, rasta (ófelnémet) = kiáltás, brüllen, gelen) éjjel pedig lobogó lánggal adtak jelt. *Rozália* határhegynek a magyar Alpokban szintén ez a magyarázata, nem pedig szent Rozália tiszteletére emelt kápolna, ha ugyan volt rajta ilyen nevű kápolna (Fick i. m. II. 448.). Rok, Urog = áldozati hely (Mickeyvič: Slav. Literat. 1849. I. 57.) Valószínűleg Zsgyár, *Ziar* alaptöve szintén a ghar = hangzani szó, habár az ógermán ghiar = kluft sem mellőzendő, továbbá tót ziaara = fény sem, mely őrtüzekre vonatkozik. De már *Stiol*, helyesebben *Stykol* hágónál a Visó és Aranyos-Beszterce között fa, vagy kőkalapálás (stikal) szerepelt, mellyel a sziklát verdesték, ha ellenség közeledett. Az ilyen kalapálás tompa hangja messzire elhallik a szorosban és oláh-ruthén falvakban a harang helyét pótolja. A Veterna és

Fátra *Klak**) hegy furcsa neve a szláv-kelta klegola lett, klegu = harsogni, kacagni, a gót hlhjan, a görög κλάζαι; γλάσαι a latin gloc-torare szavak a közös „klak“ tőből fakadtak. Lehet, hogy akkor talán hahota volt a figyelmeztető jel. Más a Naklad = farakás nevű csúcs, amely szintén előfordúl. *Kuk* nevű hegycsúcsok még a Dinárai hegyekben is gyakoriak. Elnevezésük szintén a kiáltásra volna visszavezethető (litvánban: kaukli = bőgni, hellénben: ζαυαγή = zaj), ha nem volna a gvaig, gaig szláv-német tő a keltaszlávban, gvezda, északi ógermánban, a kreika = meggyújtani jelentéssel, így a nyelv alakulás igen régi? talán a szláv-germán közösség idejéből való. A Hainburg, Dévény melletti *Theben* dunai szoros germán neve a clhav = sebesen folyni tőből való, ennek a a sellős vidéknek figyelő vára *Hainburg* nem erdei várat, hanem lesvárat (gan: kennen, erkennen, felismerni) jelent. A mint a Vág mentén elnyúló *Galgóci* határhegység nevét szintén a szláv-kelta, ógermán ghlalpa = körülnéz, figyelni, gótul glagjan ős tőből kaphatta, nem pedig a Crategus-féle galagonya bokortól. A ruthén Kárpátok elszlávosított *Lupkov* hágójának eredete az ógermán korban glap = glipa-jit; glipati (szláv) blicken, tekinteni ősgyökérre nyúlik vissza. Még *Lippa*, mely a Maros keskeny szorosa mögött épült, úgy mint Rózsahegy a Vág szorosa előtt, valamint *Liptói* Magura és Liptó megyének neve ugyanerre az eredetre mutat. Ámbár el nem dönthető, melyik szláv törzsnek a nyelvből való ez a glipat ige. A Liptó megyét Littava váráról szeretik elnevezni. A mai nevében a li a Vágra (li = folyik, ószláv törzs) vonatkoznék, de a kettős tt és a magyar Liptó mutatják, hogy a glipat a Liptónak névcsinálója.

Ha e neveket a csehből lupati = kopogni igével magyarázzuk, szintén határvédelem, kopogással való figyelmeztetésre rí ki belőle. Hogy egységes gondolat adta a benyúló patak völgyeknek a Lupko nevet, a délmagyarországi völgyek neve is bizonyítja. Gyakori határoló a Kárpátokban, úgyszintén a délvideken és a Balkán-félszigeten a *Cserna* és *Bistra* hegy és patak közös neve, vagy Béli hegy és patak. Nagy elterjedésük miatt nem lehetnek csak magyarországi geográfiai nevek. Magában a Magas-Tátrában is akad határt jelölő Béla, Belanka patak, *Bystre* és *Csornov* vrh. 2128 m. nevű hegy. Utóbbi a Gorickova nyereg és Ticha hágó között. Jelélül annak, hogy épp oly kevésbé fekete színéről kapta nevét, amint a délmagyarországi Cserna határfolyó hasonló nevű társaival sem fekete

*) *Klag* = oltó, mellyel a juhtejet megaltatja a tót juhász. *Obalek* = az ingujjnak szűk eleje. *Obalka* = Jablunka. Mindkettő szláv-országi névcsinálás.
Dr. Cz. G

vizet, hanem határvonalat (Csornagora) őrhelyet, megfigyelő pontot, erődöt jelent. Nem dák, sem római elnevezés a Tsierna mert igen elterjedt a határhelyeken. A Csorna töve az igen régi skar = megkülönböztetni, elválasztani, de folyani is, azért különböző árja nyelvekben található, p. o. a szatmármegyei Szazár folyó nevében is. Cernere = szemlélni, itélni a latinban, kirati a szanszkritban; $\chi\rho\iota\omega$: itél, különít stb. A Bistra szó a szláv-germán közösségben „Vid“ volt. Innen video = látni, visere, visita = vizsgálni; weisen = tudni, figyelni az ófelnémetben, gaveis gótul tud, lát; $\Phi\iota\sigma\eta\mu$ = lát, tud, veti, vid: beachten, merken a szanszkritban. Szóval az elkülönítés, figyelés, észrevétel kapcsolatos elnevezése a bisztra. Még a patakra illő tiszta (hell) zavartalan, is a láthatóságra vonatkozik. Így kell értelmezni szintén a Bjela, Bjelanka patakokat, melyek nem mindig tiszták, de csillogó, látható volt mindig a hegy, melynek alján elfolynak. *Beligrad* nem fehér várat, hanem nagy, hatalmas kilátó helyet jelentett, honnan egyszerre lehet három országba látni. Délmagyarországba, a Duna mély völgyébe és a Száva mellékére. Ebben rejtett hajdan katonai jelentősége. Talán a Bihar sem más, mint Beligrád elkoptatott névtörödéke. Habár a bhar-árja gyökér viaskodást, küzdelmet jelent és a Bihar szláv nyelvekből szokták magyarázni. (Én kazárból. Igen régi hegynév az *Árvai Magura*, mely az ősgermánnál is régiebb verc, vera = őrizni, védeni igének és a mik tőnek (kiáltani) származottja. Rokonai a mug-ire = bőg ($\mu\gamma\chi\eta$ = bégetés; magazzan ófelnémet = ordít). Vallási értelemben a $\mu\alpha\chi$ = a nagyságnak, magasságnak jelzése; Ma + gura, eszerint nagy hegy. Rokonai ma + g-nus; max-si-mus, moga (keltaszláv) bírni, posse, gótban, magan = mögen németül (Fick I. 811., i. m. II. 193., 180., 186., 973., 785.)

Mármarosnak szintén a római kort félezer esztendővel megelőző szótöve van a mar = fényleni ízzni. Hasonlóan régi tő a marg mar χ = határ, szegély, öv. A Mára folyó mellett tehát ősrégi figyelő vár lehetett, mely a határt figyelte. Érdekes, hogy a Gyulai havasok *Maricsel* hegysége megmaradt eredeti alakjában (szanszkritban ugyanis marici = fénycsóva, sugár) fényesség jelentésével, mi vagy a napra, vagy pedig az éjjel világító őrhelyekre vonatkozott. Most is gyűjtanak ilyen tüzeket a vaddisznók elriasztására és egész éjjel verdesik egymáshoz a rudakat, fadorongokat valami deszkához, vagy lapáthoz. Így Szilágyban is!

A *Kopa*, mint határjelzés és leshely önmagát értelmezi. Igen régi hegyőrző nevek is. *Tyha* patak és átkelő a Magas-Tátrában. Töve az árja daga. Tag: nappal, világos; gótban dug-a-s, ófelnémet tak, keltaszláv: zdega, žega, žsetti = égni,

égetni, gyúladni, mert a Tyhék bejárata előtt hajdan őrtüzeket gyújthattak. *Delatyn* (Kőrösmezői szoros) a germán, talán baszkok idejéből való tő. Dalta = rész; daijlan = fölrészelni, osztani, θέλατος = hasadék, rés. *Varta* a Fátra hegysor déli előhegye. Vara = hüten, örködik, beobachten, figyel, umringen = keríteni. (Fick I. 770) Északi hegye *Oravica*. Régi töve veve, vera, észrevesz, figyel, ugyanaz, ami a mai Árva. Görögül Φορᾶν = gewahren, észrevenni; latin: vereri, látni, figyel. (Fick II. 232. 1) Rokonhangzású a *Favor*, melynek av töve αὐτή = kiáltás, cvare: kiált; avele: ordít (szanszkrit). A délvidéki *Oravica* és *Orsova* sem diófahegység, hanem egyszerűen őrhely. Ez t. i. Allion hegyi átjáróját és a Duna kijáróját őrzi. A tátrai *Proszéki* hegység gyepút jelent, igen gyakori szláv szó, néha klad = farakás, fatorlasz alakjában, de mindig a védelem gondolatával. *Ftacsnik*, illetve Ftacsnik nem madár, hanem a töve fanga: fogas kerítés (Fick i. m. III. 171.). Szlávósított ógermán szó. *Furkota* hágó és hegy a gót faurvarkjan, ógermán: furja tövekkel lehet rokon, -- átsegítő, átvezet, szállít (III. 135. 188.) értelemben. De már a *Tylicz* hágó tótul tylo = nyakszirt, tarkó képletesen kifejezi a keskeny út emelkedését és alábbszállását a hegyrésben magában.

A *Dukla* szoros gyökere a lengyel: duklatni valaminek a feneke, mélyen fekvő talaj, ámbár ez a lengyel magyarázat nem teszi fölössé a da = világos és dik, dak = nézni, tekinteni régi germán nevek megemlítését sem (Fick IV. 83.), melyekben benne foglaltatik a szorosok védelme és kivilágítása éjjel. A *Sturec* szoros neve igen erősen emlékeztet a régi dhi (szanszkrit) dhiv tőre, mely észrevevést jelent *Szturecz-ben* (staura = cövek; σταυρός = palánk; staur, stavara szanszkritban korlát, garád és az európai árja nyelvközösséget juttatja eszünkbe. E tőből származtatta az ógermán, latin, görög, szláv a cölöp, oszlophegy elnevezését (Fick i. m. II. 497. 1.). A *Csertova svadba* nevű átjárót a nép képzelete csinálta ördög lakodalmának. Oly ghard, gart = kert, elkerített őrhelyet jelentett az, mint a *Kirsia* határhely Petrozsény mellett.

Jelen soraimmal csupán irányt akartam jelezni arra nézve, hogy nem egyedül nyelvtudományi úton, hanem geográfiai és régészeti utakon is lehet geográfiai nevek jelentményét megtudni, vagy legalább megsejteni, hogy Magyarország sohasem volt teljesen lakatlan, mint Brazília, vagy a szibériai erdők belseje és hogy a történelmi mesék sorába tartozik abból, hogy valamely hegységet erdős rengeteg borítja, lakatlanságra következtetni. Egy-két nemzedék alatt bárhol Magyarországon erdő keletkezhetik, déli vidéken elég 15 20 év a legkietlenebb hegység beerdősítéséhez. Ha tehát valamely

hegynek és pataknak neve van, azt csak emberektől kaphatta. Az emberek pedig, bármely nyelven beszéltek azok, legegőbb is a hegynek, pataknak emberi, vallási vonatkozású nevet adtak, azután természeti és gyakorlati értékesítése szerint nevezték el. A Seifen szónak például bányáértelme nélkül sok szepesi patak talány maradt volna s a legkülönbözőbb vidékeken makacsul *Sebes* nevezetű patak sem azért sebes, mert gyors a vize, hanem mert talán birtokjogi s a jobbágyrendszerhez és megyeiséghez tartozó határfogalom. Talán a Zips Szepessel rokon? Ez meg a Župa, Župica = határvidék, kerület szónak, németes származéka. Érdekes, hogy az első római telepnek Tibiscum ma Zsuppa a neve (Milekker: Délmagyarország római telepei 1892. 43.).

Ime, ki nem hiszi, hogy a geográfiában szükséges az ember és története, e néhány geográfiai név magyarázatából meggyőződhetik, mennyire egybeforrt az emberrel a Föld. Csupán az ember letelepülése ad a Földnek értéket, különben oly közömbös, mint a hold kihamvadott kráter vulkános felülete. Egyre kell az olvasót figyelmeztetnem. Elfogadom, hogy Európa az árja nyelveknek, a germánság, szlávságnak őshazája. E népek terjeszkedésükben a keltáktól kezdve szükségkép útba ejtették Magyarországot. Bizonyítékokat erre a kelta, szláv, germán stb. ósszavak között kerestem. Persze geográfiai, nem szorosan philologiai úton. Ez a nagy bűnöm. Dehát honnan vegyen a geografus bizonyítékokat Európa legrégebb népeire vonatkozólag, kik nálunk is megfordultak?

Bibliographia botanica Tatraënsis. I.

(A Magas-Tátra Flórájára vonatkozó botanikai irodalom ismertetése.)

Referens: Györfly István (Lőcse).

Célszerűnek találom, hogy ezentúl a Magas-Tátra Flórájára vonatkozó botanikai cikkeket e helyen rendszeresen referáljam, ha még oly kivonatosan is, főleg azért, hogy általában szemmel kísérhesse a nagy közönség is az e téren történő lépéseket. Mert bár a Magas-Tátra botanikai irodalma rendkívül terjedelmes az egyes ágakon belül is, azért még korántsem mondható e vonzó és értékes terület teljesen kiaknázottnak.

Hogy valami fixus ponthoz is tartsam magam, ezért az 1911.-iki év januárius 1.-je óta megjelent botanikai cikkeket teszem rövid megbeszélés tárgyává s pedig a szerzők neve szerinti ABC sorrendben.

Györfly István: Az *Orthotrichum perforatum* Limpr. felfedezése a Magas-Tátrában. — Magyar Botanikai Lapok X. 1911. No. 1/3: 83—84.

Szerző eme ritka mohát, mely csak Tirol és Steiermarkból ismeretes, gyűjtötte a „Greiner“ csúcsa keleti oldalán. Magyarország Flórájára új adat.

— —: *Dicranum groenlandicum* Brid. a Magas-Tátrában. — Magyar Botan. Lapok X. 1911. No. 1/3: 84—85.

Eme ritka mohát, mely Karinthia, Steiermark és Tirol egy-két pontjáról volt eddigelé ismeretes, szerző több helyen gyűjtötte, így a Kőpataki-tó partján, a Nagy-Morgás-on, a Nagy-Hincó tó környékén s a Jégvölgyi csúcs oldalán gyűjtötte Nyárády E. Gy.

— —: *Bryologiai adatok a Magas-Tátra Flórájához.* X. közlemény — Magyar Botanikai Lapok X. 1911. No. 4/7: 204—214.

Szerzőnek a Magas-Tátra moháira vonatkozó cikksorozatának eme X.-ik része kizárólag a tőzegmohokra vonatkozik, melyeket a tőzegmohák világhírű ismerője, *C. Warnstorf* (Schöneberg—Friedenau) határozott volt meg. Sok fajt számos alakkal sorol fel. Hazánk s a Tátra (*-gal) Flórájára új adatok: *Sphagnum imbricatum* (Hornsch) Russ. var. *cristata* Warnst., **Sphagn. papillosum* Lindb. var. *normalis* Warnst., **Sphagn. medium* Limpr. var. *pallescens* Warnst., *Sphagn. amblyphyllum* Russ. var. *parvifolia* (Sendtn.) Warnst., *Sphagn. robustum* (Russ.) Röhl var. *virescens* Russ. fo. *spicata* Warnst., *Sphagn. quinquefarium* (Lindb.) Warnst. var. *viridis* Warnst. fo. *brachy-dasyclada* Warnst.

— —: I. *Saussurea pygmaea* Spr. egy újabb termőhelye a Magas-Tátrában. — II. *Scolopendrium vulgare* L. in der Hohen-Tátra. — Magyar Botanikai Lapok X. 1911. No. 8/10: 344—345.

Szerző az I. apró közleményben e ritka *Saussurea*-t közli a Bélaei mézshavasokról, a „Vordere Fleischbänke“ és „Apostel“ közti helyről; a II.-ban pedig a „gímnyelvű fű“ (*Scolopendrium*) -vet a Lämmergrund“-ból.

— —: *Bryologische Seltenheiten*. III. (Mit Tafel VIII. — „Hedwigia“ Band L. 1900: 287—293.

— —: *Novitas bryologica*. (Plate VI.) — „The Bryologist“ Volume XIV. Number 3 May 1911. 41—42.

Szerző olyan *Buxbaumia viridis* nevű, kis mohákat gyűjtött, amelyeknek tokját egy élősködő gomba támadta meg; a *Cladosporium herbarum* (determ. Prof. dr. Hollós), s amely tönkre is teszi őket; gyűjtötte szerző Barlangliget környékén.

Dr. Hollós László; *Magyarország földalatti gombái, szarvasgombaféléi (Fungi hypogaei Hungariae)*. V tábla eredeti rajzzal és fényképpel, egy térképpel. Budapest 1911. Kiadja a K. M. Természettud. Társulat. XII.+248. old. 4°.

Rendkívül nagybecsű munka, amely tudományos nagy értéke mellett a gyakorlati életet is szolgálja, amennyiben szerző munkája alapján igen jó kereseti forrásra tehet szert a földalatti gombákat nagyban gyűjtő ember. A legkisebb részletek fellelhetők a munkában, behatóan tárgyalja a földalatti gombák termőhelyeit, keresési és gyűjtési, valamint gyűjteményekben való eltartási módját Hazánkból kimutat 68 fajt. A Magas-Tátrában is megfordult szerző, így gyűjtött Tátraháza, Tátra-Lomnic, Matlárháza és Csorba környékén, valamint Késmárkon a Goldsberg en, Lőcsén a Máriahegyen. Felemlíti Greschik V. egyik dolgozatát is, amely Egyesületünk XXV. évf. 1898-ban jelent meg azzal a megjegyzéssel: „Sajnos, hogy Greschik példányait, mivel megpenészedtek, eldobta s

így a leírásának alapjául szolgáló anyagot nem láthattam.“ A táblák színes képei természetűek. Irodalmunknak óriási nyeresége ez a munka.

F. Lilienfeld: *Hepaticae Poloniae exsiccatae* (I. Nr. 1—50), Zestawila F. Lilienfeldówna — Odbitka z czasopisma Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika „Kosmos“ XXXV. 1910. Lwów.

Ezt a gyűjteményes vállalatot a lwówi egyetemi biológiai botanikai intézet adja ki, s a Magas-Tátra északi oldaláról több májmohát ad ki, így, miként *Lilienfeld* kisasszony összeállításából látjuk, innét erednek: *Sauteria alpina* Nees, *Peltolepis grandis* Lindb., *Fimbriaria Lindenberiana* Corda, *Bucegia romanica* Radian, *Preissia commutata* Nees, *Moerckia Blyttii* (Moerck) Brockmann, *Pellia Neesiana* Limpr., *Ancura pinguis* Dum., *Gymnomitrium concinnatum* Corda, *Haplozia Taylori* Hook., *Diplophyllum albicans* L., *Jungermannia albescens* Hook., *J. Floerkei* W. & M., *Anthelia nivalis* Lindb., *Anth. julacea* Lightf., *Mastigobryum deflexum* Nees.

Nyarády E. Gyula: *A Carex chordorrhiza* Ehrh. felfedezése Magyarországon Késmárk környékén a Magas-Tátra alatt. — Magy. Botan. Lapok X 1911. No. 1/3: 73—76.

Ezt az igen ritka sásfajt, amelynek igen hosszú kötélszerű tőkéje van — amely tulajdonságáért kapta nevét is — gyűjtötte szerző a kisszalóki völgyben a „Kandbach“ mentén tőzeges helyen. Leírja egyben az itten virágzó növényeket is.

— — : *A Szepesbélai Mészavasok néhány ritka növényéről.* Magy. Botan. Lapok X. 1911. No. 8/10: 319—320.

A következő ritka növények új lelőhelyeit nevezi meg: *Agrostis alpina* Scop.: a „Greiner“ szikla élén; *Petrocallis pyrenaica* (L.) R. Br.: a Stierberg-en; *Draba tomentosa* a Vas-kapu-tól a Bolond Gerőig sziklarésekben; *Centaurea alpestris* Heg.: a Muran nagy barlangja mellett s a Jaworinka-Wand-on Podspady felett; *Cypripedium Calceolus* L.: Rotbaumgrund felső része.

A. Scherffel: *Beitrag zur Kenntnis der Chrysomonadineen* Mit Fig. 1—48 auf Taf. XVI. — Archiv für Protistenkunde. XXII. Bnd. 1911.: 299—344.

Szerző, kinek már több nagyértékű vizsgálati eredményt köszönhet a botanikai irodalom, eme újabb munkájában vizsgálatai ama sorozatát adja elő, amelyek a Chrysomonadineákra vonatkoznak. Az I. rész a *Chrysamoeba* és *Chromulina nebulosa* rajzóinak alkotását, viselkedését írja le Igló-ról és a Lersch-villa vidékéről eredő vizsgálati anyagon megejtett kutatása alapján s arra a véleményre jut, hogy a *Chrysamoeba* nemzetség tulaj-

donképpen amoeboida, flagellum-nélküli állapota *Chromulina*-féle — avagy talán egy *Oicomonas*-féle szervezetnek. A II. részben leírja a *Chrysostephanosphaera globulifera* új nemzetség és új faj-t, melyet Csorbató alatt a Móry-telepnél tőzeges pocsolyában gyűjtött volt. A III. rész a *Chrysopyxis*-félékkel foglalkozik s kimutatja, hogy az ezeknél leírt flagellumok valódi pseudopodiumok. A IV. részben a *Lepochromulina bursa* n. sp. és a *L. calyx* n. sp. két új faj szerkezetét ismerteti, melyek a Csorbató alatt levő Móry-telepről származtak. Ugyanitt gyűjtötte szerző az V. részben leírt *Chormulina spectabiliis* n. sp. új fajt. A VI. részben a „Dauercysten“ porusai nagyjelentőségét, azok szerkezetét és keletkezési módját fejtegeti. A VII-ik részben több szervezetnek, melyek tőzeges pocsolyából eredtek, rubinveres pigmentum-szemecskéit figyeli meg, amelyek szerző szerint valószínűleg úgy keletkeztek, hogy a sejt chemismusát a tápláló medium substantiái befolyásolták. Végül a VIII-ik, utolsó részben kimutatja, hogy több *Chryso-monadinea* felületén levő „szemölcs“-ét egyszerűen periphericus vacuolumok okozzák. A XVI. tábla színes, finom, igen szép rajzai nagyban megkönnyítik eme nagyértékű munka megértését.

Dr. V Schiffner: *Lebermoose aus Ungarn und Galizien*. III. Beitrag. — *Magy. Botan. Lapok* X. 1911. No. 8/10: 279—291.

A májmoháknak ez idő szerint egyik legjobb, legkiválóbb ismerője: *Schiffner* wieni egyetemi professor ismét igen fontos adatokkal gyarapítja a Magas-Tátra májmoha Flóráját. Cikkének összes anyagát — s miként a bevezető mondja — a termőhelyek összeírását s néhány szövegekzi hosszabb megjegyzést, *Györffy*-nek köszöni. Az igen sok becses adat közül új adatok hazánkra és a Magas-Tátrára (*-gal jelölve) a következők:

* *Riccardia latifrons* Lindb. (Jaworinka-Wand), * *Gymnomitrium alpinum* (Gott.) Schffn. (Zawrat é-i oldalán a Czarny staw pod Koscielcem és a Zmarsly staw pod Zawratem közt), *Gymn. varians*. (Lindb.) Schffn. (Nagytarpataki völgy: Langer-See, Zawory-hágó, Zmarzly staw pod Zawratem, Kondraczka), *Marsupella commutata* (Limpr.) Bernat. (Nagyszalóki csúcs: Schartiger Kamm), *Calyptozelia suecica*. (Arnell & Perss.) C. Müll. (Barlangliget, Jaworinka-Wand, Tycha-völgy), *Lophozia confertifolia* Schffn. (Nagytarpataki völgy: Eis-See), *Cephalozia leucantha* Spruce (Rotbaumgrund), *C. pleniceps* Austin. (Kopa-hágó), *C. reclusa* (Tayl.) Dum. (Jaworinka-Wand), *Pleuroclada albescens* subsp. *islandica*. Nees. (K. Zöldtó völgy: Fekete-tó, Hawran-völgy), *Sca-*

pania subalpina (Nees) Dum. (Nagytarpataki völgy, Zmarzly staw pod Zawratem.)

Wagner J.: *A magyarországi Centaureák ismertetése (Centaureae Hungariae)*. Math. és term.-tud. Közlemények XXX k. No 6. Budapest 1910. 11 szöveggéppel és I—X. táblával.

Szerző 2 évtízen át tartó foglalkozásának eredményét tárja elő. Magyarországból 111 fajt említ fel a búzavirágfélék közül, közte igen sok újat. A Magas-Tátra Centaureáit is bentfoglalja a becses munka.

Zahn, Karl Hermann: *Beiträge zur Kenntnis der Hieracien Ungarns, Galiziens und der Balkanländer*. (VI.) Magy. Botan. Lapok. X. 1911. No. 4/7: 121—174.

A Hieraciumok világhírű specialistája óriási számú adattal gazdagítja Flóránkat, nagyon sok új fajt, alfajt s változatot ír le. Tekintélyes részét adták dolgozatának a Magas-Tátra s a Poprád-völgye vidékén *Nyárády*-gyűjtötte Hieracium-ok.

II. Cikkek.

Gerincvándorlás a Nagyszalóki csúcsról a Bibircsre.

Irta: Dr. Komarnicki Gyula.

A Magas-Tátra ormainak szaggatott vadságából, kihívóan merész alakjából vajmi kevés jutott osztályrészül a Nagyszalóki csúcshoz. Szélesen terpeszkedő, lomha testével enyhe lejtésben ereszkedik alá a Poprádi fensíkra, sőt még a Nagytarpataki völgy felőli oldalán is, amerre pedig elég meredeken törik le, minduntalan előbukkan a sziklák közül a fű és törmelék. Már maga ez a külső eléggé elárulja, hogy e csúcson nem igen nyílik alkalom nagyszabású vállalkozásokra. De ki is áhitoznék ilyesmi után itten, mikor a környékbeli ormok bármelyike is százszorta inkább nyújt módot vérbeli sziklatúrák véghezvitelére.

A Nagyszalóki csúcs a csendes, ártatlan élvezetek színtere. Jól gondozott szerpentinösvény visz fel oldalában a hegytetőig, hogy megkönnyítse a felhatolást ifjúnak, öregnek egyaránt, hogy mindenki meglátogathassa, aki remek szép kilátásában gyönyörködni akar.

Magam is azt gondoltam, hogy megismerkedésem e hegyvel egy teljesen békés sétakirándulás keretében fog lefolyni. Az volt egyedüli kívánságom, hogy egy szép verőfényes napon körültekinthessek róla az alatta elterülő, csillogó tavakban gazdag Nagytarpataki völgyön s a Tátrának körötte közelben, távolban sorakozó sziklarengetegén.

A sors szeszélye azonban mást akart. A képzeletben oly kedvesnek rajzolt kép helyébe egészen mást helyezett a való. E hegyhez most már egy hosszú, kalandos túra emlékei fűződnek, mely több meglepetést tartogatott számomra, mint akár hány más hegyi utam.

Igaz ugyan, hogy maga a Nagyszalóki csúcs teljesen ártatlan volt ebben, s ha látogatásom csakis neki szólt volna,

aligha vett volna a dolog ilyen fordulatot. Csakhogy amikor őt felkerestem, nem elégedtem meg vele, nem ő volt végcélja utaimnak. A Nagyszalóki csúcs csak *kiindulópontja* lett egy hosszú túrának, melynek végét a nagy messzeségben emelkedő, vele egy tarajos gerinc által összekötött Bibircs jelezte.

De tán még ez sem lett volna magában véve elegendő ahhoz, hogy a túra oly kalandossá váljék, s hogy ez mégis ilyené lett, annak kettős oka volt: a rövid szeptemberi napok s a hegyekben a kora őszt dacára hirtelen beállt téli viszonyok.

*

Még kora délután volt, mikor 1910 szeptember 12.-én betértem a Téry-menházba. A Zöldtótól jöttem, hol Horn K. Lajos barátommal és Plökl Antal úrral kellett volna találkoznom. Ők azonban a rossz idő miatt már néhány nappal érkezésem előtt eltávoztak, s én most abban a reményben jöttem utánuk az Öttöhoz, hogy még itt találom őket. Csakugyan még itt tanyáztak. Most — napközben — természetesen nem voltak otthon, hanem fennjártak valamerre a hegyek közt.

Egyedül üldögéltem a menház ebédlőszobájában, mikor egyszerre a tornácból nehéz szegesek kopogása vert fel. Nevemet hallottam említeni. Kiváncsian az ajtóhoz siettem, s mily nagy volt az örömem, mikor várvavárt társaimat láttam magam előtt.

Szokatlanul korai hazajövetelükről nem kellett magyarázatot kérnem. Magam is eléggé tapasztalhattam a nap folyamán — mikor a Papirusztornyok gerincén jártam — hogy mennyi újhó fekszik a hegyeken; ahol pedig már olvadni kezdett, mindenütt csuronvizesek voltak a sziklák. Ily viszonyok mellett nehezebb túrákról nem igen lehetett szó, vagy legalább is nem látszott tanácsosnak most ilyenekbe fogni. Így aztán mikor a mult napok élményeinek megbeszélése után végre a holt napi közös program megállapítására került a sor, egyetértettünk abban, hogy nem a nehezebbek közül való túrát tűzünk ki célul, hanem inkább olyat, mely helyi ismereteink bővítésére szolgáljon. A megállapodás hamar meg volt, s elhatároztuk, hogy a Nagyszalóki csúcsról kiindulva a Szekrényesgerincen átmegyünk — vagy mint társaimat biztosítottam: átsétálunk a Bibircsre.

Most aztán búcsút kellett vennünk a Téry-menháztól. Még ma estére le akartunk menni Tarpatakfüredre, minthogy ez a legalkalmasabb kiindulási pontja a Nagyszalóki csúcs megmászásának. A jó Bartsch-né, a menház derék bérlőnője „közeli vizontlátás“ reményében menesztett bennünket útnak. S bizony, nehezemre esett most a válás e hajléktól. Télen,

tavasszal, nyáron itt jártam ez évben; de mikor most ősszel is idetévedtem néhány rövid órára, éreztem, hogy a „közeli vizionlátás“ nem oly hamar, hanem csak nagy sokára fog ismét bekövetkezni.

Csillagos éjszakában toppantunk be a Rózsa-szállóba. S tud' isten! Akárhányszor is betérek ebbe az egyszerű kis fogadóba, mindig oly jóleső, otthonos érzés fog el. Mintha egy kiszakított darabka régi világ lenne a haladó korral fejlődő „modern“ tátrai alvidékek közepette. Azok az egyszerű, apró szobácskák, kopogós deszkalépcsők, a patriarchális kiszolgálás, mind-mind oly barátságos, vendégszerető vonást kölcsönöznek ennek az ódivatu, kedves otthonnak.

Hej! Ha majd egykor itt is egy „Tarpatak nagyszálló“ fog állani s majd ide is bevonul a frakkos pincérek serege, hogy visszasírom azt az időt, amikor még oly vígan kocogtam be nehéz szegeseimmal e kis lakba, mikor oly gyengéd figyelemmel gondoskodott rólunk az a tőpörödött vén anyóka („szobaasszony“ volt a hivatalos neve), aki valahányszor ide betértem, mindig ugyanazokkal a korholó szavakkal fogadott: „Megint megjöttél *uram!* . . . Igen, igen, hát már megint a hegyeken jártatok. Majd meglássátok, a nyakatokat törítetek egyszer. Bot kellene nektek *fiúk!* . . .“ S ilyenkor mindig mosolyogva kellett nézennem a jó öreg nénikét, aki ki nem fogyott a sok kérdezésből; — vajjon nem vagyok-e nagyon fáradt, hosszú utat jártam; jaj, mily nehéz a zsákom, s az a sok kötél! — No, de ő siet és majd jól megveti az ágyat; még két takarót is rak rája, csak aztán jól aludjak.

Hát bizony, ilyen az élet manapság Tarpatakfüreden, amiről valamikor tán majd úgy kezdek mesélni: „Hogy is volt az egyszer, régen . . .“

Ma is a szokott barátságos fogadtatásban volt részünk. Késő éjjelig együtt ültünk az asztalnál. Buzgón tanulmányozgattam a térképet, ámbár ebből holt napi túránkra alig merithettem sok tudnivalót. Csak annyit lehetett megállapítani, hogy a gerinc, melynek bejárására vállalkoztunk, igen hosszú: a Szalóki csúcs és Bibircs között légtávban 2200 métert tett ki. De ez nem okozott sok gondot. Legyen bár hosszú is az út, az mégis csak egy hosszú séta — gondoltam róla.

Oly mélységesen meg voltam erről győződve, hogy mikor másnap hajnalban útra készülődve, láttam, mint dugták társaim a mászócipőket és kötelet is a zsákba, tréfásan azt a megjegyzést tettem, hogy ugyan kár ennyi felesleges terhet magukkal cipelni, hiszen azon az országúton úgy sem

lesz rájuk szükségünk. Pedig mennyire hasznukat vettük még ezeknek a mai nap folyamán!

$\frac{1}{4}$ óra volt, mikor elhagytuk Tarpatakfüredet. Kiléptünk a csípős, harmatos reggelbe. Felettünk tiszta kék ég, csak a Szepesi síkság felett úsznak itt-ott szürkés, terjengő párafoszlányok.

Ugyan ki gondolt volna közülünk arra, hogy mennyi komoly órát kell még ma átelnünk, amint most a legnagyobb lelki nyugalommal baktattunk tova a Szilágyi-uton, melynek jól gondozott, kavicsos sétánya nem olyan magunkfajta szegescipőjüeknek, mint inkább a Füredék elkényeztetett nyaralóközönsége számára készült. A Hilgermann-kilátónál kezdődnek a Weisz-ut szerpentinjei, melyek eleinte a hegyoldalban, majd a gerinc — a „Schartiger Kamm“ — mentén visznek egészen a csúcsig. Bizony, egyhangú munka volt, amint közel három óra hosszát szakadatlanul tapostuk a szerpentinek végtelen sokaságú fordulóit. Másrészt azonban ez a „hegymászás“ nem kötötte le a figyelmet, s így ezalatt alkalmam nyílt száz meg száz egyéb megfigyelésre.

Elsősorban is maga az út, annak sikerült kitűzése és kifogástalan kiépítése nyerte meg tetszésemet. Eleinte ugyan, amikor még a hegy déli lejtőjén, a törpefenyő között kanyarog, még semmi különöset sem nyújt Csak amikor eléri a csúcstól délkeletre lefutó gerincet, a „Schartiger Kamm“-ot, akkor kezdenek érvényesülni szépségei. A lepillantás a gerinc hátáról a hegynek túlsó, a nagytarpataki völgy felé lejtő oldalára szebbnél szebb részleteket tár fel. Tornyos gerincbordák húzódnak le a csúcstól a mélybe, közben füves lejtők, törmelékes szakadékok, melyek közel a völgy felett mind meredeken letörnek. Az alsóbb régiókban itt-ott kisebb törpefenyőcsoportok verődnek össze, közöttük bizarr sziklacsoportozatok meredeznek. Mint egy nyitott könyv fekszik előttünk a Nagytarpataki völgy, környező hegykoszorújával. Míg lassan ballagunk a szelíden emelkedő csúcs felé, sorra szemügyre vesszük a szomszédos ormok nagy sokaságát s örvendünk, hogy némelyiköket mily szokatlan, új alakjukban látjuk innen vizont.

Igy egyesülnek a Nagyszalóki csúcs Weisz-útjában a fáradságnélküli séta és a változatos tájszépségek élvezetének örömei. Most, hogy ez az út egész a csúcsig kiépült, bizonyos, hogy a régebben szokásos felmenet — a Szalóki tavak mellett a déli görgeteglejtőn át — már csak történelmi jelentőséggel bír. Igaz ugyan, hogy a Weisz-út hosszú szerpentinjein a felmenet időtartama valamivel hosszabb, mint a régi, egyenesen felvezető útvonalon, de azért úgy hiszem, senkinek sem fog

nehezére esni a választás, vajjon mi kényelmesebb: három órát úttalanul, törmeléken, vagy pedig három és fél órát pompásan készített ösvényen gyalogolni.

Egyetlen egy *árnyoldala* az útnak, hogy nagyon is *napos*. Minthogy a délkeleti oldalon visz fel, már a kora reggeltől fogva ki van téve a nap sugarainak. Dacára a hűvös hajnalnak, mi is ugyancsak kimelegedtünk. Különösen én éreztem ezt, mert még ma este el akarván utazni, kénytelen voltam teljesen megtöltött hátizsákomat az egész túrán végigcipelni.

De szerencsénk volt. Lassanként mindenünnen felhők kerekedtek elő. Felszálltak a Poprád síkjáról, előtörték a hegyek mögül s nem telt el sok idő, mikor a felhők teljesen elborították az eget. Most aztán nem kellett többet panaszkodnunk s jól esett ily friss időben folytatni a sétát.

Majd mind mélyebbre ereszkedett, mind szorosabban körülzönlött a felhőtenger. Mikor a Szalóki csúcs előfokát, a 2238 m. magas Királyorrt elértük (7 ó. 40 p. — 7 ó. 45 p.) már egészen elmerültünk a szürkességben. Az acélszürke égbe szelíden emelkedett a csúcsnak hamuszínű sziklakúpja, melybe elvegyült a szegényes vegetáció kopottas zöldje: szimfóniája volt ez az enyhe szürke színeknek.

8 óra 8 perckor végre fennálltunk a ködből kiemelkedő csúcsjelzőpózna mellett. Kilátásunk természetesen semmi sem volt, de ez jókedvünknek legkevésbé sem ártott s nem egy jó élccel fűszereztük sovány reggelinket, nem is sejtve, hogy késő estig ez lesz egyetlen étkezésünk.

A Nagyszalóki csúcs (2453 m.) elérésével tulajdonképen még csak feladatunk kezdetén álltunk. Innen kezdődik a gerincvándorlás a távolban emelkedő Bibircsig. E hosszú gerincútnak alkotó részei voltak mindenek előtt a Szalóki csúcs hosszan elnyúló nyugati gerince, majd a Blásy-horhos és a Szekrényes-csorba által közrefogott soktornyú Szekrényesgerinc, mely után meredeken szökik fel a Bibircs keleti gerince.

Tekintettel az előttünk álló nagy útra, pihenőnkét nem nyújtottuk hosszúra s 8 óra 45 perckor ismét útra kerekedve, rátértünk a nyugat felé enyhén lejtő gerincre. Egymásra halmozott, érdes sziklatömbökből áll, melyeken minden nehézség nélkül jutunk tovább, sőt vannak szakaszok, hol a kézre egyáltalában nincs is szükség s járva lehet haladni. A gerinc iránya nem ír le egyenes vonalat, hanem szeszélyesen kanyarog, akárcsak egy rakoncátlan hegyi patak, s amint rajta alábocsátkozunk, érdekes átnézetet nyerünk sajátos alkata felett. Dél felől többnyire enyhe, füves lejtő nyomul közvetlen a gerinc taraja alá, úgy hogy ennek magaslatát bármikor el-

hagyhatnók és egész könnyen leszaladhatnánk az enyhe lejtésű hegyoldalon a Blásy-völgybe. Északra törmelékkal fedett sziklás lépcsők ereszkednek hol meredekebb, hol mérsékeltébb lejtésben ama hatalmas, nyitott katlanok törmelékes aljába, melyek a Nagytarpataki völgy felől nyomulnak a hegy testébe. Most ezen — északra néző — sziklalejtők mélyen hó alatt feküdtek, sőt gyakran magán a gerincen is hóban kellett járunk. S érdekes volt ez az ellentét a déli lejtők enyhe zöld színezete és az északi oldal zord télies külseje között.

Mindennél szebb volt azonban az a hatalmas körkép, mely lassankint mindjobban kibontakozódott előttünk. Alighogy ugyanis a Nagyszalóki csúcsot elhagytuk, kezdtek emelkedni a felhők, s csakhamar szabadon állt előttünk a környező hegyek koszorúja. Majd a felettünk kóválygó felhőkárpit is mindinkább szakadozott s ismét ráncsütött a magasból a nap jótékony melege. Nem győztük eléggé dicsérni szerencsénket. Mert a reggel hirtelen beborult ég igen kapóra jött nekünk, míg a csúcsra felvezető szerpentinek fásaszó kaptatóját jártuk, de most, hogy túl voltunk rajta, csak örömmel üdvözölhattük, hogy ismét szép idő kísért további útunkban.

Mintegy órával a Nagyszalóki csúcs elhagyása után, nyugati gerincének fele útján, széles, füves nyeregbe jutottunk. Az 1:25000 katonai térképen e hágó 2282 m. magassággal van jelölve, mely eszerint a Nagyszalóki csúcs és Bibircs közötti összekötő gerinc legmélyebb pontja. A katonai térkép tévesen ezt a hágót nevezi Blásy-horhosnak (Blásy-Scharte), holott e név egy jóval tovább nyugatra fekvő másik hágót illet, melytől még a Szalóki csúcs nyugati gerincének a 2336 m. oromban kulmináló, hosszan elnyúló alsó szakasza választott el. A gerinc a hágó után kis könyökfordulatot vett balra, majd ismét nyugati irányban folytatódott a 2336 m. pont felé. Hatalmas kőkockákból és táblákból épült fel itt az éle, mely szaggatott taraj gyanánt nőtt ki a füves alapból. Elején két szép tornyon másztunk át, majd végül egy finom sziklatú után lassan emelkedve vezetett fel a gerinc a 2336 m.-rel jelölt oromra, mely hosszú, vízszintes élt alkotott. (10¹⁵—11⁰⁵).

Talán éppen azért, mert e jelentéktelen kiemelkedés sokkal hatalmasabb ormok közé van ékelve, kilátásában sajátos szépség nyilvánult meg. Kétoldalt — emitt a Poprádi sík, amott a Nagytarpataki völgy hegyei ugyanazt a képet mutatják, ahogy ezeket már reggeltől fogva látjuk, változatlanul kísérve bennünket további vándorlásunkban is napestig. Kelet felé azonban méltóságteljesen emelkedik a magasba a Nagyszalóki csúcsnak széles kúpja, mely bennünket most már

teljes 116 méterrel túlszárnnyal. Ha pedig ellenkező irányba nézünk, magunk előtt látjuk követendő utunkat: a Szekrényesgerincet, mely hatalmas tornyokkal megrakodva vezetett az uralkodó magasságból letekintő Bibircsnek fellegvárszerű tömbje alá. Egyszerű, de részleteinek erőteljes formáival megragadóan szép látványt nyújtott e hegycsoport.

A Szekrényesgerinctől már csak a közvetlenül alattunk levő Blásy-horhos széles nyerge választott el. Minthogy a mi álláspontunk, a 2336 m.-es gerinckiemelkedés csak kevéssel esik kívül a Szekrényesgerinc tengelyéből, az egymásba tolódo Szekrényestornyokból alig láthatnánk valamit, hacsak gerincük nem írna le egy gyengén balra kanyarodó ívet. Így bár erős perspektivikus megrövidülésben, de mégis jól áttekinthetők e gerincnek egymás mögött sorakozó tornyait. Hogy elsősorban is ezeknek számával tisztába jöjjünk, elővettük dr. A. Otto Tátra-kalauzát, ahol a még lovag Englisch Károlytól eredő elnevezések a következőképp vannak felsorolva: Viharcsúcs (Wetterspitze), Englisch-torony, Kis Tábláscsúcs (Kl. Plattenspitze), Nagy Tábláscsúcs, Hunsdorfer torony.* Tehát összesen öt torony. A mi álláspontunkról azonban mindössze csak négyet számláltunk. Az első torony mindjárt velünk szemben a Blásy-horhos felett emelkedett. Ferdén jobbra dőlő szarva kicsiben némileg a Krivánhoz hasonlított, ahogy ez keletről, például a Krátkáról nézve mutatkozik. Déli oldalát menedékes omladéklejtő alkotja, ellenben a Nagytarpataki völgy felé éles oldalgerincet bocsát ki magából, mely legfelül meredeken szökik fel a csúcshoz. Balra tőle, a második torony óriási arányaival, zömök alakjával vonta magára figyelmünket. Mint később kiderült, e hatalmas méretű, s összefüggőnek látszó sziklatömeg két toronyból állt, melyek mindegyike teljesen önálló s csak innen nézve keltették összefolyó körvonalakkal azt a benyomást, mintha ott egyetlen egy nagy hegytömeg állana. Ezután még két kisebb torony következett; az első két lépcsőben emelkedett ormához, a második pedig elnyúlt, csipkézett tarajt alkotott. Itt azután a gerinc a Bibircs tömegébe torkolt, melynek keleti gerince meredeken tört fel a csúcs koronájához.

Ezt az utolsó részletet — a Bibircs csúcstömbjét — kivéve, maga a Szekrényesgerinc nem keltett valami megfélemlítő benyomást. Sem a gerinc déli oldalának fűtarkított sziklái, sem a gerincél alkata nem keltették azt a látszatot, mintha az átjutás az egyik toronyról a másikra nehézségeket

* Cikkemben a továbbiakban nem ezeket az elnevezéseket használom. Az általam javaslatba hozott nomenklátúra indokolását lásd a cikk függelékében.

kel járna. Úgy számítottam, hogy a legrosszabb esetben is 3 óraker a Bibircsen leszünk.

A 2336 m. pontról könnyű, füves sziklákon leszaladtunk a közeli Blásy-horhosba (kb. 2295 m.), mely ép úgy, mint a korábban érintett 2282 m.-es nyereg, egész könnyen járható átkelési pont a Blásy-völgy és a Nagytarpataki völgy között, s hasonlóképen itt is délről enyhe fűlejtő, északról pedig törmelék húzódik fel a hágó széles nyílásához.

A Blásy-horhos elérésével (11 ó. 18 p. — 11 ó. 20 p.) megváltunk a Nagyszalóki csúcs nyugati gerincétől. Előttünk ismét emelkedtek a sziklák s mi ott álltunk a Szekrényesgerinc elején, ennek első tornya: a Keleti Szalóki torony alatt. Ennek megmászása semmi nehézséggel sem járt. Fűvön, om-ladékon emelkedtünk s csak legfelül, ahol hatalmas kőtömbök heverték egymásra halmozva, kellett kissé a kézzel is utána segíteni. Tíz perccel a hágó elhagyása után már fenn álltunk a Keleti Szalóki tornyon. (2356 m.; 11. ó. 30 p. — 11 ó. 45 p.) A csúcson ledőlt zászlósrudat találtunk, melyet társaim nagy diadallal ismét felállítottak. Vigan lobogott a hosszú évek viharaitól megtépett zászló, s ugyancsak jól körül kellett ékelti nagy kövekkel a póznáját, hogy le ne sodorja ismét az erős szél. Innen felülről szépen át lehetett tekinteni a csúcsból a Nagytarpataki völgybe, északkelet felé elágazó, meredeken lejtő oldalgerincet. Ilyen mellégerincet egyébként az összes Szekrényes tornyok közül csak éppen a Keleti Szalóki torony bocsát ki magából. A többi tornyok a főgerincből kiemelkedő tarajokat alkotnak, melyek két oldalt többé-kevésbé meredeken esnek le a kísérő völgyekbe. A gerinc oldalának lejtése a Blásy-völgy felé általában enyhébb. Csak a vége felé — a Bibircs közelében — válnak itt is meredekebbé az oldalfalak. A Nagytarpataki völgy felől ellenben állandóan tekintélyes mélységek kísérik a gerincet.

A Keleti Szalóki toronyról nyugat felé vonuló főgerinc eleinte vízszintesen húzódott tovább. Erősen keskenyedő élét most már meredek falak határolták. Különösen impozánsak voltak az északi oldal óriási, friss táblás törései. Hatalmas kőmenyiségek zúdulhattak itt egykor a völgybe s emellett a rombolás munkája még most sincs befejezve, mert sok helyen csak úgy lógnak a gerincnek támasztott, elvált kőhasábok, várva a pillanatot, hogy ők is a mélységnek vehessék útjukat.

A rövid, vízszintes gerincdarab egy kis kiugró sziklapúpban végződött, mely után a gerinc nagy kőtömbökkel borítva lejteti kezdett, majd ismét meredekesebbé válva ereszkedett alá egy széles nyereghez, melynek túloldalán a második gerinctorony: a Középső Szalóki torony emelkedett. Hatal-

mas megjelenése dacára ez is minden nehézség nélkül volt megmászható. A gyorsabb haladás kedvéért nem követtük a kissé jobbra eső — egyébként szintén járható — gerinc élet, hanem alatta balra, a Blásy-völgy oldalán fűvel váltakozó sziklákon kapaszkodtunk feljebb. Végül egy keskeny kis bemetszésbe jutottunk, honnan már csak néhány lépésnyire volt a Középső Szalóki torony orma (2361 m.; 12 ó. 3 p. — 12 ó. 10 p.). Most — mikor ezen fennálltunk — vettük csak észre, hogy mikor az imént a Nagyszalóki csúcs nyugati gerincéről szemlélve a Szekrényesgerinc tornyait, a Keleti Szalóki torony után következő széle, szomszédaihoz mérten aránytalanul nagy gerinckiemelkedést egy tömegnek néztük, a látogat teljesen meglepetést bennünket. Egy mély csorba által elválasztva, egy a mienknél is hatalmasabb és magasabb torony emelkedett előttünk. Ez a 2336 méteres oromról nézve teljesen összefüggőnek látszott a Középső Szalóki toronnyal, holott a valóságban mindkettejük egymástól élesen elkülönített és teljesen önálló csúcsegység gyanánt nő ki a gerincből.

Néhány percnyi megállás után már ismét útban voltunk. Lépcsőzetes sziklákon balra leereszkedtünk egy tömbökkel telt vályúhoz, mely a Blásy-völgy oldalán, kevéssel a gerinc alatt levezetett abba a keskeny horhosba, mely a Középső Szalóki tornyot az említett hatalmas toronytól, a Nyugati Szalóki toronytól elválasztja. A horhosból felkapaszkodtunk a torony alsó lépcsőfokára, majd a következő hegyes bütyköt a táblás élen másztuk meg. Innen megint egész könnyű út volt hátra a hatalmas sziklatetőig, melyre füves sziklákon, majd végül sziklatömbökön egyenesen előlről hatoltunk fel. (12 ó. 24 p. — 12 ó. 45 p.).

A Nyugati Szalóki toronnyal az egész Szekrényes vonulat legkiemelkedőbb pontját értük el, mely szomszédait magasságban jelentékenyen túlhaladta. Minthogy az ingadozó időjárás e nap folyamán nem tett lehetővé megbízható aneroidméréseket, nem állt módomban pontosan meghatározni a torony magasságát. A szomszédos, 2361 m. magas Középső Szalóki toronyhoz viszonyítva, pusztá szemmérték alapján magassága megközelítőleg úgy 2380 méterre tehető.

Egész túránkon mindedig igen gyorsan haladtunk előre. De ez az egész könnyű terep folytán természetes volt, mert hiszen eddigi utunk nem is volt másnak mint sétának minősíthető. Az egész gerincnek már mintegy négyötöde mögöttünk volt, s ha a hátralevő rész is ily könnyű, úgy tényleg bátran remélhettük, hogy 3 órákor a Bibircsen leszünk.

Dehát ember tervez, Isten végez! Jó sorsom nem akarta megengedni, hogy a kalandos emlékekben gazdag nyár ily filiszter kirándulással végződjék. A Nyugati Szalóki torony elhagyásával váratlanul teljesen megváltozott a helyzet; s ha az eddigi órák — a szó szoros értelmében — gondtalan sétával teltek el, az ami most következett, még egyszer teljes mértékben igénybevette minden energiánkat.

Folytattuk a toronyról utunkat. Eleinte ugyan itt is rendjén ment a dolog s úgy látszott, mintha minden a régi-ben maradna. A nyugat felé lejtő gerinc legfelsőbb letörését balról könnyen megkerültük, azután ismét rátértünk a vízszintesen folytatódó élre. Csakhamar egy újabb letörés állta váratlanul utunkat. Itt álltunk az első akadály előtt. Ezen csak a kötél segíthetett át.

Hatalmas, szertehasogatott kőlap nyúlt a letörés fölé. Lemásztam a kőtáblán, hogy a kötélerezkedésre alkalmas helyet kikeressem. A letörés éle azonban kissé ki volt tolva a gerinc északi oldalfalába, úgy hogy innen nem lehetett volna a kötéllel a gerinc folytatására jutni. Rövid vizsgálódás után rájöttünk, hogy a letörésnek a Blásy-völgy felé fordított oldalán kell majd leereszkednünk. Elsőnek én bocsátkoztam le. Egy meredek táblán lecsúszva, rövid kéménybe jutottam, mely alatt még egy keveset jobbra mászva, a letörés alatt egy nyitott fülkében végre jó állásra akadtam. Az egész leereszkedés magassága körülbelül 10 méter. Másodiknak Plökl jött le hozzám. Hogy az utolsónak lebocsátkozó Hornt jól biztosíthassuk, valami alkalmas sziklakiugrás után keresgélünk, melyen át lehetett volna vetni a köteleket. Az odu szájánál hatalmas, több köbméter nagyságú kőtömb feküdt. Vajjon szilárdan nyugszik-e, vagy csak úgy lebeg a mélység felett? Plökl nekifeszíti lábát. Nem is kellett nagyon erőlködni. Egy billenés . . . és a következő pillanatban már eltűnt szemünk elől. Az első felütődésnél éreztem, mint remegett még alattam a sziklatalaj. S mindjárt reá egy dörrenés, melyhez foghatót soha nem hallottam! Mintha a hegyek omlottak volna össze, akkorát szól. Hozzá a Gránátfal felől oly sűrűn verődött vissza robajának visszhangja, mintha nehéz ágyúk adnának gyorstüzet.

Lassan hangzott el a hullámzó moraj. Csend lett egy pillanatra, az a néma, nyomasztó csend, mely ily katasztrófák után oly kínosan nehezedik a lélekre. Horn kiáltása törte végre meg a csendet. Siettünk megnyugtatni, hogy semmi baj sem történt. Erre ő is a leereszkedéshez fogott, s csakhamar mellettünk állt.

Ez a letörés, melyet így kötél segítségével győztünk le, egyébként felfelé is — bár nehezen — megmászható, mint ezt egy ízben már meg is tették. A gerincnek fordított irányban való bejárásakor tehát nem kell miatta aggodalmaskodnunk.

Hogy a fülkéből a tőlünk jobbkézt folytatódó gerincélre juthassunk, le kellett csúsznunk egy kb. 6 méter magas, hajlott kőtáblán, melynek felső pereme a fülkét szegélyezte, alja pedig már a gerinc élének támaszkodott. Itt már összekötöttük egymást a kötéllel, mely a Bibircsig le sem került derekunkról.

A következő rövid gerincdarab rendkívüli törekenységével vált ki. Őrültünk, amint e kellemetlen rész mögöttünk volt, s vele együtt búcsút mondhattunk a Nyugati Szalóki torony szikláinak. Itt ugyanis egy alig méternyi keskeny bemetszés által megszakitva, a gerinc ismét emelkedni kezdett a Keleti Szekrényes torony ormához. Közvetlen a csorba felett a gerinc 6 méter magas táblás felszökéssel kezdődött, melyet sikerült egyenesen az élén megmásznunk. Felette gyengén emelkedő tömbökön haladtunk tovább a Keleti Szekrényes torony csúcsáig (2 ó. — 2 ó. 5 p.). Egy pillantás az órára meggyőzött, hogy az átmenet a Nyugati Szalóki toronyról idáig mily aránytalanul hosszú időbe került az eddigiekhez képest. Siettünk is mindjárt tovább a gerincen, mely menedékesen lejtett a Nyugati Szekrényes torony előtti csorbához.

A gerinc itt megint elég keskenyvé vált s sziklási is törekenyek voltak, de azért e részen egész könnyen jutottunk tovább. Rövid idő alatt lennálltunk a keskeny csorbában, mely körül a kőzet feltűnően mállékony, homokos és kékes színű volt. Előttünk nőtt ki az elnyúlt tarajú Nyugati Szekrényes torony, az utolsó kiemelkedés, mely még a Bibircstől elválasztott. Emelkedő gerincén két apróbb bütykös át egy meredek lépcsőfokhoz jutottunk. Bár nem volt magas, a törekeny kőzet miatt mégis jobbnak véltük jobbról megkerülni. Egy ferde kőtáblán kellett itt oldalt végig másznunk, melyen víz csorgott alá s részben hó is fedte, úgy hogy legyőzése elég kényes munkát adott. Most a torony legmagasabb csücskéjének tövében álltunk. Erre ismét bal felől kellett felmásznom. Sajátságos, de mondhatom, a legkevésbé sem kellemes technikával jutottam itt fel. A kő oly omlatag, hogy minden a kézben marad. Lefelé fordított tenyereken tolódtam fel, miközben a súrlódás fokozására egész testemmel nekifeküdtem a leváló habarcsszerű kőnek. E kellemetlen hely legyőzésével elértük a toronynak majdnem vízszintes tetőélét, melynek legmagasabb pontja tulsó, nyugati végén emelkedett. Így hát szerencsésen elfoglaltuk az utolsó Szekrényes tornyot is (2 ó. 45 p. — 3 ó. 05 p.).

Amint innen feltárult előttünk utunk hátralevő, végső szakasza, az első pillantás meggyőzött arról, hogy ez még ugyancsak kemény dolgot fog nekünk adni. Így mindjárt a Nyugati Szekrényes torony, melyen most álltunk, közvetlenül csúcsa alatt járhatatlan falban szakadt le nyugat felé. Kevés-sel odébb egy szemtelen sziklatű nőtt ki a gerincből, látszólag teljesen elzárva az utat a mindjárt mögötte levő Szekrényes csorbához, melynek túloldalán ismét megfélemlítő meredekségben szöktek a magasba az óriási arányokban tornyosuló Bibircs sziklái.

De mindez még hagyján! Aggodalomra emiatt még távolról sem lett volna ok. Hiszen ha nehéz munkára van kilátás, ezt mindig csakis örömmel üdvözöljük. Más volt az, ami gondra adott okot. A sziklákat, kezdve alattunk végig fel a Bibircs tetejéig, hó borította az északi oldalon. Itt már e hatalmas hegytömeg árnyékába estek a sziklák; azért tartották meg teljes épségben korán felöltött téli köntösüket. A nap folyamán eddig nem akadt bajunk a hóval. Utunk hátralevő része ellenben teljesen a rendkívüli viszonyok hatása alatt állt.

Amint ismét útrakeltünk, mindjárt alkalmunk nyílt ezt tapasztalni. A Nyugati Szekrényes torony közvetlenül csúcsa alatt letörik, úgy hogy itt ismét csak a kötél segítségével juthattunk le. Zsindelyszerűen lehajló lapok — melyek felfelé valószínűleg meg sem mászhatók — alkotják e kb. 12 méter magas falat. Ez kissé a nagytarpataki oldal felé van fordítva, s így a kötélleereszkedés sem juttat szorosán a gerinc élére, hanem néhány méternyire alatta a mély hóval bevont északi oldalban értünk talajt. A fél lábszár sülyedt el a hóban, a mely a sziklákat itt mindenfelé borította. Ugyancsak fáztak lábaim a hóban való álldogálástól, míg társaim is mind lenn voltak s a kötélbecsavarással is elkészültünk. Ekkor végre ismét folytathattam a mászást. Minthogy az előttünk levő gerincbütők törékenynek látszott, inkább jobbról megkerültük. Bár csak egy kötélhosszat tett ki ez az oldalmenet, mégis sok időnkbe került, míg mindnyájan túlestünk rajta: a lefelé hajló táblás párkányt, mely a gerincbütők körül vitt, laza hóréteg fedte, úgy hogy csak a legnagyobb óvatossággal lehetett itt lépésről-lépésre tovább jutni.

Most közvetlenül előttünk emelkedett az a karcsú sziklatű, — amolyan tipikus „gerinczsandár“ — melyen még át kellett másznunk, hogy a mögötte a gerincbe vágó Szekrényes csorbába juthassunk.

Néhány méternyi, vízszintes keskeny gerincdarab választott el a sziklatútól. Csak néhány méter, de azért ennek is meg volt a maga különlegessége. Ily bizonytalan, omlatag

sziklával, mint itt, még aligha volt dolgom. Úgy látszik, hogy azok a kőtömbök, melyek a gerincélt alkotják, nem nyugszanak szilárd alapon, hanem csupán a kölcsönös feszítés és nyomás tartja meg őket nagyon is ingatag helyükön. Mikor Plökl utánam jött — hogy egész közelemben állhasson, míg a sziklatú megmászásához fogok — komolyan attól tartottunk, hogy a sziklatömbök minden pillanatban kimozdulhatnak alólunk.

Az előttem ágaskodó, hetyke kis gerincutorony túloldalán látszólag függőlegesen szakadt le a Szekrényes csorbába, de felénk fordított fala is igen meredek volt. A körülbelül 10 méter magas innenső fal két lépcsőre oszlott, melyeket egymástól keskeny szegély választott el. Az alsó, 4 méteres fallépcső jó támpontokat nyújtott, de ugyancsak kellett vigyáznom, hogy mire bízzam kezem és lábam. Törékeny volt itt is a kő. A felső, 6 méteres lépcső már erős sziklából állt, de viszont sima, táblás volt. Társaim kívánságára itt mászócipőt húztam. Nem is volt oly egyszerű művelet ezt a keskeny sziklaszegélyen elvégezni, s azért Plökl előbb felmászott hozzám s tartott, míg cipőt váltottam. Mily kellemes érzés fogott el, amint a simuló manilatalpasokban biztosan kúsztam fel a sziklatú közeli tetejéig.

Az első kérdés, melyet társaim utánam küldenek: milyen a torony túloldala, a csorba felé? És én örvendetes hírt adhatok nekik. Csak felőlük látszik úgy, mintha a sziklafog letörnék: a valóságban néhány lejtős sziklalépcső visz le a csorbába.

Az alúlról oly filigránnak tűnő tornyocska teteje tágas térséget alkot, melyen nemsokára ismét együtt ülünk mind a hárman. Eltekintve ettől az utolsó sziklatútól — mely itt még amúgy „ráadásszámba“ jó hozzá — a leereszkedés a Nyugati Szekrényes toronyról igen élénken emlékeztetett engem a Simon-torony nyugati gerincére.

Túránk utolsó szakasza előtt álltunk. Néhány lépésnyire alattunk a keskeny Szekrényes csorba, melyen túl megfélemlítő meredekségben törtek a magasba a Bibircs sziklái. A Hacker-toronyig, melyben a Bibircsnek várfalszerűen kiszélesedő keleti gerince betetőzést nyer, még 150 méter lehetett a magasságkülönbség. Feleúton a Szekrényes csorba és a Hacker-torony között merész alakú sziklatú nőtt ki a gerincből. Egyelőre megint ez kötötte le minden figyelmünket. Fogas kérdésnek ígérkezett, hogy mikép jutunk majd rajta át.

A havas sziklák miatt a továbbmenés előtt ismét a szegesekbe bujtam. Sziklatornyooskánkról jobbra fordulva, törékeny, de nem nehéz sziklákon hamarosan lejutottam a

Szekerényes csorba keskeny bemetszésébe. Ugy a Blásy-völgy, mint a Nagytarpataki völgy felől szűk és meredek sikátorok húzódnak fel hozzá

Megnéztem az órát; $1\frac{1}{2}$ -öt mutatott. A Nyugati Szekerényes toronytól a Szekerényes csorbáig (kb. 70 méter légtávolság) tehát közel másfél órára volt szükségünk.

A csorbától most már végre a Bibircset vettük ostrom alá. A meredeken felszökő gerinc éle kissé balra hajlik, mi tehát ívben jobbra kitértünk a Nagytarpataki völgy felé eső oldalba. Minthogy azonban itt a sziklák mélyen hó alatt feküdtek, igyekeztünk minél hamarább ismét visszakapaszkodni a gerinc magaslatára. Nem a legjobb helyet választottam erre, mert ahol ismét felfelé kezdtem mászni, az a kevés is, ami kilátszott a hóból, vagy lazán fekvő kő, vagy törékeny szikla volt. Jó hosszan elbibelődtem e bizonytalan terepben, de végre mégis csak sikerült — épp amikor végére járt a kötél — balra felettem egy kiugró sziklafejre feljutnom. Alant álló társaim kissé visszatértek, s balról kapaszkodtak fel hozzám, miután észrevettem, hogy onnan sokkal jobban lehetett volna ide felmászni.

Felettünk, a gerincről aláeső szikláknak meredek füves lejtő támaszkodott. Ennek jobb szélén egy kéménynek tartottunk, mely ferdén jobbra felvezetett a gerinc magaslatához. Gyűrűkbe szedett kötelekkel, szorosán egymás mögött haladva másztunk, terpeszkedtünk feljebb a kéményben.

Végre fenn állunk a gerincen. Épp a kritikus sziklafog előtt értük el. Kíváncsian sietek előre: vajjon milyen a torony túloldali letörése? Hogyan tudunk majd azon átjutni?

Néhány síma kótáblán hamarosan felkúszom a torony élére . . .

Mily meglepetés! A torony nem áll szabadon, nem törik le túloldalán, mint ahogy a Szekerényes csorbából látszott, hanem alig ereszkedő éles kőparipa köti össze a gerincnek innen következő, utolsó felszökésével. Ahol nagy nehézségekre, alig leküzdhető akadályokra valánk elkészülve, im ott mily könnyű sziklaösvényt épített számunkra a természet.

De mintha kárpótolni akarna azért, ami itt elmaradt, helyébe más, nem sejtett félelmetes akadályt gördít elénk a hegy.

Bámúlva emeljük tekintetünket az előttünk feltörő nyúlánk csúcssüvegére. Ilyenre nem voltunk elkészülve, nem számítottunk arra, hogy ilyesmivel is szembekerüljünk mai túránk folyamán.

Közvetlenül az orom alatt állunk, alig 60 méter magasból tekint már csak le reánk a Bibircs Hacker-tornya. De

épp ez utolsó sziklarészletek felépítése oly leírhatatlanul mérész, oly vadul ágaskodik a magasba a gerinc végső felszökése, hogy mindjárt tisztában vagyunk azzal, mily nehéz munkánkba fognak kerülni az utolsó kötélhosszak.

Tehát elő a mászócipőkkel. Ezeknek most nagy hasznát fogjuk venni.

Végig tornázunk a jó 25 méter hosszú kőparipán, mely egyenesen nekivisz a Bibircs csúcstömbjének. Még egy kötélhosszat mászom ki az emelkedni kezdő élen; most azonban végre a letérés tövében állok. Plökl utánam jó; Horn a kőparipa végéről tekint fel hozzánk.

Készülök tovább. De mikor arra kerül a szó, hogy „merre“? — nézeteink teljesen eltérnek egymástól.

Én balra, a Blásy-völgy oldalán szeretnék próbálkozni, hol egy rövid, táblás párkány egy függőleges kémény alá visz ki. Társaim azonban ennek ellene vannak, minthogy a kémény átmászhatósága problematikusnak látszik. Plökl egyenesen felettünk a gerinctörés élét ajánlja. De mert álláspontomról nem láthatom be felsőbb részét és így nem vagyok tisztában magasságával, nem vagyok hajlandó ezt az utat választani. Pedig bárcsak itt is hűek maradtunk volna a gerinc éléhez. Bizonyára így jártunk volna a legjobban.

Leghátrább áll a gerinctöréstől Horn; ő tudja még a legjobban áttekinteni a helyzetet. Így hát az ő döntésére bizzuk a dolgot. Ő viszont azt tartja a legtanácsosabbnak, hogy a gerincfelszökést északi oldalában kerüljük meg. Végtere is ebben állapodtunk meg.

Egy kibúvó ugyan még kínálkozott volna. Kevéssel alattunk, vagy 25—30 méterrel mélyebben, széles törmelékes párkány visz ki az északi oldalba, melynek segélyével át lehet kerülni a Nagytarpataki völgyből felvezető Tomasson-útra. De ettől elállottunk; nem akartuk, hogy egy ilyen kerülővel ejtsünk szépséghibát túránkon, melynek célja *gerincvándorlás* volt a Nagyszalóki csúcstól a Bibircsig. De ennél is nyomatékosabban kényszerített erre az, hogy a párkányt és a körülötte levő sziklarészleteket különösen nagy mennyiségben borította a teljesen laza és omlós újhó. Kockázatott dolog lett volna e bizonytalan talaj rejtett veszedelmeire bízni magunkat.

Így hát közvetlenül a végső gerincfelszökés északi fal-töréseiben kerestük most további utunkat. Pedig hogy mi vár itt ránk, abból tulajdonképen mit sem láthattunk. Kevéssel jobbra a gerinc élétől a sziklafal egy sarkot alkotott, mely elfedte a további sziklarészleteket.

Épp a gerincletörés aljában tenyérnyi sziklaszegély visz ki jobbra az északi oldalba. De ez csak a kéznek volt járható. Végiglógázkodtam rajta, miközben a láb csak kevés támpontot talált alább a síma és nedves sziklákön. Nehéz és kényes munka volt a sziklasarokig jutni. Az első 10 méter után a párkánynak végre jobb folytatása következett. Szélesebbé vált, úgy hogy járni lehetett rajta. Ha nem is volt nehéz a bejárása, úgy nem kevesebb óvatosságot igényelt, mert itt viszont hó borította.

Társaimat már nem látom; elfedi őket szemeim elől a sziklasarok. Máris hallok Plökl hangját, hogy vége a kötélnek. Legalább épp most jó álláshoz jutottam. A párkánynak nagy kötőmb fekszik; erre telepedtem le.

Mily csigalassúsággal járt haladásunk ezeken az utolsó részleteken! Végtelenségnek tűnik fel nekem, míg Plökl nálam megérkezik. Kettőnknek azonban már nem jut itten hely, azért nekem most mindjárt tovább kell mennem. A felettünk fel-törő sziklák a legkevésbé sem biztatók, azért tovább követem a jobbra folytatódó párkányt. Szerencsére most is épp akkor akadtam biztos helyre, mikor kifogyott a kötél. Egy kis ki-ugró, omlatag sziklafejen lovaglőülésben helyezkedtem el. Míg Horn Plöklhez, utóbbi pedig hozzám került, volt időm bővi-ben, hogy kikémleljem további haladásunk irányát. Jobbra felettem láttam a Hacker-torony csúcpszikláit. Széles depresszió választott el tőle, mely a csúctőmb északi falában húzódott alá. Most térdig érő friss hó feküdt a vályúban; gondolni sem lehetett arra, hogy mászócipőinkkel esetleg átkel-jünk rajta.

Minden igyekezetem arra irányult, hogy minél hamarább kijussak a falakból, mert beláttam, hogy sokkal jobb lett volna, ha magán a gerincen maradunk. Balra felettem szintén visszanyomulnak a fal szikláit. Úgy gondoltam, hogy legjobb lesz, ha erre tartok; így ismét vissza fogunk kerülni a gerinc magaslatára.

Mihelyt Plökl elfoglalta helyemet, folytattam a mászást a kiszemelt irányban.

Még csak néhány métert térek tovább jobbra. Gyengén hajló, síma kőtáblát kell keresztezni. Hó fedi; csak alsó peremén maradt néhány ujnyi hómentes csík, melyen óva-tosan helyezem lépteimet egymás mellé.

Innen végre jól láthatam, hogy balra csakugyan egy nyitott folyosószerű bemélyedés visz fel a falban. Egy ala-csony táblás kéménnyel kell kezdenem. Aljában hó nyúlik fel benne. Mászócipőimmal nyomokat taposok a hóban, míg végre az oldalsziklákön terpszkedhetem fel. Most már foly-

ton gyengén balra tartva kapaszkodom feljebb. Egy embermagasságú, síma kőkockával eleinte nem tudok boldogulni. Lapos tetején hó fekszik, s hiába turkállok benne, nem találok alatta fogást. Végre nem marad más hátra, mint hogy felfektetve mindkét karomat, erős oldallendítéssel testemet hasmánt felvetem a kőkocka tetejére. Mikor kevéssel feljebbről visszatekintettem e helyre, nem tudtam megállni, hogy el ne mosolyodjan. Mintha egy őskori óriási béka kövületét látnám: olyan volt lenyomatom a hóban, szétterpesztett kezekkel és lábakkal.

Plökl jelzi, hogy végére jár a kötél. Még el tudom érní a felettem levő kis sziklaodut, melyben kényelmesen elhelyezkedem. A gerinc elhagyása óta ez az első hely, hol ismét teljesen biztonságban érzem magamat. Az odu feneke — melyet egymásba ékelt kőtömbök alkotnak — lyukas és minden mozdulatomnál aláhullanak benne a kimozdított törmelések.

Hosszasan kell itt vesztegelnem, míg ismét folytathatom utamat, mely innen is továbbra gyengén balra visz a magasba. A szokatlan helyzet hatása alatt kissé izgatottak a kedélyek. Folytonos kérdeztetés, hangos szóváltás járja át a sziklák csendjét. Nem is csoda! Észrevétlenül mindinkább tért hódít az esthomály. Épp csak hogy még a legközelebbi sziklarészleteket tudjuk áttekinteni.

Megint teljesen hosszában kimásztam a 25 méteres kötele. Még csak egy lépést kellene tennem a magasba, hogy bejuthassak az előttem levő sziklaoduba. De hiába húzom, ráncigálom a kötele; nem enged egy arasznyit sem. Horn máris megkezdte a mászást s így Plökl, aki az ő biztosításával van elfoglalva, nem jöhet utánam, hogy még egy darabka szabad kötele nyerjek. Percekig kellett egy kőtuskónak támaszkodva álldogálnom a mély hóban, míg felszabadulhattam kényelmetlen helyzetemből. De azt az egyet örömmel látom, hogy most végre egész közel vagyunk a gerinchez. Az oduból balra térek, s csakugyan rövid kapaszkodás után fennálltam a gerinc magaslatán. Éppen a nagy letörés felett értem el. Visszafordulva észreveszem, hogy már csak az alig emelkedő rövid véggerinc van hátra a csúcsig. Társaim feje felett végigszaladok az utolsó sziklatömbökön, s hangos kiáltással adom tudtukra az öröndetes hírt, hogy a Hacker-tonyon állok.

Este 6 óra 48 perc. A magasan járó hold teli tányéraszelíden vonja be halovány fényével a mozdulatlan, fekete sziklavilágot. Mint egy nagy, szénfekete tábla terül el a mélyben a Poprád síkja; szerteszórt fénypontocskák gyanánt vil-

lognak rajta a kivilágított szepesi városkák. Éji sötétség uralodik mindenfelé. Épp az utolsó pillanatban sikerült még kimenekednünk a falból!

Az első kérdés: mitevők legyünk most? A hold épp a Felkai völgy felett áll s bevilágít a nagy szakadékba, mely oda levisz. Egy pillanatig kísért annak gondolata, hogy erre lemenjünk. De e tervet csakhamar elejtjük s abban maradunk, hogy az éjt fenn töltjük a csúcson.

Kevesen üdvözölhettek még oly jó kedvvel egy bivukot, mint mi most. A Hacker-toronyról lebotorkáltunk a Gömör- és Habel-torony közötti törmeléknýeregbe, hogy ott alkalmas éjjeli tanyát keressünk. Jobbnak híjján egy kis sziklagödörre esett a választás, melyet kitisztítottunk, aztán körökörül kitöltöttük a hézagokat és kis falat is emeltünk feléje. Még tetőt is kapott házikónk. Gummiköpenyemet ráterítettük a körfalra s nagy kövekkel lenehezítettük. Vagy egy óra hosszat buzgólkodtunk az építkezéssel, míg végre készen állt a Bibircshez címzett szállónk.

Most örülhettünk neki, hogy napközben nem ettünk semmit sem. Tele voltak a zsákok s ugyancsak dúskáltunk a sok földi jóban. De farkasévtággal pusztítottunk is el mindent; még csak kóstolót sem hagytunk reggelire. A növekvő hideg végre kényszerített, hogy belebujjunk szobánkba. Valóban! Csakis a „legszorosabb barátság“ tette lehetővé, hogy ide mind a hárman beleférjünk. Hetedrét görnyedve kuporogtunk a szűk lyukban s a keresztül-kasul hányt kezekböl s lábakból alig tudta ki-ki megtalálni a magáét. Egy ideig még tartottuk egymást jó szóval, rossz élcekkal, de azután csak a néha-néha fellobbanó gyufavilág tanuskodott arról, hogy valamelyikünk már nagyonis türelmetlenül lesi az órák múlását s nehezen várja az üdvözítő hajnalt.

Reggel $\frac{3}{4}$ 5-kor végre világosodni kezdett; kinn is termettünk nyomban szűk tömlöcünkböl. Keréketört tagjainkat nagy nehezen ismét életre keltve, felsiettünk a Gömör-toronyra, majd meglátogattuk a másik toronypárt is: a Habel- és Müller-tornyot.

Megvártuk rajtuk a napfelkeltét. De az ma nehezen akart megszületni. Szürke párák vonták be a láthatárt s fáradt fényben jelent meg felettük a felbukkanó nap bíborvörös tűzgyólyója. Búskomor, esős hangulat nehezedett a világra; szomorú őszi nap volt ébredőben.

Oly ridegeknek, barátságtalanoknak látszottak most a hegyek, mintha nem lett volna semmi sem rajtuk, ami közöttük tartóztatni tudott volna.

De mindennél hathatósabban nógatott a gyors visszavonulásra egy nagyigényű és felette akaratos úr: az éhes gyomor. Nem is álltunk ellent parancsszavának. $\frac{1}{4}$ 7-kor útraelve, a rendes úton lesiettünk a Felkai völgybe (7 ó 30 p.) s nemsokára már a Sziléziai házban igyekeztünk nagy buzgalommal helyrehozni az elmulasztottakat s meginni kalandos túránk öröme az áldomást.

Odafenn, a hegyek közt pedig mind szomorúbb, mind vigasztalanabb lett az idő. Új viharok, hófergetegek voltak készülöben, hogy minél hamarább elfoglalja birodalmát a sziklák világában a fehér tél. De miattam most már úzhették gonosz játékukat a szellemek a hegyek közt. Hiszen úgysis hazatéröben voltam, válnom kellett tőlük.

És én most megelégedetten mondhattam búcsút kedves Tátrámnak. Ebben a ködös, zimankós őszben sikerült mégis kiragadnom néhány napot, melyek még utoljára annyi széppel ajándékoztak meg engem. S e kedves emlékü őszi túrák közt bizonyára nem az utolsó helyet foglalja el az a nap, melyet fenn töltöttem azon a hosszú gerincen, mely a Szalóki csúcsról a Bibircsre vitt bennünket át. Ott sétáltam, küzdöttem egy napon át, mely tarka összevisszaságban gondtalan órákkal, nehéz küzdelmekkel, kalandos emlékekkel gazdagított.

De bár e számtalan, változatos élmények mindenkorra emlékezetessé fogják előttem tenni e túrámat, még sem ezek tették rám a legnagyobb benyomást.

A legerősebben ragadott meg engem az a nagy ellentmondás, mely az egész túrát annyira jellemezte: hogy azok a sziklaösvények, melyeket akkor bejártunk, ott a Tátra aljának mentén, hol lábunk alatt vége volt a hegyek minden vadságának, emberlakta vidékek tőszomszédságában az egész hegység legismeretlenebb, legritkábban járt részein vittek keresztül.

A fenti cikkemben ismertetett gerincvonulat megmászási történetét, nomenklatúrájának tisztázását röviden a következőkben foglalom össze:

I. A Nagyszalóki csúcs nyugati gerincét teljes hosszában (a Blásy-horhosig) először A. Martin (egyedül) járta be 1905. június 1-én.

II. A Szekrényesgerinc. A M. K. E. XXX. (1903.) Évkönyvének 8. oldalán »A Viharsúcs (Wetterspitze. 2381 m.), az Englisch-torony (2378 m.), a Kis (2390 m.) és Nagy Táblásúcs (Piattenspitze, 2410 m.), valamint a Hunsdorfer-torony (2363 m.) első megmászása« cím alatt lovag Englisch Károly a Szekrényesgerincnek általa véghezvitt első bejárását írja le. E cikk azonban a Szekrényesgerinc ismerte-

tése szempontjából nemcsak hogy teljesen értéktelen, hanem a valósággal egyenesen ellenkező adatokat tartalmaz.

Nevezetesen :

1. Englisch nem járta végig az egész Szekrényesgerincet illetőleg a rajta emelkedő összes (5) tornyokat, hanem csak az első hármat mászta meg.

2. Az egyes csúcsoknak általa közölt magassági adatai teljesen légből kapottak és nem felelnek meg a valóságnak.

3. A Kis és Nagy Tábláscsúcs elnevezésének sorrendje helytelen, mert az ezeknek megfelelő ormok közül az előbbi a magasabb, az utóbbi az alacsonyabbik.

Englisch nomenklatúráját tartva szem előtt, a Szekrényesgerinc tornyai tehát a következőkép sorakoznának egymásután : Viharcsúcs, Englisch-torony, Nagy Tábláscsúcs, Kis Tábláscsúcs, Hunsdorfer-torony.

Ezen elnevezésekre vonatkozólag azonban a következőket óhajtom megjegyezni :

Új csúcsnevek adásánál a leghelyesebb elv, hogy lehetőleg helyi vonatkozású nevek kerestessenek, másrészt pedig kívánatos, hogy ott, ahol az egyes ormok kevésbé önállóak és elhelyezésükben nagyobbfokú összetartozás nyilvánul meg, e körülmény elnevezésükben is kifejezésre jusson. Ezt azonban az Englisch által a Szekrényesgerinc tornyainak adott elnevezések egyikére sem lehet mondani, azok egyáltalában nem nevezhetők logikusoknak s a helyi viszonyokkal összhangban állóknak. A »Viharcsúcs« elnevezés egyedüli alapjául az szolgál, hogy Englisch viharos időben mászta meg e csúcsot. Egy »Englisch-torony« teljesen felesleges, miután első megmászója a korábbi keletű Englisch-csúccsal már eléggé megörökítette nevét a Tátra történelmében. A »Nagy és Kis Tábláscsúcsok« elnevezésének semmi értelme sincs, mert épp e két torony köze a legkevésbé táblás, hanem ellenkezőleg füves és töredezett. A »Hunsdorfer-toronyra« pedig megjegyezhető, hogy azon id. Hunsdorfer János vezető — aki után Englisch a tornyot elnevezte — rajta sem járt. Egyébként, miután Englisch az utolsó két tornyot meg sem mászta, az első megmászót megillető névadási jog ezekre nézve úgy is elesik.

Tekintettel tehát arra, hogy az Englisch által behozott elnevezések nem állnak összefüggésben a helyszíni viszonyokkal, helyettük az általam a fenti cikkben használt elnevezések elfogadását hozom javaslatba. Ezek által névleg is kifejezésre jut a gerincvonulat tornyainak összetartozósága, másrészt pedig az is, hogy e gerinc tornyai két csoportra válnak : az első három nagyobb toronyra és a következő két kisebbre.

A Szekrényesgerinc tornyainak elnevezése tehát a következő lenne (keletről nyugatra):

Keleti Szalóki torony, 2356 m. (Viharcsúcs).

Középső Szalóki torony, 2361 m. (Englisch torony).

Nyugati Szalóki torony, kb. 238c m. (Nagy Tábláscsúcs).

Keleti Szekrényes torony. (Kis Tábláscsúcs).

Nyugati Szekrényes torony. (Hunsdorfer-torony).

E tornyok megmászási története a következő:

Keleti Szalóki torony. I. megmászás és átmászás keletről nyugatra: Englisch Károly, id. Hunsdorfer J. vezetővel 1902. augusztus 7-én.

Középső Szalóki torony. I. megmászás és átmászás keletről nyugatra: ugyanazok ugyanazon a napon.

Nyugati Szalóki torony. I. megmászás a keleti gerincen: ugyanazok ugyanazon a napon. I. leereszkedés a nyugati gerincen (és I. átmászás): H. Behn és E. Dubke, id. Franz J. vezetővel, 1906. augusztus 5-én.

Keleti Szekrényes torony I. megmászás és átmászás keletről nyugatra: H. Behn és E. Dubke, id. Franz J. vezetővel, 1906. augusztus 5-én.

Nyugati Szekrényes torony: I. megmászás és átmászás keletről nyugatra: ugyanazok ugyanazon a napon.

III. A Szekrényesgerincet a Bibircstől elválasztó gerincscorbát Englisch »Zakrzewski rés«-nek nevezte. A fentebb mondottaknál fogva, továbbá minthogy személyelnevezések lehetőleg kerülendők, ahol azokra szükség nincs, vagy különösebb okok fenn nem forognak, ezen elnevezés helyett is a cikkemben használt »Szekrényes csorba« elnevezést hozom javaslatba.

A Szekrényes csorbát először H. Behn, E. Dubke és id. Franz J. vezető érintették 1906. augusztus 5-én Szekrényesgerinc-Bibircs túrájuk alkalmával.

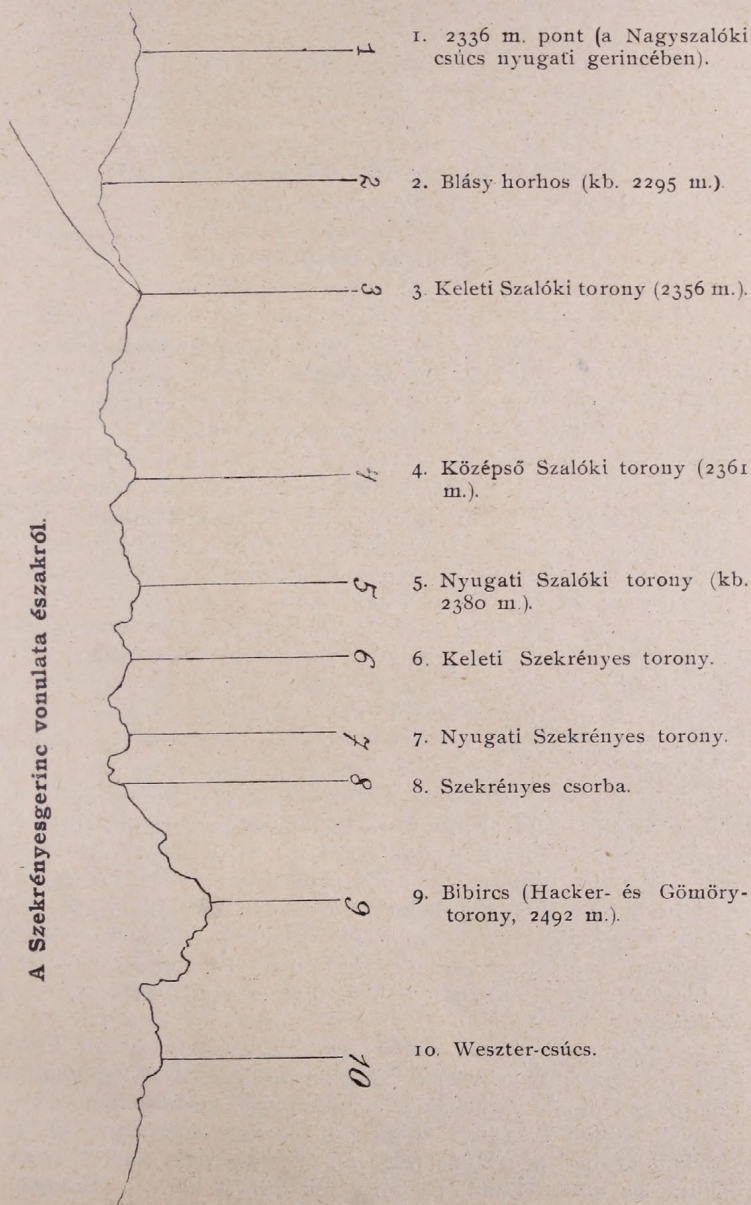
A Nagytarpataki völgyből a Szekrényescsorbát mint első I. Król és M. Zaruski érték el 1909. augusztus 22-én.

A Szekrényes csorba a Blásy-völgyből is elérhető egy keskeny és meredek folyosón át.

IV. A Bibircset keletről először H. Behn, E. Dubke és id. Franz János vezető mászták meg 1906. augusztus 5-én, a már fentebb említett Szekrényesgerinc túrájuk alkalmával. Útjuk azonban nem vezetett végig a keleti gerincen, amennyiben ezt csak alsó szakaszában követték, a felső letérés alatt azonban jobbra kitértek az északi oldal felső törmelékpadjára, innen végül a Tomasson-úton át érve el a Bibircset

A keleti gerinc felső letérését is végig mászva, egy ismeretlen nevű turista jutott fel először 1906- vagy 1907-ben a Bibircsre. Az általunk a felső letérésnél követett variánsnak nincs praktikus jelentősége s azt csak a rendkívüli viszonyok tették szükségessé. Normális körülmények között nem lenne semmi értelme, mert a letérés meg-

kerülésére legtermészetesebb útvonalként a kevéssel alább fekvő, északi törmelékpád kínálkozik.

Téli túrák a Magas-Tátrában.

Irta: Dr. Serényi Jenő.

A Felkai völgyben.

I.

Még csak elvétve akadt ugyan vándora télen a Magas-Tátrának 1907-ben, de már nem tartozott a ritkaságok közé. Március 30-án teljesen télies viszonyok között érkeztem Horn K. Lajos barátommal Poprádfelkára s csakhamar csilingelve repült szánunk Tátrafüred felé. Nagyszalókon átvettük az akkori bérlőtől a Sziléziai ház kulcsait s dél volt éppen, mikor Füreden a bezárt nyaralók és villák előtt megállottunk. Felcsatoltuk a sieket, hátunkra vetettük a súlyos hátizsákot s azután elindultunk a nyári ösvényen a fenyők hóval terhelt ágai alatt a Felkai völgy felé.

Lassan siklottunk tova. A több napra való eleség súlya és a nehéz felszerelés gátolja a felfelé menetet. Még ekkor nem igen voltunk beavatva a síelésbe sem és ismeretlen volt a talpakra erősíthető fókabőr, mely gátolja a folytonos visszacsúszást. Szokatlan a rövid csákány kezelése is. Már a negyedik órája vagyunk úton ebben a rengetegben, — ösvényünket rég eltévesztettük s csak az irányt tartottuk be. Lajos barátom előre siet és hogy megállapítsa, merre járunk, felkapaszkodik a Flecht lankás oldalára. Rövid idő múlva sebesen siklik le hozzám s minthogy utunkat jól betartottuk, együtt haladunk a mindinkább közeledő erdőhatárhoz. Fel tűnik a Sziléziai ház is, mint kis sziget az óriási hórengeteg közepén. Nemsokára elérjük, elraktározzuk felszerelésünket a lakhatóvá tett konyhában s kisietünk az ajtó elé nézni az alkonyatot.

Mint nagy fekete madár, száll le gyorsan az est. Eltűnnek az ormokon az utolsó bitoros sugarak, lennt a poprádi síkon az ismerős városkák ablakaiban kigyúlnak a rezgő lámpafények. Ezren és ezren töltik ott meleg szobában, kedves családi körben az estét, míg mi itt egymás mellett fázva állunk az alkonyatban. De ez ezrek között hányan vannak a

választottak, kik a nagy természet e végtelen csendjében, követve szívük sugallatát, gyönyörűséget találnak abban a hangulatban, amelyet a fenséges szép közvetlen szemlélete okoz?

Alig hajnalodott, mikor másnap útra keltünk. Átsétáltunk a Felkai tó befagyott felületén, s nemsokára meredeken emelkedtünk a tó feletti falon az Örököső gránitsziklái alá, hol óriási jégcsapok orgonasípok gyanánt függnek a völgy felé. Hogy a tófal felső végéről a Virágoskert teraszára kerülhessünk, széles lépcsőket kapartunk a tófal mintegy 70°-os részébe. A felső terasszon hőmentes sziklalapokra akadtunk. Általában itt kevés volt a hó.

Úgy határoztunk, hogy még ma neki megyünk a Bibircsnek (2492 m.), melyen még egyikünk sem járt. Jól emlékezve arra, hogy nyáron a nagy kuloár megközelíthetetlennek látszik, csak jó magasan a jobb oldalt húzódó padokon szoktak hozzá felemelkedni, mi is folyton magasabbra mentünk közvetlen közel a sötét falak alatt. Több szakadék mellett haladtunk el, melyek alúl megfagyott vízesésekkel voltak elzárva. Felkötjük a hágóvasakat és lassan emelkedünk felfelé. Az egész vállalkozásról nincs sok mondanivalóm. A Bibircs helyett a Gránátfal tornyaira vezető egyik szakadékban vergődünk, mely végül olyan meredek volt s oly gyöngye jéggel volt tele, hogy elérkezettnek láttuk az időt túránk félbeszakítására. Leereszkedtünk vissza a völgybe.

Puha volt már a hó, mikor leértünk. Itt felcserélve hágóvasainkat a hótalpakkal — nehogy mai napunk kárba vesszen — felmentünk a Lengyelnyerereg, melyet fásasztó hótaposás után délután kettőkor értünk el. Útközben végig vizsgáltuk a Bibircs nagy szakadékát is — s egy alúlról teljesen ki nem vehető részlet kivételével megállapítottuk, hogy rajta át feljuthatunk a gerincre. De ez a program csak másnapra maradt.

1907. március 31-ikén két órai út után reggel fél 8-kor ott állottunk a nagy kuloár előtt. Ritkán fogott el oly ideges édes érzés, mint most, mikor egy sziklatuskón ülve, felkötöttem a hágóvasakat annak tudatában, hogy az első komoly téli csúcsmászás előtti állók, mely vágyaimnak régi tárgya volt.

Amíg a nap a szemben fekvő Ferenc József-csúcs falain talált pihenőt, gyorsan emelkedtünk zeg-zugós irányban az alúl meglehetősen tág szájú kuloárban, melyet teljesen befödött a fagyos hó. Felkerestük az itt-ott kiágaskodó gerincbordákat is, melyeken jól kapaszkodhattunk tovább s túl voltunk már a fele magasságon, mikor elfogtak a napsugarak s a puhuló hóban megnehezítették előrehaladásunkat. Az első

komoly számbavehető akadály is nemsokára bemutatkozott. Már jóval alúlról szemünkbe ötlött, hogy a kuloár összeszűkülő részén a hó színe sajátságos világoszöld árnyalatokat mutat. Amint közelebb értünk, arról kellett meggyőződünk, hogy ez a sajátságos színű hó, nem is annyira hó, mint inkább egy megfagyott vízesés jege, mely mint zománc tapadt a símára csiszolt szakadék falához. Kezdetben rajta akartunk tovább hatolni, de ez nem sikerült, mert a jég lepattogzott, amint fokokat vágunk belé, a síma sziklán pedig a hágóvas nem állott meg. Jó $\frac{3}{4}$ órai próbálgatás után végre sikerült a jobboldali falon megkerülni a fagyott vízesést s most már a túra sikere biztosítottak látszott.

Közel volt már a gerinc s alig néhány perc múlva új világba tekinthettünk le, — megnyílt előttünk a széles medencéjű Nagytarpataki völgy. A tiszta levegőben csodás közelnek látszottak a szemben levő csúcsok. A széles platójáról könnyen felismerhető Varangyostavi csúcs mellett szinte elbújik a hótengerben a fekete táblás falú Hegyestorony. Jobbról mellette emelkedik a Vöröstorony, de tömege bevész a Jégvölgyi Markazit-csoportba, míg a kép jobb sarkában a Zöldtavi csúcs koronája látszik.

További utunk, mely a gerincről balra térve a Bibircs négy orma közötti kis platóra vezetett fel — mindenestre a túra legveszedelmesebb része volt. A déli napsütés már igen meglazította az egységes hótömeget, mely szinte csak rajta feküdt a gránitlapokon s könnyen leszaladhatott volna a völgybe. Csákányainkkal méregetve a hó mélységét és minőségét, a Habel-torony fala alatt tartottuk magunkat s mintegy háromszori kötélváltás után elértünk az ormok közé.

Lázás gyorsasággal vetettük le zsákjainkat a óra, beszártuk a csákányokat s megragadva a sziklákat, egyszerre mászva, néhány perc múlva fenn állottunk a Habel-tornyon.

Páratlan nagyszerűségben bontakozott ki előttünk a téli Tátra. Az impozáns Ferenc József-csúcs északi gerincével elfogta ugyan nyugatra kilátásunk jó részét, de a feketés, fehér, a nap tűzésében szikrázó hegytömeg szemlélete is egyike volt a legszebb látványoknak. Végtelennek látszott a hegyláncok és csúcsok sora köröskörül napkeletről napnyugatig s szemünk ki nem fáradt volna a bennük való gyönyörködésben.

Hogy a Blásy-völgybe is letekinthessünk, a Habel-tornyóról a Hacker-toronyra mentünk át. A Magas-Tátra legszebb téli látványosságainak egyike a Bibircsnek a Blásy-völgyből látható négyes orma. Mély lavínameder húzódik közöttük, melyben olykor-olykor rettentő dőrejjel száguld le a nap hevétől lazított hótömeg. A Hacker-toronyról a Gömör-toronyra

mentünk át s itt heveredtünk le déli pihenőre. Oly forrón sütött a nap, hogy kabátunkat levetve, ingujjban sütkéreztünk a meleg verőfényben. Arcunkat, kezünket sötétbarnára égette a nap tüze s ez a fényvisszaverődés oly intenzív volt, mintha a gleccser jegén született volna.

A korán pihenőre térő nap indulásra intett. A Felkai völgyben ismét sötétszürke felhőgomolyagok torlódtak össze és fenyegetőleg emelkedtek felfelé. Óvatosan lépkedtünk lefelé a négy torony között, erősen biztosítva egymást a meredek lépcsőn. Minthogy most valamivel jobbra tértünk a felmenet irányától, a lejtő végén egy kis hófúvást kellett átvernünk, hogy tovább juthassunk. A kuloárban ismét az a hely okozott nehézséget, mely a túra kulcspontja volt. Már-már arra szántuk magunkat, hogy a jeges vízesésen át leszánkázunk a lejobb fekvő hólejtőre, amikor baloldalt egy kiugró szikla-csücsköt vevén észre, ráerősítettük kötelünket és leereszkedtünk a hóra.

Fenn ragyogtak az égboltozaton a csillagok milliárdjai, amikor ismét otthon voltunk. Otthonnak nevezem ezt a kis házat, melyben négy napon át barátságos tanyára akadtunk. Valahányszor átlépek küszöbét, mindannyiszor melegebben érzem szívem dobogni. visszatérnek az órák, mikor dermesztő hidegben utat tapostunk magunknak a hórengetegen át a Bibircs csúcsaira és mikor túra után a kis helyiségben ülve megvilágítá kétes világosságával a gyorsfűző lángja kipirúlt, lesütött arcunkat, melynek ráncai közé oda vésődött első téli túránk öröme, küzdelme s rajongó szeretet a Magas-Tátra téli zordonsága után.

II.

Két hosszú év telt el, mire ismét viszontláttam a Magas-Tátrát. Szomorú esemény szakított el tőle s az Alpok jég-óriásai között kerestem vigaszt és feledést. Mikor azután másodszor jött el a tavasz s újra nyíltak a mezőhátas hegyeken a tarka virágok, ismeretlen érzés vasereje szállta meg kedélyemet, csákányt ragadtam, derekamra vettem kötelem s sietve siettem barátommal a mágneses erő, a Magas-Tátra felé. Ismét a Felkai völgynek vettük utunkat, kettőnkhöz most Fodor Károly társunk is csatlakozott.

Óriási hóviharban érkeztünk 1909. április 9-én a Sziléziai házhoz. Hófergeteg és orkán rázta a veranda üvegtábláit és csapdosta az ajtók szárnyait. A másnap pedig szakasztott édestestvére volt a tegnapi. Időközönként ki-kinézett egyikünk, de visszatértekor egyformán csak azt jelenthette: orkán és havazás

Harmadnapra — husvétvasárnap volt — az idő végre megváltozott. Kerek napkarikák táncoltak a falakon, bár a felhők kint szüntelen változatokban kergették egymást, mint a tengerparton felverődő fehér tarajos habok. Nyolc óraker már útban voltunk az Örökös és Lengyelnyereg felé. A tófalon sível jutottunk át, különben mellig gázolhattunk volna a puha hóban. Minthogy a tófal felett a Virágoskertben csak bokáig ért a hó, levetettük síeinket, elrejtettük egy magányosan álló kötömb mögé és gyalog folytattuk utunkat. Közbe-közbe kisütött a nap és mikor a Lengyelnyereg alá érve megpillantottuk a Felkai csúcs havas ormát, feketés déli falával és a magasra kiemelkedő Wágnercsúcsot, meg volt állapítva a mai programunk is. Feljűk irányoztuk utunkat.

A Wágnercsúcsot a Litvorove tornyoktól elválasztó keskeny hágóba kapaszkodtunk fel. Magasra húzódó hómezőket kellett végig taposnunk és kereszteznünk, míg elértük. A hó különösen itt a felső régióban ismét nagyon bizonytalan volt, de a nap sugarai még nem bontották meg egységét s így rája bízhattuk magunkat.

A Litvorovi hágóból a Ferenc József-csúcs és a Vadkacsa völgy fenségesig nagyszerű képe bontakozott ki a reggeli pírban. Aki nem látta, nem képes magának fogalmat alkotni arról, mily hatást gyakorol a szemléltre egy fagyott, hóval, jégkristályokkal tetőtől-talpig bevont sziklafal, ha rá-tűznek a nap sugarai. Ilyen ezüstös jégpáncélban tündököltek a Batizfalvi gerinc falai, az Omladékvölgy idelátszó tornyai s a rózsaszín fátyollal elkendőzött Tátracsúcs koronás feje.

A hágóból a Wágnercsúcs alig néhány percre feküdt s nehézség nélkül jutottunk tetejére.

Csúcsunkról a keleti gerincen ereszkedtünk le a Felkai csúcs alá, mely szép piramisszerű alakjával már régóta lekötötte figyelmünket. Különös érdekességet kölcsönzött a két csúcs összekötő gerincének a Poduplaszki völgy fölé kicsüngő hópárkány, továbbá számos keskeny firn él, melyeken szép egyensúlyozási lépésekkel haladtunk keresztül. Utunkat egyszerre csak egy élére állított gerincbűtyök állotta el. Ha délfelől megakartuk volna kerülni, úgy nagyon mélyen kellett volna leereszkedni, északról pedig egy széles párkányú hófúvás tapadt hozzá, mely a Poduplaszki völgy sok száz méteres mélysége fölé függött ki. A megoldás is éppen itt rejtett; ugyanis a hópárkány és a szikla között egy keskeny vályú látszott, melybe az ember oldalvást éppen befekhetett és áttohlhatta magát a gerincbűtyök másik oldalára. Ez úton átjutottunk mi is a gerinc folytatására és a Felkai csús letörése alá szabad volt az út.

Aránylag könnyen ment egy darabon a gerincen a mászás. A fagyos hófelülettel borított északi sziklák azonban csakhamar a déli falba toltak ki, ahol egy kis oldalmászás után ismét visszajutottunk a gerincre. A Felkai csúcs kőparipaszterű éle alatt állottunk. Fel rajta nem ment, mert északi oldala el volt jegesedve. Újra kimásztunk tehát a déli feketés falba meglehetősen bizonytalanul tartó fagyott fűcsomókon egy nagy kiugró kőkockához, amelyen kitett helyzetben tűrhetően várakoztunk egymásra, míg a másik tova mozgott. Az igazi mászás tulajdonképpen csak most kezdődött. 10 – 12 métert kitraverzáltunk füves apró párkányokon a csúcs alá, illetve egy egyenest a csúcsra felhuzódó részhez, amelyen azután térdünket és kesztyűs ökleinket jól beszorítva felmásztunk. Közvetlen a csúcs alatt ez a rész véget ért és két szikladarab hajlott föléje. Horn barátom itt csak úgy jutott át, hogy levette kesztyűit, mert biztosabb volt a fogása és egy szempillantás alatt támasztékba vetette magát. Ez volt a probléma legegyszerűbb, de leghidegebb megoldása.

A csúcson voltunk. Még elláttunk a lengyel Tátra végételen hosszúnak tetsző hómezői felé, a Rovátka felett emelkedő s valóban impozáns Vöröspatak toronyra és a közeli Kis Viszokára, de a már gyakrabban megismétlődő lökésszerű szélrohamok és lassan szálldogáló hópelyhek figyelmeztettek utunk folytatására

A Fagyott tó felőli oldalon meredek hókuloárban ereszkedtünk le s megkerültük a csúcs keleti letörését, ahol különben kötélnek kellett volna leereszkednünk, ha szorosan az élt követnünk volna. A hidegben azonban lemondtunk erről. Megkerülve a csúcsot elértük azt a nagy szakadékot, mely a Felkai völgy legfelső katlanába kanyarodik le és nyáron teljesen törmelelkel van tele. Itt hamar elérhettük volna a völgy fenekét, de mivel különös nehézséget egyelőre a Lengyelnyeregig a gerincen nem vettünk észre, azért fenn maradtunk. Csupán egy helyütt kellett még óvatosan dolgoznunk, amint a gerinc egy tornyát a Felkai völgy oldalán megkerültük. Ezután könnyebben mentünk tovább a szélesbbedő háton s $\frac{1}{4}$ -kor a Lengyelnyereg alatt voltunk. A vihar már régóta vert bennünket és két óra óta kisebb-nagyobb időközökben folyton havazott. Csak némi édességet vettünk magunkhoz s azután gyors léptekkel siettünk vissza a völgybe és vissza a Sziléziai házba.

A Kistarpataki völgyben.

Mily szép télen a Kistarpataki völgy! Kicsiny havas fennsík, mely felett mint óriási dóm tornyosul fekete kupolá-

jával a büszke Lomnici csoport. Avagy nem ott van-e a sok torony valamelyikében elrejtve a természet sokércű harangja, melynek megkondulása hirdeti majd tavasszal a feltámadást? Mikor lerázza a százados fenyő tűleveles ágairól a zuzmarát, leolvad a tarajos Középorom fekete szikláiról és a Lomnici soktoronyú kupolájáról a fehér zománc és széttörve bilincset, a a kristályos jeget, ismét dörögve zengi dalát a habos Tarpatak.

A Fecske-torony és a Rézpad völgye.
Dr. Vígvácz János felvétele.

Csákányomra dülve néztem e gyönyörű képet a Tarajkáról, úgy néztem egy helyből mozdulatlanul, mintha még sohasem láttam volna. Valóban ezt a képet még sohasem láttam. Egy egész világ választotta el a nyári hangulattól. Csak a csúcsok maradtak ugyanazok, de színeiket megváltoztatta a csillogó hó és jég. Mind melegebben lüktetett a vér

ereimben, amikor végig futott szemem rajtuk s amikor megakadt annak büszke alakján, mely ott állott beleolvadva a Lomnici tömegébe, karcsú fejét magasra emelve: a neve Fecsketorony.

Másodszor voltam 1910 telén már útban feléje. Az új esztendő második napján vívtuk meg először vele csatánkat s a küzdelemben nem mi maradtunk a győztesek. Négyen valánk Horn K. Lajos, dr. Komarnicki Gyula és Roman barátaimmal, kik azzal a nagy elhatározással hagytuk el 1909. december 31-én a fővárost, hogy új emléklapot iktatunk a mi sokszorosán szép hegymászói emlékeink közé és gyermekkori barátságunkat szorosabbra fűzzük, örökké emlékezetessé tesszük a Fecsketorony megmászásával. A sors — az élet e kiszámíthatatlan nagymestere — áthúzta terveinket és a Fecsketorony megmászása helyett a mellette levő Térycsűcs megmászásával kellett megelégednünk.

Még jobban, még hatalmasabban lobogott bennem a vágy a kudarc után. Minél nehezebbnek, minél nagyobbak láttam az akadályokat, annál inkább kívántam megmérkőzni velük. S még volt valami, ami sarkalt: annak tudata, hogy a Fecsketorony téli megmászása egyike ama hatalmas téli problémáknak, amelyek a Magas-Tátrában megoldásra várnak.

Húsvétkor 1910. március 26-án ismét maguk között láttak a hegyek. Már Tátrafüreden szokatlanul nagy volt a hó, — milyen lehetett még a völgyekben odafönn. A Tarajkáról a Jármay-útra tértünk. Hárman voltunk, Komarnicki Roman, Jordan Oszkár és én. A tarpataki vízeséseknél utólért bennünket dr. Hruby Ede, ki közel egy hete bolyongott már itt a Tátra csúcsain s amint meghallotta, hogy útban vagyunk a Téry-menedékház felé, azonnal utánunk sietett. Így megerősödve társaságunk — az elmúlt túrák eseményeiről csevegve — haladtunk fel a Kistarpataki völgybe az Öttó tófalá alatt platószerűvé kiszélesedő medencéig.

Amig a medencében vezetett utunk, ez idő alatt állandóan a Középorom képezte érdeklődésünk tárgyát. Kezdetben olyan élesnek tűnt fel, mintha két oldalt símára csiszolt falai volnának, majd amint feljebb emelkedtünk, előbukkantak csatlósaí is. De a Középorom nem is a legbarátságosabb csúcs, falairól zúgva repülnek a kövek s dörögve hullanak le a lavínák. A legimponálóbbnak a Kéktó völgyéből láttuk, ahol hatalmas északi falával állunk szemben.

Délutánra járt az idő, amikor megérkeztünk a Téry-menedékházba. Berendezkedtünk a konyhában s azután még kisiettünk egy pillantást vetni a csúcsokra. Nem érdekelt más, mint holnapi célunk és utunk iránya a Fecsketoronyra. Egy-

más mellett állottunk és úgy tekintettünk fel a *kétezeres* ormára. És e tekintetben volt valami áhitat, volt valami ünnepélyes fogadalom: hogy vállvetve küzdünk s nem pihenünk, míg zászlónk győzelemittasan nem hirdeti: miénk a Fecskekorony.

Dermesztő hideg kergetett be az oltalmat nyújtó hajlékba. Csak időközönként lépett ki egyikünk a küszöbön, hogy havat hozzon az estebéd készítéséhez. Mikor hat órakor utóljára kint jártam, a sötétedő égen felragyogtak a csillagok, árnyba borúltak a havas kolosszusok és felhőtenger hullámai kerültek rá a poprádi síkra. A Középpomon megdőrdült olykor egy-egy lavina és a Jégvölgyi csorba felől panaszosan vésztlősen sivitott bele a vihar a nyugalomra térő természetbe.

Kora hajnalra volt másnap — húsvétvasárnap — tervezve indulásunk, de 5 órakor még ki sem tudtunk lépni az ajtón, oly rettenetes vihar tombolt a katlanban. Megrázta menedékházunk vasajtáját és kísérteties füttyöket hallatott a kürtön át. Türelmesen vártunk s szótlánul jártunk fel-alá a kicsiny helyiségben. $\frac{1}{2}$ 8 óra felé mintha csökkent volna a szél ereje. Nem haboztunk sokat. Lábainkra csatoltuk a hágóvasakat, szorosabbra húztuk a kabátokat s elindultunk, fel a Fecskekoronyra.

A vihar a Jégvölgyi csorbából süvített felénk. Felkapta az éjjel hullott friss havat, szemünkbe, arcunkba szórta azt. De állottuk a támadást, szembe néztünk vele.

Hatalmas hólejtőkön emelkedtünk a Fecskekorony és Térysúcs közötti keskeny szájú szakadékhoz, mely már jó magasan van. Lavinaveszedelmes, laza hóval fedett hegyoldalban traverzáltunk át a szakadékhoz. Itt állunk alatta s az igazi munka csak most vette kezdetét. Jóval bokán felül sülyedünk, sok helyütt térdig járunk a hóban. Egymást váltogatjuk a hótaposásban, különösen Komarnicki Roman és Jordan Oszkár dolgoznak nagy kitartással elől. Egy helyen azután nem megy se föl, se le.

A legutolsó voltam eddig, s most előre kellett kerülnöm, hogy társaimat kellően biztosítsam, kik a kuloár jobb sziklafalában kellemetlen helyre jutottak. Sok helyütt mellig érő hóban küzködöm fel, míg álláspontom magasabb az övéknél. Minhogy a kötél feszes már közöttünk, jó biztosításuk van, ők is visszaereszkedhetnek a kuloárba. Már közel látszik a gerincen kiemelkedő sziklabütyök, a Hüvelyk Matyi, alig 50 méternyire vagyunk alatta, de tovább nem is tudunk jutni. A porhó megakadályoz minden további előhaladást. Nincs más hátra, minthogy megpróbálkozom a jobbra feltornyosuló kb. 12 méteres fekete sziklafallal, mely emlékezetem szerint kivezetett egy havas gerincre s onnan a Hüvelyk

Matyihoz a hágóba. Lehúztam könyökkesztyűimet, megerősítettem derekamon a kötelet és neki indultam. Emberfeletti erőt éreztem karjaimban, lassan, roppant lassan tolódtam felfelé, kivert a verejték s a tetőn belesülyesztém karjaimat a hóba, utolsó erőmmel felhúztam magam egy keskeny havas gerincélre. Társaim követtek s még néhány kemény részlet legyőzése után fennállottunk a csorbában a Fecsketoronny letörése alatt.

Rettenetes orkán fogad, lökészerű rohamait alig tudjuk állani. Rövid ideig bár, de pihenőt tartunk. Pihenőt kellett tartanunk, hiszen délután 3 órakor értük el csak a csorbát 7 és $1\frac{1}{2}$ órai küzdelem után.

Mínthogy az orkán hidegét és erejét kevésbé éreztem az Öttő oldalán, erre fordultam s követtem a gerincet. Ezzel letértem a rendesen használt nyári útról, amelyet különben sem ismertem. Nehéz mászóhelyek követték egymást a gerincen, de többé akadályt nem láttam, nem éreztem, feltarthatlanul törtetem társaimmal felfelé, előre s egy órai küzdelem után leírhatatlan boldog érzéssel állottam meg a Fecsketoronny 2625 m. magas csúcsán.

Nem maradhattunk sokáig a csúcson. Indulnunk kellett, ha még vissza akartunk térni az élők és emberek közé. Az idő későre járt, az óramutató $1\frac{1}{2}$ 5-öt mutatott. Sietnünk azért mégsem volt szabad. A gerinc útja veszedelmes volt. Mind hidegebb lett s társaim hangos szóval siettettek lefelé, rettenetes hideg gyötört mindannyiunkat. De azért türelmesen vártak a fiuk, míg én mint utolsó lassan ereszkedtem utánuk.

Még csak egy kellemetlen helyünk akadt, ott ahol a csorbából a kuloárba ereszkedtünk bele. Mintegy 70⁰/₀-os merőlegesnek látszó hófalon csúsztunk le s azután rendes nyomainkon haladtunk le a menedékházig. $1\frac{1}{2}$ 8 órakor, mikor már teljesen besötétedett s csak a Jégvölgyi csúcs ezüstös hava világított, — otthonunkban valánk.

Szágúldanak a napok, szágúldanak az évek. Sok nehéz küzdelmes pillanatra rászállt a feledés, belepi és eltakarja az idő, mint belepte a számum sárga homokja, időtlen időkre visszanyúló kihalt nemzetek büszke obeliszkjeit, hegyes süvegű piramisait. Ki fog emlékezni s ki fogja tudni tátrajáró hegy-mászóink között is, milyen nehéz volt a küzdelem, mely bennünket a Fecsketoronnyra felvezetett? De emléke kincs marad számomra, melytől senki meg nem foszthat s melyből szeretettel merítek akkor is, amikor majd belepi hajamat a dér. Mert lelkeniben éber marad s lángoló lelkesedéssel ég a tűz hataimás hegyi túráim s csodás csúcsom a Fecsketoronny iránt.

A beszélő kövek között.

Irta: teleki Zakariás Sándor.

(Saját felvételeivel.)

Elindulunk melegben vagy hidegben, verőfényben, hófúvásban, esőben vagy szélben és megyünk vonaton vagy gyalog; mert olyik napokon viszen a vágy és szeretet a szentelt maradványok, a romladozó, kígyóalakott, vércse és denevérszállott várfalak közé. Néma hangukat megéri az, aki még vonzódik a nagy és szent események eme színhelyeihez, hol harci riadó, ágyüdörgés és fegyverzaj helyett egy-egy lehulló fal robaja, vagy zúgó szél rohanása töri meg a csendet és tölti be a levegőt. Nem fogunk évszámokkal találkozni! A békés és érdeklődő turista nem krónikás, ki adatokat adatokkal gazdagít és Clio jegyzeteit sem böngészi. Csupán a régi várak regéit és mondáit meséli el röviden a szájhagyomány után. Nem érintjük a mult történelmi eseményeit! Mi pihenni és az elmúlt időkről elmélkedni járunk a letúnt kor dicsőséges helyeire, honnan hajdan hűberes falvak és adófizető városok házai, tornyai látszának verőfénybe vagy ködbe borulva. Lelki szemeinkkel látjuk az aranypártás várkisasszonyokat, szépséges úrnőket, kik a csatából vagy vadászatról hazatérő daliáknak csipkekendőikkel integetnek üdvözlöket az erkélyekről vagy szegfűs, levendulás kertek pihenő párkányairól. E kép olyan díszes és változatos, amely eleven, a gondolat és képzelődés színes szárnyain száll elénk és tűnik el a mult aranykődös világába.

Árva várát szándékosan építették sziklafészeknek. Összenőve hisszük ama hatalmas sziklával, melyen ül és melyhez hozzásimul. A vár három ízben épült; legszebb évei azon időkre esnek, midőn a gazdag Thurzó-nemzetség ül benne. Uralkodásuk alatt épül a középső rész a még ma is kedvesen egyszerű felvonóhíddal, melynek láncait most lépcsők pótolják. A várban időzött valóságos középkori levegő veszi körül, a majdnem ölnyi széles falak között otthon vagyunk; a melancholikus csendben melancholikus gondolataink támadnak. E helyen minden régi és hogy a beomlott és leégett részeket

a középkornak visszaadják, ezeket minden évben nagy pénz-áldozatok árán helyezteti vissza eredeti állapotukba a birtokos mágnás ivadék. Az erős falakat látva elhisszük a regősnek, hogy azok közül nem hallatszottak ki az elrablott szép leány

Árva várának nyugati oldala.

jajszavai. Mert mint minden lovagvárnak, úgy Árvának is van regéje.

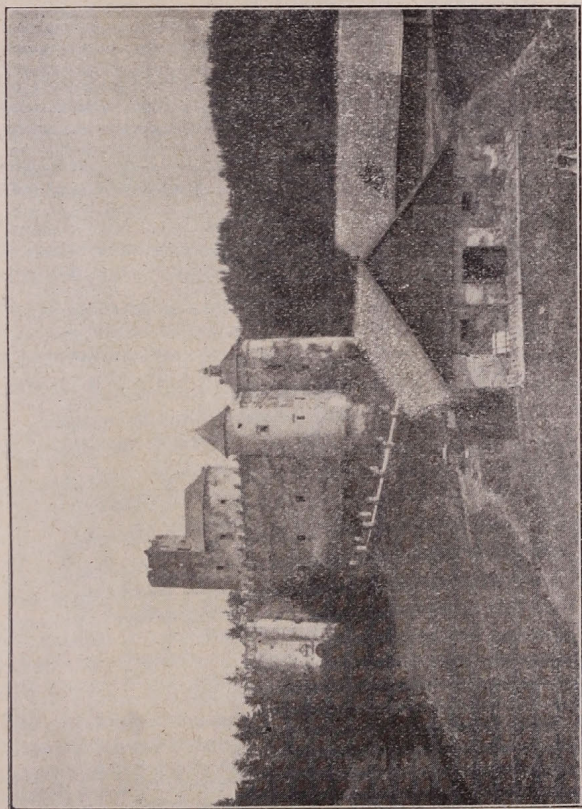
Komorovszky lengyel lovag, egykori kegyetlen várúr meghallotta, hogy a vidék legszebb leánya a vár alatti kis

falu templomában egyik vasárnap tartja lakodalmát. Nosza fegyverbe és lóra, 24 csatlósával pillantás alatt lenn terem és elrabolja az oltár elül a bájos lánykát. Mire a vőlegény és nász-nép felocsúdik meglepetéséből, Komorovszky a magas és erős falakon belül józút nevet. A leányt maga elé hozatja, megkínálja kezét, pénzével, szerelmével, de kívánsága nem teljesül, mert az elrablott iszonyodik elrablójától. Kérés, könyörgés, éheztetés, fogság mitsem használ, a várúr dül-fül mérgében. Egy napon azután összehívja pribékjeit, a leányt kivezettei tömlőcéből a várudvarra, meztelenre vetkezteti és megparancsolja, hogy a leányt véresre verjék. A kínzatást boldogan nézi a belső erkélyről. A leány haja egyszerre végigömlik testén és ragyogó, fekete palástként fedi azt be, a poroszlók bámulnak és nem merik folytatni munkájukat. Az áldozat térdre esik és imádkozva kéri Isten segítségét. Komorovszky éktelen dühre gerjed, látva, hogy emberei nem folytatják a vesszőzést. Átkokat, szidalmakat szór pribékjei fejére, a legnagyobb büntetésekkel fenyegeti azokat. De egyszerre fényes és vakító villám sujt alá a derűs, nyári kék égből, mely megöli a várurat, kinek megszenesedett teste nehéz tömegként hull alá a várudvarra. A pribékek e csodát látva, leborulnak a leány előtt, kinek engedelmét kérik és ki boldogan siet vőlegénye és övéi karjai közé.

Hogy a régi, illetve a felső várhoz érhessünk, melynek leégett fedelét és padlás gerendázatát egyre pótolják, magasba vivő falépcsőkön kell felhaladni. Beszélük, hogy e gerendázatokhoz egész fenyőerdő derekas törzseire volt szükség. Onnan a magasból, a szédületesből élénk tűnnek a lipitói és árvai hegyek, hatalmas hátuk ködbe vész, valamelyes kék párába, mely tunya tespedéssel üli meg az ormokat. A megye múzeuma a városban van, éppen úgy az egyik Thurzó temetési ruhája üvegszekrényben. A némaság jól esik e termekben, úgy kívánják azt a hajdani várurak falra függesztett képei is, melyek hol zordon, hol jószágos szemekkel néznek le reánk. Kimentünkben megtekintjük még a majdnem 100 méter mély, itt is sziklába vágott kutat, mely méltó párja a trencsényi „szerelmesek kútjának“ és ez, amint mondják, összeköttetésben áll a futó Vág vizével. És midőn eljön az idő, hogy Árva termeit el kell hagynunk, nagy sajnálattal tesszük azt, mert jó volt pár óráig a középkorban élni, érette rajongani. Amidőn átmegyünk az alsó vár alatti boltozatos alagúton, ki a csinos kapun, bele a modern élet zajába, úgy érezzük, hogy valami végtelen kedves dolgot hagytunk el, újból felvéve a mindennapi élet nem mindig nehéz, de annál kellemetlenebb terhét. És még sokszor megfordulunk, hogy vissza-

nézzünk a hatalmas sziklafészekre, a mult századok büszke bástyáira.

Nedecvár második megállóhelyünk. Úrilak, turbékoló párok édes otthonának emelt kőerősség, melyet már első pillanatban megszeretünk. Elmondva róla véleményünket, megjegyezzük, hogy a rablásairól híres Laszky-család birtoka is volt. A Lengyelországba menő, majd onnan visszatérő utast

Nedecvár nyugati oldala.

fogadta ott vendégszerető várúr is, de ugyancsak rajtaütött a vásárra menő kalmárnépen a rablóhad is. A megsarcolt jámborok árúit, kincseit előbb alacsony vaskapun, ebből kijutva rövid váralatti folyosón keresztül cipelték a felső várba, mely ma már kecses romocska és négyszögű tornyával inkább hasonlít egy középkori templomhoz, mint rablófészekhez.

Amint a hegycsúcson áll, bátran néz farkasszemet a Dunajec túlsó, azaz lengyelhoni oldalán romladozó Csorsztyn várral, a nemes Jagellók hajdani nyolcemeletes, de ma már rombahullott fészkeivel.

Nedec mohosodó testét és hegykúpját zöldruhájú fenyőhatalmasok veszik körül, a várat a kihalt Palocsay-család után a nemes Salamon-család mondja magáénak. A még ép alsó vár 11 szobája lakható, tele vannak műkincsekkel, egykorú képekkel, drága antik porcellánnal. A sok értékes tárgy között nagybecsű ama pompás, finomművű, aranyozott és elefántcsonttal berakott titkos fióku szekrény, melyet egyik pápa ajándékozott a Palocsay családból származott bíborosnak. E ritkaságos műkincsnek annyi fiókja van, mint amennyi napot számlálunk egy évben. A tágas ebédelőteremben elfogultan és mély meghajlással üdvözlünk két festményt, az utolsó Palocsayak arcképeit, nővér és fivérét. Amaz gyönyörű barnaszemű nő, sötéthajú szépség, nemes, előkelő alak jószágos arccal, beszédes tekintettel, himes, ékköves magyar viseletben. A fivér szőke, kékszemű, szelíd nézésű úrfi élete virágjában, szintén magyar díszben. A képre festve, mellette látjuk a család megfordított címerét; vele halt ki a család utolsó férfinakja. E két képet feleségemmel együtt sokáig néztük és nem minden megihatottság nélkül, alig is tudtunk tőlük megválni, mert bennük a már kihalófélben levő igazi nemes magyar típus tagjait láttuk. Az ily kedves arcokat mindjárt megszeretjük és elfeledni sohasem tudjuk.

A vár kicsiny, kedves játékszer. Ha megszerükkült falaira a kelő nap bibort hint, azok rózsaszinben ragyognak; ha a letűnő golyó vérvörös csóváit befutják azokat, úgy véljük, hogy az ablakokból, illetve a termekből tör elő a világosság, mintha az ősök ott benn fényes, nagyúri vigalomban járnák a körmagyar részeit. Fekete éjjeleken, égzengés, villámlás között, midőn a zúgó fenyők gyászruhát öltenek, a Laszkyak nyugtalan szellemei nyargalnak a fenyők hátán, csontváz lovaikkal belevágódnak a fák csúcsaiba. Talán az ily viharos éjjelek valamelyikén egyik Laszky lovának csontpatája görbíté meg a kis várkapolna tornyának vaskeresztjét. Nedec nem is volna magyar vár, ha regét nem tudnánk róla. Regős mondta el, magyar nemes története, hallgassa magyar ember. Valamelyik Palocsay Horváth várúr hazát védeni hű szolgájával együtt a pogány ellen ment. A kezdetlen kimenetelű harc után elfogták őket és messze vitték keletre. Sok volt a rab és kevés a vasbéklyó, tehát egymáshoz láncolták lábaiknál fogva. Hazulról mi hírt sem hallottak, róluk meg csak azt tudták, hogy rabságban vannak, de ki

tudja merre, hol? Évekig tartott így e kegyetlen állapot, övéik már el is siratták az urat és a szolgát. Egy alkonyat után, midőn mezei munkából tértek haza, még mindig egymáshoz láncoltan, fekhelyükön nagy és erős kést találtak. A hű szolga azonnal ura bilincseinek lefeszítéséhez fogott, de a művelet sehogysen sikerült és miután mindkettőjük bilincset leoldozni nem tudta és gazdáját mindenképpen szabaddá akarva tenni, ami másként nem történhetett meg, hacsak saját lábát le nem vágja, ura szabadságának érdekében ez áldozatot is meghozta. Gazdája tehát elmenekülhetett és hosszas bujdosás után Nedecre ért. A szolga, lassan bár, felgyógyult és a tatár úr, meghatva a példás hűségtől, a hű embert nem büntette meg, hanem gazdagon megajándékozta és hazájába küldé. A magyar király e nemes tettet azzal jutalmazá, hogy a hű embernek és utódainak nemeséget adott és címerükben ott volt a bilincsen függő láb.

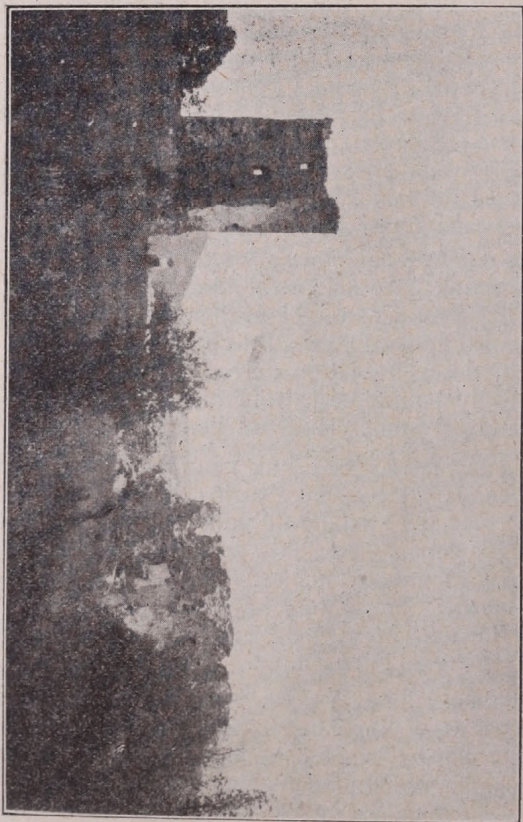
Nagy Sáros és Regéc várak ormairól, midőn nagyságos fejedelmi urunk és családja ott időzének, mozsárdurrogás és örömjaj hallatszának a völgyekbe alá. Ellenséges időkben pedig az őrtornyok ablakaiból tüzek világítottak bele a csillagos sötétségbe. Sáros romjairól ítélve, nagy kiterjedésű lehetett, bástyái, tornyai mind terjedelméről tanuskodnak, sok cseléd és belső udvari ember lakhatott benne.

Valamelyik Rákóci urunk előtti várúrnak volt egy kedves és szép leánya, ki egy fiatal deli, de szegény nemes úrfi szeretett. Az apa minderről mitsem akart tudni, mert ő leányát egy igen gazdag, idős és delinek, vagy tetszetősnek éppen nem mondható nemesnek szánta. Kérés, könyörgés mitsem használt, a zsarnok apa szeszélye, vagy bírvágya nem volt megtörhető. Lányát inkább pártában kívánta látni, mint boldognak tudni és hinni.

A fiatalok titokban gyakran találkoztak, de semminemű elhatározást vagy megoldást kitalálni nem tudtak. A menyegző előtti nap estéjén ismét összejöttek, hogy egymástól végleg elbúcsúzzanak. Sok mondanivalójuk már úgy sem volt, megígérték, hogy a halálig hívek maradnak egymáshoz. Utolsó esküjüket és utolsó csókjukat csak a csillagok hallották és látták. Másnap reggel, midőn a vártemplom harangja a menyegző megkezdését hirdette, a menyasszonyt hiába keresték. Nagy volt a felfordulás a sárosi várban, mindenre gondoltak, csak arra nem, ami megtörtént. A bájos menyasszony a vár legmagasabb bástyájáról lakodalmi ruhájában, myrtuskoszorúval fején, a mélységbe ugrott. Holló fekete haja gyászos koronaként fogta körül sápadt, de mosolygós arcát, keblén

ott fonnyadt a vérpiros rózsa, melyet előtte való este kapott ifjától. A szívtelen apa kétségbeesve borult a hú leány teteire, de az nem ébredt fel többé. A nászi vendégek szomorú torra és temetésre érkeztek. A szerelmes fiatal, midőn imádjottja bús sorsát megtudta, elbujdosott. Sohase látta őt többé senki. Azt mondják, hogy remete lett.

Sáros várának romjai.

Regéc kisebb, takarosabb és bizalmasabb volt. Szobáinak helyét, a ma még fennálló falakat szemlélve, a régi besztást igen jól látjuk. Nagyságos urunk ez intimus váracs-kában sokat pihent, midőn a harci riadó utolsó akkordjai elhangzottak, itt élt kedvesei körében. Egy egészen rom, nagy ablakú óratorony pusztán mered a magasba és néz dél felé. *Regéc* jól elbujt az abauji hegyek közé, alig közelíthető meg.

Regéc középkori urai a Debrők voltak. Nemcsak vitézségükről voltak híresek, hanem gyönyörű asszonyaikról is, kikért igazán hevült a férfiszív. Boldog volt az a levente, ki a regéci várból vihetett haza feleséget, mert annak országos volt szép híre. Volt idő, mikor 12 szép menyecske és leány

Örtoronymaradvány Regéc várának déli oldalán.

élt Regécen. Egyszer a várurak a király parancsára harcolni mentek. Otthon csak a hölgyek maradtak belső frajjaik és kevés őrséggel. Megtudta ezt az egyik Drugeth, Homonna ura és elhatározta, hogy Regécre megy asszonyt rabolni. 120 jól összeválogatott fegyverest vitt magával. Szándékosan este értek a vár alá és bebocsáttatást kértek, úgy adva ki magu-

kat, mint visszatért Debrók. Igen, de az asszonyok szemét megcsalni nem lehetett, mert megismerték a vitéz homonnait, de azért mégis bebocsátották őket a középső várba. Ezek tovább akartak menni, hanem erős ellentállásra találtak, sőt a nők szurkot és viaszt is főztek és élesre fent kardokkal, lándzsákkal és nyilakkal felfegyverkezve várták a támadást. Közben kitudódott, hogy Drugeth mi járatban van. Ez kellett csak a Debrók asszonyainak, kik a várfalról gúnyolódva, nevetgélve kiabáltak le a szégyenkező homonnaira, kinek katonái nemcsak néhány lándzsadöfést, hanem forró főzetet is kaptak. Végül a nőrablók kérték a várból való kibocsátást és szégyenülten, lehorgasztott fejjel távoztak. A homonnai e tette eljutott a király fülébe is, ki a nemest alaposan lehordta. Ez igen sokáig nem mert várából kimozdulni, mert mindenütt gúnyolták és bosszantották.

Még tovább járkalunk Abaujban, keressük a vidéket, ahol vár van. Szép multunk dicső romjaiban örömet találunk, bár mindenütt pusztulás, senyvedés, zizegő avar fogadnak. Eljutunk *Füzérvár* alá, mely magas hegykúpon kevélykedik, pedig ma már nem él benne úri pompa és magyaros kedv. Alig van pár ép fala, tornya. Jól el van dugva, ormairól messze ellátunk Abaujba és Zemplénbe.

Egyik Perényit, a vár hajdani urát, felesége ikrekkel ajándékozta meg. A fiúk nőttek, de egymáshoz még mindig annyira hasonlítottak, hogy anyjuk is alig tudta őket egymástól megkülönböztetni. Ennek okaért János arany, Tamás ezüst érmecskét viselt nyakán. Deli ifjakká fejlődtek, kik úgy a tudományokban, mint a fegyverforgatásban nagyon járatosak voltak. Történt, hogy a tatár egy éjszakán a váron ütött, az őrséget lemészárolta, Perényi urat vitézi védelem után leszurta. A harc hevében Mihály nevű hű szolga Tamással tűnt el, míg János édes anyjával menekült az erdőbe. Az ellenség elmenetele után szegény asszony Jánossal visszatért a feldúlt fészekbe, hová Mihályt és Tamást napokig, hónapokig és végre évekig hiába várták. Szegény Perényiné már most nemcsak férjét, hanem fiát is sirathatta.

János kedvvel űzte a vadászatot. Szép nyári nap volt, midőn pej lován szintén a rengeteget kereste fel. Hirtelen gyönyörű, 12 agancsú szarvas ugrott fel előtte, melyet az ifjú vadász hévvel üldözött sokáig, ki tudja meddig, midőn az erdőben portyázó török táborra bukkant. A törökök azonnal rabúl ejtették és vitték messze, keletre. Perényiné a fájdalomtól majd megőrült, midőn második fia is eltűnt, kit két havi nehéz út után Sztambulba vittek és átadtak a szultánnak. Ez az ifjút kegyencének ajándékozta, aki midőn meg-

látta a fogoly nyakán lévő érmet, azonnal megtudta, hogy a fogoly az ő fivére. Nagy volt az öröm, a szultán elé mentek, ki sok kérésre elbocsátá és hazájukba küldé a testvéreket. Képzeltetni Perényiné boldogságát, midőn halottnak hitt gyermekei egyszerre érkeztek haza. Ilyen hol szomorú, hol édes jeleneteknek voltak tanúi a Füzér falai.

Tornavár gót kápolnájának ablakaiból az áji és szádelői völgyek felé esett a kilátás. Vadvirággal van tele a várkert, illatos kakukkfű nő a kövek között, az illatos vadrózsa szirmaira ráül a szálló pillangó. FÜRGE gyík fut el mellettünk és midőn a meleg nyári szellő legyeskedik arcunk körül, elmondja nekünk azt a szomorúan szép történetet, melyet holdvilágos estéken a sírból feljáró Bebek Krisztina szelleme sirva jajgat el a folyton porladó kövek tetején.

Előkelő lakóhelye volt Torna a Bebekék nemzetségeinek. Jó erősség volt, de nem túlnagy és inkább családi fészek, de nehezen megközelíthető, mert a magas hegyet erdő, vagy kopár oldal védi. Hatalmas falairól ma már kevés áll fenn, jól kivethetők még a délnek néző bástya és az észak felé forduló gótblaku kápolna.

Egyik Bebek úrnak maradt két leánya: Krisztina, a tüzes királynői szépség és Kata, a szelídlelkű, bájos jelenség. Mindketten szerették Dessewffy Kelement, a szádvári vitéz úrfiát. Ez Kataért lángolt és midőn leánykérőbe jött hugával Orsolyával, Krisztina, ki szenvedélyén uralkodni nem tudott, magát és vagyonát ajánlá a leventének. A fiatal Dessewffy bár kiméletesen, de határozottan visszautasítá az ajánlatot, amin Krisztina annyira feldühödött, hogy Kelement, midőn ez Katával a kerti hárs alatt beszélgetett és a jövőt festette, tőrével leszúrta. Azután nyomban összehitta a vár népét és a tört a halott mellé dobva kijelenté, hogy Kata a Kelemen gyilkosa. Ez nem volt neki elég, azonnal Budára küldé a királyhoz egyik emberét levelével, melyben leírta, hogy mi történt Tornában.

A király helytartóját, illetve a nádort küldé Tornára, ki előtt Krisztina ismétlé a vallomást. Kata, ki Kelemenben mindenét veszté, magára vette a szörnyű tettet, bár őt mindenki ártatlannak tartá. A nádor boldogulni nem tudott, Krisztina vádolt, Kata sírt, ellene szólott a mellette talált tör is. A nádornak, ki a Bebek lányokat ismerte és atyjuknak is jó barátja volt, a dolog szintén visszás volt, tehát a kor szokása és a nép kívánsága szerint elrendelte a „tetemrehívást“. Torna lakóit előhívták, mindannyian megesküdtek az élő Istenre, kezükben a törrel, hogy ártatlanok. A tört Orsolya, majd Katalin vette kezébe, mely mindkét alkalommal csillogott, ra-

gyogott. Végül Krisztinára került a sor. Haraggal utasítá vissza „e nem úrleányhoz illő megalázását“, de a nádor erőlyes parancsára mégis kézbe vette. És csodák csodájára a tórról nagy cseppekben hullott a vér. Krisztina látva, hogy ügye veszve van, ott a jelenvoltak előtt szúrta szíven magát. Ez a tornavári fehér szellemkisasszony regéje, melyet a néphagyomány és regőseMBER feljegyzett az utókor számára.

Falmaradvány Göllnitz várából.

Göllnitz kicsiny várából csak pár falmaradvány és toronyrész áll fenn. Pedig hajdan itt is a Thurzók voltak az urak, ez a nagy nemzetség, mely az év minden hónapjában más más várában székelhetett. Szepesség védője volt Göllnitz, urai sokszor átrándultak a szomszéd Krasznahorkára, mely

legelőbb Bebek-birtok volt. A kis Göllnitzet legutóljára úrnő birta, szép, szenvedő asszony, kinek családja harcban vérzett el. A labancnak fájt a foga Göllnitzre és kincseire, megtámadta azt, de bizony a védőkben férfiakra talált. De mit ért a maroknyi had vitézsége a túlsok ellenséggel szemben, a várat bevették, a védőket kardélre hányták. A hős asszony nem akart fogoly lenni, sem labancot boldogítani kincseivel, tehát értékes dolgait a kútba hányta és ő is kútba ugrott. Sem kincseit, sem holttestét nem találták meg, mert a Göllnitz folyó vize, mely a várkúttal összeköttetésben volt, gondoskodott a halotról és kincseiről, mert saját homokos ágyában adott nekik rejtett nyughelyet.

Északnak menve, délnek járva ezt tudtam meg a beszélő kövektől. Minden szavukat megjegyeztem és elmondom másoknak is, hogy ezeket tudva, keressék fel e szent helyeket és gyönyörködjenek abban, amit emberkéz alkotott és emberkéz segített odadobni az enyészetnek.

A Kiszelpatak völgye télen.

Irta: Mervay Sándor.

A *Glac* környékének szurdokvilágára, erre a *vízesések birodalmára* mindig szívesen fogok visszagondolni, nemcsak azért, mert számos felejthetetlenül szép kirándulásom emlékei fűződnek e vidékhez, hanem mert itt ismertem meg először azt a boldogító érzést, mely a küzdelemre vágyó lelket eltölti, ha sikerült valamely természetnyújtotta akadályon diadalmaszkodni, itt támadt fel bennem először az a vágy, amely az ismeretlen, a titokzatos, a problematikus felé vonzott.

Többször végigjártam már a nagyobb szurdokvölgyeket, de mindig találtam bennük valami újat, valami változatosat, úgy hogy bármikor nyílt is alkalmam, szívesen felkerestem azokat, mert tudtam, hogy ezzel csak régi, kellemes emlékeim sorozatát fogom kibővíteni. 1910. tavaszán újabbszerű meglepetésben volt részem; egy kirándulásunk alkalmával ugyanis a *Szuchabéla* völgyének felső részét még teljesen téli viszonyok között találtuk. A téli köntös, bár már sok helyen meglátszott rajta a tavasz enyhe lehelete, még szebbé tette az amúgy is gyönyörű völgyet s mi rövidesen megállapodtunk abban, hogy a legközelebbi télen még olyankor fogjuk felkeresni, amikor mindent hó és jég borít.

Ezt a tervünket 1911. január 22-én Teschler László és Imre barátaimmal meg is valósítottuk. A Szuchabéla teljesen be volt fagyva, a völgyet térdig érő hó borította, a vízesések pedig hatalmas jégfüggönyök alakjában csüngtek alá a sziklafalokról. Es még ott jártunk e jéggé dermedt tündérbirodalomban, midőn máris feltámadt bennem a vágy, hogy a környék legvadabb szurdokját, a *Kiszél* patak völgyét lássam téli pompájában. De tervemről nem szóltam senkinek, mert teljes végigjárását egyelőre nem is remélhettem, csupán egy síkirándulást ajánlottam társaimnak. S amire ekkor még csak titkon mertem gondolni, alig egy hónapon belül valóra vált . . .

Két túráim emlékei fűződnek a Kiszél patak első téli végigjárásához: az egyik vidám, gondtalan síkirándulás nap-sütötte hómezőkön és susogó fenyveseken keresztül, a másik

kemény küzdelem a természet és a tél egyesült erőivel szemben, melyhez a bömbölő orkán fújta a harci indulót.

De nem akarom a sorrendet megzavarni; túranaplómból csak két egymás után következő lap adatait kell kiszednem s kiegészítve azzal, ami emlékezetemben fennmaradt, sikerül talán elmondanom, hogy mit láttunk, midőn e vad sziklahasadék csodavilágába télnék idején merészkedtünk elzarándokolni.

I.

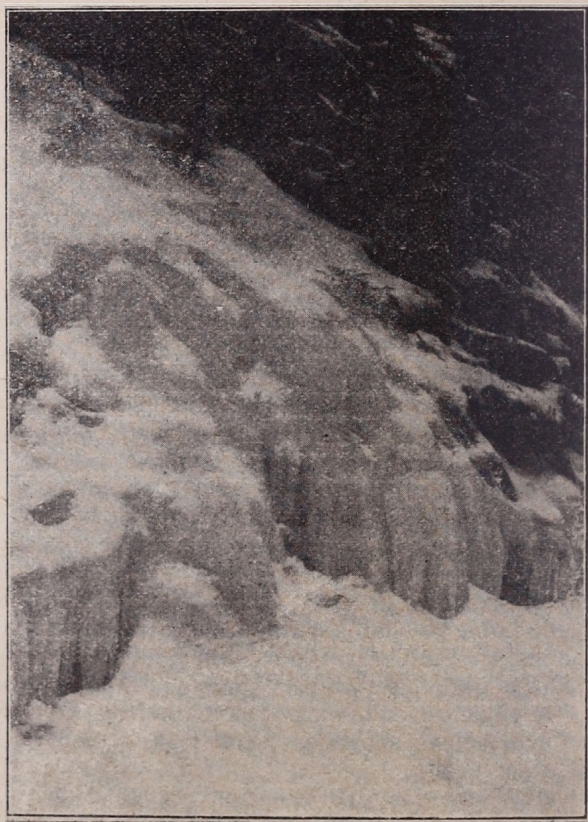
1911. február 12.

Mosolyogva tűzött alá a nap a sötétkék téli mennyboltról, melyen egyetlen felhő sem látszott, midőn négyen — Schmidt Barna, Teschler László, Teschler Imre és én — találkoztunk az iglói állomáson. Hosszú deszkáink és tömött hátizsákjaink persze az egész közönség figyelmét reánk terelték, úgy, hogy örültünk, amikor végre berobogott a vonatunk és mi a kíváncsian bámészkodó tömeg elől egy vasúti kocsiba menekülhettünk. A vasút mentén elterülő szántóföldeken alig volt hó, mert az előző napok szélviharai azt elsöprötték és a mélyebben fekvő helyekre hordták össze. Mi már el voltunk arra készülve, hogy az erdő széléig a hátunkon fogjuk a siket vinni, de erre még sem került a sor, mert *Létánfalvánál* kiszállva, alig tettünk néhány lépést, máris felcsatoltuk léceinket. Bár a szántóföldeken itt sem volt több hó, mint egyebütt, de a kocsit két oldalán húzódó árok teljesen be volt fújva hóval s ennek a teteje ráadásul még jó keményre volt fagyva. A csikorgó havon gyorsan siklottunk tova s $\frac{3}{4}$ 11-kor már a kerülőházzal szemben, az erdő szélén álltunk. Ezentúl már összefüggő, puha hótakarón jártunk s $\frac{1}{4}$ óra múlva elértük a Hernád hidját. Futó pillantást vetünk a sötét sziklafalakra, melyek között úszó jégtáblákkal tarkázottan kanyarog a Hernád és folytatjuk utunkat, mely eleinte csekély emelkedéssel vezet a folyó mentén s néhány jeges hely kivételével vígan haladunk rajta tova.

Az első kanyarulat után azonban csakhamar megváltozott a terep: az út egyre meredekebbé és jegesebbé vált, a hótakaró meg egyre vékonyabb lett, úgy, hogy még az apróbb kavicsokat sem fődte el teljesen. Ily körülmények között a legokosabb dolog, amit tehettünk, az volt, hogy egyszerűen leszereltünk és talpfáinkat nyakunkba akasztva gyalogszerrel folytattuk utunkat. Ezt különben helyesen tettük, mert nagyon bajosan haladhattunk volna előre. Az út minősége ugyanis folyton változott; hol vízszintes volt, hol meg oly meredek és síkos, hogy négykézláb kellett rajta menni; most tiszta

jégen jártunk, néhány lépéssel tovább meg már térdig érő hóban gázoltunk.

¶ Végre kiértünk az erdőből a nagy irtásra, ahol már egyenletes hótakaró fedte az utat. Itt újra lábainkra vettük a deszkákat és ezek segítségével emelkedtünk felfelé. Mielőtt a gerinc

A Szuchabéla völgye.

Posewitz Tivadar felvétele.

magaslatát elértük volna, újra erdőbe jutottunk, de itt már sokkal türethetőbbek voltak a hóviszonyok. A gerinc tetején bevártuk egymást, azután megkezdtük a lesiklást. Gyorsan növekvő sebességgel néhány másodperc alatt kiértünk az erdőből s egy hatalmas rét szűztiszta hótakaróján óriási ívek-

ben kanyarogva siklottunk alá a *Lapis refugii* romjaihoz, melyeket $\frac{3}{4}$ 1-kor értünk el.

A tisztás tulsó oldalán már messziről látszik az erdőbe vezető út, ennek az irányában haladtunk most tovább. Nem-sokára beérünk az erdőbe, melynek bársonyszerű porhavan nesztelenül jutunk feltelé az út legmagasabb pontjáig, ahol ismét bevárjuk egymást. Lefelé én indulok elsőnek. Nyáron már többször jártam ezen az úton, de sohasem figyeltem meg, hogy milyen nagy szög alatt lejt, csak most, mikor az arasznyi magasságú porhó dacára is nem várt gyorsasággal indultam lefelé, vettem észre, hogy milyen meredek ez az út. Az egymást követő kanyarulatok és a folyton növekvő gyorsaság teljes figyelmemet lekötötték és sikerült is az út két-harmadrészén minden baj nélkül végig siklanom. Az út itt görgeteges lejtőt keresztez, most azonban ezeket a kótuskókat egyenletes hólepel borította, de ez még sem volt olyan magas, hogy a sídeszkák ne érintkeztek volna néhány kőgörrönggyel. Szerencsére meg van az a jó szokásom, hogy lesiklás közben a teljes testsúlyomat csak az egyik lábamon nyugtatom, míg a másik deszkát néhány arasznyira előretolva minden megterhelés nélkül csúsztatom a hó felületén. Így most sem ért teljesen váratlanul az a rázkódás, midőn a megterhelt deszka hirtelen megakadt egy ilyen alattomosan meghúzódo kődarabban, mert testsúlyomat rögtön áthelyeztem a másik lábamra s az egésznek síma lefolyása lett volna, ha közvetlenül néhány méternyire e hely után nincs az útnak egy teljes derékszöget képező kanyarulata. Még helyre sem állt az egyensúlyom, melyből az előbbi zökkenés hozott ki, s máris ily éles kanyarulatot csinálni, erre képtelen voltam s a következő pillanatban nagy ívben repültem a hóval fedett apró fenyők közé . . .

Valahogyan sikerült kivergődnöm a bokrok alól s ép a havat rázom le magamról, amikor megpillantom egyik társamat, amint nagy sebességgel jön lefelé az úton. Még oda-kialtom neki, hogy „fékezni“, de már későn, mert hatalmas zökkenés éri őt is és a következő másodpercben már csak két deszkát láttam magam előtt a levegőben kalimpálni. Még ideje sem volt, hogy felkeljen, máris megjelent az úton harmadik társunk is, aki ki akarván a hóban mozgó fekete tömeget kerülni, kissé oldalt kitért a hegyoldalba, de bizony a ravasz kövek még ott is megfogták a fúrge talpfákat s a vége csak az lett, hogy most már ketten heverték egymás mellett az úton. És hogy a társaság teljes legyen, hadonászva feltűnt a látóhatáron a negyedik is, aki látva, hogy az út teljesen el van zárva, „meghúzta a vészféket“ és — leült. De

még így ülve is jó darabot csúszott, közben einberfej nagyságú kődarabokat zökkenve ki a hó alól, úgy hogy napok múlva is fájalta a medencecsontját.

Percnyi siklás és lenn vagyunk a *Kiszelpataknál*, melynek vize csak itt-ott kandikál elő a vastag hótakaró alól. Egy darabig még sível folytatjuk utunkat, de egy magasabb torlasznál leszedjük és gyalog megyünk tovább. Észre se vesszük, hogy már az első vízesésnél járunk, mert ahol nyáron megszűre elhallatszó harsogással ömlik alá a víz, ott most a kemény jégpáncél alatt alig hallhatóan folyik a patak. Baloldalt meredek hólejtőn felkapaszkodva a vízesés fölé kerülünk, innen pedig magas hóval fedett fatörzseken mászkálva néhány perc alatt elérjük a »*Mohavízesés*«-t. (1/22-kor.)

Sok kiránduló keresi fel e helyet nyáron, amikor igazán kedves látvány, amint a sziklafal alácsüngő mohlepléről apró gyöngyszemekben pereg le a víz; de aki valaha télen látta, annak emlékezetében soha el nem mosódó képpé fog az a jéggé dermedt kristályfüggöny válni, melyről ezerszeresen verődnek vissza a rátévedő napsugarak. Mintha csak az ezerégyéj csodái váltak volna valóra, mintha csak a mesebeli gyémánt palotában lettünk volna, úgy ragyogott, úgy csillogott körülöttünk minden. Ott álltunk a nagy Természet templomában, melyet a Tél jószág-ündére ünnepi dísszel ékesített fel. Köröskörül a síma sziklaalak rideg jégpáncélján fúrge napsugarak lejtettek fel s alá s feljebb a fekete falaka végigszelő vízszintes párkányokon ott feküdt a fehér hó, mintha csak virágfüzéreket akasztottak volna egymás fölé, sorba, hogy a komor sziklák nyomasztó hatását enyhítsék. És e fenséges környezethez oly jól illett az ünnepi csend, melyet most még a patak vízének csobogása sem zavart meg. Mi is sokáig szótalánul álltunk; minden, ami bennünk élt és érezni tudott, az szeméinkbe költözött, de bárhová pillantottunk is, tekintetünk újra meg újra visszatért e templom oltárára, a jégből faragott remekműre. Felfelé keskenyedő alakjával, karcsú jégpilléreivel valóban úgy nézett ki most e vízesés, mint egy csúcsíves oltár, melyen maga a Nap mutatja be hódolatát alkotójának, be-beszűrődő sugaraival ezer meg ezer apró áldozati tüzet gyűjtve.

Ki tudja meddig gyönyörködtünk volna még e nagyszerű látványban, ha az egyre érezhetőbbé váló hideg nem kényszerít arra, hogy a fagyos szakadékból mielőbb távozzunk. Megkezdtük tehát a visszavonulást, de útközben még számtalanszor visszatekintettünk, míg a patak egy kanyarulatánál búcsúpillantást vetve reá, elváltunk „a viszontlátásig jövőre!”

Elérve hátrahagyott talpfáinkat, azokat egyszerűen csak a hónunk alá vettük és így mentünk a *Kis Kiszel* torolatáig, addig a helyig, ahol a Lapis refugiáról jövő út eléri a patakot. Itt egy napsütötte helyen leraktuk a térdig érő hóra egymás mellé a nyolc deszkát s ezekre letelepedve fogtunk hozzá ebédünkhöz. Mintegy $\frac{3}{4}$ óra hosszát időztünk e helyen, közben még ellátogattunk a kőhajításnyira levő *Karoliny-vízeséshez* is, melynek szűk katlanát teljesen betöltötte a jég.

Bár a nap erősen tűzött pihenőhelyünkre, a levegő hőmérséklete mégis jóval null alatt lehetett, mert társaim már alig tudták bevárni, hogy a teánk felforrjon és mindenféle vad indiántáncokat lejtve ugrálták körül a zümmögő főzőkészleteket. Egy ideig mosolyogva néztem őket és egyedvűien rak-tároztam magamba a csontkeményre fagyott sonkszeleteket, a tejbe főtt rizst és datolyát (e két utóbbi kitűnő táplálék téli kirándulásokon); de mire a tea elkészült, az én lábfejeim is kezdtek jelenteni, hogy ennek a hidegnek a fele sem tréfa, mielőbb kiadtam hát a jelszót, hogy „gyerünk!” Holminkat hamarosan összeraktuk, de az indulás előtt még egy torturán kellett átesnünk, mert aki síelni szokott, az tudja, mit jelent dermedt kezekkel és megfagyott szíjjakkal a deszkákat felcsatolni.

Húsz pernyi kapaszkodás után újra fenn voltunk azon a helyen, ahol lefelé jövet a lesiklást megkezdtük. Itt azután balra letértünk a kék jelzésű ösvényre. Jó darabig gyengén emelkedve haladtunk fölfelé, majd a hó súlya alatt görnyedező fenyőágak közt bújkálva, egymás nyomában lassan lecsúsztunk a glaci kocsútra. (D. u. $\frac{3}{4}$ 4.)

Tíz nap előtt a Glacról jövet ezen az úton száguldottunk végig, de most az első pillantásra láttam, hogy a mai lesiklás korántsem lesz oly élvezetes, mint a multkori. Akkor az előző napokon vagy két arasznyi hó esett, mely egyrészt jobban elfödte a kocsúut egyenetlenségeit, másrészt meg mérsékelte a lesiklás gyorsaságát és biztosabbá tette az irányítást. Azóta a favágók, kik télen szállítják le a hegyekről a kidöntött fatörzseket, teljesen feltúrták az utat, úgy hogy az most csupa keményre fagyott hógöröngyből állott (volt azonban közte bőven kő és föld is!), amelyeken örült iramlással indultunk lefelé. Ilyen körülmények között elég munkát adott a deszkák fékentartása és kormányzása, mert ha szabadjukra eresztettük őket, már kissé erősebb kanyarulatot sem tudtunk volna becsületesen megcsinálni, erre pedig most folyton szükségünk volt. A hídig még elég tűrhető viszonyok között kerül-

tünk le, de az ezután következő 3—400 méter igazán keserves volt. Az út baloldalán minduntalan hatalmas sziklabordák állnak ki, ezektől néhány centiméternyire húzódik egy mély kerékvágás; a kettő közötti keskeny részen kell elszurranni a sziklák mellett Természetes, hogy mindjárt az első kanyarulatnál a jobb sí belekerült a kerékvágásba s így még bizonytalanabbá tette a rohanást. Balkézze a botot hegyéhez közel megfogva és egészen az alkarra ülve, teljes testsúlyunkkal fékeztünk a jeges úton, de még ez sem bizonyult elégnek, mert a balláb fél méterrel magasabban volt a másikonál. Így történt meg az, hogy egy ily kiálló sziklaél Imre barátunk sijéből egy jókora darab lécet hasított le, noha az éppen csak súrolta a sziklát.

E kellemetlen incidens után ketten gyalog folytatták az utat, Schmidt és én azonban még a Glac tövéig fentartottuk a deszkákat, bár az út e hátralévő részére is inkább azt mondom, hogy fárasztó, mint élvezetes volt. Oly akadályok ugyan már nem voltak itt, mint az előző részleten, de az út valamivel meredekebb s két helyen mintegy 150 fokos kanyarulatot képez s ép e kanyarulatoknál volt a hó a legjobban feltúrva Végre $1\frac{1}{2}$ 5-kor a Glac tövénél mind a négyen újra együtt voltunk. Deszkáinkat vállra vetve vonultunk át *Káposztafalván*, s teljesen besötétedett már, mire a vasútállomást elértük ($1\frac{1}{2}$ 6).

Ki tudja, hányadszor ültünk már így együtt e vasútállomás várótermében, háti zsákjaink megmaradt tartalmát fogyasztva. Körülüljünk az asztalon duruzsoló gyorsfőzőinket és sorra felelevenítjük régi kirándulásaink emlékeit. Csupa kedves emlékek, bohókás történetek jutnak az eszünkbe; csak amikor a legutóbbi őszi kirándulásaink elevenednek fel előttünk s ezeknek kapcsán szóba kerül boldogult *Mahler Oszkár*, elhallgatunk és gondolatokba merülten magunk elé nézve jó ideig szótlanul ültünk És ez a hallgatás fejezte ki legjobban, hogy mit érzünk, mert Ő benne nemcsak mesterünket gyászoltuk, de bajtársunkat is sirattuk. És akkor még reméltük, hogy a nyár valami nyomra fog vezetni, most azonban elmúlt már ez is s be kellett látnunk, hogy a szerencsétlen ifjú tanár eltűnése az maradt, ami eddig volt: egy nagy kérdőjel, kinos bizonytalanság! S valahányszor a Magas-Tátra sziklavadonába indulok, mindig úgy érzem, mintha látogatóba mennék. Igen, látogatóba, mert az Ő emléke ép úgy örökké fog élni, mint a többi kiváló férfiúé, kiknek nevét a nagy hegyek ki nem alvó glóriája vonja be aranynap-sugárral! . . .

II.

1911. február 19.

Még mindnyájan a legutóbbi kirándulás hatása alatt álltunk s már is elhatároztuk, hogy a legközelebbi vasárnapon szintén rendezünk sikirándulást, midőn egyszerre csak a hét hőzépén megváltozott az időjárás. Az eddigi derült, de hideg napokat enyhe napok váltották fel s a langyos déli szél szennyesszürke felhőket hömpölygetett a vígasztalan égbolton. De nemcsak a nappalok voltak ilyenek; a hőmérséklet éjjelenként is néhány fokkal zéró fölött maradt, úgy, hogy mikor reggelként kitekintettem az ablakon, a réteken és szántóföldeken egyre sűrűbben láttam azokat a fekete foltokat, ahonnan már elolvadt a hó. Teljesen tavaszias, áprilisba illő időjárás volt ez s mi — nehéz szívvel ugyan — kénytelenek voltunk lemondani arról, hogy ezidén az iglói hegyek közt még síeljünk.

Már-már belenyugodtam abba, hogy a vasárnapot a városban fogjuk tölteni, szombaton azonban egy sürgönyt kaptam Rokfalusy Lajos barátomtól Korompárol, melyben a *Kiszel* végigjárására hívott. Minthogy magam is kíváncsi voltam, hogyan fog ez a vállalkozás sikerülni, szívesen csatlakoztam társul s harmadikúl hozzánk szegődött még Schmidt Barna barátunk is.

Félreértés következtében ma is csak a tíz órai vonattal indultunk, biztonság kedvéért azonban magunkhoz vettük lámpásainkat is. A közönségnek az a része, mely vasárnaponként okosabb szórakozás helyett a vasútállomáson szokott tartózkodni, már a multkor is alaposan megbámult bennünket; most azonban, amikor teljes alpin felszerelésben láttak bennünket, nem elégedtek meg ezzel, hanem olyasféle megjegyzéseket tettek ránk, mint akik nem elégszünk meg azzal, hogy nyáron is kitörhetjük a nyakunkat, de most már télen sem hagyjuk békében a hegyeket. Mosolyogva nézünk egymásra az ilyenek hallatára, hiszen mi megértjük egymást, tudjuk, hogy miért nem riaszt bennünket a hó és a fagy vissza.

Rövid utazás után *Edősfalvánál* szállottunk le és — bokáig sárban álltunk. Hatalmas sártengereken keresztül-gázolva hagytuk el *Tamásfalvát* és egyenesen a kilátó felé tartottunk. A kocsiuton patakokban folyt alá a sáros hóvíz, úgy hogy mi kénytelenek voltunk az út mellett az átázott szántóföldeken felfelé törtetni. Könnyen érthető tehát, hogy milyen sárosak voltunk, mire a gerinc magaslatát elértük s a tulsó oldalon a jeges-sáros gyalogösvényen valahogyan lejutottunk a Hernádhoz.

Tizenegy óra volt már, amikor a *Bélapatak* völgyébe kanyaródtunk s bizony itt sem siethettünk nagyon, mert a kocsit teljesen el volt jegesedve s így csak óvatosan lépkedhettünk előre. A patak néhány nappal előbb még valószínűleg összefüggő jégburok alatt folyt, az enyhe időjárásnak azonban már itt is meglátszott a nyoma s helyenkint hatalmas nyílások tátongtak a jégpáncél felületén, melyeken át elősötétlett a haragoszöld víz; de még ahol ép is volt a jégburok, csak meg kellett lábainkkal érinteni és máris erőteljes robajjal jókora jégtáblák váltak le. Ily körülmények között már előre azon aggódtunk, hogy hogyan fogunk a patak egyik oldaláról a másikra átkerülni azokon a helyeken, ahol a kocsit minden híd nélkül egyszerűen áttér a tulsó oldalra. Szerencsénkre ez az aggodalmunk feleslegesnek bizonyult, mert e helyek közelében most mindenütt fatörzsekből összerótt áthidalásokat találtunk, melyek utolsó ittlétünkör az ősszel még nem voltak itt s melyeket, mint utóbb kiderült, a völgyben dolgozó favágók készítettek.

A Bélapatak völgyének még nincsenek oly meredeken aláeső partjai s így nem is olyan zárt völgy ez. Ennélfogva itt még meglehetősen ki voltunk téve a szélnek, mely fenn a hegygerinceken oly erővel rontott az évszázados fenyőszálfákra, hogy azok nyikorogva hajlongtak a nagy nyomás alatt. Az a szél, amit mi lenn a völgy fenekén éreztünk, csak gyenge szellő volt ahhoz a viharhoz képest, mely odafönn tombolt s mégis örömmel üdvözöltük a *Kisszel* patak torkolatát, mert bár jó darabon nem láttunk e völgyben egyebet, mint magasan a fejünk felett egy vékony sávot a borús égboltból, melyen ólomszürke felhők kavargtak vad összeviszszaságban, de legalább a nyirkos szél nem kellemetlenkedett, csak a hangját hallottuk, amint búgva, sivitva jajongott fenn a fenyősudarak között.

A befagyott patak jegét 25–30 centiméteres, nedves, olvadó hó borította, sok helyen pedig már előkandikált a víz is. Óvatosan lépkedve, folytonosan a csákány nyelével tapogatózva haladtunk csak előre, de még így is többször megtörtént, hogy egy tompa roppanással beszakadt alattunk a jég; mi azonban rögtön tovább ugrottunk, úgy, hogy még csak nedvesek sem lettünk.

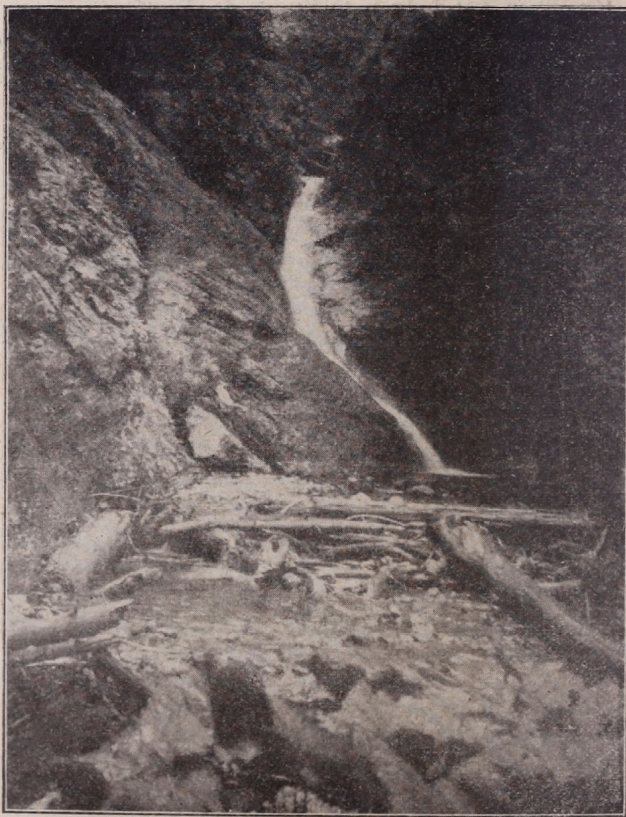
Mínél beljebb hatoltunk a völgybe, annál vadabbá vált a környezet. A meder egyre szűkebbé vált, a part folyton meredekebb lett, végül már csak két függőleges sziklafal között jártunk, melyeken különböző színekben játszó jégpáncél csillogott. Örvendezve fogadtuk az első torlasz feltünését, bár előbb még egy *lavína* maradványaival kellett megbirkóznunk.

Hihetetlennek látszik ugyan, de tény, hogy e szurdokvölgyekben is szoktak lavínák keletkezni, természetesen sokkal kisebb arányokban, mint a magas hegységben. Én magam a Szuchabéla völgyében több ízben és több helyen láttam ilyen laványomokat, rendszerint meredek fűvel benőtt lejtőkön vagy síma táblás kőzetű vízmosásoknál. E kirándulásunk alkalmával a Kiszelben két helyen találtunk 4–5 méter magas hógörmöngyökből álló tömeget; hogy azonban néha eieg tekintélyes mennyiségű hó is alácsúszik, arra is tudok példát, a *Nagyszokol* völgyében ugyanis 1909-ben egy helyen még *junius 19-én* is mintegy másfél méter magas, kőkeményre fagyott hótömeget találtunk, pedig tekintetbe kell venni, hogy e hely tengerszínfeletti magassága csak 650–700 méterre tehető.

Jelen esetben is a balparti meredek fűvön csúszott le a hó s a patak partját alkotó függőleges sziklafalon lezuhanva a medret teljes szélességében betöltötte. Ez a hó még nem volt összefagyva s ezért csipőn felül belesüppedve kellett rajta átvergődnünk. Főlegyet mutatott az óránk, mikor az *első torlaszt* elértük, melynek létráját teljesen jégbe ágyalva találtuk. Mindamellet semmi különösebb nehézséget sem okozott a rajta való feljutás, mert csekély lejtése és a sziklafalhoz való közelsége lehetővé tették, hogy néhány lépcsőfok kivágásával felsétáljunk rajta. Nemkülönben könnyen jutottunk fel a *második torlasz* létráján is, melynek csak legfelső fokai voltak jégbe ágyalva, de annál több munkát adott a második torlasz után következő részlet. Itt ugyanis egy kisebb fajta vízesést kell megkerülni és evégből néhány métert a balparti meredek fűlejtőn felkapaszkodni, ahol nyáron egy odafektetett fatörzs lényegesen megkönnyíti a feljutást. Most azonban úgy ezt, mint a lejtőt hó és jég borította, úgy hogy csakis jégcsákányaink segélyével bírtunk méterről méterre feljebb húzódni. Feljebb azután már könnyebben ment a dolog s egy kis oldalmenet után ismét visszaereszkedhettünk a patakhoz. Ép azon barlangszerű nyílásnál jutottunk le, melyen keresztül a Kossuth-kápolna rendes kerülő útja vezet. A felülről leszivárgó víztől rendszerint nedvesek itt a sziklák, most pedig méternyi vastag, sötétzöld jégtömeg töltötte ki a sziklanyílás alsó részét, amelyen csak szakadatlan lépcsővágással juthattunk volna fel. Hogy ezt a meglehetősen unalmas és amellet időtrábló munkát lehetőleg megtakarítsuk magunknak, azonnal kijelentettük, hogy ezt csak akkor választjuk útirányúl, ha másfelé lehetetlen a továbbjutás.

Még egy-két perc és ott vagyunk a *Kossuth-kápolnánál*. A Kiszel patak vízesései közül ez tetszik nekem legjobban,

nem mintha a legnagyobb volna, sőt ellenkezőleg talán ez a legkisebb, hanem éppen arányosságánál fogva. Mert S alakú vízesésével, az alatta elterülő mélyre vájt medencéjével és az e fölé hajló boltozatos sziklafalakkal egységes kép benyomását kelti a szemlélőben, melyben az egymással arányban álló mé-

Kossuth-kápolna.

Mervay Sándor felvétele.

reték és a komor színek változatai harmonikus egészzé olvadnak össze. Nyáron órákhosszat tudtam volna itt ülni és a víz tompa zúgását hallgatva elmerengeni arról az örökös küzdelemről, mely a természet erői, a szikla és a víz között itt folyik, most azonban a fehér hó és a kék-zöld csillogású jég életet, élénkséget varázsolt e képbe, melyre csak rá kellett

pillantani s az ember máris tettvágyat érzett magában arra, hogy képességeit összemérje a természet erőivel.

Rövid szemle után tisztában voltunk a helyzetünkkel. A vizesés medencéje nem volt befagyva, de a víz tükre teljesen nyugodt volt, nem zavarta meg a beléömlő patakvíz, mert ez most mélyen a jégburok alatt csörgedezett. A baloldali sziklapokat, melyeken az u. n. „Kregczy-út“ vezet fel, hó fedte, de sok helyen előcsillant az alatta rejtőző tükörsímaságú jég-réteg. Ha tehát ezt választjuk útirányul, úgy itt is vagy 20—25 méternyire csak lépcsővágással juthattunk volna fel a 45°—50° hajlású jéglapon s azután a túlsó oldalon kötélen kellett volna a patakhoz visszaereszkednünk. De kínálkozott ennél egy rövidebb és mindenestre érdekesebb útirány is, t. i. magán a vizesésen felmászni.

Rokfalusy barátunk csakhamar munkához látott s amíg ő a mászóvasak felcsatolásával bajlódott, addig mi az egyik 30 méteres kötélünket bontottuk ki. Közvetlenül a vízmedence szélén valamivel vastagabb rétegben feküdt a hó a sziklatáblákon, de olyan laza volt, hogy minden pillanatban attól lehetett tartani, hogy belecsúszik a vízbe, az egy oldalról való biztosítás pedig e helyen semmit sem ért s legfőljebb csak arra szolgált volna, hogy ha valamelyikünk belecsúszik a medencébe, ki lehessen őt a hideg fürdőből szabadítani. Rokfalusy szintén nem nagyon bízott a laza hóban s ép ezért előbb a néhány méterrel feljebb látszó csupasz jégre mászott fel s ezen csaknem vízszintes irányban eléggé kényes helyeken traverzálva jégcsákányának és mászóvasainak segítségével sikerült elérnie a vizesést, még pedig éppen azon a helyen, ahol az függélyes irányát rézsutosra változtatja, szóval az S alak felső kanyarulatánál. A hátralevő 4—5 méteres, de csaknem merőleges jégfalon is sikerült neki feljutni, még pedig úgy, hogy a vizesés burkát több helyen átlukasztotta s azután, mint egy létrán, mászott fel rajta. Mi, kik lenntről feszült figyelemmel lestük minden mozdulatát, itt féltettük legjobban, mert attól tartottunk, hogy az egész jégfal összeomlik a reá neheződő súly alatt, azonkívül jól láttuk, hogy néha csak a mászóvasnak egyetlen egy szöge tartotta őt e sikos égi lajtorján, természetesen tehát, hogy milyen örömrivalgással fogadtuk, mikor egy utolsó húzódással fenn termett a vizesés tetején.

Továbbjutásunk most már biztosítva volt. Másodiknak ment fel Schmidt, kinek derekára egy kötélgyűrűt kötöttünk s ezen áthúztuk az engem és Rokfalusy-t összekötő kötelet. Így két oldalról biztosítva a kifeszített kötél mentén egyenes irányban érte el a vizesést és ezen is baj nélkül feljutott. Utol-

sónak maradtam én, ki hamar felszedtem még mászóvasaimat s egész bizalommal Schmidt nyomán, a havon keresztül indultam felfelé. Alig tettem azonban néhány métert, megindult alattam a hó s én szép egyenletesen kezdtem a medence felé csúszni. Társaim felülről hirtelen megfeszítették a kötelet, nekem meg sikerült az utolsó pillanatban csákányommal valami szilárd támpontot találnom, úgy, hogy épen a víz szélén megálltam s így egyelőre az önkénytelen jeges fürdőtől megszabadultam. Azért mondom „egyelőre“, mert most ugyan ott ültem a víz szélén, de oly bizonytalanul, hogy minden legkisebb mozdulatomra várhattam a lefelé utazás folytatását. Már pedig sokáig nem szerettem volna ott a víz szélén ülni s magamat a víztükröben nézegetni; ezt a szórakozást szívesen átengedtem volna a vízi tündéréknek. Nagy nehezen sikerült a jégbe egy kis lyukat vágni s csákányom hegyét ebbe szorítva, óvatosan oldalvást csúsztam s visszajutottam arra a helyre, ahonnan elindultunk. Másodszor már nem bíztam a hóban és inkább arrafelé mentem, amerre Rokfalusy mászott: a jeges részeken, csupán mászóvasaim kapaszkodóképességében bízva. Még néhány másodperc s újra együtt voltunk mind a hárman. Megelégedetten tekintettünk vissza útirányunkra; őszintén megvallva, talán én örvendeztem legjobban annak, hogy a vízmedencétől tisztes távolban éreztem magamat.

Egy darabig megint csak hóban gázolva törtettünk előre, de alig néhány perc múlva ott álltunk a *Kisszel gügyora* előtt. (1/22-kor.) Az az örökös küzdelem, melyet a víz folytat a hegységet alkotó kőzettel, hozta létre a természet e csodás alkotását. Alig egy-két méternyi széles, de jó magas hasadékot vájt itt magának a víz, mely több vízesést alkotva rohan rajta végig. E vízesések négy főszakaszra osztják a gügyort, melyek mindegyikének egy-egy oldalvást boltozatosan kivájt sziklafülke felel meg. Az első szakaszán könnyen átjutottunk, sokkal több munkát adott azonban a második szakasz. Egy áthajló, síma sziklafal tövében levő rézsútós fatörzsön kell itt felmenni; ez a hely — noha első tekintetre egészen ártatlannak látszik — nyáron is alaposan meg szokta az embert tréfálni. A fal erősen kihajlik s nincs rajta semmi fogás, ezért vagy hasonfekve kell a fatörzsön felcsúszni, vagy hátat kell fordítani a kihajló falnak és a vízmedence fölé hajolva, a szemközti sziklafalra támaszkodni bot vagy csákány segítségével. Természetesen nagyon kell ügyelni, hogy ez félre ne csússzon, mert akivel ez megtörténik, az menthetetlenül beleesik a legalább is 2 méter mély vízmedencébe.

Mászóvasaimat még a Kossuth-kápolnánál leszedtem, de

mikor Rokfalusy után fel akartam menni a síma jéggel borított fatörzsön, be kellett látnom, hogy ez mászóvasak nélkül álló helyzetben nagyon kockázatos dolog lenne, hasoncsúszva meg nem akartam menni, mert a feljutásnak ezt a módját még sohasem próbáltam itt s nem is volt hozzá elég bizalmam. Ezért inkább visszamentem és újból felcsatoltam a mászóvasakat, Schmidtnek pedig, aki viszont keskenyebb természetű lévén, hason szokott itt mindig felmászni, sikerült e közben valamiképen felvergődnie. Mire én is feljutottam a harmadik szakaszba, Rokfalusy már ezen is túl volt s már a negyediktől sürgetett bennünket. A gügyornak e harmadik része egy teljesen zárt fülkét alkot, melybe 3 - 4 m. magasságból ömlik a víz, a fenekét pedig teljesen kitölti az a mély vízmedence, melyet a lezuhanó víz vájt a kőzetbe. A medence vize azután egy kisebb vízesést alkotva ömlik le abba a részbe, amelyből az imént jutottunk ide fel. Megállni csupán ott lehet, ahol a víz kifolyik, ott van egy tenyérnyi száraz terület, egyebütt mindenfelé símára mosott sziklákat találunk. Már pedig ha tovább akarunk itt jutni, elsősorban is azon vízesés fölé kell kerülnünk, amely itt velünk szembe zuhog lefelé. Ez mesterséges segédeszközök nélkül teljes lehetetlenség, így azonban egyike a legérdekesebb helyeknek e patakban. Tudniillik a medence felett rézsút két vékony fatörzs van végigfektetve, felső végük a vízesés tetején fekszik, alsó végük meg meglehetősen szilárdan a sziklához van szorítva. Nyáron lovagolva, vagy térdepelve jutunk fel-rajtuk s nem is kerül nagy fáradságba, mert a fatörzsekről levagdosott ágak helyén levő dudorodások elég biztos fogásúvá teszik és nem is olyan rossz multság, amikor a súlyunk alatt hajlongó, ingadozó fatörzsekbe kapaszkodva lebegünk a tajtékozva kavargó víz fölött. Sőt még azokról is történt gondoskodás, a kik esetleg bemocskolnák kezüket e furcsa utazás közben, a legvégén t. i. jó mélyen a vízesés alá kell nyúlni és ott a két fa végét megmarkolni.

Most természetesen egészen más volt a helyzet; a két fatörzs egybe volt fagyva, teljesen síma volt, sőt alsó oldaláról a jégcsapok egész sorozata csüngött alá, úgy hogy a lábakkal nem is lehetett átszorítani, ha az ember lovaglóülésben akart feljutni rajta. Az egészben az volt csupán a vigasztaló, hogy legalább nem mozgott úgy, mint nyáron, hanem szilárdan állott. Fűlsiketítő harsogással szokott itt a víz aláömleni, úgy, hogy torkunkszakadtából kell ordítanunk, hogy egymást megérthessük, most pedig oly csendes e hely, hogy még Schmidt barátom lihegését is hallom, amint a síkamlós jégparipával küzködik. És ez a küzködés jó negyedóráig eltart

tott, úgy hogy Rokfalusy is, én is már türelmetlenkedtünk, mert lábaink már kezdtek fájni az egy helyen való álldogálástól. Beláttam, hogy itt nincs ok a felesleges időpazarlásra s Rokfalusy tanácsára egyszerűen néhány métert leoldottam a vállamon levő kötélből és felhajítottam Schmidtnak, hogy fogja meg s tartsa erősen a végét. Az így kifizített kötélén azután pár húzódással fenn voltam a negyedik fülkében, mely egyúttal a gugyor utolsó szakaszát képezi. Ebből oldalt egy létra vezet ki, melynek csak legfelső fokai voltak eljegesedve.

Két óra elmúlt már, amikor a gugyorból kijutottunk azzal a tudattal, hogy a legjaván már túl vagyunk, mert még odahaza mindnyájan úgy gondoltuk, hogy ha valahol, úgy csakis itt szenvedhet hajótörést vállalkozásunk.

Innen már sétálva mentünk a Meszléri-vízesés felé, bár még itt sem volt felesleges az óvatosság, mert a jég elég sokszor meg-megroppant alattunk. Éppen a vízesés előtti sziklaszorulatban jártunk, mikor észreveszem, hogy Rokfalusy, aki előttem ment, hirtelen lehajol. Még mielőtt ráértem volna kérdezni, hogy mi baj van, máris látom, hogy felette egy ökölnagyságú kő egyik faltól a másikhoz verődve jön lefelé egyenesen feléje tartva s közvetlenül mellette csapódik a hóba. Ezen okúlva meggyorsítottuk a lépteinket s amennyire csak lehetett, igyekeztünk a szűk sziklautcából kijutni, nehogy esetleg még egy bombát kapjunk, ami nagyon könnyen megtörténhetett volna, mert az olvadó hó minden pillanatban megindíthat a felső lejtőkön egy odafagyott követ.

Többször megcsodáltam már a *Meszléri-vízesést*, amint a sziklákön szerteporlódva zizegve hull alá a magasból, de soha egyformának még nem láttam. Egészen más képet mutat reggel, mint mikor a delelő nap fénye ömlik rajta végig vagy midőn a magasan úszkáló báránfelhőkről visszaverődő esti pír borítja reá vázsfátyolát. Másként néz ki hosszantartó szárazság alkalmával, amikor vékony sugárban apró cseppekre oszolva hull szikláról-sziklára, mint midőn vízbőség idején több méternyi szélességben zsinórokban ömlik alá a víz. Sokszor elképzeltem már magamnak, hogy milyen is lehet ez télen, de ami most élénk tárult, az felülmúlt minden emberi fantáziát.

Egy óriási, kúpalakú jégtorony volt előttünk, melynek zeg-zugos felülete a legképtelenebb formájú jégfigurákkal volt telerakva s minden lépésnél más és más alakban mutatkozott, más és más színben csillogott. Alapzatánál 6—8 méter széles lehetett s felfelé egyre keskenyedve a középső medence kifolyásáig, mintegy 12—15 m. magasra emelkedett.

A folytonos térdig érő hóban való gázolás meglehetősen kifárasztott s így mindhárman szívesen egyeztünk bele abba, hogy itt ebédelünk. Egy kis területen keményre tapostuk a havat s ide telepedtünk le, hogy egyszerű ebédünket elfogyaszszuk. Egy teljes óra hosszat tanyáztunk itt, miközben alaposan szemügyre vettük az esetleges további utunkat. A vízesés falán egész könnyen feljuthattunk volna, de a középső medencéből való továbbjutás megint csak erős csákánymunkát igényelt volna. Már pedig ha már idáig eljutottunk lépcsővágás nélkül, most a végén már nem akartunk ezzel szórakozni, mert ha minden áron jégen akartunk volna mászni, sokkal szebb probléma lett volna magának a vízesésnek jégkúpján felhatolni. Végeredményben tehát úgy határoztunk, hogy felmenetül a régi, Meszlériék által használt útirányt fogjuk követni, mely a Mohavízesés felé vezető szekérútra visz fel és egyáltalán semminemű nehézséggel nem jár. $\frac{1}{4}$ volt már, amikor összeszedve holminkat, megindultunk.

Az idejövet taposott nyomokba lépkedve visszafelé haladtunk és gyors lépésben átsiettünk a keskeny sziklaszoroson is. Ahol ez véget ér, ott a balpart egy tölcseralakú, sziklával körülvárt katlant alkot, amelyből egy hosszú vályú vezet fel egy, az említett szekérút felé huzódó gerincbordára. A vályút, mely tulajdonképen csak egy kisebb fajta vízmosás, nyirkos falevelek borítják, ami elég kellemetlen, dohos szagot terjeszt ugyan, de egyébként egész kényelmesen végigjárható, csupán a legalsó részen, ahol a katlanba torkollik, kell az állandóan nedves sziklák miatt kissé vigyázni. Most azonban félméter vastag jégtömeg zárta el e sziklákat s bár az emeletnyi magas 65^0 — 70^0 -os jégfal leküzdése elég érdekes feladat lett volna, mégis a rendelkezésünkre álló rövid időre való tekintettel lemondottunk erről.

Egy kis kerülő úton, apró csenevész fenyőbokrocskákba kapaszkodva kerültünk a jégfal fölé, sokkal kényesebb feladat volt azonban innen a vályúba jutni. Alig tenyéryi széles, bizonytalan, jeges támponton állva közvetlenül a jégfal felett egy hosszú terpeszlépéssel a vályúba kellett lépni, melynek fenekét a hó alatt szintén jég fedte s ráadásul a helyzet olyan volt, hogy a kezeknek egyáltalán semmi hasznát sem lehetett venni. Egy kis csuszás elegendő lett volna arra, hogy az illető a következő pillanatban már a jégfal tövében legyen, ahol szerencsére „enyhítő körülmény“ gyanánt embermagasságúra volt a vályúból lecsúszott hó felhalmozódva. S ha már valamilyen képen túl voltunk ezen a helyen is, akkor jött csak a java. A meredek vályú fenekét jég borítja, ezen pedig nedves hó fekszik, mely minduntalan a mászóvas szögei közé tapad és

meggátolja a kapaszkodást, azonkívül meredekségénél fogva veszedelmesen enged a test súlya alatt. A kesztyű tenyere és csákány nyele már eljegesedett, fogása teljesen bizonytalan, ezért inkább kesztyű nélkül folytatom az utat és a csákányt egészen fenn a vasnál markolom meg. És mégis oly bizonytalanul haladok előre, hogy minden méter után nagyobb a valószínűség, hogy önkénytelenül leszánkózzom a vályúban s a jégfalon szép ívben lerepülök. Elöttem megy Rokfalusy, ki szintén csak nagynehezen tud előbbre jutni s már kezdtem sejteni, hogy milyen munka vár itt reánk. Ezért oda is szoltam Schmidtnak, hogy egyelőre ne jöjjön be a vályúba, hanem várja meg, amíg én biztos helyre érek és kötelet hajítok neki, hogy biztosíthassa magát. Úgy látszik azonban, erre nem volt türelme és többszöri figyelmeztetésem meg tiltakozásom ellenére is bejött a vályúba és mászni kezdett benne felfelé. Ez pedig háromszoros kockázat volt reá nézve, mert bármelyikünk elcsúszása esetén — aminek a bekövetkezésétől pedig minden pillanatban lehetett tartani — ő is okvetlenül lerepül a katlanba. Közben Rokfalusy elért egy vastag fatörzset, mely a vályúra keresztben feküdt s ép készült a kötelet lebontani, hogy bennünket biztosíthasson, mikor egyszerre csak hallom mögöttem Schmidt kiáltását: „Hamar a kötelet, nem bírom már magam tartani!“ Én a legjobb akarat mellett sem válaszolhattam egyebet, mint: „Várj!“

Mire Rokfalusy kioldotta a kötelet, én is egész a közelébe jutottam. A kötelet lehajítottuk Schmidtnak, aki ezalatt a bevért csákányba kapaszkodva várta a segítséget. Nemsokára ismét együtt voltunk mindhárman s a fatörzsre telepedve néhány pernyi pihenőt tartottunk. A vályú itt két ágra oszlik; Schmidtet, kinek kezei teljesen megdermedtek és érzéketlenekké váltak, Rokfalusy továbbra is kötélben tartotta s ők ketten a jobboldali ágba, én pedig a baloldaliban folytattam a mászást. Az első 40—50 méter még elég munkát adott, de a nehézségek egyre csökkentek, a meredekség is valamivel enyhült, végre alúlról számított 50 pernyi kapaszkodás után csaknem egyszerre értük el a gerincet, ahol rettenetes szélroham fogadott bennünket. A mászóvasakat lecsatoltuk, a köteleket rendbehoztuk s a teljesen hómentes gerincen csupán az óriási szélviharral küzdve még $\frac{1}{2}$ előtt értük el a Mohavízesés felé vezető szekérutat.

Ahol egy héttel ezelőtt még oly vígan siklottunk alá, most csak elszórtan találunk egy-egy hófoltot, a kerékvágásokban pedig iszaptól, sártól zavarosan folyik a hó. Friss lépésekben érjük el a *Lapis refugii* rétvét, melyről már teljesen eltűnt a hó, csupán azokon a helyeken maradt meg, ahol

múlt alkalommal deszkáinkkal lepréseltük s valóban érdekes látványt nyújtottak az ide-oda kanyargó fehér esíkok.

Vállravezett jégcsákánnyal szórtalanul ballagtunk tovább, csak amikor az irtásra érve megpillantottuk a Tátra havas ormait, amint a gomolygó felhők közül a lényugvó naptól bearanyozva integettek felénk, megálltunk és néma áhítattal

Kossuth-kápolna télen.

Mervay Sándor felvétele.

bámultuk. Majd megeredt a nyelvünk is s folyt a szó szakadatlanul a hegyek világáról, jövődő túrákról. Észre sem vettük, hogy már a Hernád hídján is átmentünk és a *létánfalvi állomáshoz* vezető kocsíút sarában gázolunk, annyira belemelegedtünk a beszélgetésbe. A szepesi dombvidékre lassanként

ráborul az esthomály, a körvonalak összefolynak s csak itt-ott fehérlik még egy-egy hófolt, mint a korán távozó Tél utolsó hírnöke. S amint tekintetünk újra csak a nyugati láthatár felé téved, mintha a fehér ormok hótalárján kialvó pír azzal biztatna, „lesz még tavasz, lesz még nyár!”

Jó ideig tapostuk még a sarat, míg az állomásra értünk, de ez nekünk oly mindegy volt, hisz lelkünk újra a tiszta és nemes érzések egész sorozatával gazdagodott, amelyeket semmi földi salak be nem mocskolhat. Az iglói állomáson már vártak bennünket otthon maradt bajtársaink, kik szintén kíváncsiak voltak, hogy milyen eredményt értünk el s mikor megtudták, őszintén örvendtek, hogy sikerült a *Kiszelpatak* medrének *első téli bejárása*.

* * *

1912. január 14-én Teschler László és Imre barátaimmal megismételtem a túrát, még pedig a torkolattól a Karoliny-vízesésig. Útirányunk annyiban tért el a tavalyitól, hogy a Kossuth-kápolnából, melynek téli felvétele ez alkalommal készült, mindvégig a vízesés mentén másztunk fel, minthogy a sokkal hidegebb időjárás folytán a medence be volt fagyva; a Meszléri-vízesésnél pedig egyenesen a falon egy elvált sziklatömb mögött másztunk ki s a medret egészen a Karoliny-vízesésig követtük. A Lapis refugiit már teljes sötétségben értük el s onnan lámpafény mellett mentünk le a létánfalvi malomhoz.

A Batizfalvi gerincen.

Irta: Barcza Imre.

Menedékházi pici szobámba bevilágít a hold. En föl-
ébredek s kitekintek az ablakon. Gyönyörű holdas éj van. A
holdfény, akárcsak az örök-mécses átszűrt fénye misztikusan,
fehéren szóródik szét a tavon. Gyorsan felöltözködöm s hal-
kan, lábujjhegyen kiosonok a házból.

Úgy lépegetek, mint mikor az ember szentélyben jár:
lassan, áhitattal. Csendes lépteimet csak a hold kíséri híven.
Nézem a tavat. Most félelmetesen szép. Percekig fűrésztöm
a szememet rajta. Úgy rémlik, mintha valami kedves finom
bánat ülne rajta, mintha álmait szóné. Igen tetszett nekem
az éjszakának ez a mélységes csöndje, elmosódó kísérteties-
sége. Csevegek a tengerszemmel, el-elbámulok rajta... aztán
ismét nyugovóra térek.

Ruhástúl dűlök ágyamra s szunyókálok, azaz inkább
csak virrasztok, mert mélyen aludni már nem tudok. Türel-
metlenül várom a reggelt. Alighogy nappalodik, ismét széjjel
nézek az alvó házban.

Féltem az időt. Az idő méhében ugyanis ezer lehetőség
rejtőzik. De most se köd, se szellő. Az éther tiszta, enyhe,
oly élesen átlátszó, hogy szinte közelebbnek látom a halvá-
nyuló holdat. A felkelő nap is mint valami nagy csodalámpa
bújik elő az égboltozaton; oly színeket vet a csúcsokra, a
milyeneket csak a legnagyobb festő, a természet ecsetje vará-
zolhat a magas hegyekre. Nem győzők betelni a nézésükkel.

Óh, pedig milyen szomorú nap volt a tegnapi! Alighogy
elhagytuk a menedékházat, már is barátságatlan köd foga-
dott. A levegőben csupa aggodalmas nyugtalanság, vigasztalan
szürkeség volt. Az Omladékvölgyben még sűrűbb köd szegő-
dött társul. A Jegestónál már várakoztunk. Lestük az idő-
járás jobbrafordulását. Talán kiderül.

S ahogy ott állunk a fehér foszlányos felhők között,
mintha egy antik világi kép tárulna elénk; oly bűvösen ala-
kulknak ki a ködtengerből majd a Koncsisza tornyai, majd a
Tátracsúcs, majd a Márthacsúcs. Ujjongva biztatjuk egy-
mást: kiderül még ma, kiderül. Csak feljebb... feljebb!

Nem kutatjuk, mutatkozik-e valahol egy kis tisztulás a levegőben. Alighogy kapaszkodunk a Krygowski-hágóra vezető málló kövezetű szakadékban, az időjárás ott még lelketlenebb, zordabb. Nagy gyötrődéssel érjük el ama széles terasszt, amely átvezet a Jegestavi hágóba. Itt már a vihar is úti marsallunkká szegődik.

A völgyekben olyanszerű mély, tompa hangok rezdülnek meg, mint mikor a gordonka húrjai pattognak. Eleinte mulatságosnak találjuk ezt a változatosságot is, de amikor az ólmos eső kezdett a nyakunkba bekiváncozni, kellemetlenül éreztük magunkat.

Hiába esedezünk javulásért; hasztalan minden vígasztaló szavunk is. Úgy látszik, ez egyszer körénk tömörült a magas hegyek minden gonosz szelleme. De most már dacból se hagyjuk fel a harcot, legalább a hágóig nem. Kiadtuk a jelszót: csak előre!

Egy kis képzelődéssel helyzetünket még némileg érdekesebbnek is találjuk. Bizarr volt a mozdulatlan ködtömegben alvajárásszerű mászásunk. Rövid ideig a terassztól jobbra tartunk, azután nedves kőlapok között fáradságosan emelkedünk egy törmelékes párkányra s onnan rövidesen a hágóba.

Igazi csendélet következett. Mosetigunkba burkolódzva kísértetekként gubbaszkodunk. Apró tengerszemek képződnek körülöttünk. Elcelődünk, tréfálkozunk. Elnevezzük szél- és esőjárta helyünket: Hotel Eisseejoch-nak. De végre mégis kikiváncozunk mesés Hotelünkéből.

Előttünk az örökké mozdulatlan s mégis örök erőt varázsló gerinc s lehetetlen legyőzni. Neki gyürkőzünk, de kezdődtek ama didergést, fogvacogást szülő pillanatok, mikor a nedves hideg megbénító békókat ver az emberre, mikor már csak félig vagyunk urai akaratumknak. Nem lessük, nem várjuk tovább, hogy majd csak kiderül; kedvetlenül ott hagyjuk a hágót s menekülünk lefelé.

Máskor kedvünk telik benne, mulatságosnak találjuk az ilyen leereszkedést, de most a kellemetlen percek sorozata, a pokol tornáca volt lejutni a Batizfalvi völgybe. De alighogy leérünk a völgybe, a lenyugvó nap sugarai tisztultan, új fényben ragyogják be a Batizfalvi völgyet.

* * *

Hallga csak . . . Mozgolódás a menedékházban. Társaim már útra készen. 4 órakor már úton is vagyunk a Batizfalvi tó felé. Milyen más a lelki állapotunk napos időben. A napfény felvidítja lelkünket, munkára, dalos jó kedvre serkent.

Most minden gyönyörködtet, minden harmonikus, még a levegő is összeölelkezik a fenyők illatával. Nem csoda, ha végtelen hosszúnak találom az utat a Sziléziai háztól a Batizfalvi tóig.

Magamban zúgolódom, mért nincs menedékház a vad környezetű tó körül. De mihelyt meglátom a gerincet, szemem fellángolnak s mintha már vágyamat teljesültnek látnám, sietve boldogan helyezem el a háti zsákomat és a jégcsákányomat a tó közelében a sziklák közé.

Hallgatagon körülnézek. Jobbra az idők kódén át legendává finomult Gerlachfalvi csoport üdvözlő büszkeségével, a Ferenc József-csúccsal, balra a Koncsisza-gerinc hívogatón integet; szemben a tóval a meghódítandó gerinc küldi üdvözlését.

Nemsokára elindulunk az ősközetben, az egymásra halmozott morénákon a Jegesfalvi hágó felé. Mi tagadás benne, még a Koncsisza fala alatti szűk szakadék kellemetlen törmelékét is gyermeki derültséggel győzzük le.

A hágó ma vendéglátó hangulatban van; ünnepnapot ül. A tegnapiért kárpótlást nyújt a ma. A ritka alkalmat nem hagyják tétlen társaim s előveszik kodakjaikat.

Azután megtörténnek a készülődések az epikureus élvezetre. Aki az imént még féltősen nézegette a vad, szaggatott gerincet, az most egyszerre átalakult. Minden mozdulatába gyöngédséget vitt, becézést kevert minden szavába s szerető vidámságot ajakára.

Szinte mámorosan, rövid néhány perc alatt foglaljuk el az első csúcsot: a Jegestavi csúcsot (2400 m.). Azután amolyan istenes hangulatban megyünk tovább a csipkézett gerincen addig, míg egy ék alakú vályúhoz érünk. Síma közete kedélyes lefüggeszkedésre csábított. Ezt a levegős kötélfüggeszkedést, ahol csak alkalom kínálkozott rá, gyakran élveztük.

Idáig a gerinc átmászása könnyű volt, de alighogy tovább megyünk, már is egy a Kacsavölgy felé letörő, eléggé kihívó torony állja el utunkat. Tekintetünk találkozik s a szomszjas lélek vágyával küszünk fel a toronyra.

De vágyunk onnan is előbbre hajt. Következik egy csepp még a gyönyörök édességéből. A gerinc élessé válik. Elhesegetjük a félelmet, s az exponált gerincélen lovagolva kerülünk a Jegestavi csorbába. Mint valami törpe árnyak maradnak el a jelentéktelen tornyok, hogy ismét érdekes felmászásnak részesei legyünk.

Közeledünk a Kacsacsúcs impozáns fala alá. Ez a síma sziklafal parányi repedéseivel tekintélyt kölcsönöz a csúcsnak,

de mihelyest megkezdem a mászást, eltűnnek a rejtélyek, megszűnik a titokzatosság s végtelen érdekes mászás közepette kerülök újólág a gerincre s onnan a Kacsacsúcsra. (2395 m.)

Szemem oda tapad a némán álló tornyokhoz s művészetet, szépet lát a tornyok elrendezésében s filozófiát szétmálló közetében. Bepillantok a Kacsavölgybe. Mélyén teljes csönd honol. Maga a megkövesedett hallgatagság, álomszerű elhagyatottság. Ott egyesül a szent magányosság a fenség-gel . . .

De megigéz a poétikus Batizfalvi völgy is az ő szeliden mosolygó tengerszemével, ezer gyönyörűséget kínáló örök szépségeivel. De nem sokáig nézegetjük, tünődünk el e látványon, mert itt minden pillanat más képet nyújt, más meg-
lepetést tartogat.

Most is, alighogy a csúcs gerincén tovább megyünk, már is meredekül ereszkedünk le egy falon, annak majd északi, majd a déli oldalán egy törmelékes szegélyre. Itt a gerinc megszakad, míg a szemben levő gerincfolytatás meredek falban törik le. Nézzük emerről is, amarról is, hogy melyik oldalról lehetne beleharapni, de minden oldalról nehéznek mutatkozik.

Hogy mégis átjuthassunk, a gerincről leereszkedünk a csorbába s onnan kísérletezünk. Elsőnek induló társunkat az innenső toronyról biztosítjuk; előbb átterpeszkedett a szemben levő falon tengernyi széles kiugrásra s onnan áthajló sziklatömbre hajolva igyekezett az egyetlen aprófogást elérni. De hiába kísérletezett, a sziklatömb visszaverte s keze vissza-csúszott. Már-már hátraesett, mikor hirtelen visszanyerte ruganyosságát s fehéredő arccal újólág a sziklatömbre vetette magát, révbe jutott s jóra fordult minden. Diadalmaskodott a hegymászói büszkeség s becsvágy. Azután mindannyian feljutottunk a gerinc magaslatára.

De korántsem szabad még elbizakodnunk, mert rögos út vezet még az utolsó oromra. Mint valami démon, úgy hívogat tovább a gerinc, mely most hol tornyokra, hol meg fantasztikusan csipkézett sziklatúkre tagozódva a Kacsacsorbába visz.

A csorbából tovább kúszunk üdén, frissen a meredek, hatalmas sziklákra, mint mikor az emberben a test és a lélek teljes összhangban áll. Így haladunk addig, míg a gerinc összeszűkül s a sziklafogak mint valami őrszemek figyelmeztetnek omladozó voltára. Itt éles barázdákat rajzolt az idő a gerincre, itt mindenütt az elmúlás fagyos lehelete kísér.

Nehogy megbolygassuk a völgy felé vágyakozó népes közetet, óvatosan menetelünk a nehezen járható gerincen addig, míg kis nyeregbe érünk, ahová a Batizfalvi csúcs északi falának útja torkol. Igen meredek, de kitünő fogásokkal ellátott falon kerülünk fel a Batizfalvi csúcs nyugati ormára. Onnan ismét a kényelem kedvéért kötelen függeszkedünk le a csorbába.

Még egy rövid mászás következett s nagy örömmel értük el a gerinc utolsó védőbástyáját: a keleti ormot, vagyis a Nagy Batizfalvi csúcsot. (2458 m.)

Következett a munka jutalma, az ünnepnap ajándéka. Ki pipára gyújtott s füstjén át másodmagával kéjesen gyönyörködött a megtett útban, ki meg álmodozott. Ez a megelégedés szimboluma. Bár már bejárták legyen is többször a gerincet, nekem véges-végig új volt, véges-végig gyönyörködtető volt.

Halk, szelid s puha léptekkel hagyjuk el a gerinc utolsó szentélyét s megindulunk a völgy felé. Egy ideig a keleti gerincet követjük; kikerüljük a bonyolultabb helyeket s keressük, hol, merre kényelmesebb.

Csakhamar ráakadunk a Jurzyca-kőlapnak nevezett óriási sziklára. Ezt is csak úgy felülről gusztáljuk; azután majd balra, majd jobbra kerülgetjük a nagy kőlapokat, majd pedig lépcsőzetes kőlapokról kőlapokra ereszkedünk lefelé, míg végül megpillantjuk ama sziklaszakadékot, mely a Batizfalvi völgy felső sziklakatlanába vezet.

Lelkünk még egyszer betelik a gerinc szépségeivel s mikor úgy esthajlat felé a tó mentén elhelyezett háti zsákomat újra magamra veszem, ismét szemtől-szembe állok a gerinccel. Sziklára könyökölve nézem, egyre nézem, mintha most még szebb lenne. Hálával tekintek feléje, mert új erőt és munkakedvet adott.

Vígasz volt, üdítő balzsam. Álom, melyet valóban át is éltem.

Téli túra a Beszkidekbe.

Irta: Lövy Emma.

Különösnek tűnhetik fel, hogy Wienből csupán két napos túrára indultam a Beszkidekbe. Először is gyorsvonattal is több óráig kellett utaznom, míg a helyszínre eljutottam, másodszor pedig Wiennek közelebbi és távolabbi környezete elég rendkívül alkalmas siterületet kínál. Utóbbit azonban évek óta már majdnem minden részében jól megismertem s azért kívántam egyszer már egészen más vidéket is felkeresni. Különösen a Beszkidek csalogattak, mivel Mährisch-Weiskirchen közelebbi környezetét kivéve egészen ismeretlenek voltak előttem, középhegység létére pedig jó siterületet ígértek. Egyik barátom és kollegám, ki szintén geografus, ez időben ugyancsak két napi szabadságot készült élvezni, így hát rövidesen megegyeztünk. Február 18-án délelőtt kitervez-tük volt utunkat, estefelé pedig már a gyorsvonattal robog-tunk Prerau felé.

Ott megérkezvén, felkerestük a legközelebbi — de sajnosan nem egyúttal legjobb szállót, ott megháltunk és másnap reggel ismét vonatra ültünk, mely Leipnikre, mai túránk kiindulópontjára vitt el. Mivel erre a kirándulásra nem csupán a síezés élvezete végett vállalkoztunk, hanem ezt a vidéket földrajzi szempontból is tanulmányozni óhajtottuk, úgy választottuk meg útunkat, hogy — bár a síezés technikája szempontjából nem is volt mindég a legjobb — nekünk azonban kedvező kilátásokat szerzett.

Első célunk a Helfenstein-rom volt. Ez Leipniktől keletre a Krasna horán terül el. Közte és Leipnik város között a Beczwa folyó síkja húzódik. Eppen e helyen a völgy legszűkebb, a nyugaton kiemelkedő Krasna hora következtében, mely kb. 170 méteres meredek parttal szakad a síkságba.

Vállra vetett lábszánkokkal kellett Leipnik város egész hosszában átvándorolnunk és mivel itt úgy látszik, nem igen szokták meg e látványosságot, csakhamar a zszibongó utcai gyerekek egész raja csapott fel kísérőnknek. Vagy két kilométert sétáltunk azután a Beczwa síkján át Theinig, mely a

hegység lábánál igazi tót útmenti hosszúfaluként húzódik. Innen jól készített, széles országút kerüli meg Krasna horát, mely délről kezdve kényelmesen fel is vezet annak csúcspontjára, a 476 m. magas Malinikra, onnan pedig Töplitzre húzódik, mai végső célunkhoz. Egyelőre azonban nem vetjük hasznát ez útnak, mert egyenesen a rom felé tértünk el meredeken fölemelkedve és magunk után vontuk lábszánkóinkat.

Csakhamar el is értük a 406 m. magas dombot és a nagy felvonó hídon át bevonúltunk a vár első udvarába. E vár tekintélyes kiterjedésű. A tulajdonképeni palotát három oldalon négy fal veszi körül. Közöttük széles árkok és gyeptérségek húzódnak; ezek oly nagy területet foglalnak el, mekkorát a Krasna hora tetején igazán nem sejtenénk. A főépületben még határozottan fölismerhetjük a termeket és csarnokokat. A falak meglehetősen épek még, úgy, hogy a szobákban helyenként festést és menyezetet találunk még. A bejáratok felett címerek díszlenek, kelet felé pedig közvetlenül a várhegy meredek fala felett egy széles sétány pompás kilátást nyújt a Beczwa síkjára. A meglehetősen sűrű köd miatt sajnos csak a közelebbi környék volt felismerhető: a hegység lejtője, mely ameddig csak látható volt, északon és délen is egyenlő meredekséggel esik a Beczwa felé; a folyó maga lomhán kanyarog végig a síkságon, hol helyenként remekül jellegzett meander-szalagot alkot. Homályosan előtűnt még a látóhatár szélén a szembenfekvő hegység oldala is, ez ugyanis a Beczwa síkját nyugatról határolja.

Soká itt nem tartózkodhattunk, mivel időnk nagyon is meg volt szabva. A várórnél megittunk még egy pohár meleg tejet, majd ismét útra keltünk.

Most aztán ugyancsak hasznát vehettük lábszánkóinknak, amennyiben a várhegyről lefelé a másik oldalon vígan lesiklottunk az országútra, mely itt Thein felől ívben ide kanyarodott. Ezzel azonban véget is ért e gyönyörűségünk, mert itt az úton haladtunk tovább, ez emelkedőben volt s a szánkók azt tűkörsímára levasalták. Ismét lecsatoltuk hát síeinket és magunk után vontuk azokat, hogy lehetőleg hamar tovább juthassunk. Mindenesetre csodálatos vándorlásunk volt ez a hóborította erdőn át vezető. Köröskörül minden a legteltjesebb csendben, ember a messze távolban sem mutatkozott; csak hébe-hóba rázódtak meg a fák, mintha bennünket üdvözölni kívántak volna. Hirtelen a nap sugarai is áttörik a ködtengert, miáltal valóságos gyémántpompát varázsoltak elő, olyat, hogy csillogásával csaknem elvakította szemeinket. Körülbelül 2 óráig tartott e vándorlá-

sunk, elevenen lépkedtünk, mivel négy óra körül ismét a vasútnál lenni akartunk, hogy még ma Rosnauba, a Radhost lábához érhesünk. Csak midőn odajutottunk, hol az út Zbraschau falucskán át Töplitz-fürdő felé hirtelen erősen lejt, az erdő szélén pihenőt tartottunk és elköltöttük ebédünket. Soká itt nem időzhettünk, mert a kellemetlen hideg szél túrhetlenné lett, különben is jó lesiklás csalogatott. Felcsatoltuk hát lábszánkóinkat és az úton le Zbraschauba szánkáztunk. Itt sok ródlizóval talákoztunk, többnyire városbeliekkel, bizonyára Mährisch-Weisskirchenből valókkal, kik gyors leszállásunkat kissé akadályozták. Még lábszánkós társat is láttunk; szegény ugyancsak kínlódott, hogy a símára vasalt úton följuthasson.

Zbraschautól kezdve az út keveset lejt, így hát csak lassan jutottunk előbbre, míg csak $\frac{1}{2}$ km.-rel tovább a lejtés növekszik s így előhaladásunk is meggyorsult. Az út közepén éppen egy csoport kadét állott, kiknek egy tiszt valamit magyarázott. Mintha a villám csapott volna közéjük, úgy széjjel riadtak és megbámultak. Töplitz felett ismét elhagytuk az országutat és egyenesen a réteken át siklottunk a Beczvához, hol el is értük a vasutat 1 $\frac{1}{2}$ órával hamarább.

Egy korábbi kirándulásból már ismertük ezt a vidéket, így hát semmi különös látnivalónk nem akadt. Töplitz-fürdő — neve is mutatja, hogy meleg forrása szülte — teljesen zárva volt. Ember itt egyáltalán nem volt látható, így hát egyéb nem maradt hátra, mint hogy időnket eltöltendő, a legközelebbi állomáshoz menjünk, sőt mivel azt már egy negyed óra alatt elértük volt, tovább mentünk még a másik, majd a harmadik megállóhoz. Onnan egy kis állomási épület intett felénk, ez azonban sajnos, zörgetésünkre is zárva maradt. Czernotin helység nagyon messze volt ahhoz, hogy vonatindulásig még felkeressük, így hát egy, a sínek mellett nyugvó hajtányon helyezkedtünk el, melyre köpenyegemet reáterítettem volt. Végre eljött az állomásfelügyelő, felnyitotta bódéját, jegyet adott s rövid idő múlva szépen lassan, kényelmesen a vonatocska is beállított. Szintoly lassan, de biztosan folytatta útját Krasnáig, hol át kellett szállnunk oly kocsiba, mely még a régi jó időkből származott, mikor még igazi kályhával fűtötték a szakaszokat. 8 óra tájt érkezünk Rosnauba, félóra alatt jutottunk a helységbe, illetve a Radhost-szállóba. Ott jól voltunk ellátva, csupán éjjel, midőn kályhánk tüze kiszenvedett, fázni kezdtünk, sőt midőn reggeli 7 órakor talpra állottunk — még természetesen koromsötét éjszaka volt — előbb még meg kellett győződnöm, hogy karom és lábam le nem fagytak-e.

Most azonban felséges téli reggelt élveztünk. A helységben a hó métermagasságig állott mindenütt. Rosnau kies fekvésű hely, igen rendszeren van felépítve, nyáron gyógyhelyül is szolgál, különösen tüdőbetegek számára, kik savókúrát használnak és a friss levegőt élvezik. Előbb az országot mentén haladtunk néhány kilométert észak felé, tovább azonban nem akartunk a részletes térképen jelzett útra kitérni, mely lassú emelkedéssel vezetett a Radhost-hegyre, hanem ezt mellőzve, még egy kissé tovább haladtunk az országúton s azután egyenesen a réteken át és az erdőn keresztül szálltunk föl. Fölcsatoltuk szánkóinkat és megkezdtük a mászást. A réteken át még vígan és könnyedén haladtunk; nemsokára el is értük az erdő szélét és ime megkezdődhetett útunk nehezebb része.

Minthogy meglehetősen meredek volt, havunk kitünő állapotban, azaz igen síkos, nemkevésbé ilyenek talpaink, melyek a fókabőrt nélkülözték, így hát igen kicsiny szerpentinákban, folyton megfordulni és erőteljesen dolgoznunk kellett. Ez alkalomból kifolyólag minden szízőnek ajánlanám a nagyobb túrákhoz mindenkor fókabőrt magával vinni, mivel ezáltal a mászásnál erő kifejtésének felét megtakaríthatja. Ismételten átsiklottunk egy réten, majd alászállottunk egy letarolt erdőrészben, ahonnan aztán szakadatlanul meredeken emelkedtünk. A hó 2 méternyire borította a terepet, összeállott, kemény és helyenként előzetesen besüppedt volt, az erdőben pedig inkább homokos szerkezetű és egészében lazább is. Némán ballagtunk tova, minden figyelmünket szánkáink vonták el. Rendkívül sűrű volt az erdő, azért az előrehaladás mindenesetre fárasztó. Megállás nélkül tovább és tovább jutottunk, az idő azonban ugyancsak előrehaladt. Mindenesetre még az éj folyamán Wienbe kellett érnünk, mire két út állott rendelkezésünkre. Vagy a Radhoston át és ennek északi szárnyán le Frankstadt felé, honnan vonatunk már 3 órakor indul. Vagy pedig vissza kell mennünk Rosnauba, honnan fél 4 órakor kell elindulnunk. Szándékunk volt természetesen a Radhostot áthágni s különben is mindenkor óvakodtunk volt ugyanazon úton való visszameneteltől. Mikor azonban délelőtt 11 órakor még mindig nem értük el a csúcsot, kissé elkedvetlenedtünk. Emellett a köd is mindinkább alászállott, helyenként 20 lépésnyire nem láttunk már, így hát elhatároztuk, hogy fél óráig még emelkedünk, ha azonban akkoráig sem érzük el a csúcsot, inkább visszatérünk. Még szorgalmasabban tapostuk hát a havat, mikor azonban fél 12 órakor még mindég egy darabbal — bár nem sokkal — a hegytetőnél alább voltunk, nehéz szívvel bár a visszatérésre határoztuk el ma-

gunkat. Annál rosszabbul esett az nekünk, minthogy a nap sugarai most hirtelen áttörték volt a ködtömeget, mi esetleg a csúcsról tiszta kilátást ígért. Sok időnk nem maradt a habozásra, így hát megfordultunk és nekiláttunk a visszavonulásnak.

Előbb még a hegy hátával párhuzamosan haladtunk 1000 méternél magasabban, azután pedig az erdőben egyenesen leereszkedtünk. A fák sokszor kellemetlenül sűrűn állottak, minduntalan jobbra-balra kellett kitérnem, sőt egy helyütt elég ügyetlen voltam egy fatörzsöt hevesen megölelni. Egy ízben hirtelen erős felkiáltást hallottam, mely kiáltás szívből fakadó káromkodástól nem igen különbözött, mire magam előtt társamat mélyen a hóba süllyedve találtam. Jó ideig tartott, míg onnan kievickélt. Magam is néhányszor kerültem közelebbi ismeretségbe a hóval, mindannyiszor mélyen belesüllyedtem. Egészében azért ez az útrész igen szép és kellemes volt. Egyszer túlságosan jobbra kerültünk le, mivel azonban ott egy parasztkunyhó állott, ismét a jó irányba tereltek volt. Leszállásunk közepén találtunk arra az útra, melyet a felmászkor becsméreltünk volt és hogy gyorsabban haladhassunk, továbbra is követtük azt. Csakhamar ritkúlni kezdett az erdő, kis tisztások szakították meg, melyek végre gyorsabb siklást engedtek. Aránylag nem valami gyorsan haladtunk volt, minek oka mindenesetre az erdő sűrűsége és ismételt elbukásunk volt. Annál inkább sietnünk kellett ezentúl. Lehetőséggel határosan száguldottunk s az utolsó réteken át az útra érve ismét leoldottuk lábszánkóinkat és most majdnem futólépésben vontuk őket magunk után egész Rosnauon végig az állomásra. Egész nap nem pihentünk, nem ettünk semmit, csak folytonosan dolgoztunk. Majdnem fél órával vonatindulás előtt értük el a pályaudvart, ha nem is egészen, de nagyjából mégis kielégítő túránkról. Még néhány óráig vonattal és ismét Wienben voltunk. Utunk kedves emlékekkel gazdagította multamat, bár jelenemet Czernotinban a hajtányon hagyott batisztköpenyem hiányával és vállszalagomnak a Radhostról való leszálláskor elvesztésével keserítette volt el. E veszteségeket azonban csakhamar elszenvedtem úgy, hogy ma már semmi sem zavarja e túrám emlékét.

Reményilem, hogy a jövő télen alkalmam lesz eredeti tervemet véghez vinnem és a Radhostot áthágnom, sőt még egy távolabbi túrt, a Lyssa horát is leküzdenem. Üdv a lábszánkóspornak!

A Ganek északi fala.

Irta: ifj. Kregczy Tibold.

Öt napja túráztunk már a Tátrában; élvezetes, szép emlékezetű napok voltak ezek. Jól esett megint teljesen belemerülni a turista gondtalan, vidám életébe. A küzdelem izgalmai, a siker és diadal fölemelő érzete, az erő és egészség tudata úgy átfomálják az embert! A szűkszavút közlékennyé teszi, a melankóliából derűs jókedvet formál. Azért oly kellemes, fesztelen a menedékházi élet még rossz időben is. Nem látni itt szomorú arcot; a sok kényelmetlen és mesterkéltséggel formaiság alól felszabadult kedély víg csevegésben nyilatkozik.

Ilyen derült jókedv volt 1911. augusztus 25-én is a Poprádi tó melletti menedékházban. Bár az esteli égbolt kevésbé volt derült, dörgött és villámlott odakünt és hullott a zápor szakadatlanul: bent az örökké bizó és remélő népecske, a turisták, terveket szóttek másnapra. Persze főként a Tengerszemcsúcs sokakra nézve oly nagyhangzású neve hallatszott ki; csak egy sarokasztalnál, ott, hol a lengyel hegymászók színe-java ült, készültek nagyobb szabású tervek.

A másik sarokban Rokfalusy Lajos barátommal ültem, ki kezében tartva a hatalmas vendégkönyvet, egy bejegyzést tanulmányozott nagy érdeklődéssel. J. Król úr bejegyzése volt a Ganek északi falának első átmászásáról. Szerzője szemben ült velünk a lengyelek asztalánál; színről-színre láthattuk azt, ki e nagyszabású problémát alig egy hónappal ezelőtt két társával megoldotta.

És ez a körülmény megadta az utolsó indító okot arra, hogy másnap programmúl a Ganeket tűzzük ki. Bár eleinte más volt a terv, biztosra vettük, hogy a másnap reggelre várt Grósz Alfréd, triónk harmadik tagja, lelkesedéssel elfogadja ajánlatunkat.

Igy is lett. Gyönyörű reggelre ébredtünk; jótékony légáramlat tisztára seperte az égboltot, egyetlen felhőfoslány sem zavarta meg annak azúrkék színét. A magasabb csúcsok már a hajnal bíborjában fürödtek, míg lenn a völgyben még küzdött a fény az éj sötétjével.

Türelmetlenül vártuk társunkat és éppen 6-kor indúlni készültünk, midőn beállított Alfréd Votisky Zoltánnal. Örültünk, hogy négyen leszünk, mert sokkal símábban megy a mászás páros csoportokban, mint hármással. A tervváltozást elfogadták és néhány perc mulva már siettünk fölfelé a Menguszfalvi völgyben, melyet az éj harmatja millió és millió drágakővel ékesített föl; minden csepp vibráló fényt lövellt ki, mindegyik más színben ragyogott.

Még teljesen néptelen volt a völgy, még nem kezdődött meg a népvándorlás a Tengersizemcsúcsra. Csak midőn a Hunfalvi hágó alá értünk, láttuk három ember körvonalait feltűnni a gerincen. Franz vezető volt ez egy fiatal házaspárral. Már reggel háromkor indultak a menedékházból és ugyancsak élvezték a koránkelés jutalmát a csúcson.

Rövid reggeli pihenőnk alatt le sem vettük szemünket a Ganek hatalmas északi faláról. A körülbelül 300 méter magas, majdnem függélyes fal É. k. — D. Ny. irányban fekszik; felül a tipikus Ganek-karzatban végződik, mely közepesen 30 méter széles, gyengén hajlott törmelékparkány és gallérszerűen körülövezi a csúcs sziklatömegét. Szembe nézve, a bal harmadában a falat egy hatalmas hasadék tagozza, mely gyengén balra dülve ott ér föl a karzatra, ahol az befut az északi gerincbe. A szakadék tövét a Hunfalvi hágóból nem látni, egy a falból kinyúló borda elfödi; felső része pedig síma, függélyes kéménynek látszik. Aki innen szemléli a rémes hasadékot, aligha érezhet kedvet arra, hogy benne a kéményszerű szerepét játssza.

A Poduplaszki-völgyből fehér ködök gomolyogtak fölfelé, mint valami harcra kész haderő; hátunk mögött a Bástya gerincét is fedte már felhő, siettünk, hogy még teljes beborulás előtt a beszálláshoz érjünk. Búcsúztunk a derék Franztól és védenceitől, kik szándékunkat fejszóválással vették tudomásul és sietve botorkáltunk a tömeléken a Jeges tóhoz lenyúló vályúban. Hol mozgó tömbökön át ugráltunk zerge módjára lefelé, hol lisztszerű homokban bokáig süppedve akaratlanul is lejebb kerültünk. Elérve a fal tövének magasságát, a törmeléklejtőt jobb felé traverzáltuk. Utunkba terpszkedett két hatalmas hómező, melyek azonban annyira voltak lépcsőszerűen kiolvadva, hogy traverzálásuk csákány nélkül is lehetséges volt. Így minden magasságvesztés nélkül 10-kor megkerülve a fönt említett bordanyúlványt, a szakadékunk alá értünk.

Innen közelről korántsem látszott útirányunk olyan borzalmasnak. A vízmosta szakadék elég mély és tagozott, alsó része körülbelül 60 fok alatt hajlik. Feljebb néhány helyen

összeszűkül, vagy pedig beékelt sziklatömbök által válik járhatatlanná. De ilyen helyeken a baloldali falban a kikerülés lehetősége nincs kizárva. Jobb oldalt azonban a fal olyan síma, mintha késsel szelték volna. Kellemetlen meglepetés gyanánt szolgált, hogy az előző esti zivatar következtében a víz patakokban folyt le nemcsak a szakadékunkban, hanem

A Ganek északi fala a Hunfalvi hágóról.

Schweickhart Ottó felvétele.

a fal minden részén. A karzat törmeléke természetes víztartány gyanánt szerepel, mely a vizét csak lassanként hocsátja át; azért ezen fal sokkal tovább tartja meg nedvességét, mint a Tátra többi szakadékai. Ezen körülmény miatt szöge-seinkre voltunk utalva, a fonott talpú mászócipő, mely a kúszást tetemesen megkönnyíti, itt teljesen hasznavehetetlen volt.

Zsákjaink tartalmán még könnyítettünk egy keveset, zsebünkbe raktunk néhány kötélhurkot és vaskampót, majd kettesével összefűzve magunkat, $\frac{1}{2}$ 11-kor beszálltunk. Elöl mászott Grósz Rokfalusyval, következtem én Votiskyval. Az első kötélhossz a simára mosott vályúban vezetett. A kőzet itt szilárd, hiszen a tavasszal lerohanó víztömegek nem hagynak itt megmozgatható kődarabot. Nagy gonddal óvtuk meg köteleinket az átnedvesedéstől, de nemsokára minden fáradozásunk ez irányban kárba veszett. A szakadéknak egy szűkebb helyére értünk; a jobb oldali fal boltozatszerűen függ át és róla örök eső gyanánt hullott ránk az istenáldás. Ha száraz lett volna a kőzet, itt mászócipővel szépen fölterpeszkehdettünk volna, de most szögesben a síkos, nyirkos kőzeten ez lehetetlen volt. Balra kellett kitérnünk egy meredek sziklalapon át, melyen oly parányi fogások voltak, hogy cipőnknek egyetlen szögére kellett magunkat rábízni.

Bent voltunk a baloldali falban. Eleinte könnyen haladtunk előre, tömbökön és kisebb gyepes részleteken át. Alfréd tovább is a falban akart maradni, én inkább visszaigyekeztem mászótársammal egy ferde párkányon át a szakadékba. A mi útirányunk volt a könnyebb, mert míg Alfréd a nedves lapokon és gypeszalagokon kinlódott, majd Rokfalusyt a mi párkányunkon felső biztosítással besegítette a szakadékba, mi már fölējük kerültünk. Az így keletkezett sorrendet azután főleg a cserélésre alkalmas hely hiánya miatt mindvégig be is tartottuk.

A növekedő nehézségek és a mind gyakoribb kőhullások miatt most már mindnégyen összefűztük magunkat és egyenként mászva egy újabb barlangszerű összeszűküléshez értünk. Az odu alját egy nagy halmaz beékelt törmelék alkotja, melyre csak úgy léptünk rá, mintha hímes tojások volnának, mert ha ez megindul, egy csinos kőlavinának letünk volna szem-, esetleg vértanui. De ezen a helyen is szerencsésen átjutottunk és ismét a baloldali falban másztunk kevésbé kitett helyeken.

Most voltunk először abban a helyzetben, hogy kissé körültekinthettünk: jókora mélység volt már alattunk, eredménye egy másfél órai mászásnak. De hogy mi vár még ránk, azt belátni nem lehetett: alig vettük észre lázas munkánkban, hogy a délről és északról előnyomuló felhőtábor szép csendesesen összecsapott fejünk felett és minden jel arra mutatott, hogy egy csinos égi csetepaté van kilátásban. És máris zörögve hulltak az első sortüzek lövegei: borsó nagyságu záporsemek.

Amily gyorsan érkezett, el is állott a jégeső. Egy bordához értünk, mely a főszakadékot egy baloldali mellékuloártól választja el. Utóbbi fölfelé egy teljesen függélyes, kb. egy méter átmérőjű kéményben folytatódik. Kissé tanakodtunk, melyiket válasszuk; választottuk a középutat: a bordát. A rétegzés itt átkozottul rossz volt; a kifelé hajló lapok élénken emlékeztettek a Simon-torony Häberlein-útjának beszállásához. Egy hely meg éppenséggel teljesen áthajló; itt eleinte kengyellel akartam boldogulni, mert egy lépés hiányzott, de a kötélhurok sehogysem akart a célbavett bütykön fönnakadni. Megunva a kitett helyen való lassú manővert, egy parányi fogáson szabadon felhúzódtam. Felkerültem egy kis platóra, melyről egy keskeny párkány vezetett a főszakadékba; ezt követve egy kitett átlépéssel bejutottam abba. Zoltán és Alfréd feljöttek mellém, Rokfalusy a platón maradt.

A szakadékot itt egy síma fal zárja el; vannak ugyan rajta mikroszkópikus keresztrepedések, de legyőzése csakis a tapadás igénybevételével volna lehetséges. Először én, majd Zoltán kísérletezett, de szögeseink csikorogva siklottak le a nyirkos kőlapon, a többszöri támadás nem vezetett eredményre. Mászási hevünket egy újbóli jéges zuhany hűtötte le. Körülöttünk nyomasztó szürkesség; kezeink dermedni kezdtek, ruháink át voltak ázva. Visszatérjünk? mondjunk le tervünk keresztúlviteléről, most midőn már a fal két harmadát átmásztuk? Inkább a továbbküzdésre határoztuk el magunkat, annál is inkább, mivel a leszállás azon az úton, melyen jöttünk, csöppet sem kecsagetett. A teljesen nedves kőzetben való lemászás roppant lassan ment volna, a folytonos kötélfüggés pedig a nedvességtől merev kötélben ugyan csak kimerítő munka.

Egyenként másztunk vissza a platóra Rokfalusyhoz. Egy följebb fekvő lapra fölterpeszkedve bepillantottam a baloldali szakadékba; a borda oldalán egy rendkívül keskeny síkos padocska vezet a nagy kémény felé, melyet azonban el nem ér, hanem ott, ahol megszűnik, egy elrejtett, jobbra térő hasadék ismét felvitt a borda egy kis csorbájába. És amint fölértem oda, önkénytelenül is egy örömkialtás hagyta el a számomat: egy kis kőrakásból kipiroslott Królék jelzőlapocskája. Csak két lépés választott el a főszakadéktól, mely itt ugyan függőleges, de járható; éppen azon síma fal fölött állottam, mely többszöri támadásunkat oly csúfosan verte vissza.

Vége volt a fáradtságnak, a csüggedésnek; nem törődünk nedves ruháinkkal, sem avval, hogy most már szakadatlanul zuhogott az eső és hogy minden fogásnál kabátujjunk

megettelt vízzel. Itt elég hely volt négyünk részére, megvártam tehát társaimat és csak azután folytattam a mászást.

Az eső és az itt rendkívül törekeny kőzet miatt csak igen lassan jutottunk előre. Szegény Rokfalusy a legkevésbé sem kényelmes helyen félórahosszat ült, hol jobb, hol bal lábát kapkodva, hogy megvédje az elkerülhetetlen kőhullástól; Zoltán meg teknősbéka módjára húzódott hatalmas hátizsákja alá és fülét sem mozgatta a kövek koppanására. Erős terpeszmunka után egy három négyzetméternyi gyengén hajló lapot értem el, mely kissé belenyúl a jobboldali falba. Balra kilépve a falba, tagozott, de igen törekeny helyen át jutottam a harmadik oduba. Itt is az a közbeékelt törmelékhalmoz, mely a legkisebb érintésre összeomolhat, itt is az a nyirkos falacska baloldalt.

Ezentúl kéményszerűen összeszűkül a szakadék; fölül egy nagy kötömb zárja el. A szögesben való terpeszmunka gyalázatos volt. Kimerülve érkeztem a kötömb alá, fel akarok húzódni: nem bírja már karom. Pihennem kellett; zsebemből kiszedtem egy kötélhurkot, egy bütyök körül alkalmazva, belefűzöm balkaromat és így némileg biztosítva, gyűjtök erőt. Második kísérletem sikerült: egy szilárd alappal bíró tágas medencébe értem. Ismét egy bátorító jel: az első megmászók nevéjegyé. Néhány elismerő szó kíséretében ráírom a mi nevünket is és visszahelyezem a rejtett sziklarepedésbe, majd biztosítom követő társaimat.

Itt egy kis fújtatót tartottunk, erőt gyűjtve az utolsó rohamra, mert ösztönszerűleg sejtettük, hogy közel vagyunk a célhoz, bár a nagy meredekség miatt a karzat szélét még nem láhattuk. A medencéből egy két méteres falacska után egy síma vályu vezet tovább. De ez mászócipő nélkül hasznavehetetlen volt. Ismét a bal falban kellett útirányt keresni; törekenyebb kőzetet, mint itt, ritkán tapasztaltam. Mivel már nem másztam társaim esésvonalában, csak úgy keféltam le a sok törmeléket a falról. Húzásra minden fogás kitörött. Szorosan a falhoz símúlva toltam fel magam egy labilis támponttól a másikra, majd megfogva a karzatnak itt teljesen határozott szélét, egy lendülettel fent állok.

A győzelem érzetének kitörését még visszatartom, de a mint fent állunk mindnégyen a karzat biztos talaján, midőn fáradtan bár, de büszkén és a szoros összetartozás érzetével kezek szorítunk egymással: a Ganek fala visszhangzik és tovább adja a többi kőóriásnak „hurrá!” kiáltásunkat és az első megmászókat megtisztelő „éljen“-ünket.

$\frac{1}{2}$ $\frac{3}{3}$ volt, teljes négy órát követelt a fal. Absolut nehézségeit megítélni nem tudom, a viszonyok annyira kedvezőt-

lenek voltak, hogy mindenestre nagyobb nehézségekkel kellett megküzdününk, mint azoknak, kik majd száraz időben, mászócipővel járnak be a szakadékot. De meg tudom itélni és méltatni az első megmászók bátorságát és lelki erejét. Mert hiába, be kell vallani, az a tudat, hogy itt már átküzdötte magát valaki, hathatós erőtbbletet képvisel.

Félórai pihenés után hozzáláltunk túránk második fejezetéhez, a Ganek-ormok traverzálásához. A karzatot vagy száz lépésnyire jobbra követtük, majd egy bordán átkelve egy széles, tömbökkel kibélelt vályúban minden nehézség nélkül a Kis Ganekre értünk. Kilátásról szó sem volt; bár az eső elállt, sűrű mozdulatlan köd nehezedett a csúcokra. Pedig oly jól esett volna most a hegymászásnak ezen természetes jutalma, hogy egy szelid, kébbe merült távlatképpel megnyugtassuk idegeinket, egy kis napsugárból melegséget, erőt mérítsünk.

Igy nem is igen élvezhattuk a három Ganek-orm traverzét, melyet oly széppé tesz a szellős exponátság és az érdekes mászás. Előbbiből a sűrű köd miatt nem láttunk semmit, utóbbinak nem örülhattunk a nyirkos közet miatt.

Itt ismét kettesével másztunk; Votiskyvel az élén jutottam le a Kis Ganekről kötélfüggéssel a Csorbába, Grósz és Rokfalusy a baloldali kéményen át. A középső oromról szintén kötélén jutottunk le és délután 5-kor a Nagy Ganeken állottunk.

Körülöttünk a lefolyó víz monoton zúgása, a sűrű köd által tompított napsugarak melankólikus fénye, az újból finoman szitáló eső: mindez nem volt képes kiölni belőlünk a jó kedvet, a humort. Hisz oly eleményeken estünk át ma, oly sok értékes emléket gyűjtöttünk, hogy bő forrása nyílt a szónak. És a jókedv elkísért bennünket az Omladék völgyön át egész a Poprádi tóig és még azon túl is. A Majláth-menházban régi és új ismerősökkel elbeszélgettünk kissé, majd lámpás fénynél útnak indultunk Csorbató felé, búcsut mondvá e nyári idényre a kedves menházbelieknek, a tónak, a zúgó pataknak, a büszke csúcsoknak.

Fele úton füttyszó mellett közeledik egy fénypont, majd kibontakozik a homályból három alak. „Állj! ki az?” — „Ismerős, jó barát!” Sietős kézsorítás, néhány szó a napi eseményekről — a két fénypont ismét távolodik, mint két szent János bogárka meleg nyári éjszakákon. Az egyik visszatér oda, ahonnan mi jöttünk, a természet fenséges templomába, a másik a mienk, völgynek tart, hol a civilizáció és köznapiasság lehelete kioltja. De ki nem olthatja szívünkől a magunkkal hozott ragyogó emlékeket.

III. Egyesületi ügyek.

A M. K. E. védnöke:

Frigyes cs. és kir. főherceg Ő Fensége.

Tiszteletbeli elnök:

Gróf Csáky Albin Ő Nagyméltósága.

Tiszteletbeli tagok:

Döller Antal, Róth Márton, Siegmeth Károly, Münnich Kálmán, Benedicty J., Weber Samu †, gr. Bethlen András †, Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen herceg, dr. Darányi Ignác, gróf Csáky Zenó †, Fischer Miklós, Dénes Ferenc, Johannes Müller, dr. August Otto.

A M. K. E. tisztviselői:

Elnök: *gróf Teleki Sándor* főrendiházi tag, Budapest, VIII. Múzeum-körút 31. Nyáron: Ujtátrafüred, Szikraház.

Ügyvivő alelnök: *Fischer Miklós*, kir. tanácsos, főgimnáziumi igazgató, Igló.

Másodalelnök: *Róth Márton*, nyug. főgimn. tanár, Igló.

Titkár: *dr. Bruckner Győző*, főgimn. tanár, Igló.

Pénztáros: *id. Marcsek Andor*, főgimn. tanár, Igló, 1911. december 19-ig; azóta ideiglenes pénztáros: *Karoliny Mihály*, tanítóképzőintézeti tanár, Igló.

Szerkesztők: *Lóvy Mór*, népisk. igazgató és *ifj. Marcsek Andor*, főgimn. tanár Igló.

Számvizsgálók: *Topscher György*, kir. tanácsos, *Széll Ödön*, bankigazgató, *dr. Wesselényi Mátyás*, kir. tanácsos, kir. közjegyző, Igló.

A központi választmány tagjai:

Ambrózy Albert, Nagyszalók; gróf Bissingen Ernő, Budapest; Bruchsteiner Jakab, Budapest; Beck Ede, Kés-

márk; Czibur Bertalan, N.-Mihály; Csik Imre, Budapest; dr. Dalmady Zoltán, Budapest; Dárday Sándor, Budapest; Dobó Adolf, Igló; Dókus Gyula, Sátoraljaujhely; dr. Englisch Károly lovag, Wien; dr. Filarszky Nándor, Budapest; dr. Flórián Károly, Eperjes; Folgens Kornél, Igló; Förster Gyula, Alsókubin; dr. Greisinger Mihály, Szepesbéla; dr. Guhr Mihály, Tátraszéplak; Hoepfner Gusztáv, Lócse; Hoff A., Kattowitz; Horti Valér, Késmárk; dr. Jármay László, Budapest; Kertscher Sándor, Késmárk; Kövi Imre, Igló; dr. Lorx Sándor, Lócse; dr. Lupkovics József, Lócse; dr. Neogrády Lajos, Lócse; Nikházi Frigyes, Igló; dr. Papp Samu, Alsótátrafüred; Péter Kálmán, Lócse; Pónori Thewrewk Emil, Budapest; dr. Posewitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló; Raisz Aladár, Budapest; Reichart Dezső, Tátrafüred; Ruttkai Ráth Péter, Budapest; Soltz Gyula, Budapest; dr. Szivák Imre, Budapest; dr. Szlávik Mátyás, Eperjes; dr. Szönyei Dezső, Budapest; Terray István, Rimaszombat; dr. Tóth István, Budapest; báró Uechtritz Zsigmond, Budapest; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weszter Pál, Nagyszalók; dr. Weisz Miksa, Budapest.

Az egyesületi múzeum bizottsága:

Elnök: *Wünschendorfer Károly*, Poprád.

Múzeumi őr: *Husz János*, Poprád.

Pénztáros: *Christmann Tivadar*, Poprád.

Könyvtárosok: *Brenner Mihály*, Poprád és *Lövy Mór*,

Igló.

Szakvezetők: a) az állattani osztályban: *dr. Greisinger Mihály* és *Husz János*;

b) a növénytaniban: *Förster Gyula* és *dr. Györffy István*;

c) az ásványtaniban: *Róth Márton*.

Rendes tagok: Dénes Ferenc, Emericzy Ödön, Folgens Kornél, Hajts Béla, dr. Hankó Arthur, Karoliny Mihály, Kulmann János, Kövi Imre, dr. Posewitz Tivadar, Siegmeth Károly és az osztályok képviselői.

A M. K. E. képviselői:

Brezsnóbánya: Faykiss Nándor, gyógyszerész.

Budapest: dr. Klekner Mihály, ügyvéd. VIII. Bérkocsis-utca 21., I. 11.

Debrecen: Fux Antal, felső keresk. isk. tanár.

Dobsina: Klein Samu, polg. isk. igazgató.

Felka: Emericzy Ödön, tanító.

- Késmárk*: Horti Valér, bankigazgató és Kertscher Sándor, igazgató.
- Losonc*: György Lajos, főgimn. tanár.
- Matheóc*: Thern Ede, ev. lelkész.
- Nyíregyháza*: Kubassy Gusztáv, tkpénztári igazgató.
- Pécs*: dr. Kenessey Aladár, közkórházi főorvos.
- Podolin*: dr. Csáky Károly, orvos.
- Poprád*: Wünschendorfer Károly, ev. lelkész.
- Pozsony*: Müller Mihály, ev. tanító.
- Rimaszombat*: Loysch Ödön, főgimn. tanár.
- Sopron*: dr. Schwarcz Ignác, ügyvéd.
- Székesfehérvár*: Bottka Zoltán, tkpénztári pénztáros.
- Szepesbéla*: Gábrriel Adolf.
- Szepesófalú*: dr. Klein Ignác, ügyvéd.
- Szepesolaszi*: Majunke Géza.
- Szepesszombat*: Hensch László, kereskedő.
- Tátrafüred*: dr. Dalmady Zoltán, fürdőorvos.
- Tátralomnic*: Gundel Károly, fürdőigazgató.
- Tátraszéplak*: dr. Guhr Mihály.
- Zágráb*: Kubányi Gyula, máv. ellenőr.

Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpát Egyesületnek 1911. augusztus 6-án Ó-Tátrafüreden tartott választmányi gyűléséről.

Jelen vannak: Fischer Miklós kir. tan., ügyvivő alelnök, Róth Márton másodalelnök, dr. Bruckner Győző titkár, id. Marcsek Andor pénztáros, Lövy Mór és ifj. Marcsek Andor évkönyvszerkesztők, továbbá a következő választmányi tagok: Barger Guidó, dr. Csatáry Ágost, Csik Imre, Czibur Bertalan, Darányi Ignác, Dobó Adolf, Dénes Ferenc, dr. Filarszky Nándor, dr. Flórián Károly, dr. Jármay László, Kövi Imre, München Kálmán, Neogrády Lajos, dr. Posewitz Tivadar, P. Thewrewk Emil, Reichart Dezső, Szentistványi Dániel, dr. Tóth István, dr. Weisz Miksa és dr. Wesselényi Mátyás.

1. Ügyvivő alelnök üdvözli a megjelenteket és megnyitja a gyűlést. Mindenekelőtt jelenti, hogy miután a választmánytól megbízatást nyert az elnökválság rendezésére, a közöhségnek megfelelően az elnöki tisztségre gróf Teleki Sándort kérte fel, kitől azt a választ nyerte, hogy a feléje forduló bizalom elől nem fog kitérni. Felkéri azért a választmányt, hogy gróf Teleki Sándornak elnökké való egyhangú megválasztását a közgyűlésnek javasolja.

A választmány az ügyvivő alelnök jelentését örömmel veszi tudomásul és elhatározza, hogy a közgyűlésnek gróf Teleki Sándor megválasztását egyhangulag javasolni fogja.

2. Alelnök indítványozza, hogy Dénes Ferenc, dr. August Otto és Johannes Müller urakat a M. K. E.-nek tett sok és fontos szolgálataik elismeréséül egyesületünk tiszteletbeli tagjaivá válassza a közgyűlés, hogy irántuk érzett hálája és köszönete ily módon nyilvánuljon.

Kövi Imre indítványozza, hogy Fischer Miklós ügyvivő alelnököt is válassza tiszteletbeli tagjai közé az egyesület.

A választmány mindkét indítványt elfogadja és pártolón terjeszti a közgyűlés elé.

3. Az építő-bizottság elnöke jelenti, hogy mivel az építkezés a legutóbbi időben tetemesen, mintegy 150⁰/₀-kal megrágult, a Kőpataki tó mellé tervezett menedékház felépítése, anyagi eszközök hiánya, illetve elégtelen volta miatt halasztást szenved.

Csik Imre vál. tag az építést a rendelkezésre álló eszközökkel is megvalósíthatónak tartja és megbízatást kér a választmánytól, hogy a vállalkozókkal személyesen tárgyalhasson és alkudhasson, mivel azok számításait nem tartja reálisaknak.

A választmány az ajánlatot köszönettel fogadja.

4. Tárgyalás alá kerül Poprád r. t. város polgármesterének átírata, melyben felkéri az egyesületet, hogy anyagilag támogassa a várost azon kegyeletes tervének kivitelében, hogy jeles fiának, néh. Husz Dávidnak emlékművet állítson. Az emlék tervezőjének, Strobl Alajos szobrász-művész ítélete szerint a bronz relieffel ellátott szikladomb elhelyezésére legalkalmasabb hely a M. K. E. poprádi múzeumának mostani főbejárata előtti térség; kéri tehát a város az egyesületet, hogy vállalja magára a múzeumépület átalakításának költségeit s építse fel a lépcső-feljáratot kétfelől, az emlék két oldalán, mely ez esetben a középen elhelyezést nyerhetne. Az összes költségek 268 koronára rúgnak.

A választmány a kérelemnek készséggel helyt ad és az építés költségeit megszavazza.

5. A tátrai turistavezetők kérelmet intéztek az egyesülethez, hogy eszközölné ki a fürdőtulajdonos lőcsei hitelbanknál, hogy Ó-Tátrafüreden házikót építhessenek, hol napközben tartózkodhassanak.

A választmány elhatározza, hogy a fürdőigazgatóságnál közbenjár és odahat, hogy e kérelem teljesüljön s a házikó építéséhez az engedély megadassék.

6. Kozsár N. a sziléziai menedékház bérlője kérelmezi az egyesülettől, hogy térítse meg azt a kárt, melyet neki Farkas Zoltán turista okozott, kit a mentő-expedíció sérülten a menedékházba hozott s ki ott felgyógyulásáig tartózkodott, de költségeit meg nem térítette.

A választmány oly értelmű határozatot hoz, hogy a mentő-expedíció költségeit kész magára vállalni az egyesület, de egyéb kiadások megtérítésére nem vállalkozhatik s utasítja a bérlőt, hogy bírósági úton igyekezzék kielégítést szerezni. Megígéri neki egyúttal, hogy e törekvésében segítségére lesz.

7. Dr. Márffy Károly, az északmagyarországi színikerület igazgatója Tátrafüreden a nyári fődény folyamán színjelölőadásokat óhajtana tartani és e célra a földmivelésügyi miniszteriumtól 5000 korona segélyt kért, a M. K. E.-hez pedig azzal a kéréssel fordult, hogy törekvéseiben támogassa.

Csik Imre nem helyesli a tervet, Neogrády ellenben felszólalásában melegen pártfogolja, mint egy régi s általános óhaj megvalósulását és kéri a választmányt, hogyha egyelőre csak próbaképen is, karolják fel és támogassák a nyári színjelölőadások eszméjét.

Münnich Kálmán hasonló értelemben szólal fel és azt indítványozza, hogy a M. K. E. a maga részéről szintén terjesszen fel folyamodványt az állami subventio érdekében.

A választmány a felszólalásokat tekintetbe véve, az indítványt elfogadja.

8. Befejezés.

Kmf.

Fischer Miklós,

kir. tanácsos,

a M. K. E. ügyvivő alelnöke.

Dr. Bruckner Győző,

a M. K. E. titkára.

Jegyzőkönyv

*a Magyarországi Kárpát-egyesületnek 1911. augusztus 6-án
Ó-Tátrafüreden tartott közgyűléséről.*

Jelen vannak: Fischer Miklós ügyvivő alelnök, majd gróf Teleki Sándor elnöklete alatt Róth Márton másodalelnök, dr. Bruckner Győző titkár, id. Marcsek Andor központi pénztáros, Lővy Mór és ifj. Marcsek Andor évkönyvszerkesztők, Husz János múzeumi őr, Darányi Ignác és Münnich Kálmán tiszteletbeli tagok, dr. Vigyázó János a B. E. T. E. képviselője és a következő egyesületi tagok és vendégek: Antalffy Andor, Adriányi László, Barger Guidó, Burián László, Berze-

viczy Béla, Buchler, Bruckner Ottó, dr. Csatóry Ágost, Czibur Bertalan, Czigler Gy, Csuka Ödön, gróf Degenfeld Lajos, Dénes Ferenc, dr. Dubke, Dobó Adolf, dr. Filarszky Nándor, dr. Flórián Károly, Forberger Árpád, dr. Gúhr Mihály, Gaál Andor, Hajduska Albert, Hellner Károly, Hellner Károlyné, ifj. Hellner Károly, Heim János, Hoffmann Simon, báró Herzog Péter, dr. Holländer Ernő, Horti Valér, dr. Jármay László, dr. Förster Kálmán, Jármay Béla, Kertész Tódor, Kiss Albert, Kövi Imre, Kollár Lajos, Kállay Emil, Krieger Vilmos, Lengyel Mórné, ifj. Lengyel Béla, Mervay Sándor, Molnár György, Neogrády Lajos, Nagy Ödön, dr. Németh Gyula, Nándor Ferenc, Novemeszky Imre, dr. August Otto, dr. Posewitz Tivadar, dr. Ponorí Thewrewk Emil, Pataki Ferenc, dr. Payer Géza, Rösch Frigyes, Rokfalusy Lajos, Róth Adolf és Jolán, Reichart Dezső és Emil, Reichart Dezsóné, Prihradny Oszkár, Szentistványi Dániel, Sárközy Aurél, Simonffy Antal, Schermann Samu, Simonkay Sándor, Stellner Sándor, dr. Szontagh Miklós, dr. Schwarz Sándor, dr. Singer József, dr. Szász Ágoston, Telléry Gyula, Thierry Adolf, dr. Tóth István, dr. Wesselényi Mátvás, dr. Varga József, Wolfner József és Tivadar, dr. Weisz Miksa, stb.

1. A közgyűlés élénk tetszéssel fogadta az ügyvivő alelnök megnyitó szavait, melyekben rámutat azokra a hazafias és kulturális célokra, melyeket a M. K. E. maga elé tűzött. Miután tömörülésre, összetartásra buzdította a tagokat, szívélyesen üdvözölte az alelnök egyesületünknek a közgyűlésen résztvevő jóakaróit, így elsősorban Darányi Ignácot, ki a Tátra fejlesztése érdekében oly sokat tett, továbbá a testvéregyletek és az egyes osztályok képviselőit és az összes jelenlevőket.

2. Bemutatásra kerülnek az üdvözlőiratok, melyek a közgyűlésre érkeztek; így Döller Antal tiszteletbeli tag levele, továbbá a Mecsek Egyesület és a Magyar Turista Egyesület üdvözlő sürgönyei. Dr. Vigyázó János az Egyetemi Turista Egyesület nevében személyesen üdvözli a közgyűlést.

3. Titkár felolvassa az alelnöki jelentést, mely a M. K. E. múlt évi működéséről élénk és hű képet rajzol s mely a közgyűlés osztatlan tetszésével találkozott.

4. Ügyvivő alelnök beterjeszti ifj. alapi Salamon Géza levelét, melyben a M. K. E.-nél betöltött elnöki állásáról lemondott. Egyuttal őszinte sajnálkozását fejezi ki Salamon távozása felett és azt indítványozza, hogy egyesületünk felvirágztatása körül szerzett érdemei jegyzőkönyvben megörökíttessenek.

A közgyűlés az indítványt készséggel elfogadja.

5. Beterjesztetik az egyesület zárószámadásait vizsgáló-bizottság jelentése, mely szerint az 1910. évi összbevétel 15085 K 40 f.; az összkiadás pedig 10788 K 28 f, a pénztári maradvány tehát 4298 K 12 f. Miután a jelentés szerint a számadások a legnagyobb rendben találtak, a közgyűlés

Marcsék Andor központi pénztárosnak köszönetének nyilvánítása mellett a felmentvényt megadja.

6. Bemutatásra kerülnek az egyes osztályok jelentései, költségvetései, zárószámadásai, melyekből kitűnik, hogy az iglói, eperjesi, sziléziai és Keleti Kárpátok osztálya mutatott fel legélénkebb tevékenységet.

A jelentést a közgyűlés helyeslőleg tudomásul veszi.

7. Titkár beterjeszti a M. K. E. poprádi múzeumának részletes évi jelentését, melynek alapján

a közgyűlés örömmel veszi tudomásul ez intézmény erőteljes fejlődését és a múzeum tisztviselőinek elismerését nyilvánítja.

8. Napirendre kerül a megüresedett elnöki állás betöltése. Darányi Ignác tiszteletbeli tag hosszasan fejtegeti, mily fontos szerep vár arra, ki a M. K. E. élén áll és meny nyire óhajtható, hogy a választás olyan egyénre essék, ki e szerepre igazán rátermett. A választmány megbízásából kéri a közgyűlést, hogy gróf Teleki Sándort válasszák meg elnöknek.

A közgyűlés a javaslatot örömmel elfogadja s egyhangulag és nagy lelkesedéssel megválasztja gróf Teleki Sándort a M. K. E. elnökének.

Gróf Degenfeld Lajos elnöklete alatt küldöttség megy az ujonnan megválasztott elnökért, kinek megérkezéseig az alelnök felfüggeszti a gyűlést.

9. Fischer Miklós ügyvivő alelnök újból megnyitja a gyűlést és üdvözlöi a megjelent gróf Teleki Sándort, mint elnököt és vezért, kitől az egyesületnek maga elé tűzött munkaprogramjának megvalósítását reméli. Kéri őt egyszers mind, hogy az elnöki széket foglalja el.

Gróf Teleki Sándor meghatottan mond köszönetet azért a jóakarató bizalomért, mely őt az elnöki tisztségbe emelte és biztosítja a közgyűlést, hogy az összes rendelkezésére álló eszközöket és teljes erejét mindenkor a Kárpátgyesület érdekében igyekszik érvényesíteni, aggódik azonban, hogy nem fogja mindazt megvalósíthatni, amit a magyar hegyvidék fejlesztése érdekében föltétlen szükségesnek tart. Ő a hegyvidék iránt mindig határtalan rajongással viseltetett. A Tátrának óriási közgazdasági

szerepét és nevelő hatását mindig teljes mértékben átértette. Nem fűz vérmes reményeket ahhoz, hogy a Tátrában gyorsan fejlődő turisztikai központ létesüljön, mert az akadályok és nehézségek sokszor szinte legyőzhetetlenek, de az ő buzgalmán és önzetlen munkásságán nem fog múlni, hogy a kassai kamara által kezdeményezett idegenforgalmi turisztika megteremtessék. Habár a turisztika s a fürdők ügyei annyira összebonyolultak, hogy nehéz köztük határt vonni és mindkettőnél annyi probléma vár megoldásra, mindamellet az ő főcélja a turisztika fejlesztése. Részletesen kitér az újabb időben oly gyakran ismétlődő turistaszereplésékre és kikel azon meggondolatlan hegymászók ellen, akik megfelelő ismeretek és a szükséges felszerelés nélkül családi boldogságukat kockáztatják és kompromittálják a nagyközönség szemében a turistaságot. Elismeri a hegymászás lélek-nemesítő és etikai értékét, mert az akadályok legyőzésénél a bátorságot és férfiaságot emeli, de a készületlen és könnyelmű vezetónélküliséget határozottan elítéli. Teljesen a M. K. E. memorandumának alapján áll, amely munkaprogramm megállapításánál már mint választmányi tag tevékenyen közreműködött. Összehasonlítja Tirol és a Magas-Tátra turista-forgalmát és arra a meggyőződésre jut, hogy nálunk a turista-forgalom emelését turistaszállók hiánya akadályozza, azért mindenekelőtt arra fog törekedni, hogy azokat szaporítsa. Igyekezni fog a magyar hegyvidéket felkarolni és kéri az egyesület tagjait és tisztikarát, hogy őt nehéz munkájában egész odaadással támogatva, előmozdíthassák a M. K. E. nemes céljait.

A közönség szűnni nem akaró tapssal és éljenzéssel fogadta az új elnök tartalmas székfoglalóját.

10. Gróf Teleki Sándor átvéven Fischer Miklóstól az elnöklést, bemutatja a közgyűlésnek az egyesületnek 1912. évi költségelőirányzatát, mely szerint az összes bevétel 20,825 K, kiadás pedig 20,380 K.

A közgyűlés a költségelőirányzatot ily értelemben tudomásul veszi és elfogadja.

11. Róth Márton másodalelnök előadja az egyesületnek ez évi munkaprogrammját, mely szerint a M. K. E. ez évi munkásságát főképen a Kópataki tó melletti menedékház építése foglalja le s ezenkívül tevékenysége csupán a meglévő utak fentartására irányulhat.

A közgyűlés a munkaprogrammot tudomásul veszi.

12. Felolvasásra kerül ama közjegyzői okirat, mely szerint a Frigyes-menedékház részjegeiből kisorsoltattak a következő

számok: 200., 21., 110., 263., 312., 316., 190., 67., 20., 250., 85., 6., 187., 56., 57., 206., 122., 280., 112. és 236.

A kisorsolt részjegyek tulajdonosait a központi pénztáros a sorsolásról értesíti és nekik az összeg kifizettetik.

13. Aelnök bemutatja a választmány indítványát, hogy Frigyes főherceget, a M. K. E. fővédnökét és gróf Csáky Albint, a M. K. E. díszelnökét a közgyűlés táviratilag üdvözölje.

Az indítványt a közgyűlés helyesli és elfogadja.

14. Elnök elfogadásra ajánlja a választmány indítványát, hogy Fischer Miklós, Dénes Ferenc, dr. August Otto és Johannes Müller az egyesület tiszteletbeli tagjaivá választassanak. Ezzel kapcsolatban meleg szavakban ecseteli azokat az érdemeket, melyeket Fischer Miklós és Dénes Ferenc az egyesület felvirágoztatása körül szereztek, másrészt rámutat arra, hogy mily sokat köszönhet a M. K. E. dr. August Ottonak és Johannes Müllernek, kik a Tátrát a külfölddel megismertetni és megkedveltetni oly hathatósan törekednek.

Fischer Miklós, Dénes Ferenc és dr. August Otto meghatottan mondanak köszönetet az őket ért megtiszteltetésért, ígérik, hogy ezentúl is szívükön viselik az egyesület érdekeit.

15. Elnök megköszöni a jelenvoltak szíves figyelmét és érdeklődését és mielőtt a közgyűlést berekesztené, a tagok figyelmébe és pártfogásába ajánlja az egyesület hivatalos lapját, a dr. Vigyázó János szerkesztésében megjelenő „Turistaság és Alpinizmus“ című szép kiállítású és gazdag tartalmú turisztikai folyóiratot, mely a támogatásra minden tekintetben érdemes. Kéri továbbá a jelenvoltakat, hogy a M. K. E. ügyét szeretettel karolják fel, azt népszerűsíteni törekedjenek s neki tagokat és hiveket szerezzenek.

Kmf.

Fischer Miklós,
kir. tanácsos,
a M. K. E. ügyvivő aelnöke.

Teleki Sándor gróf,
elnök.

Dr. Bruckner Győző,
a M. K. E. titkára.

Aelnöki jelentés.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Midőn évente, a régi szokáshoz híven, a Magas-Tátra ölében összegyűl a Magyarországi Kárpátgyesület munkásainak tábora, őszinte örömmel látjuk, hogy egyre melegebb, intenzívebb érdeklődés nyilatkozik meg a magyar közönség részé-

ről e hegyvidék iránt. Évről-évre növekedik azoknak száma, kiket a Tátra szépsége, gyógyító ereje idevonz és akik élénk figyelemmel kísérik, jóakaratóan méltányolják a M. K. E. törekvéseit. Biztat bennünket az a remény, hogy idők folytán beteljesül egyesületünknek legfőbb óhajtaása s még általánosabb lesz az a szeretet és hála, mellyel a magyarság a Magas-Tátrát körülveszi.

Mert nemcsak szeretettel, hanem hálával is kell gondolkunk nekünk magyaroknak e büszke sziklabércekre, amelyek hazánkat északról körülölelik, mint az édes anya védő karja gyermekét. Évszázadokon át védőbástyánk, erősségünk volt ez a hegykoszorú, mely útját állta a zord északi szélnek, feltartóztatta a reánk törő ellenséget. Ma, mikor a modern közlekedés nem ismer többé akadályokat, más missziót teljesítenek a Kárpátok. Az élet küzdelmeibe belefáradt embereknek üdülést, testi és szellemi felfrissülést nyújtanak; a nagyvárosi élet idegölő zaja elől ide menekülőknak áldott forrásai gyógyulást szereznek. Százával özönlik ide évente az ifjúság, hogy a legnemesebb, legegészségesebb sportban fiatal energiáját próbára tegye és a természet szépségeiben gyönyörköd-jék. A Magyarországi Kárpátegyesület az elmúlt évben is szolgálta kitérő célját és azon volt, hogy turisztikai, kulturális és nemzetgazdasági feladatainak megfeleljen. Hogy ez mennyiben sikerült, arról az alábbi részletes beszámoló nyújthat helyes fogalmat.

Sajnálattal kell elsősorban is a mélyen tisztelt Közgyűlés tudomására hoznunk, hogy egyesületünk elnöke, méltóságos *alapi Salamon Géza* volt szepesi főispán úr a M. K. E.-nél nagy ügybuzgalommal betöltött vezető szerepétől visszalépett. Távozása fájdalmasan érinti egyesületünket, melynek felvirágoztatása körül alapi Salamon Géza oly sok érdemet szerzett. Neve a M. K. E. jóltovőinek sorában mindenkor előkelő helyet foglal el.

A mélyen tisztelt Közgyűlésre vár a feladat, hogy az elnöki szék méltó betöltéséről gondoskodjék s minden előjel arra vall és azt engedi remélnünk, hogy választása ezúttal kiválóan szerencsés lesz.

Egyesületünk az elmúlt évben is egyik fontos teendőjének tartotta azt, hogy a *Tátra megközelítését lehetőleg könnyűvé tegye* és az utazó közönség kényelméről gondoskodjék. Sajnos azonban, jó szándékát nem mindig kísérte a kívánt siker s egyes kezdeményezései a vasutársaságok ridegsége miatt meg nem valósulhattak. Így elsősorban azt a kérelmet intéztük a Ksod. vasúthoz és a Phoebus villamostársasághoz, hogy adjon az állomásfőnököknek oly meghatalmazást, mely-

nél fogva azok a turista-kirándulóknak a kedvezményes áru vasúti jegyet minden előzetes folyamodás és bejelentés nélkül, egyszerűen az egyesület megfelelő osztálya elnökségének igazolványa alapján az állomáson kiszolgáltathassák, mert a tapasztalat mutatja, hogy a kedvezményes jegy elnyerésének mai körülményes módja igen célszerűtlen s emiatt sokszor az egész kedvezmény illuzórikussá válik. Sajnos, a Ksod. vasutársaság ezt a nagyon is indokolt kérelmünket nem teljesítette, a Phoebus pedig ismételt kérésünkre semmiféle választ nem adott.

Kérelmeztük továbbá a Ksod.-tól azt is, hogy az *edősfalvi vasúti állomáson*, melyen évente igen sok turista fel- és leszáll, építtessen fedett tornácot, hogy az utasok rossz idő esetén némi védelmet találjanak. A Ksod. vezetősége ezt a kérelmünket is megtagadta, ellenben kedvezően intézte el azt a felszólalásunkat, hogy Csorba vasútállomáson a fogaskerekű vasúthoz vezető kezdetleges feljárót átalakítsa s így legalább e tekintetben előmozdíthattuk a közönség kényelmét.

Örömmel jelenthetjük a mélyen tisztelt Közgyűlésnek, hogy egyesületünk kezdeményezésére a Tátrában a közel jövőben *diákszállók* létesülnek, melyekben a kiránduló tanulóifjúság csekély díjért, vagy esetleg díjtalanul is éjjeli szállást nyerhet. A M. K. E. által már évekkal ezelőtt felvetett eszmét a m. kir. földmivelésügyi miniszter felkarolta és Csik Imre választmányi tag, a Tátra felügyelőjének közbenjárására átengedte a diákszálló céljaira a Csorbai tónál levő Prónai villát, (5 szobával), továbbá Tátra-Lomnicon és Fenyőházán ingyen telket helyezett kilátásba. Egyesületünk a földmivelésügyi miniszterium áldozatkészségeért hálás köszönettel tartozik s abban a reményben van, hogy a kultuszminisztérium sem fogja megtagadni a kért támogatást s a diákszállók mielőbbi felépítését és teljes berendezését magára vállalja, amit egyesületünk sok oldalról igénybe vett anyagi ereje nem bírna meg.

A diákszállók felépülésével kilátás nyílik arra, hogy a Tátra diáklátogatóinak száma megsokszorozódik, hiszen eddig a diákkirándulások szervezésének az volt a legfőbb akadálya, hogy az éjjeli szállás kérdését sok bajjal s rendesen csak költséges módon lehetett megoldani.

Az egyesület tulajdonában lévő *menedékházak* ügyeire térve át, említést kell tennünk egy sajnálatos incidensről, mely a múlt év őszén egyesületünknek anyagi kárt okozott. A *zöldtavi* menedékházat ismeretlen tettes feltörte, az ajtófélfát fejszével kivágta s a házban elhelyezett turistafelszerelések közül többet elvitt, vagy megrongált. Ez az eset kinosan érintette egyesületünket, annál is inkább, mert még eddig nem volt

példa arra, hogy e szerény, tisztán a turisták befogadására szolgáló épületeket valaki betörési szándékból kereste volna fel. A menedékházak szorosabb őrizete már elhelyezésüknél fogva szinte lehetetlen, de mindeddig elégséges védelemnek bizonyult az arrajárók emberséges gondolkodásmódja. A M. K. E. különben már intézkedett, hogy a menedékház a régi jó karba helyeztessék.

Örömmel jelenthetjük, hogy a *Kőpataki tó* mellé tervezett menedékház építésének ügye már a megvalósulás stádiumába jutott. Az építőbizottság javaslatára ugyanis a M. K. E. központi választmányja f. évi ápr. 2.-án tartott gyűlésén úgy határozott, hogy elejti a vasbetonból való építkezés tervét, mely költséges volta miatt a menedékház felépülését hosszú időre elodázná, hanem kőalapon, fából építi fel a menedékházat, a földművelésügyi minisztérium által jóváhagyott tervek alapján. Fürdővendégeinkre s turistáinkra nézve bizonyosan örvendetes és nagyjelentőségű esemény lesz, ha e régóta óhajtott menedékház létesül, mert így a Lomnici és Késmárki csúcsok sokkal könnyebben megközelíthetőkké válnak. Sajnos — az utolsó napokban a vállalkozókkal folytatott tárgyalásokból meg kellett győződnünk arról, hogy a munkabér drágulása miatt a néhány évvel ezelőtt megállapított építési költségnél körülbelül 150%-al nagyobb összegnek, tehát 10.500 K helyett majdnem 25.000 koronának előteremtéséről kell gondoskodnunk.

Jelentjük továbbá azt is, hogy a sziléziai osztály a *Sziléziai menedékházban* új szárítóhelyiséget létesített, hol az utasok a túrák alatt átnedvesedett ruháikat kényelmesen megszáráthatják. Az egyesület tisztelt tagjainak itt hozzuk tudomására azt a kedvező körülményt is, hogy a Magyar Turistaegyesület a tulajdonában lévő *Téry-menháznál* a jövőben a M. K. E. tagjait hajlandó a *szokásos előnyökben* részesíteni, amely kedvezményt egyesületünk a Magyar Turistaegyesület tagjaival szemben teljes mértékben viszonz.

Midőn a menedékházak ügyével foglalkozunk, legyen szabad azt az óhajt kifejeznünk a m. t. Közgyűlés előtt, hogy kívánatos volna, ha a *Lapis Refugii* környékén építtetne a M. K. E. bármilyen egyszerű faházat, menedékkunyhót. Ezt az érdekes történelmi multtal bíró kirándulóhelyet ugyanis főleg Igló vidékéről évente igen számosan keresik fel és a szeszélyes időjárás mellett nagy szolgálatot tehetne a kiránduló társaságoknak egy fedett helyiség, hol vihar és eső idején meghúzódhatnak. Ilyen egyszerű házacska, vagy inkább kunyhó felállítása nagyon csekély költséget igényelne és azért talán lehetne a Tátra, vagy vidékének egyes alkalmas pontjain is, pl. a Koprova-völgy felső részében, hasonló egyszerű mene-

dékeket építeni. A helyet a tapasztalás nyomán megbeszélés dönténé el. Azt hisszük, hogy a közönség ezt az újítást örömmel üdvözölné.

Egyesületünk a tátrai közlekedés kényelmes lebonyolítása érdekében nagyszabású *útépítési programot* tűzött ki maga elé, jelenleg azonban nincs kilátása arra, hogy a kivitelhez szükséges összeget a maga teljességében a kormánytól kieszközhessen, azért a központi választmány elhatározta, hogy a kereskedelmi miniszterhez folyamodik *évi 10.000 K építési segélyért*. Elhatározta továbbá a M. K. E., hogy abban az esetben, ha kérésének eredménye lesz és a segélyt elnyerheti, a *Magas-Tátra lipitói részének fellátására* fordít elsősorban gondot s ennek érdekében kiépítteti a Csorbatótól a Háromforrás-erdőig vezető szekérutat. Kimondta továbbá dr. Posewitz Tivadár indítványára azt is, hogy ha kérvénye kedvező elintéztést nyer, a fentebb körülírt szekérúttal egyidejűleg a Tarpataktól a Kőpataki tóhoz vezető turistautat is kiépítteti.

Az elmúlt év tolymán a M. K. E. több *útjelzést* fogantatosított, másrészt felfrissítette a jelzéseket ott, ahol az szükségessé vált. Így a Furkota-völgy (kék), Koprova (piros), Tycha (sárga), Kamenishti, Felsőhági—Oszterva, Felsőhági—Batizfalvi tó, Felkai völgy (piros) és Tátralomnic—Kőpatakító (piros) között jelezte az utat.

Az egyes *osztályok* az 1910. évben is kevés kivétellel élénk működést fejtettek ki. Az *eperjesi* osztály kiadta Eperjes város turista-kalauzát és 3000 színes képeslapot a szinnyelipóci völgyről; a nagysárosi vár tornyát ujjáépítteti kilátótorony gyanánt; több pályadíjat tűzött ki turista útleírásokra, azonkívül sok kirándulást szervezett. A *gölnicvölgyi* osztály csekély népessége miatt szerényebb keretekben működött és több kirándulást rendezett. A *gömöri* osztály, mely csak ez évben alakult meg, máris 162 tagot számlál. Az *igloi* osztály leginkább kirándulások szervezése és útjelzések terén tűnt ki. Valamennyi osztály közt a *Keleti Kárpátok osztálya* szorgoskodott legtöbbit az útjelzések körül s a *Kassavidéki* választmány tagjai a Pokrivi gerincen és a Kajsói havasokon mintegy 70 km. hosszú turistautat láttak el jelzéssel. Sok és népes kirándulást is vezetett ez az osztály; különösen számosan keresték fel ez évben a kezelésében levő aggteleki barlangot (1262), közöttük 9 tanintézet mintegy 300 növendékkel. Tudományos ásatásokat is végeztek a barlangban s a felkutató anyag most kerül rendezés alá. A *lőcsei* osztály az elmúlt évben két menedékházat épített és útjavítást, befásítást végzett. A *szilészi* osztály turisztikai és földrajzi tárgyú felolvasások rendezésével, vetített képek segítségével hathatósan igyekezett

ismertté és népszerűvé tenni a Tátra vidékét. A Sziléziai menedékházat javíttatta, mellette szárítóhelyiséget épített és gyógyszerházzal, mentőeszközökkel szerelte fel a menházat. Fontos szolgálatot tett ez osztály a turistaközönségnek azzal, hogy a Ferenc József-csúcs északi oldalán lévő szakadéokban vas-kapcsokat és láncokat alkalmazott, aminek következtében ez az eddig veszélyes hely nehézség nélkül megmászható.

A *zolyommegyei osztályról*, bár működésben van, hivatalos tudomásunk nincsen, mert évi jelentését 1910-ben nem küldte be, a *líptői osztály* azonban semmi életjelt nem ad magáról s működése teljesen szünetel.

A *múzeumi bizottság* jelentése szerint az egyesület *poprádi múzeuma* szép fejlődést mutat fel. Egyes osztályainak állománya örvendetesen gyarapodott; így a természetrajzi osztály 163 darabbal, a néprajzi 14 darabbal, a képzőművészeti osztály 49 darabbal és a könyvtár 814 kötettel és 147 füzetel szaporodott. A múzeum *összes állománya 27 130 tárgy*, ebből az 1910. évre 1259 db. gyarapodás esik. A múzeumot az elmúlt évben 2596 látogató kereste fel, közöttük több tanintézet növendékei. Az egyesület kedves kötelességet teljesít, mikor a múzeum tisztviselőinek buzgóságukért, mellyel a múzeum ügyeit vezették s annak fejlődését előmozdították, őszinte köszönetét kifejezi.

A M. K. E. tagjainak tagilletmény fejében kijáró *Évkönyv* az 1911. évre 3950 példányban a szokásos gazdag tartalommal jelent meg, magyar és német nyelven s a cserepéldányok szétküldése s az Évkönyvnek a tagok közt való szétesztása már befejezést nyert. A szerkesztő-bizottság ezúttal is szerencsésen válogatta össze az élvezetesen megírt cikkeket s az érdekes kisebb közleményeket, minél fogva az Évkönyv bárkinek kedves olvasmányúlv szolgálhat.

Egyesületünknek egyik régi óhajta, hogy a Magas-Tátrát *szaktudósaink tudományos munka keretében teljesen feldolgozzák* s evégből dr. Lóczy Lajoshoz, a m. kir. földtani intézet igazgatójához fordult, kitől a múlt évben biztató választ is nyert. Újabban azonban dr. Lóczy Lajostól olyan értelmű átirat érkezett, hogy a Magas-Tátra tudományos feldolgozására csak akkor kerülhet sor, ha geológusaink a Nagy-Alföldre vonatkozó kutatások eredményeit rendezték, mely munka jelenleg idejüket teljesen absorbeálja. Egyesületünk sajnálattal bár, de kénytelen belenyugodni a halasztásba, ezzel szemben azonban örömmel hozza a m. t. Közgyűlés tudomására azt a kedvező hírt, hogy a Nagyszalóki csúcsra rövid időn belül felépül a sikló, ami a tervezett observatorium létesülését tetemesen megkönnyíti. Haladásról adhatunk hírt any-

nyiban is, hogy a transversális villamos vasút egyelőre Csorbató és Tátralomnic között mér épülőfélben van.

Örömmel adhatunk számot arról is, hogy a *külföldi sajtóban két könyv is jelent meg*, amely a Magas-Tátra ismertetésével foglalkozik. Egyik *Dr. August Otto*: »Die Hohe Tátra« című munkájának 8 ik kiadása; kitűnő, alapos kalauz és igen szimpatikus hangon ír hazánknak e talán legszebb vidékéről. Másik a »Köhlers praktische Touristenführer«-féle kiadásban jelent meg. »Die Hohe Tátra und die Niedere Tátra, nebst einem Ausflug in das Tokajer Weinland« címmel, írója *Dr. A. Reichardt*. Igen használható munka, mely tárgyilagos információkat nyújt és sok helyen bizonyos melegséggel szól a Tátra szépségeiről.

Az 1911. év folyamán megalakult a *Felsőmagyarországi Idegenforgalmi Szövetség* s abból a nagy lelkesedésből és érdeklődésből ítélve, amely létrejöttét kísérte, azt reméljük, hogy a felvidék idegenforgalmának emelésére valóban korszakalkotó befolyása lesz. Egyesületünk képviselőtében az ügyvivő alelnök, Fischer Miklós választott be a szövetségbe, melynek munkássága elé nagy várakozással nézünk.

Késmárk városáé az érdem, hogy mint a legelsőik egyike a szepesi városok közül, felkarolta az Idegenforgalmi Szövetség által felvetett eszméket és mozgalmat indított a végből, hogy a város a nyaralóhelyek sorába lépjen. A kivitelhez Késmárk polgármestere igen gyakorlati módon fogott hozzá: összeírta a város összes házaiban azokat a lakásokat, melyeket lakóik részben, vagy egészen nyári tartózkodásra átengednének és felhívja a közönség figyelmét minél szélesebb körben arra, hogy a város nyári üdülőhelynek mennyire alkalmas. Késmárkot a Tátrához való közelsége, szép vidéke, hűvösebb klímája nagyon alkalmassá teszük arra, hogy nyárra otthont nyújtson a nyaralók ama csoportjának, mely a tátrai fürdőhelyek költségeit nem bírja meg. Sokoldalú a panasz és talán nem is jogosulatlan, hogy a Tátrában való hosszabb időzés örömeiből a szerényebb viszonyok közt levő középosztály mintegy ki van rekesztve; Késmárk város kezdeményezése segíthetne némi tekintetben ezen a bajon, de természetesen abban az esetben, ha a város nyaralói érdekében bizonyos áldozatoktól nem riadna vissza és kényelmükről, jóllétükről minden tekintetben gondoskodnék.

A M. K. E. munkaprogramjának a múlt évben egyik említésreméltó pontja volt az a mozgalom, melyet a *hazai vadon termő gyógynövények gyűjtése, szárítása és értékesítése érdekében indított*. Evente sok gyógynövényt szállítanak be hozzánk külföldről s érte egész kis vagyon vándorol ki

hazánkból, noha Magyarország természetadta gyógynövényekben olyan gazdag, hogy okszerű gyűjtés mellett tekintélyes kivitelre tehetnénk szert. Fontos körülmény az is, hogy a gyógynövényekkel való foglalkozás oly könnyű munka, hogy gyermekek és más munkára képtelen egyének is vállalkozhatnak rá s idejüket, melyet így elvesztegetnek, hasznosan értékesíthetik. Gyógynövények gyűjtése révén hazánk legszegényebb lakosságának anyagi jólléte nagyban előmozdíthatnák s egyesületünk mérlegelve e kérdés nagy nemzetgazdasági jelentőségét, érdekében élénk akciót indított. Természetes azonban, hogy kezdeményezésének csak úgy lehet reális eredménye, ha e keresetág népszerűsítését alkalmas egyénekre bizza, másrészt, ha szakszerű útmutatást is képes adni az eljárási módokra nézve. Tervbe vettük azért, hogy a mozgalomba első sorban a falusi tanítóságot vonjuk bele, kik a nép között élnek s annak gondolkozásmódját legjobban ismerik s a fiatalság révén befolyásolhatják, emellett elég szabad idővel is rendelkeznek. Szakszerű útbaigazításról oly módon gondoskodtunk, hogy kérvényt intéztünk az Országos Magyar Gazdasági Egyesülethez, mint kiadóhoz, hogy engedjen át egyesületünk részére nyolc darabot *dr. Péter Béla kolozsvári akad. tanárnak »A vadon termő gyógynövények« stb.* című pályanyertes munkájából. Az O. M. G. E. készségesen átengedte a kívánt példányokat, melyeket a M. K. E. egyes osztályainak tanulmányozás végett megküldöttünk.

A múlt közgyűlés óta eltelt esztendőről egyesületünk *szomorú emlékeket* is kénytelen feljegyezni. Nem egy végzetes *turistaszerencsétlenség* történt a Tátrában, annak bizonyosságául, hogy egyrészt hegymászóink nem rendelkeznek mindig a kellő óvatossággal és sokszor nem mérik a feladatot képességeikhez, másrészt meg, hogy a Tátrában a mentés módját még tökéletesíteni kell. A M. K. E. üdvös újításokat hozott be, hogy legalább amennyire rajtunk áll, a baleseteket csökkentsék, vagy ha már bekövetkeztek, gyors mentésről gondoskodják. A választmány kérésére *dr. Dalmady Zoltán* tátrafüredi fürdőorvos télen át újból tanfolyamot rendezett a vezetők részére, melyen ismételten megismertette őket az első segélynyújtásnál szükséges teendőkkel. A zöldtavi menedékházat az egyesület újabb kötőszerekkel és mentési eszközökkel szerelte fel és *közbenjárása* folytán az illető tulajdonosok a Mailáth- és a Téry-menedékházakat és a Zerge-szállót is hasonló módon ellátják minden szükségessel. Az összes menedékházakban s az utakon mindenütt táblákat állíttat fel a M. K. E., melyek a legsürgősebb teendőket felsorolják szerencsétlenség esetén. Nagyban elősegíti majd az esetleg mégis bekövetkező balesetknél a mentést az a körülmény, hogy az *egyesület kérel-*

mére a kereskedelmi miniszter elhatározta, hogy a tátrai fürdőtelepek és menedékházak között *telefonösszeköttetést* létesít. Beláthatatlan haszonnal jár majd ennek a tervnek a megvalósulása, s valóban megéri az anyagi áldozatokat, mert míg eddig sokszor fél napot vett igénybe, míg a mentőexpedíció megindulhatott, ezentúl könnyű szerrel értesítheti bárki a szerencsétlenségről az illetékes egyéneket. Ebben az évben Csorbató és Poprádi tó, továbbá Széplak és Sziléziai ház között épül fel a telefon.

Végül jelentjük, hogy a műszaki bejárás f. évi július 27-én és 28-án volt, amelyen az egyesületet a titkár képviselte és azóta már folyik az építkezés.

Mielőtt ez évi jelentésünket befejeznénk, legyen szabad meleg és szívből jövő üdvözetünket kifejeznünk egyesületünk egyik legagilisabb választmányi tagjának, *Csik Imre* főerdőtanácsos úrnak abból az alkalomból, hogy a legfelsőbb kegyőt a *miniszteri tanácsosi címmel* tüntette ki.

Beszámolóinkat azzal az óhajtással végezzük, bárcsak megfelelt volna egyesületünk ezidei munkássága a hozzá fűzött várakozásoknak és bárcsak minél többekben sikerült volna érdeklődést ébreszteni a M. K. E. tevékenysége iránt és kedvet a közös munkában való részvételre. Mert nagyon sok még a tenni való; számos és nehéz feladat teljesítése vár a jövőben egyesületünkre, melyeket csak úgy oldhat meg, ha gyorsan számban és jelentőségben, nem olyanokkal, akik névleg tagjai csupán, hanem olyanokkal, kik a szabad természet és a turisztika szeretetét, munkára kész fiatal lelkesedést hoznak magukkal és velünk együtt azon fáradszák, hogy magyar hazánknak ezt a csodaszép vidékét: a Magas-Tátra hegyóriásait, kékszemű tavait, hús fenyeseit megismerje a külföld és megszeresse minden magyar. É felhőkig magasodó bércek országunk peremén úgy állanak, mint hatalmas határkövek s mintha arra figyelmeztetnének mindenkit: „Eddig a miénk, ezt járd be, ezt csodáld meg, mielőtt idegenbe mennél!“ A M. K. E. hivatása, hogy ezt a néma szöveget évről-évre többen megértsék — és kövessék!

Fischer Miklós,

kir. tanácsos,

a M. K. E. ügyvivő alelnöke.

Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának
1912. évi március hó 3-án tartott gyűléséről.

Gróf Teleki Sándor elnöklete alatt jelen voltak: Fischer Miklós kir. tanácsos, ügyvivő alelnök, Róth Márton másodalelnök, dr. Bruckner Győző központi titkár, Karoliny Mihály ideiglenesen megbízott központi pénztáros, ifj. Marcsek Andor évkönyvszerkesztő, Dénes Ferenc tiszteletbeli tag, Münnich

Kálmán udvari tanácsos, tiszteletbeli tag, továbbá Csik Imre miniszteri tanácsos, Dobó Adolf, Folgens Kornél, Kövi Imre, Páter Kálmán, Tópscher György kir. tanácsos, dr. Wesselényi Mátyás kir. tanácsos választmányi tagok és Bruckner Károly, Divald Lajos, Forberger Árpád, dr. Forberger Béla, Hefty Gy., Kintzler Árpád, Münnich Elek, Prohaska Lajos, Rokfalusy Lajos, Róth Hilda, Schmidt Gizi, dr. Serényi Jenő, Teschler László és Imre egyesületi tagok. Távolmaradásukat kimentették: dr. Filarszky N., dr. Gyórfy István, Hoepfner Guidó, dr. Otto A., dr. Lupkovics József, dr. Posewitz Tivadar, dr. Szlávik Mátyás és Szutorisz F. választmányi tagok.

1. Gróf Teleki Sándor meleg szavakkal üdvözli a szép számban megjelent tagokat és megragadja az alkalmat, hogy azoknak, akiken tulajdonképen az igazi súlypontja az egyesületi munkásságnak fekszik, köszönetet mondjon. Erős meggyőződése, hogy nagy és nemes célokért küzd a M. K. E., de szomorúan konstatálja, hogy épen azon nagy célok elérésére anyagi eszközei elégtelenek. Tudja és érzi, hogy ilyen nagy egyesületnek, amilyen a M. K. E., sokkal intenzivebb, nagyobb és sokkal inkább látható, hegyvidékünket fejlesztő munkásságot kellene teljesítenie. A csalódások, amelyek az egyesület működését sokszor kísérték, nem szolgálhatnak ok gyanánt arra, hogy elégedetlenek legyünk. Az elmúlt években már kedvező tapasztalatokat is szerezhett egyesületünk, mert a turistaság, a hegyvidék szeretete, a természet iránti rajongás óriási mérveket öltött. A sport és a természet szeretetének ápolásával egyesületünk mindig első helyen állott és ha a M. K. E. nem lankad és az irányadó tényezőknek fokozott odaadással kimutatja céljainak nemességét, akkor az eredmény nem maradhat el. Az elnök e buzdító szavakkal megnyitja a gyűlést.

2 Elnök kegyeletes szavakkal emlékezik meg id. Marcsek Antlör központi pénztáros elhalálzásáról. Igaz szeretet és megbecsülés környezte életében és mindenkinek részvéte kísérte őt sírjába. Az egyesület mély gyásszal, mély odaadással gondol ő reá, ha megemlékezik húsz évi pénztárosi munkásságáról, melyből az ifjú nemzedék nem egy tagja merített lelkesedést.

Elnök indítványára néhai id. Marcsek Andor központi pénztáros emlékét a választmány jegyzőkönyvében örökíti meg.

3. Elnök bejelenti, hogy az elnökség id. Marcsek Andor elhalálzása folytán Karoliny Mihály választmányi tagot bizta meg a közgyűlésig ideiglenesen a központi pénztár kezelésével és bemutatja egyúttal azt a jegyzőkönyvet, melyet a központi elnökség és számvizsgáló bizottság a központi pénztár átadásakor felvett. E jegyzőkönyv szerint Karoliny Mihály ideiglenesen megbízott pénztáros betétkönyvekben, kötelezvényekben

és készpénzben 44.272 korona 72 fillért, azaz negyvennégyezer-kétszázhetvenkét koronát és hetvenkét fillért vett át a bizottságtól.

A központi választmány helyeslőleg tudomásul veszi az elnökség intézkedését.

4. Bemutatásra kerül a számvizsgáló bizottság jelentése az általa felülvizsgált zárószámadról és vagyonkimutatásról. Az egyesület bevétele volt az elmúlt évben 12568 korona 25 fillér, kiadása 10521 korona 14 fillér, pénztári maradvány tehát 2047 korona 11 fillér. Az egyesületi alapítványok és alapok összege pedig kitett 42032 korona 83 fillért.

A központi választmány tudomásul veszi e jelentéseket és ajánlja a közgyűlésnek, hogy néhai Marcsek A. örökösének, mind pedig Karoliny Mihály ezidőszerinti pénztárosnak a felmentvény az 1911. évre megadassék. A számvizsgáló bizottságnak fáradozásáért pedig köszönetet mond.

5. Fischer Miklós ügyvivő alelnök jelenti, hogy az évekkel ezelőtt elhalt Husz Dávid a M. K. E.-nek 10.000 koronát adományozott (6000 koronát a központnak, 4000 koronát a M. K. E. poprádi muzeumának). Készpénzben ugyan nem fizette ki az összeget, hanem betábláztatta poprádi ingatlanaira. Örökösei Matejka halála után a birtokokat elárverezték és a befolyt összegből a M. K. E. követeléseinek részbeni fedezésére ki lett utalva kétszer 1073 korona a központnak és a poprádi múzeumnak kétszer 2212 korona. A többi követelésre nézve megmarad a betáblázás.

A választmány tudomásul veszi a jelentést és elhatározza, hogy mihelyt a teljes összeg befolyik, az alapítvány gyanánt kezeltessek.

6. Titkár beterjeszti az egyes osztályok jelentéseit, zárószámadásait és költségvetéseit, melyeket a választmány tudomásul vesz. (Lásd az Évkönyvnek erre vonatkozó részét.)

Jelenti továbbá, hogy a gömörmezei és a sziléziai osztály azt a kérést intézték a központhoz, hogy őket a szokásos díjak után járó 40% illetmény beszolgáltatása alól mentse fel. A gömörmezei osztály nagyobb építkezéseket akar foganatosítani, a sziléziai osztály pedig ez évben ünnepli fennállásának 25 éves jubileumát és erre az alkalomra nagyobb emlékfüzetet szándékozik közrebocsátani.

A központi választmány alapos és hosszás eszmecsere után a szűk pénzügyi viszonyokra való tekintettel a gömörmezei osztálynak 1911 és 1912-re nem szavazhatja meg a 40% illetmény elengedését, mivel az Évkönyv nyomdai költségei annyira emelkedtek, hogy a központ az osztálytagok illetményeit

nem nélkülözheti. A sziléziai osztálynak rendkívüli buzgó és céltudatos tevékenységét mérlegelve, a jubileumra való tekintettel elengedi a választmány az 1912-re beszolgáltatandó 40⁰/₀ illetménynek a *felét*, tehát húsz százalékot.

7. Ügyvivő alelnök beterjeszti a múzeumi jelentést, zárószámadást és költségelőirányzatot. (Lásd az Évkönyvnek erre vonatkozó részét.)

A jelentést a választmány tudomásul veszi.

8. Az egyesület 1912-iki Évkönyve a szokásos terjedelemben és alakban májusban jelenik meg 2500 magyar és 1400 német példányban egy műmelléklettel és számos szöveggel.

Tudomásul szolgál.

9. Az útépitési program végrehajtása tárgyalatván, ügyvivő alelnök jelenti, hogy a M. K. E. a m. kir. kereskedelmi miniszterhez fordult kérvénnyel, hogy útépitési célokra tőle évi 10.000 K segélyt kérjen. A miniszter azonban, bár méltányolta az egyesület kezdeményezésének üdvös és közhasznú voltát, a kérelmet sajnálatára kedvezőtlenül intézte el, költségfedezet híján.

A központi választmány elhatározta, hogy idejekorán újból lépéseket fog tenni, hogy az 1913. évi állami költségelőirányzatban a kért 10.000 K helyet találjon s kéri az elnököt, hogy az egyesület törekvését támogatni sziveskedjék.

10. Fischer Miklós ügyvivő alelnök jelentést tett a központi választmánynak arról, hogy a M. K. E. központi elnöksége érintkezésbe lépett egy kiváló grafikai műintézettel, Divald Károly intézetével Eperjesről avégből, hogy egy, 30 műlapot tartalmazó díszes Tátra-Album megjelenését elősegítse. Az egyesület szellemi és erkölcsi tekintetben támogatja a kiadót, ki a vállalat anyagi terheit magára veszi. A tervezet szerint kétféle alakban jelennék meg az album; az egyik nagy műlapokat tartalmazna, melyek a Tátra legszebb és legjellegzetesebb pontjait ábrázolnák magyar, német és lengyel felirással ellátva, egy ismertető cikk kíséretében; a másik kisebb, a külföldön is általános és könnyen kezelhető alakban. Az egyesület tagjai az albumokat kedvezményes árban szerezhetik be.

A központi választmány örömmel hozzájárul e szép terv megvalósításához.

11. Olvastatik a Magyar Turista Egyesület átirata, amelyben jelenti, hogy a jövőben az egész országra kiterjedő úti kalauzt, úgynevezett magyar Baedekert szándékozik kiadni. A M. T. E. kéri a M. K. E. szellemi és erkölcsi támogatását e munka megírásánál.

A központi választmány a legnagyobb örömmel

üdvözli ezt a nagyszabású tervet és biztosítja a M. T. E.-et szellemi és erkölcsi támogatásáról.

12. Fischer Miklós ügyvivő alelnök részletes jelentést tett a központi választmánynak arról, hogy a mentés ügye a Tátrában jelenleg milyen stádiumban van s melyek még a legszükségesebb tenni valók e téren. Örvendetes eredmény, amelyet az egyesület ilyen irányú törekvései már eddig elértek, hogy a Majláth- és a Sziléziai menedékházak és a vezetők lakóhelye (Alsóerdőfalva) között a telefonösszeköttetés már ezidőszerint létesült, vagy a kormány határozott ígérete szerint (Téry-menedékház — Tátrafüred; Frigyes-menedékház — Matlárháza) legközelebb létesül. Fontos vívmány továbbá, hogy a M. K. E. kezdeményezésére az egyes fürdőhelyek és menedékházak mentőeszközökkel, kötőszerekkel stb. szereltettek fel s a vezetők is magukkal hordják a legszükségesebb felszereléseket. A turistavezetőket a fürdőorvosok gyakorlati tanfolyamok útján tájékoztatták az elmúlt években a szerencsétlenségeknél szükséges első segély adása felől; ez évben dr. Groó Béla ótátrafüredi fürdőorvos vállalkozott tanfolyam tartására, míg a kalauzoknak a skizésben való oktatásáról is gondoskodik a jövőben az egyesület. Intézkedés történt, hogy ha baleset fordulna elő, a fürdők igazgatói rögtön sürgöny- vagy telefon útján értesítik az egyesületnek ótátrafüredi képviselőjét, aki haladéktalanul a vezetőkől mentőexpedíciót szervez s a szerencsétlenségről a szepesszombati szolgabírói hivatalt, a csendőrséget s a M. K. E. központját Iglón értesíti. A szigorított kalauz-szabályzat értelmében minden kalauznak, ki a balesetről értesült, kötelessége azonnal a mentőexpedícióhoz csatlakozni, még abban az esetben is, ha turistaútra már foglalót kapott, sőt útközben is köteles visszafordulni és a mentésben résztvenni, ha az illető turistát, kit vezet, annak veszélyeztetése nélkül magára hagyhatja. Intézkedés fog történni, hogy szükség esetén a rendelkezésre álló hátszlovak lefoglaltathassanak. Újabban a Szepesség legkiválóbb turistáiból és alpinistáiból *húsz tagú önkéntes mentőcsapatot* is szervezett a M. K. E., mely ezentúl a mentőexpedíciók élére áll s azoknak szellemi vezetője s ellenőrzője lesz. Örvendetes tény továbbá, hogy a M. K. E. mentő-alapot is létesített, mely arra van hivatva, hogy szegénysorsú szerencsétlenüljártak helyett a mentőexpedíciók költségeit fedezze. A M. K. E. központi pénztára fedezte már eddig is ilyen esetekben a költségeket.

A központi választmány foglalkozott azután a M. T. E. és B. E. T. E.-nek a mentőakció egységes szervezésére vonatkozó átiratával és

megbizta az elnökséget, hogy az egyöntetű szervezés céljából háromtagú bizottságot küldjön ki, mely

a többi turista-egyesületekkel tanácskozásokat folytatson s a mentés ügyében szükséges tennivalókat véglegesen megállapítsa.

Csik Imre választmányi tag jelentette, hogy Tátralomnicon műtőszoba műtőasztalokkal és sterilizátorral felszerelve rendelkezésre áll.

13. Csik Imre választmányi tag oly értelmű indítvánnyal lép a választmányi gyűlés elé, hogy intézkedjék avégből, hogy az egyesület sürgősen folyamodjék a földművelésügyi miniszterhez az újonnan behozandó totalizátor-adóból befolyó jövedelemben való részesedés tárgyában. Mivel a befolyó összeg a testi nevelés és a sportok fellendítésére rendeltetett, az egyesület joggal remélheti, hogy a földművelésügyi és a kultuszminisztériumtól nagyobb összegű támogatást nyerhet ezen alapból, melyet elsősorban tátrai diákszallók létesítésére szán.

Csik Imre választmányi tag indítványát a gyűlés nagy lelkesedéssel és köszönettel fogadta és elhatározta, hogy terve érdekében az illető miniszterekhez küldöttséget meneszt és annak ügyét minden módon szorgalmazza.

14. Bemutatásra kerül a matlárházai törzsvendégek azon kérvénye, hogy a Matlárháza mellett a Klotild-úttól a Fehérfal felé vezető ösvény „Loisch Mátyás-út“-nak neveztessek el.

A központi választmány mérlegelve Loisch Mátyásnak a Tátra idegenforgalmának emelése érdekében tett érdemeit, magáévá teszi az indítványt azzal a kikötéssel, hogy a kérvényezők a Matlárháza területén lévő útnak jókarban tartásáról is gondoskodjanak.

15. Ügyvivő alelnök bemutatja azokat a sürgönyöket, melyek a M. K. E. augusztusi közgyűléséről küldött üdvözlő táviratokra válasz gyanánt érkeztek Frigyes főhercegtől, gróf Csáky Albintól és alapi Salamon Gézától, az egyesület volt elnökétől s melyekben azok az üdvözlésért köszönetet mondanak.

Tudomásul szolgál.

16. Dr. Dalmady Zoltán tátrafüredi fürdőorvos Budapestre költözvén, az egyesületnek Tátrafüreden való képviselőtéről lemondott.

A választmányi gyűlés sajnálattal értesül dr. Dalmady Zoltán távozásáról, ki a M. K. E. érdekét hosszú éveken át olyan híven és buzgón szolgálta s azonfelül a vezetők részére évente rendezett ingyenes mentési tanfolyam tartásával is hálára kötelezte az egyesületet. A központi választmány hálás köszönetet szavaz működéséért s azt jegyzőkönyvébe iktatja.

Utódja gyanánt dr. Groó Bélát bízta meg a választmány azzal, hogy a M. K. E.-et Tátrafüreden képviselje.

17. A választmányi gyűlés hálás köszönettel veszi tudomásul a Phoebus villamos vállalatok részvénytársaságának 1911. december 19-éről kelt azon átiratát, melynek értelmében a társaság egyes tanintézetek növendékeinek és tanárainak csoportos tanulmányi kirándulások alkalmával a tátrai villamos vasuton és a tarajkai sikló pályán a félárú jegy használatának kedvezményét biztosítja.

18. Elnök pártoló előterjesztésére elhatározza a választmányi gyűlés, hogy a „Turistaság és Alpinizmus“ című, szépen fejlődő turista folyóiratnak, mely egyúttal a M. K. E. hivatalos lapja is, évi segélyét 1912-re 300 koronában állapította meg.

Dr. Serényi Jenő a „Turistaság és Alpinizmus“ szerkesztősége nevében a jóindulatú támogatásért az egyesületnek köszönetet mond.

19. A központi választmány megbeszélés tárgyává teszi azt a kérdést, hogy célszerű volna, ha az egyesület ügyeinek vezetésére és érdekeinek hathatós megvédésére ügyészi állást szervezne.

Elhatározza, hogy a kérdést döntés végett a közgyűlés elé terjeszti.

20. Mivel a zöldsávi Frigyes-menedékház bérlője és az egyesület között többször kellemetlenségek támadtak,

a választmányi ülés elhatározza, hogy a rája való felügyeletet a jövőben gondnokra bízta és Rokfalusy Lajos egyesületi tagot választja meg a zöldsávi menedékház gondnokául, ki a megbízatást köszönettel elfogadja.

21. Pénztáros jelenti, hogy gróf Széchenyi Bertalanné szül. Andrássy Natália grófnő és Kohner Adolf m. kir. udvari tanácsos a M. K. E. alapító tagjai sorába léptek s a 100 korona alapító tagsági díjat az egyesület pénztárába beszolgáltatták. Örvedetes tudomásul szolgál.

22. Róth Márton másodalelnök jelenti, hogy dr. Györffy Istvánnal együttesen már összegyűjtötte azokat a tátrai növényekről szóló adatokat és fényképfelvételeket, melyeknek alapján a tervezett, a tátrai flórát feltüntető színes képes-levelezőlapok készülni fognak.

A központi választmány Róth Márton másodalelnöknek és dr. Györffy Istvánnak lelkiismeretes munkájukért köszönetet mond és örvedetes tudomásul veszi a jelentést.

23. Róth Márton másodalelnök előterjeszti dr. Weisz Miksa választmányi tag azon indítványát, hogy osszon ki az egyesület a tátrai fürdőhelyek vendéglőiben alkalmazott fizető-

pincérek között 2—2 filléres lapokat tartalmazó blokkokat, hogy jövedelmét így a közönségre nézve meg sem érezhető módon gyarapítsa.

A választmányi gyűlés megbizza az elnököt, hogy ezen indítvány célszerűsége és kivihetősége felől tájékoztatást szerezzen s ha ez kedvező eredménnyel jár, az újítás behozatala felől intézkedjék.

24. Ügyvivő alelnök jelenti, hogy Christmann Tivadar a poprádi múzeum pénztárosa, meggyengült egészségére való hivatkozással ezen tisztségéről lemondott és javasolja, hogy helyébe a közgyűlésig ideiglenesen Stadler Jánost válassza meg a választmányi gyűlés.

A választmány sajnálattal veszi tudomásúl Christmann Tivadar lemondását és buzgó és lelkiismeretes munkájáért jegyzőkönyvi köszönetet mond neki és magáévá teszi a Stadler János ideiglenes megválasztására vonatkozó javaslatot.

25. Pénztáros indítványozza, hogy a M. K. E. jegyzőkönyvi köszönetet mondjon mindazoknak, kik az egyesületnek decemberi hangversenyén közreműködtek s a mentőalap gyarapításához hozzájárultak. Háláját és köszönetét fejezi ki a választmány Langsfeld Gézáné úrnőnek, Schmidt Gizi úrhölgynek, Grósz Ernő zongoraművész úrnak és ifj. Langsfeld Géza úrnak és az Iglói Dalárdának. Hasonlóképen indítványozza, hogy a választmányi ülés köszönetet szavazzon gróf Teleki Sándornak, Dénes Ferenc-, Schmidt József-, Langsfeld Géza-, Sebők János- és Matolcsi Jánosnak, továbbá a szepesmegyei pénzügyintézetek közül azoknak, melyek az egyesület mentőalapja javára adakoztak, névszerint: Szepesi Hitelbank és Központi Takarékpénztár, Lócse (50 K); Szepesi XVI városi Takarékpénztár, Igló (30 K); Szepesiglói Hitelintézet (30 K); Szepesbélai Takarékpénztár (20 K); Szepesi Takarékpénztár, Lócse (20 K); Poprád-Felkai Takarékpénztár (20 K) és Szepesófalvi Takarékpénztár (5 K).

A választmány az indítványt egyhangúlag elfogadja.

26. A gyűlés berekesztése.

K. m. f.

Gróf Teleki Sándor,
a M. K. E. elnöke.

Dr. Bruckner Győző,
a M. K. E. titkára.

A Magyarországi

Bevétel.

1911. évi bevételeinek és

	K	f	K	f
<i>I. Tagsági díjak.</i>				
1. Központi tagok díjai:				
1 tag után 1908-ra — — — — —	4	—		
1 » » 1909-re — — — — —	4	—		
32 » » 1910-re — — — — —	141	80		
787 » » 1911-re — — — — —	3170	44		
8 » » 1912-re — — — — —	32	—		
1 » » 1913-ra — — — — —	4	—		
2. Osztályok 40%-os járulécai:				
Eperjesi osztály 220 tag után 1911-re — —	352	—		
Gölnicvölgyi » 23 » » » — —	36	80		
Iglói » 77 » » » — —	123	80		
Keleti Kárpátok osztálya 307 tag után 1911-re	491	20		
Sziléziai osztály 708 tag után 1911-re — —	713	84		
Zólyom megyei osztály 134 tag után 1911-re	214	40		
3. Alapító tagsági díj — — — — —	100	—	5388	28
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>				
1. Kiadványok eladásából — — — — —	12	55		
2. Jelvények » — — — — —	78	04		
3. Tagokmányok » — — — — —	9	—		
4. Hirdetések díja — — — — —	440	—	539	59
<i>III. Adományok és kamatok.</i>				
1. Adományok — — — — —	185	—		
2. Alapító tőke kamatja — — — — —	596	93		
3. Vármegyei segély kamatja — — — — —	93	76		
4. Egyéb kamat — — — — —	2	37	878	06
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
1. Frigyes-menedékház bére 1910-ről — — —	300	—		
2. " " " 1911-re — — —	700	—		
3. Előadásokból — — — — —	464	20	1464	20
Pénztári maradék 1910-ről			4298	12
Összes bevétel 1911-ben —			12568	25

Megvizsgáltuk és minden tételében

Iglón, 1912.

Széll Ödön, s. k.
bizottsági tag.Topscher
kir. tanácsos.

**Kárpát Egyesület
kiadásainak kimutatása.**

Kiadás.

	K	f	K	f
<i>I. Kezelési költségek.</i>				
1. Tiszteletdíjak — — — — —	1200	—		
2. Irodai költség:				
a) Iroda lakbére, kiszolgálás — — 279.—				
b) Irnokok — — — — — 80 —				
c) Nyomtatványok — — — — — 283.50				
d) Okmány- és levélbélyegek — — 274.32				
e) Sürgönyök és szállítás — — — 28.82	945	64		
3. Utazási költség — — — — —	244	70		
4. Tagsági díjak beszédése — — — — —	17	90	2408	24
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
1. Évkönyv:				
a) Szerkesztői tiszteletdíj — — — 300.—				
b) Nyomtatás — — — — — 2110.50				
c) Műmellékletek — — — — — 239.10				
d) Szállítás — — — — — 240.73	2890	33		
2. Előadások — — — — —		104	60	
3. Orsz. közművelődési tanácsnak — — — — —		200	—	
4. A »Turistaság és Alp nizmus« segélyezése —		200	—	3394 93
<i>III. Építés és turisztika.</i>				
1. Frigyes-menedékházi részjegyek beváltása —		320	—	
2. Menedékházakra — — — — —		1979	92	
3. Utak fönrtartása és javítása — — — — —		873	44	
4. Utjelzés — — — — —		26	14	
5. Osztályok segélyezése — — — — —		352	—	
6. Kalauzok kiképzése — — — — —		80	—	
7. Mentőszolgálat — — — — —		743	56	
8. Kalauzok tagsági díja az orsz. segélypénztárba		62	97	4617 97
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
1. Alapító tőke elhelyezése — — — — —				100 —
Összes kiadás 1911-ben				10521 14
Pénztári maradék 1912-re egyenlegül — —				2047 11
				12568 25

Karoliny Mihály s. k.
e. i. közp. pénztáros.

helyesnek és rendben találtuk.
március 2-án.

György s. k.
biz. elnök.

Dr. Wesselényi Mátyás s. k.
kir. tanácsos, biz. tag.

A Magyarországi alapítványainak kimutatása

	K	f	K	f
<i>I. Alapító tőke.</i>				
A Kárpáti Múzeum tartozása — — — —			4000	—
A Keleti Kárpátok osztályának tartozása — —			2000	—
A központ tartozása a mill. kiállítás alkalmából			3600	—
Frigyes-menedékházi részjegyekben 1910 dec. 31-én	460	—		
6 drb. kisorsolt részjegy visszafizetése — — —	120	—	340	—
Szepesi Hitelbank, Lőcse, 7201. sz. betétkönyv (alapító tőke) 1911 december 31-én — — —			974	82
Szepesi Hitelbank, Lőcse, 7992. sz. betétkönyv (kalauz-tőke) 1910 december 31-én — — —	929	19		
1911. évi kamatok hozzá — — — —	37	52	966	71
Szepesiglői hitelintézet 6720. számú betétkönyv (alapító tőke) 1910 december 31-én — — —	1328	96		
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek értéké nek elhelyezése — — — — —	120	—		
1911. évi alapítvány elhelyezése — — — —	100	—	13507	96
Összes alapító tőke — — — —			25389	49
<i>II. Ordódy István K. alapítványa.</i>				
Szepesi Hitelbank, Lőcse, 7305. sz. betétkönyv szerint 1910 december 31-én — — — —	615	73		
1911. évi kamatok hozzá — — — — —	24	86	640	59
<i>III. A múzeum építési alapja.</i>				
Szepesiglői hitelintézet 8531. számú betétkönyve szerint 1910 december 31-én — — — —	3127	36		
1911. évi kamatok hozzá — — — — —	110	40	3237	76
<i>IV. Milleniumi emlékkő-alap.</i>				
Szepesiglői hitelintézet 8835. számú betétkönyve szerint 1910 december 31-én — — — —	85	44		
1911. évi kamatok hozzá — — — — —	2	98	88	42
Átvitel			29356	26

Megvizsgáltuk, az alapokkal (betéti könyvecskékkel) össze-
Igló, 1912. évi

Szell Ödön s. k.
bizottsági tag.

Topscher
kir. tanácsos,

Kárpátgyesület
1911. évi december hó 31-én.

	K	f	K	f
Áthozat			29356	26
<i>V. Tarpataki völgy menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói hitelintézet 13.160. sz. betétkönyve szerint 1910 december 31-én — — — — —	259	39		
1911. évi kamatok hozzá — — — — —	9	13	268	52
<i>VI. Kőpataki tó menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói hitelintézet 1326. sz. betétkönyve szerint 1910 december 31-én — — — — —	11525	59		
1911. évi betét — — — — —	1400	—		
1911. évi kamatok hozzá — — — — —	400	84		
	13326	43		
Kívét a tervek módosítására — — — — —	60	—	13266	43
<i>VII. Batizfalvi tó menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói hitelintézet 13.608. sz. betétkönyve szerint 1910 december 31-én — — — — —	1068	64		
1911. évi kamatok hozzá — — — — —	37	71	1106	35
<i>VIII. Mentő alap.</i>				
Szepesiglói hitelintézet 14.843. sz. betétkönyve szerint — — — — —			430	20
Összes alapítványok és alapok 1911. dec. 31-én —			44427	76

Karoliny Mihály s. k.
 e. i. közp. pénztáros.

hasonlítottuk és mindent rendben és meglévőnek találtunk.
 március hó 2-án.

György s. k.
 biz. tag.

Dr. Wesselényi Mátyás s. k.
 kir. tanácsos, biz. tag.

A Magyarországi 1912. évi költség-

Bevétel.

		K	f		K	f
<i>I. Tagsági díjak</i>						
900 központi tag után 1912-re	—	—	—	—	3600	—
Eperjesi osztály 40 ⁰ / ₀ -a 1912-re	—	—	—	—	35	—
Gölnicvölgyi » » »	—	—	—	—	36	—
Iglói » » »	—	—	—	—	124	—
Keleti Kárpátok » » »	—	—	—	—	490	—
Lőcsei » » »	—	—	—	—	120	—
Sziléziai » » »	—	—	—	—	1150	—
Zólyom megyei » » »	—	—	—	—	260	—
Gömöri » » »	—	—	—	—	160	—
					6290	—
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>						
Kiadványok eladása	—	—	—	—	50	—
Jelvények »	—	—	—	—	80	—
Tagokmányok »	—	—	—	—	5	—
Hirdetések »	—	—	—	—	350	—
					485	—
<i>III. Adományok és kamatok.</i>						
Adományok	—	—	—	—	100	—
Alapító tőke kamatja	—	—	—	—	750	—
					850	—
<i>IV. Különféle bevételek.</i>						
Kőpataki tó mellett építendő menedékházra	—	—	—	—	11500	—
Frigyes-menedékház bérösszege	—	—	—	—	700	—
Pénztári maradék 1911-ből	—	—	—	—	100	—
					13200	—
Összes bevétel					20825	—

**Kárpát Egyesület
előirányzata.**

Kiadás.

	K	f	K	f
<i>I. Kezelési költségek.</i>				
Tiszteletdíjak — — — — —	1200	—		
Iroda lakbére, kiszolgálás stb. — — — — —	280	—		
Irnokok — — — — —	120	—		
Nyomatványok — — — — —	250	—		
Okmány- és levélbélyegek — — — — —	250	—		
Sürgönyök és szállítás — — — — —	60	—		
Utazási költség — — — — —	220	—		
Tagsági díjak beszédese — — — — —	50	—	2430	—
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
Évkönyv nyomtatási költsége — — — — —	2400	—		
Műmellékletek — — — — —	350	—		
Szerkesztői tiszteletdíj — — — — —	300	—		
Évkönyv szétküldési költsége — — — — —	250	—		
Orsz. közművelődési tanácsnak — — — — —	200	—		
Különféle kulturális kiadásokra — — — — —	200	—	3700	—
<i>III. Építési és turisztikai kiadások.</i>				
Kisorsolt Frigyes menedékházi részjegyek beváltása	400	—		
Menedékházakra — — — — —	11500	—		
Régi utak fentartása és javítása — — — — —	1000	—		
Útjelzés — — — — —	150	—		
Osztályok segélyezése — — — — —	500	—		
Kalauztanfolyam — — — — —	200	—		
Kalauzok tagsági díjai az orsz. segélypénztárba	100	—		
Egyéb turisztikai kiadások — — — — —	200	—	14050	—
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
Előre nem látott kisebb kiadások — — — — —	200	—	200	—
Összes kiadás			20380	—
Felesleg —			445	—
			20825	—

A M. K. E. múzeum-bizottságának 1911. évi jelentése.

A Magyarországi Kárpátgyesület poprádi múzeumának 1911. évi fejlődéséről és állapotáról szóló jelentésünkkel kapcsolatban mindenekelőtt hálás köszönetünknek kell kifejezést adni azon nagylelkű támogatókért, mellyel úgy a kormány, valamint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelő-sége, a Magyarországi Kárpátgyesület és a nagyközönség részéről találkoztunk.

Múzeumunk az elmúlt évben is nagy látogatottságnak örvendett; a múzeumi vendégekönyv bejegyzései szerint a látogatók száma 2748 volt. Látogatásukkal megtisztelték a múzeumot Fischer Miklós a M. K. E. ügyvivő alelnöke, dr. Fejérpataky László és dr. Horváth Géza a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatói, Szalay Imre a Magyar Nemzet Múzeum főfelügyelője, Mihalik József a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének titkára, Divald Kornél, aki több napon át rendezte régiségtárunkat, továbbá a következő tanintézetek növendékei tanáraik vezetése mellett: a pancsovai felsőkereskedelmi iskola a nagyszalóki elemi iskola, a késmárki állami polgári fiúiskola, a késmárki ev. liceum, az iglói állami tanítóképzőintézet, a budapesti VII. ker. községi polgári fiúiskola, a gálszécsi polgári fiú- és leányiskola, a békéscsabai állami polgári fiúiskola, a bártfai állami gimnázium, a székesfehérvári m. kir. V. honvédkerületi tisztiiskola, a paksi állami polgári fiúiskola, a törökszentmiklósi polgári fiúiskola, a kecskeméti állami polgári leányiskola, a pécsi honvéd hadapródiskola és a besztercebányai kir. kath. főgimnázium. Önkéntes adományokból 580 K 93 f folyt be.

A múzeum gyarapodására vonatkozó jelentésünk a következő:

I. *Könyvtár.* A könyvtár a következő művekkel szaporodott *ajándék útján*: Brendl Gyula úrtól „Hundertjähriger Kalender von 1797—1902.“ — Husz János úrtól „Ev. Glaubensbote“ Strázsa, 2 kötet; „Meteorologiai évkönyv“ Budapest; „Az időjárás“ folyóirat Budapest. — Győr városától „Győr város monographiája.“ — A Budapesti Egyetemi Turista Egyesülettől „Turistaság és Alpinizmus.“ — A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségétől „Magyar könyvszemle“; „Múzeumi és Könyvtári Értesítő“; „Brocki Károly festőművész élete és művei.“ — Nyárady E. Gyula úrtól „Botanikai Közlemények“; „A Bory-mocsarak flórája“ — A földművelésügyi minisztériumtól „Erdészeti kísérletek“; „Magyarország a wieni nemzetközi kiállításon.“ — A vallás- és

közoktatásügyi minisztériumtól Malonyay Dezső „A magyar nép művészete“; Walter Crane „Vonal és forma.“ — Kvassay Annuskától „Asszonyokról — virágokról.“ — A Pécs—Baranya megyei múzeumegyesülettől „A Pécs—Baranya megyei múzeumegyesület értesítője.“ — A váci múzeumegyesülettől „A váci országgyűlés története“; „A váci múzeumegyesület képképzőállítása“; „A váci múzeumegyesület 1908-ban“; „A váci múzeumegyesület 1910-ben.“ — Weber Rudolf úrtól „Hopgarten.“ — Wünschendorfer Károly úrtól Csink Irma „Az igazság könyve.“ — Schmögnér Ede úrtól 18 kötet különféle régi könyv. — A Magyarországi Kárpátgyűjtésűlettől „A M. K. E. évkönyve 1911-ről“ magyar és német kiadásban, 2 kötet. — Dr. Gohl Ödön úrtól mint szerzőtől „Barbár aranypénzek.“ — Állami letét „Br. Baltacci Antal-féle metszetgyűjtemény katalógusa“ Budapest. — Kassai felsőipariskolától „A kassai felsőipariskola értesítője.“ — Borsod—miskolci múzeumegyesülettől „Jelentés a Borsod—miskolci múzeum működéséről.“ — Özv. Koch Lajosné úrnőtől 8 kötet különféle régi könyv. — Budapest tanácsától „A budapesti községi iskolák évkönyve.“ — A E. M. K. E.-től „Jelentés az E. M. K. E. 25 éves életéről.“ — A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségétől „Jelentés a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőség 1910. évi működéséről“; „Jelentés a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának 1910. évi működéséről. — Ifj. Gréb János úrtól 58 kötet és 2 füzet különféle természetrajzi mű. — A Magyarországi Kárpátgyűjtésűlettől 302 kötet és 512 füzet bel- és külföldi egyesületek kiadványai. — Állami letét „A bécsi udvar a XVII. század végén.“ — Dárnay Kálmán úrtól „Ingyen naptár az 1912. évre.“ — *Vétel útján* könyvtárunk a következő művekkel szaporodott: „Tátravidék“ poprádi ujság. — Oologia universalis palaeartica. — Magyar iparművészet. — Akadémiai értesítő. — Numizmatikai közlöny. — Közlemények Szepesvármegye múltjából — Rovartani Lapok. — Magyar kémiai folyóirat. — Természettudományi közlöny. — Állattani közlemények. — Magyar történelmi emlékek. — Archaeologiai értesítő. — Nyelvtudományi közlemények. — A Magyar Tudományos Akadémia Almanachja. — Emlékbeszéd Herényi Gottard Jenő felett. — Botanikai Lapok. — Vécsey Tamás „Jánok és az 1569-iki törvénycikk. — Matematikai és Természettudományi Értesítő. — Petőfi könyvtár. — Az észak-amerikai büntetőjog vezéreszméi. — Még egyszer a Csiki székelly krónikáról. — Emlékbeszéd Malagota Károly felett. — Emlékbeszéd Knauz Nándor felett. — P. Vergilii Maronis „Catalepton.“ — Történelmi közlemények Abauj-Torna megye és

Kassa városáról. — A föld és az élet története. — Gróf Desseffy Miklós barbár pénzei, 6 tábla. — Pauler Ákos „A logikai alapelvek elméletéhez.“ — Dr. Szabó Zoltán „A Knautia genus monographiája.“

II. *Régiségtár, pénz- és éremgyűjtemény.* Maurer Vilmos m. kir. udv. tanácsos úrtól: 1 drb. ezüstpénz Traján római császár idejéből; 4 drb. magyar ezüstpénz 1849-ből; 7 drb. régi külföldi ezüstpénz; 1 drb. bronz huszas Ferenc császár idejéből; 3 drb. magyar garas Mária Terézia idejéből; 14 drb. osztrák garas; 2 drb. török rézpénz; 2 drb. Kongo birodalmi rézpénz; 1 drb. német-keletafrikai rézpénz; 1 drb. chinai bronzpénz; 1 drb. ezüst koronázási érem Ferdinánd császár idejéből 1836; 1 drb. ezüstérem Ferdinánd lombard-velencei koronázása idejéből 1838; 2 drb. nagy ezüstérem I. Ferenc József és Erzsébet Ő Felseégeik ezüstházasságuk alkalmából; 1 drb. emlékérem az 1873-iki wieni kiállítás idejéből; 1 drb. emlékérem az 1879-iki székesfehérvári országos kiállítás alkalmából; 1 drb. emlékérem az 1885-iki budapesti kiállítás idejéből; 1 drb. ezüstérem az 1896-iki ezredéves kiállítás alkalmából. — Neuhaus József úrtól 1 drb. ezüst 20 krajcáros 1868-ból. — Koch Ede úrtól 1 drb. ezüst 6 krajcáros 1849-ből. — Brendl Gyula úrtól egy régi kis fabödön. — Hunsdorfer János vezetőtől puskacső és lakat (találtatott a Felkai völgyben). — Özv. Koch Lajosné úrnőtől egy régi kötelezvény és régi szivartárca. — Koch Ede úrtól egy régi tajtékpipa. — Skovrán János úrtól 1 drb. osztrák 4 krajcáros 1861; 1 drb. magyar 4 krajcáros 1838; 1 drb. osztrák ezüst 5 krajcáros; 2 drb. osztrák fél krajcáros II. Ferenc idejéből; 1 drb. osztrák 1 krajcáros 1870; 1 drb. amerikai „one cent“ 1888. — Ifj. Gréb János úrtól két régi majolika gyertyatartó. — A múzeumi perselyben találtatott: 1 drb. Ein Groeschl 1761; 1 drb. Ein Kreuzer 1774; 1 drb. Ein Kreuzer 1812; 2 drb. lengyel ezüst pénz Zsigmond király idejéből; 1 drb. görög diobolon; 1 drb. osztrák fél krajcáros 1812. Derosti Domenico. — Sztrechó Pál úrtól 9 drb. mésztufa levélenyomat Lucskiról. — Bloch Samu úrtól; 2 drb. egy krajcáros 1760; 3 drb. 1 krajcáros 1763; 2 drb. poltura 1765; 2 drb. fél krajcáros 1776; 3 drb. fél krajcáros 1812; 3 drb. egy krajcáros 1816; 1 drb. 3 krajcáros; 2 drb. egy krajcáros 1848; 4 drb. 2 krajcáros 1851; 1 drb. 3 krajcáros 1861; 9 drb. elolvashatatlan rézpénz. — Özv. Koch Lajosné úrnőtől: 1 drb. osztrák ezüst 20 krajcáros; 1 drb. osztrák egy krajcáros 1871; 1 drb. osztrák 3 krajcáros; 1 drb. magyar egy krajcáros Mária Terézia idejéből; 1 drb. amerikai ezüst ne-

gyed dolláros 1861. — Schoch Konrád úrtól: 1 drb. osztrák 3 krajcáros 1812; 1 drb. osztrák 6 krajcáros 1800.

III. *Képzőművészeti tár.* Állami letét: Gróh István „Magyar díszítő művészet“ 110 drb. rajz. — Állami letét a Főfelügyelőségtől: Képerkeret a Magas-Tátra című olajfestményhez. — Vétel útján szereztetett egy stereoskop.

IV. *Természetrajzi tár.* Dr. Gyórfy István tanár úrtól: A *Picea alba* fésűs fenyő egy érdekes kinövése. — Förster József és Tisza Sándor tanulóktól: *Nucifraga caryocatactes* görbe csőrrel. — Schick rabbi úrtól: egy jeruzsálemi kagyló. — Husz János úrtól: 500 drb. különféle rovar. — Vétel útján szereztetett egy karvaly.

A gyűjtemények törzsanyaga és gyarapodása.

I. *Könyvtár.* 5650 könyv, 279 hirlap, 758 apró nyomtatvány, 69 térkép, 230 kézirat, 73 oklevél és egyéb irat, 41 különféle könyvtári anyag. Összesen 7100. 1911 évi gyarapodás 943

II. *Régiségtár.* 1121 őskori tárgy, 387 közép- és újkori tárgy, 2179 érem és pénzjegy. Összesen 3687 tárgy. 1911 évi gyarapodás 120 tárgy.

III. *Néprajzi tár.* 43 magyar tárgy, 128 hazai nemzeti-ségi tárgy, 2 külföldi művelt nép tárgy. Összesen 173 tárgy.

IV. *Képzőművészeti tár.* 6 szobor, 21 festmény, 247 rajz és metszet, 44 fénykép, 18 modern iparművészeti tárgy. Összesen 336 tárgy. 1911 évi gyarapodás 112 tárgy.

V. *Természetrajzi tár.* 9861 állat, 4026 növény, 3630 ásvány. Összesen 17517 darab. 1911 évi gyarapodás 508 darab.

Összegezés: Könyvtár 7100, régiségtár 3687, néprajzi tár 173, képzőművészeti tár 336, természetrajzi tár 17517. Összesen 28813. 1911 évi összes gyarapodás 1683 darab.

Zárószámadás 1911-ről.

Bevétel:

Pénztári maradék az előző évről	---	---	---	---	101'66	K
Alapítvány befizetése	---	---	---	---	4000'—	"
Pártfogóktól	---	---	---	---	100—	"
Adományok	---	---	---	---	580'93	"
Kamatok	---	---	---	---	4'75	"
Rendkívüli bevétel	---	---	---	---	6'—	"
					<u>4793'34</u>	K
					Összesen	4793'34 K

Kiadás :

Tőkésítésre	---	---	---	---	---	4000.—	K
Személyi kiadásokra	---	---	---	---	---	150.—	"
A gyűjtemények gyarapítására	---	---	---	---	---	93'24	"
Bútorozásra és felszerelésre	---	---	---	---	---	211'83	"
Irodai szükségletekre	---	---	---	---	---	12'40	"
A helyiség fenntartására	---	---	---	---	---	161.60	"
Biztosításra, adóra és rendkívüliekre	---	---	---	---	---	95 89	"
Pénztári maradék	---	---	---	---	---	68'38	"
						<u>Összesen</u>	4793 34 K

A múzeum vagyoni kimutalása :

Törzsvagyon alapítványban	---	---	---	---	---	4000.—	K
Pénztári maradék	---	---	---	---	---	68'38	"
						<u>Összesen</u>	4068'38 K

Az 1911 évi államsegély elszámolása :

Bevétel	---	---	---	---	---	200.—	K
Kiadás: a) könyvtárra	---	---	---	---	---	67.—	K
b) régiségtárra	---	---	---	---	---	6.—	"
c) természetrajzi tárra	---	---	---	---	---	142'83	"
d) rendkívüli kiadás	---	---	---	---	---	15'85	"

*Költségelőirányzat 1912-re.**Bevétel :*

Pénztári maradék az előző évről	---	---	---	---	---	68'38	K
Pártfogóktól	---	---	---	---	---	50.—	"
Adományok	---	---	---	---	---	500.—	"
Tőkekamat	---	---	---	---	---	604'75	"
Rendkívüli bevétel	---	---	---	---	---	40.—	"
						<u>Összesen</u>	1263'13 K

Kiadás :

A múzeumi őr tiszteletdíja 3 évre	---	---	---	---	---	600.—	K
A múzeumi teremőr fizetése	---	---	---	---	---	150.—	"
A gyűjtemények gyarapítására	---	---	---	---	---	300.—	"
Bútorozásra és felszerelésre	---	---	---	---	---	50.—	"
A helyiség fenntartására	---	---	---	---	---	50.—	"
Adó	---	---	---	---	---	19'80	"
Tűzkárbiztosítás	---	---	---	---	---	43'30	"
						<u>Átvitel</u>	1213'10 K

						Áthozat : 1213·10 K
Iroda és postaköltség	---	---	---	---	---	20— „
Rendkívüli kiadás	---	---	---	---	---	20— „
Pénztári maradék	---	---	---	---	---	10·03 „
						Összesen 1263·13 K

Poprád, 1912. február hó 28-án.

Husz János
a múzeum őre.

Wünschendorfer Károly
múzeumi elnök.

Az osztályoknak 1911-re vonatkozó jelentései.

Eperjesi osztály.

Elnök: Uhlarik Mátyás.
Ügyvezető elnök: Szutórisz Frigyes.
Titkár: Vöröss Sándor.
Jegyző: Uhlik Artur.
Pénztáros: Theisz Ármin.

Választmány: a) Eperjesen: Dúzs Mária, Kósch Árpádné, dr. Sztehló Jánosné, Berzeviczy Elek, dr. Csatáry Ágost, Faragó József, dr. Ferbstein Károly, dr. Flórián Károly, Frenyó Lajos, Holénia Béla, Liptai Lajos, Ludmann Ottó, Matherny Gusztáv, Mussoni Antal, dr. Mikler Károly, Schönwiesner János, dr. Szlávik Mátyás, Vujsz János, Zavatzy Szilárd.

b) A vidéken: Bielek Zoltán (Nagysáros), Szepessy Árpád és Marschalkó Vilmos (Kisszeben), Stronczer Dániel (Héthárs), Köhler József (Sóvár).

c) Bártfa és Bártfa-vidéki választmány. Elnök: Uhlik Leo; ügyvezető elnök: Szutórisz Róbert; pénztáros: Graeser Ferenc, választmányi tagok: Bálint Lajos, Tirscher István.

Központi iroda Eperjesen: Theisz A. üzletében; bártfai tudakozó iroda: Tirscher István gyógyszerára.

Osztályképviselőségek a *megye északi részében*: Bártfán, Zborón, Sárosmáriavölgyön, Galbatón, Lubotényban, Kapiban; a *Tarca völgyében*: Nagysároson, Kisszebenben, Pécsujfalun, Roskoványban, Hétháron, Balázsvágásán; a *Branyiszko vidékén*: Szinyelipócon, Singlérén, Fricsen, Sirokán; a *Hernád vidékén*: Kisladnán, Aboson, Kassán; a *sóvári hegységben*: Sóváron, Aranybányán, Opálbányán, Ránkfüreden.

Az osztály tagjainak száma 342; még pedig 5 alapító tag: Sáros vármegye, Eperjes sz. kir. város, Uhlarik Mátyás,

a 67. gyalogezred tisztikara és dr. Vályi János görög kath. püspök (†); rendes tag 234 (gyarapodás 10); családtag 83 (gyarapodás 7); tanulótag 20 (apadás 30). Anyagi támogatásban részesült az osztály az 1911. évben: Sárosmegye törvényhatósága (50 K), az Eperjesi Bankegylet (20 K), az Eperjesi Takarékpénztár (20 K) és a Nagysárosi Múmalom (20 K) részéről.

Az osztály működése ez idén is sokoldalú volt. Az évi programba fölvetett kirándulások közül különösen kiemelendő a Schönwiesner János választmányi tag által rendezett klop-tanai rendkívül népes kirándulás, amelyhez gölnicbányai tagtársak is csatlakoztak. A többi programmszerű kirándulások kevesebb érdeklődést keltettek, sőt azoknak egy része több rendbeli akadályok miatt elmaradt, de annál több volt a nem hivatalos kirándulás, amelyre egyes választmányi tagok kisebb társasággal indultak. A diákturistaságot ez idén is támogatta az osztály, erre pályázatot is hirdetett, de a pályázat meddő maradt; a diákszállót sokan vették igénybe. Az osztály mozgalmat indított a nagysárosi vár donjon-jának kilátótoronyra való kiépítése dolgában; a mozgalom szerteszét kedvező fogadtatásban részesült, így a központi választmány által is. Mint-hogy azonban a készített terv kivitelét az osztály jelenlegi anyagi viszonyai lehetetlenné teszik, egyelőre pénzgyűjtésre van szükség. A gyógynövények gyűjtése és értékesítése dolgában is megindítottuk a mozgalmat, e célra szerzett az osztály megfelelő illusztrált utasításokat, amelyeket az érdeklődőknek ingyen adott át. De hogy mit és mennyit gyűjtötek az illetők, azt eddig nem sikerült megtudni. Az osztály azoknak, akik e tekintetben maradandó érdemeket szereznek, 50—100 koronás jutalmat helyezett kilátásba. A Sároskőszegen kőfejtés közben fölfedezett összesen 60—70 méter hosszú cseppkőbarlang ideiglenes elzárása, további kikutatása és járhatóvá tétele dolgában azonnal megtette az osztály a szükséges lépéseket; sajnos azonban, hogy egyrészt a parasztok, főleg a községi bíró rosszindulata, másrészt a segítségül hívott közigazgatási hatóságok közönye meghiúsították az osztály törekvéseit. Így történt, hogy a gyönyörű cseppkőképződményekben bővelkedő barlang másfél hónap alatt ugyszólván összes díszétől megfosztatott. A tavasszal megindítandó további barlangkutatás eredményétől függ, vajjon a barlang a forgalomnak át lesz-e adható vagy sem. A központi iroda felszerelésére ez év folyamán nagyobb összeget fordítottunk, a beszerzett művek mind Magyarország egyes városait és vidékeit tárgyalják turista szempontból. Eperjesen, Bártfán és Kiszzebenben ez idén is megtartottuk az immár

meghonosodott turistaestélyt, mindenütt dr. Lévay István „A magyar érchegység“ volt a főtárgy, Hajduböszörményben pedig Sárosmegye nyugati részét mutattuk be. Az Eperjesről kivezető sétautak mellé ezidén 10 új tölgyfapadot állítottunk, sőt egyesek mellé árnyékot nyújtó fákat is ültettünk.

Eperjes, 1912. január 18-án.

Szutórisz Frigyes
ügyvezető elnök.

Zárószámadás 1911-ről.

Bevétel:

Készlet 1911. január 1-én	---	---	---	---	249 40	K
Adományok	---	---	---	---	110	— „
Rendes tagdíj 1910-re	---	---	---	---	4	— „
„ „ 1911-re	---	---	---	---	912	— „
Családtagok díjai 1911-re	---	---	---	---	82	— „
Diák tagok díjai 1910—11-re	---	---	---	---	20	— „
Diákszállóért	---	---	---	---	18	— „
Szinyelipóczi lapokból	---	---	---	---	20 40	— „
Térképekből	---	---	---	---	5	— „
Kalauzokból	---	---	---	---	2 30	— „
Növénygyűjtő könyvekért	---	---	---	---	5 10	— „
Különféléért	---	---	---	---	1	— „
Hirdetésekből	---	---	---	---	32	— „
Jelvényekből	---	---	---	---	6	— „
Kamatokból	---	---	---	---	15 46	— „
Központ adománya a kilátótoronyra	---	---	---	---	366 40	— „
					<u>Összesen</u>	1849 06 K

Kiadás:

Nyomtatványok	---	---	---	---	57 82	K
Jelzőtáblák javítása	---	---	---	---	7 60	— „
Felolvasások	---	---	---	---	51 95	— „
Postaköltségek	---	---	---	---	57 17	— „
Központi iroda átalány	---	---	---	---	50	— „
„ „ könyvtár	---	---	---	---	45 17	— „
Diák turista pályadíj	---	---	---	---	50	— „
Diákszálloda	---	---	---	---	37 20	— „
Szolgák (tagdíjbehajtás, stb.)	---	---	---	---	34 35	— „
Padokért	---	---	---	---	180	— „
Tájékoztató könyvek	---	---	---	---	65 78	— „
Növénygyűjtő könyvek	---	---	---	---	30	— „
Jelvényekért a központnak	---	---	---	---	6	— „
Úthasználatért	---	---	---	---	20 16	— „
					<u>Átvitel:</u>	693 20 K

	Áthozat :	693·20 K
A központnak 40% ₀ 916 korona után	---	366·40 "
Kilátótorony alagra	---	366·40 "
A kőszegi barlang	---	15·20 "
Maradvány 1911. december 31-én	---	407·86 "
	Összesen	1849·06 K

Költségelőirányzat 1912-re.

Bevétel:

Készlet 1912. január 1-én	---	407·86 K
Rendes tagdíjakból	---	880— "
Család	---	83— "
Felolvasásokból	---	50— "
Levelezőlapok stb.-ért	---	20— "
Diákszallóért	---	20— "
Hirdetésekből	---	35— "
	Összesen	1495·86 "

Kiadás :

Jelzőtáblák stb.	---	60— K
Postaköltség	---	50— "
Nyomtatványok	---	80— "
Felolvasások	---	50— "
Diák turista pályadíj	---	50— "
Központnak 40% ₀ 880 korona után	---	352— "
Úthasználatért	---	23— "
Diákszalló	---	50— "
Könyvek központi irodába	---	50— "
Központi iroda átalány	---	50— "
Kirándulások vezetőinek költsége	---	50— "
Szolga, tagdíjbehajtás, stb.	---	50— "
Padok és ültetvények	---	120— "
Nagysárosi kilátótoronyra	---	200— "
Fényképpályázat, bélyegző és diapositívákra	---	200— "
Maradvány	---	60·86 "
	Összesen	1495·86 K

Eperjes, 1912. január 17-én.

Theisz Armin
pénztáros.

Szutorisz Frigyes
ügyvezető elnök.

Gölnicvölgyi osztály.

Elnök: Mattyasovszky Gábor.

Ügyvivő alelnök: Apáthi Vilmos.

Titkár és jegyző: dr. Streck Imre.

Pénztáros: Weidinger József.

Osztályunk az elmúlt 1911. évben főként társadalmi úton fejtett ki tevékenységet. Osztályunk elnökségének egy tagjával képviseltette magát azon mozgalomban, melyet a kassai iparkamara indított meg a felvidék idegenforgalmának emelése tárgyában; úgyszintén előfizetett osztályunk ezen mozgalom érdekében kiadott szaklapra is, mely a társaskör olvasó asztalán áll az érdeklődők rendelkezésére.

Tevékeny részt vett továbbá osztályunk az eperjesi osztállyal együttesen rendezett egy turistakirándulásban is a Kloptana-tetőre, melyen harmincnál több személy vett részt, közöttük számos hölgy.

A társaság a gölnicbányai vasúti megállónál találkozott az Eperjesről jött társakkal. Vasúton utazott Gőzfűrészfűrészes állomásig, ahol a szomolnokai kir. erdőgondnokság szíveségéből két erdőőr kalauzolása mellett jutott fel a társaság a Kloptana-tetőre, onnan rövid pihenő után ragyogó időben, a legjobb kedvben folytatta útját a Trohanka-gerincen a gölnicbányai hármaskútig, ahol a társaság gyalogláshoz kevésbé szokott tagjait szekerek várták, de legnagyobb része gyalog folytatta az utat Hutatelepig, honnan Gölnicbányára kocsikon, innen pedig az eperjesi társaság még aznap vasúton utazott haza.

A Gábor-menházat a múlt évben is leginkább a thurzófüredi fürdővendégek keresték fel szép számmal. A gölnicbányaiak kisebb társaságokban gyakrabban keresték fel a vidék kiránduló helyeit.

Különben az osztály a múlt évben turisztikai berendezéseire csak az okvetlenül szükségeseket költötte, hogy egy kis megtakarított pénzhez jutva, a folyó 1912. évben foghason teljes erővel hozzá menházainak kijavításához, ami már nagyon érezhető szükségé vált.

Zárószámadás 1911-ről.

Bevétel:

Előző évi pénztári maradvány	---	---	---	---	136.14 K
23 tag után tagsági díj á 6 K	---	---	---	---	138.— „
Kamat	---	---	---	---	4.50 „
					Összesen 278.64 K

Kiadás:

Tűzbiztosítás	---	---	---	---	---	---	---	31·20	K
Szolga évi átalánya és postadíj	---	---	---	---	---	---	---	10·10	K
Központi járulék	---	---	---	---	---	---	---	36·80	"
Utazási költség	---	---	---	---	---	---	---	10.—	"
Maradvány 1912-re	---	---	---	---	---	---	---	190·54	"
								<u>Összesen</u>	278·64 K

Költségelőirányzat 1912-re.

Bevétel:

Mult évi maradvány	---	---	---	---	---	---	---	190·54	K
21 tag után tagsági díj á 6 K	---	---	---	---	---	---	---	126.—	"
								<u>Összesen</u>	316·54 K

Kiadás:

Tűzbiztosítás	---	---	---	---	---	---	---	31·20	K
Szolga évi átalánya és postaköltség	---	---	---	---	---	---	---	12.—	"
Központi járulék	---	---	---	---	---	---	---	33·60	"
Turistaházak javítása	---	---	---	---	---	---	---	150.—	"
Gábormenházi víztartó javítása	---	---	---	---	---	---	---	60.—	"
Turistautak javítása és jelzése	---	---	---	---	---	---	---	29·74	"
								<u>Összesen</u>	316·54 K

Gölnicbánya, 1912. évi február hó 11-én.

Apáthi Vilmos
ügyvivő alelnök.

Gömöri osztály.

Elnök: Dr. Posch József.

Ügyvivő alelnök: Horváth Sándor.

Másodalelnök: Pauchly Rezső.

Titkár: Pásztor Mihály.

Pénztáros: dr. Pasteiner Endre.

Választmányi tagok: Loysch Ödön, Horváth Zoltán, Simon Mihály, Pogány István, Komáromy István és Benyo Gyula (Rimaszombat); Klein Samu, Hanvay I. Ede, Benedicty Kálmán, Kellner Viktor és Sztankovics Károly (Dobsina); Hensch Géza dr. és Szénássy Béla (Jolsva); Czékus István (Pelsőcz), Szontagh Andor (Csetnek), Hizsnyai Heinzelmann Béla (Hizsnyóvíz); Sulyovszky István és Mayer Géza (K.-H.-Váralja); Pazár László dr. (Tornalja); Bencze Samu (Sajógömör); Mitske Gusztáv (Rimabánya); Hajcsi Sándor dr., Hazslinszky

Rezső dr., Götz István dr., Posch Aladár, Komoróczy Miklós, Nagy Elemér, Tyroler Simon dr., Dittel István, id. Varga Józsefné és Bartholomaeidesz Adél (Rozsnyó).

Választmányi póttagok: Czibur Imre (Jolsva); dr. Törköly József (Rimaszombat); Kostenszky Pál (Dernő); Lajos Győző, Fecske István és Kirschner Zsigmond (Rozsnyó).

Alapító tagok: gróf Andrássy Dénes, Bartholomaeidesz Adél, Rozsnyói Takarékpénztár és Zalogház, Sulyovszky István és Simon Mihály.

Rendes tag volt 164, pártoló tag 5; az összes tagok száma 174.

Osztályunk megerősödését biztosító helyi bizottságok alakulása csak igen lassú lépéssel halad előre s csupán Dobsinán sikerült ennek megalakítása. Kilátásba lett ugyan Jolsván is helyezve a megalakulás, de ez a mai napig sem történt meg. Jövő évi feladatunk volna úgy e helyen, mint Rimaszombatban egy-egy helyi bizottság alakítására az illetékes köröket megnyernünk.

Az elmúlt nyár folyamán kiadható lakások végett megkeresést senkitől sem kaptunk, minek oka azon körülményben leli magyarázatát, hogy Rozsnyón a nyári időszakban természetszerűleg elég üres lakás áll a nyaralók rendelkezésére.

1910. évi jelentésünkben megpendítettük a másutt oly jól bevált diákszálló létesítését. Sajnos, hogy e tervet alkalmas hely hiányában az itteni két tanintézet egyikével sem vihetjük dűlőre, minthogy azonban alapos kilátás van arra, miszerint mindkét középiskolánál internátus fog létesülni, indokolt, hogy ennek megvalósításáig a várakozás álláspontjára helyezkedjünk.

A szilicei jégbarlanghoz vezető út jelzése és létesítése mind ez ideig nem történt meg, amennyiben ez ügyben a betléri uradalmi igazgatóságához benyújtott kérvényünkre választ nem kaptunk. Azt hisszük, helyesen következtetünk, ha e körülményt az uradalom erdőfelügyelőjének távozásával hozzuk összefüggésbe.

Az útjelzésekhez az előkészületeket megtettük s egyelőre tervbe vettük a helybeli nagy és kis állomáson egy-egy tájékoztató tábla kifüggesztését, melyről az útirányok és távolságok leolvashatók lesznek: Krasznahorkaváraljára, képtár, vár és mauzoleumhoz, a szádellői völgy és dénesi tóhoz, a rozsnyói fürdőhöz, végre a betléri kastély és a szulovai vadaskastélyhoz. Mindeme útirányok különböző színekkel leendő jelzését is tervbe vettük. Szükségesnek tartanók azonban az előbb említett tájékoztató táblákból egyet-egyet a helybeli szállodákban és egyet a rozsnyói fürdőben is kifüggesz-

teni, ami a turistaközönség szempontjából volna kívánatos. (180 korona.)

Kívánatos volna továbbá a dobsinai Ondreiszko hegyre; melyről szép kilátás nyílik a Tátrára, egy turistautat felvezetni és e helyet korláttal ellátni. Birjuk a dobsinai polgármester úr ígéretét, hogy a város e terv megvalósításához hajlandó a szükséges fát ingyen rendelkezésünkre bocsátani s így a körülbelül 100 méter hosszú új út, korlát és padok létesítése kevés költséget igényelne. (80 korona.)

Alkalmunk volt végre több oldalról a nagyközönség, főképen a turisztika kedvelőinek ama óhaját hallanunk, mely szerint a Drázus balpartján a rozsnói fürdőbe vezető s a víz által megrongált út helyreállítását a kirándulások érdekében igen kívánatosnak tartják. Tekintettel, hogy a kérdéses út maga nyáron egyike a legkellemesebb sétahelyeknek, de más-résről, mert ez úton túl szép kirándulásokat lehet tenni az Árpád-szikkához, a hármás bükkhöz, halászkunyhóhoz, a Gyuri-tanyára és az Ökörhegyre, ez eszmét örömmel karolhatjuk fel, de tekintettel a magas költségekre, nem tarthatjuk kivihetőnek akkor, ha egyletünknek ebben csak saját erejére kell támaszkodnia s így ez csakis a város és takarékpénztár hozzájárulásával volna létesíthető. A takarékpénztár hajlandó ez ügyet kezébe venni s ígéretet is tett a hozzájárulásra nézve. Javaslatunk oda terjed, miszerint osztályunk járuljon hozzá ez út javítási költségeihez egy bizonyos meghatározott összeggel s e célra 150 koronát hozunk javaslatba.

Tekintettel a javasolt tervekkel járó nagyobb kiadásainkra, szükségesnek látjuk megkeresni az anyaegyesületet, hogy jövedelmünk alapszabályszerű 40⁰/₀-ának befizetését az anyaegyesület pénztárába e munkálatok keresztül vihetése céljából engedje el, illetve attól legalább 1911—1912. években tekintsen el.

Sajnálatlall kell jelentenünk, hogy a mult évi jelentésünkben jelzett itteni gyűlése a Keleti Kárpátok osztályának a tagok részvéttlensége miatt elmaradt, mely körülményt másnak, mint az általános drágaság okozta takarékoságnak, nem tudjuk be. Osztályunk is küzd e bajokkal, mit bizonyít ama tény, hogy tervbe vett sok szép kirándulásaink közül csupán kettőt sikerült összehoznunk.

Zárószámadás 1911-ről.

Bevétel:

Pénzkészlet 1910. évről	---	---	---	---	---	376 ⁵⁰ K
Tagsági díjakból	---	---	---	---	---	456 [—] „
						Összesen 832 ⁵⁰ K

Kiadás:

Irodai és postaköltségekre	---	---	---	---	25·94	K
Pénztári maradvány 1912. évre	---	---	---	---	806·56	„
					<u>Összesen</u>	832·50 K

Költségelőirányzat 1912-re.

Bevétel:

Pénzkészlet 1912. január 1-én	---	---	---	---	806·56	K
Tagsági díjakból	---	---	---	---	600·—	„
Időközi kamatok	---	---	---	---	15·—	„
					<u>Összesen:</u>	1421·56 K

Kiadás:

Fel nem használható alapítványi összegek	---	---	---	---	300·—	K
Útjelzésre és útjavításra	---	---	---	---	250·—	„
A dobsinai Ondreiszko-sziklára készítendő út és korlát a sziklán	---	---	---	---	80·—	K
A rozsnyói Drázus-patak balpartján vezető út ki-javítása	---	---	---	---	150·—	„
Irodaköltség (postabélyeg, nyomtatványok stb.)	---	---	---	---	93·56	„
Az ügyrendtartás kinyomatási költsége	---	---	---	---	48·—	„
Az egyenlegért	---	---	---	---	500·—	„
					<u>Összesen:</u>	1421·56 „

Rozsnyó, 1912. évi február 11-én.

Horváth Sándor
 ügyvivő alelnök.

Iglói osztály.

Elnök: Róth Márton.

Jegyző: Hajts Béla.

Pénztáros: Nosz Lajos.

1. *Építkezés.* Több helyen útjavítás történt, a Pilapatak áthidaltatott, a Liftner-vízesésnél asztalok állítottak és a Szuchabéla-szurdokban létrák és kampók alkalmaztattak.

2. *Útjelzés.* Ez a munka egyszerűnek látszik, valójában mégis körülményes, e mellett fárasztó és kissé piszkító. Legkellemetlenebb azonban az volt mellette, hogy négyévenként mindég meg kellett ismételni. A festék ugyanis megfakult, a szikláról és fakéregről levált. Hosszas keresés után végre oly festékeket fedeztünk föl, melyek nemcsak névlegesen viharerősek, hanem tényleg azoknak is bizonyultak. Ily festékekkel megújítottuk a Galamb-patak és Lapis refugii útjelzéseit.

3. *Kirándulások.* Az elmúlt év rendkívül kedvező éghajlati viszonyainak következtében a kirándulások száma 60-ról 72-re emelkedett, ezek között van 10 iskolai kirándulás. Elsejük január elsején, utolsójuk december 24-én volt. A résztvevők száma körülbelül 1300 személy, köztük számos hölgy. A kirándulók ezúttal az iglói hegyeket, a Hernád-áttörést, Lapis refugiit, a Szuchabélát, Bargergügyort, Róth Márton-gügyort, Szokolova-dolinát, a Kiszél-, Karoliny- és Moha-víz-eséseket, a Dobsinai jégbarlangot, Aggteleki cseppkőbarlangot és a Magas-Tátrát keresték fel.

Utóbbit 26-szor látogatták. Dr. Bruckner Győző, Marcsék Andor, Mervay Sándor, Münnich Kálmán, Rokfalusy Lajos, Schmidt Barna és Teschler László vezetése alatt osztályunk tagjai felkeresték a Tengersizem-, Tátracsúcsokat, a Zergeőrtornyot, Bibircset, Kis Viszokát, Karbunkulus-tornyot, Egyetemi csúcsot, Fecsketornyot, Lomnici csúcsot és Zakopanét, Halastó- és Tengersizemet. Kisebb társaságok megmászták még a Mlinicavölgy északi gerincét, a Sátánt, Ganeket, Ferenc József-csúcsot, Nagyszalóki csúcsot, Jégvölgyi, Antónia-, Zöldtavi, Fehértavi csúcsot, a Rovátkát és a Hegyes-torony-csúcsot.

Meg kell még említenünk, hogy a Glac-környék kevésbé ismert Pecki-szurdokát az elmúlt évben kétszer is bejárták (Berzeviczy B., Mervay S., és Schmidt B.) és hogy a lábszánsport mindinkább terjed. Sítúrában felkeresték a Róth Márton-gügyort, Karoliny-vízesést, a Zöldtavat, Batizfalvi, Poprádi tavat és a Pátia-csúcsot.

Végezetül nagy hálánkat rójjuk le Grósz Alfréd iránt, ki március 13-án ritka és szépen sikerült Tátra-felvételek vetítése mellett gyönyörű felolvasást és előadást tartott.

Iglón, 1911. december havában.

Róth Márton
elnök.

Zárószámadás 1911-ről.

Bevétel:

Pénztárkészlet 1910-ről	---	---	---	---	---	---	565.88 K
Kamat	---	---	---	---	---	---	19.75 "
Tagsági díjak (79 tag)	---	---	---	---	---	---	395.— "
Uránia-előadás	---	---	---	---	---	---	26.— "
							Összesen 1006.63 K

Kiadás:

Központi pénztárba	---	---	---	---	---	---	123·80	K
Tűzbiztosítás	---	---	---	---	---	---	20·26	"
Útjelzések	---	---	---	---	---	---	29	"
Különféle kiadás	---	---	---	---	---	---	20	"
Készpénz mint egyenleg	---	---	---	---	---	---	813·57	"
							<u>Összesen</u>	1006·63 K

Költségelőirányzat 1912 re.

Bevétel:

Áthozat 1911-ről	---	---	---	---	---	---	813·57	K
Tagsági díjak	---	---	---	---	---	---	400	"
							<u>Összesen</u>	1213·57 K

Kiadás:

Központnak	---	---	---	---	---	---	128	K
Tűzbiztosítás	---	---	---	---	---	---	20·26	"
Útjelzés és építkezés	---	---	---	---	---	---	400	"
Különféle kiadás	---	---	---	---	---	---	30	"
Egyenleg mint készpénz	---	---	---	---	---	---	635·31	"
							<u>Összesen</u>	1213·57 K

Igló, 1912. február havában.

Nosz Lajos
pénztáros.**Keleti Kárpátok osztálya.**

A Keleti Kárpátok osztályának 1911-ben 330 rendes és 12 alapító tagja volt. A bevétel 2567 K 52 f, a kiadás pedig 2161 K 31 f volt s így 406 K 21 f, mint maradvány iratott át az 1912. évre.

Az 1911. évben megkezdtük a Predna Holicán létesítendő menedékház építését, amely kályhával is felszerelt két szobából és tornából fog állani. Az építés költségeihez 1000 koronával járultunk, a Kassai Turistakör 500 koronával, míg Kassa városa az építési anyagot adta. 1911-ben az építés költségeire 500 koronát utaltunk ki, a további 500 K-t pedig a folyó évben fizetjük ki. Ezen menedékház létesítése által a Gölnic völgyét délre határoló hegyláncolatra teendő kirándulásokat igen megkönnyítjük. Ezenkívül különféle útjelzéseket és javításokat eszközöltünk. Az Aggteleki barlangot 1911-ben 1224 turista kereste fel. Ezek közül 281 látogató volt Budapestről, 879 pedig Magyarországi többi részéből; 31 osztrák, 24 német és

9 Amerikából. Az egész barlangon 835 turista haladt végig, tehát a látogatók 68²⁰/₁₀-a 678 turista az új, 546 pedig a barlang régi bejáratánál kezdte meg ennek megtekintését. Az első látogató május 14-én, az utolsó október 15-én jött. Nyolc tanintézet (4 főgimnázium és 4 polgári iskola) hivatalos kirándulást rendezett a barlangba, tanárok vezetése mellett 287 tanulóval. Az 1881. évtől kezdve 22.312 turista volt a barlangban.

A Magyarhoni Földtani Társulatnak, az elnökletem alatt működő Barlangkutató bizottsága az 1910. évben megkezdett barlangásatásokat 1911 szeptemberében négy héten át folytatta, amely idő alatt a neolith-korszakból származó nagyon érdekes szerszámok, cserepek, csontok stb. kerültek napvilágra. Azonkívül a Szilasi fennsík kútalakú barlangjait (zsombolylyuk) is átkutattuk. Ép így a szilicei, szilasi és tornai fennsíkon geomorphologiai kutatásokat is eszközöltettünk. Több mint 800 K költséggel kicseréltettük a barlang régi bejáratánál lévő turistaház fedélzetét.

1911-ben alulírott 6 felolvasást tartott vetített képek bemutatásával Budapesten és Kassán. Egyesületünk gömöri osztályának titkárja Pásztor Mihály tanár úr Rozsnyón mutatta be az egyik általam írt felolvasást vetített képek kíséretében.

Osztályunk közgyűlését 1911 november 11-én Kassán tartotta meg.

Budapest, 1912 január 15-én.

Siegmeth Károly
 ügyvivő alelnök.

A K. K. O. tisztviselőinek névjegyzéke 1911/1912-ben.

Osztályválasztmány :

Elnök: Gróf Majláth József.
 Ügyvivő alelnök: Siegmeth Károly.
 Másodalelnök: Gedeon Jenő.
 Főtitkár: dr. Siegmeth Lajos.
 Jegyző: dr. Móricz József.
 Pénztáros: Maurer Károly.

Aggteleki barlangbizottság :

Elnök: Gedeon Jenő.
 Alelnök: Kaczvinszky Géza.
 Tagok: Dobronoky Lajos, Gedeon Aladár, Koós József,
 Pongrácz Jenő.

Pénztárvizsgálók:

Hauser Károly, Maurer Adolf, ifj. Novelly Sándor.

Kassa—Abauj-Tornavidéki választmány:

Elnök: dr. Eöttevényi Nagy Olivér.

Társelnök: Simkó Gusztáv.

I. alelnök: Koós József.

II. alelnök: Gedeon Aladár.

Titkár: dr. Móricz József.

Pénztáros: Mildner Ferenc.

Beszékidvidéki választmány:

Elnök: Ungvári Rónay Antal.

I. alelnök: Dókus Gyula.

II. alelnök: Kende Péter.

Titkár és pénztáros: Cornides György.

Máramarosvidéki választmány:

Elnök: Tomcsányi Gusztáv. †

I. alelnök: Benda Bertalan.

II. alelnök: Szilágyi János.

Pénztáros: Breu Béla.

Guttinvidéki választmány:

Elnök: Hubay Zsigmond.

Ügyvivő alelnök: Farkas Jenő.

II. alelnök: Gábor Sándor.

Titkár: Papp Márton.

Múzeumi őr: Münnich Sándor.

Pénztáros: Háder Ferenc.

Az 1911. évben újonnan belépett tagok névsora:

Garlathy Oszkár	Gödöllő	Schultz István	Kassa
Jaschkó Géza	Kassa	Siposs Géza	"
Haltenberger Vilmos	"	Dr. Nyulászy János	"
Hajts Gyula	"	Zaluszky Rezső	"
Maurer Frigyes	"	Pohl Ferenc	"
Dobrovay Lajos	"	Tajber Rezső	"
Dr. Sziklay Dezső	"	Arnóczky Endre	"
Fekete Béla	Kis Zalacska	Dr. Littmann Arnold	"
Duke Ede	Kassa	Dr. Bászeli Ernő	Déva
Nyulászy Béla	"	Fiedler Pál	Kassa
Stekker László	"	Gotthardt Egon	"
Várkony János	"	Onsovszky László	"

A Keleti Kárpátok osztályának 1911. évi mérlege.

Bevétel:

Egyenleg áthozat az 1910. évből	809.15	K
Tagsági díj á 4.60 K	1416.80	„
Az Aggteleki barlang bevétele	208.73	„
31 drb. egyesületi jelvény	64.30	„
A kassai jelzálogbanknál elhelyezett tőke kamata	68.54	„
Összesen	2567.52	K

Kiadás:

Az Aggteleki barlang munkálataira	600.—	K
A Predna Holica-menedékház építésére	500.—	„
40 ⁰ / ₀ részesedés a központnak	491.20	„
A 2000 K kölcsön 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ kamata	90.—	„
Magyar Turista egyesületi tagsági díj 1911-re	6.—	„
Különféle kiadások (Posta, nyomtatványok stb.)	463.80	„
Bérmentesítési költségek	10.31	„
Egyenleg átvitel az 1912. évre	406.21	„
Összesen	2567.52	K

Kassa, 1912 január hó 13.

Siegmeth Károly
ügyvivő alelnök.

Maurer Károly
pénztáros.

Költségelőirányzat 1912-re.

Bevétel:

1911. évi álladék	406.21	K
Tagsági díjból beszedendő (300 tag)	1380.—	„
Aggteleki barlangból	300.—	„
Összesen	2086.21	K

Kiadás:

Aggteleki barlangi munkálatok	250.—	K
Predna holicai menedékház (2 rész)	500.—	„
Guttini Farkas Jenő-út javítása	200.—	„
Útjavítás és jelzés	100.—	„
Tagilletmény a központnak	480.—	„
Kamat 2000 K kölcsönért	90.—	„
Nyomtatványokért	80.—	„
Posta- és távirtda díj	200.—	„
Átvitel 1900.—		K

	Áthozat 1900.— K
Kézbesítési díj	70.— „
Vetítógépkezelő	50.— „
Különféle	66:21 „
Összesen	2086:21 K

A K. K. O. vagyonkimutatása az 1911. év végén.

a) Az Aggteleki barlang 28:82 birtokrésze	3215:09 K
b) Földterület a barlang új bejáratánál	375.— „
c) <i>Menedékházak.</i>	
Turistaház az Aggteleki barlang régi bejárata előtt	2000.— K
Turistaház az Aggteleki barlang új bejárata felől	500.— „
Lakóház az Aggteleki barlang új be- járata mellett	1100.— „
Kocsiszín az Aggteleki barlang régi bejárata mellett	100.— „
Hoverla-menedékház	1000.— „
Siegmeth-menedékház a Feketehegyen	800.— „ 5500.— „
d) <i>Skioplíkon</i> Rheostat stb.	641:81 „
Vászonernyő kerettel $\frac{4}{4}$ m.	36.— „
1159 diapositiva	1390:80 „
10 drb. kazetta	20.— „ 2088:61 „
e) <i>Aggteleki leltár.</i>	
Bútorok	169:13 „
Évőeszközök	69:02 „
Poharak	14:97 „
Magnézium-lámpa	45:42 „
20 kézi lámpa	61:19 „ 359:73 „
f) <i>Victrix camara</i> és felszerelése	357.— „
Összesen	11895:43 K

Budapest, 1912 január hó 15.

Siegmeth Károly
ügyvivő alelnök.

Lőcsei osztály.

Elnök: Kaynár Gyula.
 Ügyvivő alelnök: Szentistványi Dániel.
 Pénztáros: Hornung Lajos.
 Jegyző: Fedor Miklós.

Az osztály 1896 óta áll fenn. A múlt évben szép tevékenységet fejtett ki az osztály, amennyiben Lőcsepatakon a város hozzájárulásával négy búrút létesített és két verandaszerű, nyílt menedékházat állított fel 1000 K költséggel. Az egyik menedékház, a Gyulaháza a Mária-völgyben (Röhrgrund) áll, amely előtt két forrás van. A források ideiglenesen foglalva lettek. A másik menedékház, Gusztávháza a Kienerdőben az erdő szélén áll, ahonnan remek kilátás esik a városra, a környékre és a Tátra egynéhány csúcsára. Az előtte fekvő hideg forrás szintén tisztítva és ideiglenesen foglalva lett. Mindkét menedékház előtt padok és asztalok állnak a közönség rendelkezésére. Az osztály tagjai gyakran keresték fel az új menedékházakat s kirándultak leginkább a Vinnára, Geholra, Daniházára s néha-néha a Tátrába is. A Gyula-ösvény javítva lett, szintúgy a kőből épült Éva pihenője. Minthogy az osztálynak ez évben tetemes kiadásai voltak, a jövő évben csak javításokra és esetleges jelzésekre szorítkozik. A tagok száma állandóan körülbelül 100. Az 1911-ik évben bevétel volt: 2095.12 K, kiadás: 1520.85 K, úgyhogy marad: 574.27 K. Költségvetés 1912-re: bevétel 600 K, kiadás 100 K, pénztári maradék: 500 K.

Szentistványi Dániel
ügyvivő alelnök.

Sziléziai osztály.

A szép sikerekben gazdag esztendő *dr. Paul Menzel* alelnöknek 1911. december 5-én bekövetkezett halálával a gyásznak lett az éve. Dr. Menzel, akinek emlékét „Egyesületünk halottjai“ című rovatunkban is megörökítettük, 15 éven keresztül megszakítás nélkül töltötte be az alelnöki tisztséget s a Magas-Tátra leglelkesebb és legbuzgóbb dicsőítői közé tartozott. A Rohácsról való lezuhanás közben érte utól a halál *Karl Jene* donnersmarkhüttei vegyész-mérnököt és *Ludwig Koziczinski* zabrzei építőmestert, kikben osztályunk legbuzgóbb tagjait vesztette el.

Az osztály a lefolyt évben is a Konzerthausban tartotta nyilvános havi felolvasó összejöveteleit, melyek élénk látogatottságnak örvendtek Dr. Hubert Winkler és Edwin Schenk érdekes előadásain kívül ki kell emelnünk Johannes Müllernek a Magas-Tátra nyári és őszi szezonzáról tartott előadását, mely alkalommal az osztály gazdag diapozitívgyűjteményének első sorozatát (a Csorbai tótól, a Poprádi tótól és a Halas-tótól megtehető túrák) mutatta be megfelelő magyarázatok

kisérétében. A november hó 28-án tartott gyűlésen Johannes Müller a Magas-Tátra idegenforgalmának emeléséről és forgalmi eszközeinek fellendítéséről beszélt, míg Paul Stecher a felsőmagyarországi idegenforgalmi szövetségnek március 13-án Kassán tartott alakuló gyűléséről számolt be, melyen a M. K. E. sziléziai osztályát Johannes Müllerrel együtt képviselte. Ez alkalommal dr. Rolf Neumann a Magas-Tátrában tett mászó-túráit is ismertette. A Tátráról szóló és vetített képekkel illusztrált előadásokat rendezett az osztály még Bautzenben és Reichenbergben.

Mivel az osztálynak hosszú idő óta fennálló idegenforgalmi irodája (Johannes Müller Breslau, Jahnstrasse 14.) már nem volt képes a fokozott turistaforgalom igényeit kielégíteni, az osztály Breslauban Arthur Neumann üzletében (Ring 2.) és Bernhard Ausner könyvkereskedésében (Ritterplatz 5.) két újabb tudakozódó irodát létesített.

A Sziléziai ház bérösszegéből és a tagsági díjakból befolyt bevételeink feleslege tartozásunk utolsó részletének kifizetését tette lehetővé, úgy hogy a Sziléziai ház új épületrészevel együtt most már teljesen tehermentes tulajdonát képezi az osztálynak. Mivel azonban a Sziléziai ház kibővített alakjában sem tudott teljesen megfelelni a szerfelett erősen fellendült turistaforgalom igényeinek, a ház berendezésére az elmúlt évben 1200 márkát fordítottunk. Azáltal, hogy most már a Sziléziai házat is telefon köti össze Tátraszéplakkal, hisszük, hogy menházi rendeltetésének teljesen meg fog felelhetni.

Mivel eddig egész Szepesmegyében nem volt vámvizsgálat, ez a körülmény pedig a Tátrát látogató külföldi utazóközönségre nézve igen kellemetlen volt, mert poggyászuikat csak kerülő úton Kassán át kapták meg, az osztály kieszközölte, hogy a poprádfelkai pályaudvaron is legyen vámvizsgálat.

A Magyar Turista Egyesülettel összeegyeztettük a menedékházakban nyújtható kedvezményeket, s így a sziléziai osztály tagjai ugyanazon kedvezményeket élvezik most a Térymenedékházban, mint a Magyar Turista Egyesület tagjai.

Breslau, 1912. január havában.

Johannes Müller
elnök.

Zárószámadás 1911-ről.

Bevétel:

Készlet 1911. január 1-én	---	---	---	---	---	408.54 M
Tagsági díjakból	---	---	---	---	---	2478.— „
						<u>Átvitel 2886.54 M</u>

	Áthozat	2886·54 M
Jelvényekből	53·—	„
Vetítőképek kikölcsönzéséből	33·20	„
A Sziléziai ház bérösszege	2040·—	„
Adomány a Sziléziai házra	12·—	„
Útmutatókból	12·50	„
Kamatok	32·87	„
	<u>Összesen</u>	5070·11 M

Kiadás:

Adminisztratív költségek, postadíj, nyomtatványok, terembér stb.	961·09 M	
Sziléziai ház: új beszerzések	105·21 „	
„ „ javítások, kezelés, adó	234·67 „	
A kölcsön utolsó részletének visszafizetése	1400·— „	
Kölcsönkamat	14·17 „	
Láncok felülvizsgálása a Ferenc József-csúcson	31·60 „	
100 darab egyesületi jelvény	90·— „	
Központi illeték	606·76 „	
Pénztári készlet december 31-én	1626·61 „	
	<u>Összesen</u>	5070·11 M

Breslau, 1912. január 1.

Maurin Artl
pénztáros.

Megvizsgálták 1912. január 18-án: Robert Wilde számtanácsos és Martin Halbscheffel, fővámfelügyelő.

Költségelőirányzat 1912-re.

Bevétel:

Pénztári maradék	1600·— M	
A Sziléziai ház bérlete	2000·— „	
Tagsági díjakból	2000·— „	
	<u>Összesen</u>	5600·— M

Kiadás:

Száritóház	600·— M	
Útépítési munkálatok és javítások a Sziléziai házban	1200·— „	
A Sziléziai ház berendezésére	1400·— „	
Adó, stb.	400·— „	
Központi illeték és propaganda	900·— „	
Jubileum	1100·— „	
	<u>Összesen</u>	5600·— M

A M. K. E. Sziléziai osztályának elnöksége.

Zólyommegyei osztály.

(1910. évi jelentés.)

Az év állandóan kedvezőtlen időjárása kedvezőtlenül befolyásolta osztályunk múlt évi működését is. Egyik közkedvelté lett sportágunk, a hegyszánkósport jóformán teljesen szünetelni volt kénytelen s lehetetlenné váltak egy-két esettől eltekintve, a nagyobb hegyi kirándulások is. Ez volt aztán főleg oka annak, hogy tagjaink száma nemcsak nem nagyobbodott, hanem haláleset, lemondás és elköltözés folytán 199-ről 165-re apadt.

E kedvezőtlen körülmények ellenére is törekedtünk feladataink megvalósítására. A Gyömbér-csúcsra vezető út tatarozásához szükséges 200 koronát rendeltetési helyére juttattuk s alapos kilátásunk van arra, hogy az említett út még ez idén teljesen helyreállítva fog rendelkezésünkre állani. Rendbe hoztunk a Rákóczi-torony menedékházát is, amely kilátó épügy, mint a Vartovka-kilátó a jelen évben is nagyfokú látogatottságnak örvendett s az utóbbi látogatottsága még fokozódni fog, mert birjuk Besztercebánya szab. kir. város amaz örvendetes ígérését, hogy a kilátóhoz a micsinyei útról felvezető meredek ösvény szerpentin-úttá fog átalakíttatni. A Rákóczi-torony kulcsát a múlt évben 218-szor, a Vartovkáét 63-szor vették igénybe.

Felvilágosítással és útbaigazítással idegen turista egyleteknek öt ízben szolgáltunk.

Tagjaink és választmányunk a kedvezőtlen időjárás mellett is résztvettek több nagyobb kirándulásban. (Gyömbér, Prasiva, Krizna, Csierni kamen, Ploska, Magas-Tátra stb.)

Mint örvendetes tény felemlítendő, hogy a Krizna környékén általunk kiültetett gyopár és rododendron szép fejlődésnek indult, amit kirándulóink a magukkal hozott friss csokrokkal igazoltak.

Az osztály választmányi ülését szeptember 3-án, rendes évi közgyűlését szeptember hó 4-én tartotta meg.

Dr. Burkovszky Kálmán
titkár.

Zárószámadás 1910-ről.

Bevétel:

Egyenleg 1909-ről	---	---	---	---	---	1046.09	K
Tagdíjak	---	---	---	---	---	620.---	„
Tulinszky Emil gyűjtése	---	---	---	---	---	15.70	„
Kamatok	---	---	---	---	---	26.18	„
						<u>Összesen</u>	1706.97 K

Kiadás :

Bérlet, posta, biztosítás stb.	80.07 K
Rákóczi-hegy menedékház: tartozás utolsó részlete	600.— „
Központnak 165 tag után 40 ⁰ / ₀	264.— „
A Gyömbér-hegyi út javítására	200.— „
Egyenleg mint vagyon	562.90 „
Összesen	1706.97 K

Besztercebánya, 1910. szeptember hó 3-án.

Keller Imre
pénztáros.

Ezen pénztári kimutatást tételről tételre megvizsgáltuk, bevételi és kiadási mellékleteivel összehasonlítottuk és mindenben megegyezőnek és helyesnek találtuk.

Besztercebánya, 1910. szeptember 3-án.

Puschmann Ignác.

Szilassy Kelemen.

Költségelőirányzat 1911-re.

Bevétel:

Maradvány 1910. évről	562.90 K
Tagsági díj (165 tag után)	660.— „
Kamatok	20.— „
Gyűjtések	10.— „
Összesen	1252.90 K

Kiadás :

Bérlet, biztosítás stb.	67.— K
Krizsna-menház helyreállítására, ajtók helyreállítá- sára és útjelzésekre	600.— „
40 ⁰ / ₀ a központnak 165 tag után	264.— „
Előre nem látott kiadások	30.— „
Egyenleg átvitel 1912-re....	291.90 „
Összesen	1252.90 K

Besztercebánya, 1910. szept. 3.

Keller Imre
pénztáros.

IV. Apró közlemények.

Az 1911. évi új túrák a Magas-Tátrában.

I.

Téli túrák.*

Maly Kóscielec (1753 m.) M. Zaruski és L. Zajackowski március 12.

Prezelecza w Kóscielcu. S. Jaworski, J. Lesiecki, J. Malachowski, S. Zdyb és L. Loria április 24.

Koscielec. (2159 m.) (déli csúcs). Ugyanazok, ugyanaznap.

Mylna Przelecz. Ugyanazok, ugyanaznap.

Maly Kozí Wierch. M. Zaruski, J. Lesiecki, S. Zdyb és L. Loria április 1.

Zmarla Przelecz. Ugyanazok, ugyanaznap.

Zamarla Turnia. Ugyanazok, ugyanaznap.

Kozia Przelecz. Ugyanazok, ugyanaznap.

Wielka Buczynowa Turnia. S. Zdyb, J. Malachowski és L. Loria április 25.

Buczynowa Przelecz. J. Lesiecki és L. Loria április 3.

Omladékvölgyi torony. Rokfalusy Lajos december 9.

Sárkánytavi torony. Balla Gyula és Rokfalusy Lajos december 10.

Dubkerés. Dr. Jablonszky és társa, Breuer János vezetővel április 15.

Rovátkahágó. Horn K. Lajos és dr. Serényi Jenő április 17.

Rovátka-csúcs. Ugyanazok, ugyanaznap.

Vöröspataktorony. Ugyanazok, ugyanaznap.

Vadászlejtőtótorony. Horn K. Lajos, Neumann Szigfrid és dr. Serényi Jenő április 15.

Varangyostavi csúcs. (2424 m.) Dr. Komarnicki Gyula és Hefty Gy. Andor december 9.

Hegystorony. (2326 m.) Grósz Alfréd és dr. Komarnicki Gyula április 23.

* E cím alatt csupán az első téli megmászások vannak felsorolva.

Fehérpad. Ugyanazok, ugyanaznap.

Vöröstorony. (2466 m.) Ifj. Kregczy Tibold, Rokfalusy Lajos és Votisky Zoltán április 15.

Vöröstoronyhágó. Ugyanazok, ugyanaznap.

Kistemplom. (2089 m.) Hefty Gy. Andor, dr. Komarnicki Gyula december 8.

Zöldtavi csúcs. (2536 m.) Ifj. Kregczy Tibold, Rokfalusy Lajos és Votisky Zoltán április 17.

Papiruszcúcs. (2436 m.) Ifj. Kregczy Tibold és Rokfalusy Lajos december 28.

Vöröstavi torony. Hefty Gy. Andor és Rokfalusy Lajos december 3.

Kéktavi torony. Ugyanazok, ugyanaznap.

Vöröstavi hágó. Ugyanazok, ugyanaznap.

Fehértavi csúcs. (2231 m.) Ugyanazok, ugyanaznap.

II.

Nyári túrák.

Granaty (2232 m.) (Középső csúcs.) Északi fal átmászása. M. Senowski és A. Staniszewski augusztus 29.

Orla Baszta. I. megmászás az északi falon. J. Borkowski és J. Lesiecki október havában.

Wielka Buczynowa Turnia. Északi fal I. teljes átmászása. F. Goetel, P. Kittay és R. Malczewski augusztus 23.

Mała Buczynowa Turnia Északi fal I. átmászása. A. és K. Schiele és Znamiecki augusztus 23.

Triumetal. (2431 m.) I. megmászás az északi falon. Dr. Komarnicki Gyula és Roman június 30.

Nagyszőlőskő. (2414 m.) Részben új út az északi gerincen a Lorenc-hágóról. Hefty Gy. Andor, Maurer Artur, Rokfalusy Lajos és társuk október 1.

Kisszőlőskő. (2336 m.) (Északi orom.) Az északkeleti fal I. megmászása. R. Kordys és J. Maslanka augusztus 17. Részben új leereszkedés a Furkotavölgybe. Ugyanazok, ugyanaznap.

Hlinszkatorony (2334 m.) I. megmászás az északi falon. Dr. Komarnicki Gyula június 26.

Koprovacsúcs. (2370 m.) I. megmászás keletről. Kerekes Pál, Laufer István és dr. Serényi Jenő június 4.

Sárkánytavi torony I. leereszkedés az északi gerincen. Dr. Komarnicki Gyula és Roman július 1.

Omladékvölgyi torony. Új leereszkedés. J. Chmielowski, dr. St. Komarnicki és dr. J. Zulawski augusztus 23.

Ganek. (2465 m.) I. megmászás az északi falon. J. Król, W. Kulczynski és J. Lesiecki július 27.

Mártacsúcs (2433 m.) I. megmászás az északkeleti falon. Dr. Komarnicki Gyula, dr. Komarnicki Roman, W. Kulczynski és M. Swierz augusztus 22.

Keleti Vaskapucsúcs. I. megmászás a délnyugati falon. Grósz Alfréd és Rokfalusy Lajos augusztus 12.

Torony I. a Róth Sámuel-csúcs és Batizfalvihágó közötti gerincben. I. megmászás. George Crosfield, ifj. Spitzkopf Pál vezetővel augusztus 20.

Torony II. Ugyanott. I. megmászás. Hevesi Károly és Brumiller László augusztus 20.

Felkai csúcs. (2320 m.) Új uton leereszkedés északra. Barcza Imre augusztus 21.

Vastagtorony. (2096 m.) Új út. Dr. Komarnicki Gyula június 4.

Bibircs. (2492. m.) Gömör- és Habeltoronyok között levő kuloár részben I. átmászása a Nagytarpataki völgyből. Barcza Ferenc, Lindner Elek és Szaffka Tihamér június 3.

A kuloár teljes bejárása. Lindner Elek és Szaffka Tihamér augusztus 20.

Weszter és Szontaghcsúcsok közötti kuloár I. átmászása. Hefty Gy. Andor és Baradlay Bertalan október 26.

Rovinkitorony (Nyugati orom). I. leereszkedés az északkeleti gerincen. Dr. Komarnicki Gyula október 21.

Javorovegerinc. I. teljes átmászás. Grósz Alfréd, ifj. Kregczy Tibold és Rokfalusy Lajos június 3.

Antónia-csúcs (2386 m.) I. megmászás az északi falon. Dr. Komarnický Gyula és Roman augusztus 13.

Varangyostavi csúcs. (2424 m.) I. megmászás északnyugatról. Horn K. Lajos és dr. Serényi Jenő augusztus 26.

Vöröstorony. I. megmászás a délnyugati szakadékon. Dr. Komarnicki Gyula és Roman augusztus 7.

Katalin-csúcs. Új variáns északról Grósz Alfréd és ifj. Kregczy Tibold június 30.

Középorom. Új út a keleti élen. Dr. Komarnicki Gyula és Roman augusztus 6.

Gant. I. megmászás északról. Grósz Alfréd, ifj. Kregczy Tibold és Rokfalusy Lajos június 30.

Jégvölgyi csúcs. (2630 m.) Új út északról a Sucha Dolinából. J. W. Czerwinski, J. Marusarz vezetővel augusztus 21.

Fecsketorony. (2625 m.) Részben új út délről. K. Han-nemam augusztus 30.

Térycsúcs. I. megmászás északról. R. Kordys, dr. Z. Kle-mensiewicz és J. Maslanka augusztus 14.

Papiruszcsúcs. (2436 m.) I. megmászás délről. J. Chmiewski, dr. Z. Klemensiewicz, W. Kulczynski és M. Surierz augusztus 15.

I. megmászás a déli falon. Lindner Elek és Szaffka Tihamér augusztus 18.

Részben új út a Stolarczyk-hágóról. R. Kordys, J. Maslanka és M. Lerski augusztus 15.

Vöröstavi csúcs. (2425 m.) I. megmászás az északi falon. Dr. Komarnicki Gyula és Roman augusztus 9.

Karbunkulustorony (2139 m.) I. megmászás keletről. Lindner Elek és Szaffka Tihamér augusztus 17.

Fehértavi csúcs. (2231 m.) I. megmászás a déli falon. Hefty Gy. Andor és Rokfalusy Lajos október 21.

Zergecsúcs. (2116 m.) Részben új út délnyugatról. Dr. Z. Klemensiewicz, R. Kordys és J. Maslanka augusztus 13.

Kriván. (2496 m.) Új út a keleti falon. Dr. Komarnicki Gyula és Laufer István augusztus 28.

Omladékvölgyi torony. (2147 m.) Részben új út délről és délkeletről. Dr. Komarnicki Gyula és Roman július 1.

Nagy Javorovetorony. (IV.) I. megmászás a délkeleti gerincen. Grósz A., ifj. Kregczy T. és Rokfalussy L. június 3.

Középső (III.) *Javorovetorony.* I. megmászás. Ugyanazok, ugyanaznap.

Délkeleti (II.) *Javorovetorony.* I. leereszkedés az északnyugati gerincen. Ugyanazok, ugyanaznap.

Vadászlejtőhorhos. I. átkelés. Dr. Komarnicki Gyula október 22.

Gánt. (1886 m.) I. megmászás északnyugatról (a Gánt-hágóból). Grósz A. és ifj. Kregczy T. június 30.

Nagy Templom. (2151 m.) I. megmászás az északnyugati gerincen. Grósz A. és ifj. Kregczy T. június 30.

Közli: *Dr. Serényi Jenő.*

Egy iskola tanulmánykirándulásai.

Ami valamikor merész vállalkozás volt, sőt rémelyek szemében még iskolakerülésnek is látszott, az ma már a tanulmányi rendszernek lényeges kiegészítő része. Az iskola-fenntartó hatóságok az illet eleinte legfeljebb elnézték, később már támogatták, ma pedig már el is rendelik.

Az iglói állami polgári fiúiskola nem várta be az utolsó fokot; ott a V. K. M. 1905. évben kelt rendelete már kialakított és kipróbált tanulmánykirándulási forgórendszert talált,

melyet a felsőbb hatóság nyomban nemcsak jóváhagyott, de „mintaszerű“-nek is jelzett.

Ez az iskola figyelembe veszi, hogy tanulói túlnyomóan szegények, mely esetben a különbséget éreztetni nagy hiba volna; nem felejtí el azt sem, hogy neki mégis csak tömegtanítást kell végeznie; tudja azt, hogy a 10—15 éves korúak még nem gondolkoznak érett ésszel; más érdekli, mulattatja őket, mint a felnőtteket; ügyel továbbá arra, hogy a polgáriskolának az életre nevelést kell mindenkor szem előtt tartania: mind ez okokból kirándulásaiban elsősorban az olcsóságot érvényesíti, keresi továbbá a változatosságot, az életet, a mozgást, főleg azonban szemlélteti az emberiség különféle, könnyebb-nehezebb kenyérkeresetét.

Nem csupán a kedvezőtlen viszonyokat veszik figyelembe, de kiaknázzák a többé-kevésbé előnyös körülményeket is. 1. Ez iskolát majdnem három negyedrészen vasutasok gyermekei látogatják, kiknek utazása alig valamibe, vagy éppen semmibe se kerül, 2. Igló vasúti összeköttetései aránylag igen kedvezőek. 3. Szepesmegyében és közelében sűrűn vannak a természetrajz-turisztikailag, kultura-történelmileg és közgazdaság-iparilag nevezetes helyek. Ezeknek látogatására négyévenként ismétlődő következő 16 kirándulást szokták rendezni (négy közülük kétnapos.*):

1.* *Kassa* (dóm, múzeum, ipari szakiskola, gazdasági akadémia, gyárak). *Torna* (várrom). Másnap a *Szadellői* völgy—*Aji* völgy és vissza Iglóra.

2. *Vereshgyi* cseppkő- és csontbarlang, *Vereshegy* és *Ölősbánya* (külléjtés, higanyhuta, tárnák, sodronykötélpálya, ércpörkölő, ércmosó), *Márkusfalva*.

3.* *Csorbai tó*—*Poprádi tó*—*Oszterva*. Másnap *Tengerszemcsúcs* és vissza Iglóra.

4. *Hernád-áttörés* (Káposztafalu—Garat—Zöldhegy—Ihrík—Barlangalagút—Tölcsér—Létánfalvi malom—Vaskapu—Jezsuiták malma—Loreley—Szepessümeg).

5. *Felka* (Tátra-múzeum, háziipar), *Mateóc* (Scholtz-féle vasgyár).

6. *Lőcse* (szeszfinomító, likörgyár, Probstner-kert, Jakabtemplom, vármegyeház terme, városháza, történelmi múzeum, Schiessplatz-sétány, állami faiskola és kertmunkásképző).

7. *Bindtbánya*. *Hernádtapolca*—*Babina-major*—*Bindtbánya* (bányászás, ércszállítás, osztályozás, pörkölés, villamos vasút), *Márkusfalva*.

8. *Branyiszkói honvédemlék*. (Szepesvávalja—Korotnok—hágó—búvópatak), *Zsegra*, *Szepesolaszi*.

9.* *Dobsinai jégbarlang* (Igló—Ördögfej—Sztracennai vas-

gyár és szoros—Jégbarlang-telep. Másnap Jégbarlang – időszaki forrás—Glac—Káposztafalu—Igló).

10. *Poprád* (Kárpáti múzeum, sörgyár, papirgyár). *Gánóc* (fürdő és mészkőfejtő).

11. *Lapis refugii*—Karoliny-vízesés—Mohavízesés. (Káposztafalu, Garat, kolostor romjai, Kiszelpatak, Létánfalvi malom, Létánfalva.

12. *Szepesgörgő* (mintagazdaság: tejtermelés, magtár, szeszfőzde, műmalom, gazdasági gépek. Uradalmi székhely: kastély, park, üvegházak, zöldségtermelés, gyümölchajtatás, lóistállók).

13. *Korompa-vasgyár*. (Skótrendszerű olvasztókohók; Martin-kohók, hengerművek, műhelyek, villanytelep, gázgyár, gépházak stb.). Korompa város, Fuchshübl.

14.* *Késmárk*, (petroleumfinomító, szövőiskola, Weinféle szövőgyár, vártemplom, himzőgyár, Thököly sírja), *Szepesbéla* (fürdő; másnap dohánygyár), *Barlangliget*, cseppkőbarlang, *Tátralomnic*.

15. *Tátralomnic*—*Tarpataki vízesések*—*Tarpatakfüred*—*Tátrafüredek*.

16. *Szepesváralja* (körkemence, Harmatta-féle gyár vilamos- és autogéngázhegesztéssel és vágással). *Szepeshely*, *Zsibrafürdő* (mésztufaképződés), *Szepesvár*, *Szepesújhely*, *Zsegra*, *Szepesolaszi*.

Hajts Béla.

Turistabalesetek 1911-ben.

Az emberek által űzött összes sportok közül egyik sem erősíti annyira a testet és a lelket, mint a hegyi sport: a turistaság. Annál öröndetesebb, hogy ez a sport néhány év óta hazánkban is egyre fokozódó érdeklődést tüntet fel, mind szélesebb köröket hódít meg magának és lelkes ifjaknak máris tekintélyes serege szeretettel és buzgalommal vonzódik e nemes sporthoz.

A turistaság végre Magyarországot is meghódította. Míg azelőtt Tátránknak csúcsai és völgyei majdnem kizárólag külföldieknek voltak gyakorlótereai, addig most már Magyarország is szolgáltat egy bizonyos turistakontingenst, mely számra és minőségre nézve már alig marad mögötte más országnak.

Mínthogy azonban mindennek megvan a maga fény- és árnyoldala, a fokozott turistaforgalom is a sajnálatos turista-baleseteknek növekedését mutatja. Így az elmúlt évben a szerencsétlenségeknak egész sorát kellett feljegyeznünk.

Ezen szerencsétlenül jártaknak sorát *Márki* Dénes késő-márki felsőkereskedelmi iskolai tanár nyitotta meg, aki június 10-én azzal a szándékkal tért be a Téry-menedékházba, hogy innen másnap valamely csúcsra induljon. A felszállásnál azonban eltévedt és visszafordult. Botlás következtében lezuhant, eltörte bal kezét és ezenfelül még súlyos sérüléseket is szenvedett. Rendkívüli akaraterejének köszönhető, hogy képes volt a menedékházba vánszorogni. Miután másnap sebeit bekötözték, hozzátartozói Budapestre szállították, honnan sok fájdalmas és kínos szenvedés után végre teljesen meggyógyultan tért vissza.

A hegyek között lelték halálukat Karl *Jene* donnersmark-hüttei vegyész-mérnök és Ludwig *Koziczinski* zabrzei építőmester. Június 25-én megmászták az Oszobitát és 26-án a Rohács völgyébe indultak. Alkalmassint a Rohács északi falát akarták megmászni s egy sziklabordán a fal háromnegyed részéig fel is jutottak. Minthogy az egyenes továbbhatolás lehetetlennek mutatkozott, Jene, aki elől mászott, jobbra fordult a törékeny és rendkívül meredek táblás letörésekre. Nem sokat mászhatott előre, amint az itthagytott háti zsákjából és csákányából kitűnt, hogy így könnyebben mászhassa meg az utolsó darabot. A törékeny kőzet azonban itt sem biztos állást nem nyújt, sem arra nem alkalmas, hogy kötélgyűrűket erősítsenek rá, úgy, hogy valószínűleg itt zuhanhatott le a két szerencsétlen. Június 29-én Zarucki vezetése alatt egy kilenc tagból álló mentőexpedíció indult Zakopanéból a szerencsétlenség színhelyére. Koziczinski holttestét még ugyanaznap találták meg, másnap Zuberecbe hozták, ahol el is temették. Következő nap a hó- és görgeteges mezőket újra átkutatták, de Jenének semmi nyomára sem akadtak. Július 6-án Ernst Krause mérnök (Borsigwerk), ki szerencsétlenül járt barátjának fölleléséért minden lehetőt elkövetett, két társával a szerencsétlenség színhelyére érkezett, ahol a zakopanei mentőexpedíciót újra munkánál találta. Jene holttestét egy medencében csakugyan megtalálták, mire nagy akadályok leküzdése után másnap Zuberecbe hozták és ott el is temették.

Július 29-ének reggelén egy st.-pölteni és wieni tornászokból álló társaság ment fel a Jégvölgyi csúcsra. A leereszkedés után a Téry-hágón át akartak a Zöldtóhoz jutni. A Zöldtóhoz vezető úton egy meredek hómezőn hatoltak előre, amelyen Adolf *Ertl*-nek, mint elsőnek csákányával lépcsőket kellett vágnia. A legveszedelmesebb ponton már majdnem átjutottak, midőn Ertl, ki nem kötötte magát kötéllal társaihoz, kicsúszott és fejével neki ütődött egy kőtömbnek, miáltal koponyatörést szenvedett. Társai a hómező alsó részén élve bár, de eszméletlenül találták meg. Miután a Zöldtavi menedékházba azonnal

segítségért siettek, az ott időző turisták közül többen és Franz János vezető hordággal a szerencsétlenség színhelyére indultak, ahol Ertlt még életben találták. Szállítás közben azonban kiszenvedett. Holttestét július 30-án Késmárkra, innen pedig St.-Pöltenbē szállították.

A Gránátfalról való leereszkedése közben járt szerencsétlenül *Drege* János varsói diák, midőn két nővérenek akart segítségére lenni. Lezuhant, s míg ráakadtak, már kiszenvedett.

Két lengyel turista, kik vezető nélkül tettek kísérletet a Sátánra való feljutásra, a ködben és esőben a felső Mlinica völgyének szikláin eltévedtek. Mivel se előre, se visszafelé menni nem tudtak, majdnem két napot voltak kénytelenek ebben a veszedelmes helyzetben eltölteni, míg Strompf és Potochuway vezetők végre segítségükre nem siettek és a már teljesen elaléltakat ép bőrrel le nem hozták.

Mitnacht bárónő és *Hess* bíró Stuttgartból szeptember 23-án Breuer János és Pattiga János vezetők kíséretében a Jégvölgyi csúcsot mászták meg. Visszajövet Mitnacht bárónő, midőn már kitaposott ösvényre értek, a kötelet nem akarta igénybe venni. Mivel a bárónő igen ügyes turistának mutatkozott be, a vezetők bele is nyugodtak elhatározásába. Már egész kényelmes úton jártak, midőn Mitnachtné egy meredekhez érve elszédült és a mintegy 200 méteres mélységbe zuhant. A vezetők, kik azonnal utána siettek, már csak szétroncsolt holttestét hozhatták fel. A holttestet dr. Dalmady Zoltán tátrafüredi fürdőorvos vezetése alatt egy mentőexpedíció a Zergeszállóhoz, innen pedig Tátrafüredre vitte. A szerencsétlenül járt bárónőt Stuttgartban temették el.

V. Irodalom.

Die Hohe Tátra im Sommer und im Winter. (A Magas-Tátra nyáron és télen). Illustrierter Führer für die Hohe Tátra und deren Umgebung. Leipzig. Woerls Reisebücherverlag. Ára K 1'20.

Ezen legújabb kalauz 180 lapon tárgyalja a Tátravidéket és három részre oszlik. Az első tájékoztat a földtan, földrajz, éghajlat, növényzet, állatvilág, néprajz, történelem, szállók, közlekedés és kalauzügy iránt, s végre általános tudnivalókat közöl. A második rész elvezet a környék érdekesebb helyeire, azután a hegység fürdőibe és nyaralóiba s ezekből a fennhavi völgyekbe és néhány könnyebben megmászható csúcsra. A harmadik szól a téli gyógyhelyek éghajlati és egészségügyi viszonyairól, valamint a különféle sportokról.

Függelékül közli a vadászati és halászati, valamint a tátralomnici téli sportpályákra vonatkozó szabályzatot. Mellékelve van a Magas-Tátrába vezető útvonalak, az idegenforgalmi iroda társaskirándulásai és a legfontosabb turistautak térképe, melyek közül különösen az utolsót kell kiemelnünk, amennyiben azonnal eligazodhatik a turista a sokféle utak és ösvények között.

E rövid tartalomjegyzékből látható, hogy a jól átgondolt, terv alapján ki vannak csatolva a nehezebb csúcsmászások. egyébként azonban minden kívánatos felvilágosítást kapunk. Világosság és megbízhatóság jellemzi az előttünk fekvő könyvet, melyen a meleg szív leheletét is kiérezni. És ez nem is csoda, hiszen Siegmeth Károly a szerzője.

A több sikerült képpel díszített kalauzt a legmelegebben ajánlhatjuk.

VI. Fürdőink.

Szent Lukács-fürdő.

Az örökké zajló hatalmas Duna folyam jobb partján a természeti kincsekben és szépségekben gazdagon megáldott fővárosunknak második kerületében jól ápoltságú park közepette imponáló épület ékeskedik homlokzatával az élénk forgalmú folyam felé fordítva. Eme impozáns kiterjedésével, valamint egyszerű, de nemes formáival kiváló palotán, a Szent Lukács-fürdőn szívesen üdül szempillantásunk. Hátterében nyugaton emelkedik a József-hegy, ennek kebeléből erednek ama hőforrások, melyek e gyógyintézetben évente ezer meg ezer szenvedőnek gyógyulást hoznak.

A budai hőforrásokat már a rómaiak ismerték és fürdőkhoz használták. Attila kiszorította a rómaiakat Aquincumból, mely várost később földrengés pusztított el. A honfoglalás után a mai Lukács-fürdő helyén Geyza-helység keletkezett. Mátyás király idejében a budai fürdők nagy lendületet vettek, sőt még a török hódoltság idején is a messze keletről idesereglett betegek ezrei találtak itt gyógyulást. A törökök kiűzése után valamennyi fürdő „Thermae maiores regiae” címen kincstári birtoknak nyilvánított. 1702-ben Ecker orvos a fürdőterület északi részét megvette, míg a hátramaradó rész — a mai Lukács-fürdő — továbbra is állami birtok maradt.

A forrásvidék eme része fejlődésében visszamaradt. 1884-ben Palotai Fülöp a fürdő telkét 700.000 koronáért megvette. Most ez a fürdő oly rohamosan fejlődött, hogy szükségessé vált e vállalatot új alapokra fektetni, miért is 1893-ban részvénytársasággá alakult át. E társaság a fürdőt nagy pénzáldozat árán kifejlesztette annyira, hogy az most úgy a modern higiénia igényeinek, mint kényelmi szempontból is tökéletesen megfelel. A Lukács-fürdő jelenleg a legnagyobb bizaalomnak örvend és nagy híre jóval túlhaladta Magyarország határait.

A Szent Lukács-fürdőben kizárólag csak természetes

hőmérsékletű és természetes összetételű forrásvizet használnak fel. A források vize meleg és langyos kénes víz. Legnagyobb jelentőségük van az iszapfürdő forrásainak, melyeknek száma 17; ezek alkotják a gyógyítást szolgáló iszapfürdőtavat, melyben a hőforrások közvetlenül és mindenféle változtatás nélkül a gyógyászati felhasználás céljára vezetettek. Hőfokuk 24° — 60° -ig változik. A tó vizének állandó középhőmérséklete 40° Celsius. Az ivóforrás a Thermal-szállóban ered, hol a meleg évszakban szolgálják fel vizét.

A kémiai elemzés tanúsága szerint ezek a források az úgynevezett meleg kénes források; ezek összetételüket tekintve semmiféle társuknak mögötte nem állanak. Kénhidrogén csekélyebb mennyiségben van bennök, mi csak előnyükre válik, hiszen e gáz gyógyászati szempontból jelentéktelen, a fürdőzők szagló és lélegző szerveire azonban ugyancsak kellemetlenül hat; sokan alig, vagy éppen nem tűrik.

A langyos források az uszodák üdítő ásványvizét szolgáltatják. Ezek közül a kristályforrás emelkedik ki, melyet vegyelemzése igen tiszta, kalcium és magnézium-hidrokarbonát tartalmú ásványvíznek minősít.

Külsőleg alkalmazva e természettől meleg kénes források élettani és gyógyító hatásúak. A meleg ivóforrás használata kitűnő eredményt ér el gyomor- és bélkatarus, székrekedésnél krónikus májbetegségeknél, vesebajoknál, hólyagbajoknál stb.

A kristályforrás a sziklahasadékból 25° — 75° C hőmérséklettel ered; tartalmaz mész- és magnéziumhidrokarbonátot. E forrás vize világhírű.

A betegek és üdülők számára a természetesen meleg fürdőknek egész sora áll rendelkezésre; így 1. az iszapfürdő, az iszapgöngyölés, tusmassage és helyi forrolégalkalmazás, 2. kádfürdők, 3. kőfürdők, 4. vízgyógyintézet (külön-külön osztállyal férfiak és nők számára), 5. szénsavas fürdők, 6. gőzfürdők, 7. ásványvíz-uszodák és 8. népfürdők.

A Szent Lukács-fürdő messze Magyarország határain túl terjedő jó hírét elsősorban iszapfürdőjével elért gyógyító sikereinek köszöni. Utóbbiakról a folyosókon alkalmazott emléktáblákon kőbe vésett betűkkel tanuskodik sok hálás paciens. Szavaik a legkülönbözőbb nyelveken bár, mégis egybehangzóan kürtölik világgá dicséretét e fürdőnek, mely nekik egészségüket visszaadta.

Az iszapfürdőben folynak egybe a forró és langyos források és ott iszaposfenekű, természetesen meleg tavat alkotnak. A közepes hőmérséklete 40° C. Az új épület és az iszapfürdő 1893—94. években létesült. Úri és női iszapfürdők az időjárástól függetlenül nyáron és télen egyaránt használhatók.

Nem akarunk itt a modern higiénia összes szükségleteit figyelembe vevő különféle fürdők részletes leírásába bocsátkozni, csupán az itt rendelkezésre álló gyógyító tényezőket röviden felsorolni.

A fürdőkúra. Ez a betegek ápolásának leglényegesebb gyógyító tényezője. A meleg fürdőknek hasznos kiegészítő része az izzasztó göngyölés. A fürdés következtében vérbőség áll elő a bőrben s ezt a göngyölés lehetőleg még fokozza és megnyújtja, továbbá hatalmasan elősegíti a bőrmirigyek működését, a bőr gázcserejét.

A francia mintára berendezett *tusmassage* egész éven át használatban van. Ez az eljárás elősegíti az anyagcserét és ezáltal lényegesen kihat a betegségi állapot megjavítására.

A részleges *iszapgöngyölés* az iszapot borogatás alakjában juttatja a testre; hol az arra alkalmas esetek tanúsága szerint kiváló gyógyító hatása egyenesen megfigyelések útján beigazolódott. A helyi meleg alkalmazásnak leghathatósabb formáját a *forrólégkezelés* nyújtja.

A *szénsavas fürdők* az anyagcserét és nedvkeringést növelik és élénkítik ezáltal a többi életnyilvánulást. Megemlítendő még az itt alkalmazást találó gyógyító tényezők közül a *massage* és az *elektrotherápia*. Végül még egy teljes Röntgenberendezéssel ez az újabb találmány is a fürdővendégek szolgálatába állíttatott.

A kitűnően berendezett hidegvízgyógyintézetben az összes vízgyógyító eljárások és kezelések találhatók, melyek csak a tudományos és praktikus vízgyógyászat körébe tartoznak. Mindama berendezés, technikai vívmány van itt összegyűjtve, melyet a modern gyógyászati tudomány a krónikus betegségek ellen való harcában sikerrel felhasznált.

A fényvel való gyógykezelésnek két módja van. Először is vannak elektromos fényfürdők úgy izzófény, valamint vlámpák nyújtotta fényvel, továbbá nyáron a napfürdők. A forró fürdőket sikerrel alkalmazzák izom-izületi csúznál, izületi gyulladásoknál s az idegrendszer különböző bántalmainál: neuralgia, neuritis, továbbá az edényrendszerek bántalmainál és hasüreg szerveinek: a gyomor, bél, máj és vesék különféle bajainál stb.

A Szent Lukács-fürdőben a betegek télen-nyáron elhelyezést és megfelelő kezelést találnak. A fürdők, épületek, berendezések mind lehetővé teszik a téli kúrát is. Az egész fürdőhelynek mintaszerű a berendezése, ugyanis az épületek zárt tömeget alkotnak, mindannyian gőzfűtésre vannak berendezve úgy, hogy a vendég sohasem kényszerül a külső levegőre jutni, hiszen az épületen belül mindenféle szükségletét kielé-

gítheti. Ily körülmények között a meghülés majdnem egészen lehetetlen.

Végül még néhány szót arról, hogy miként gondoskodnak ott a különféle testi és lelki szükségletek kielégítéséről. A fürdővendégek rendelkezésére ott két szálloda is áll: a „Thermal-szálló“ és a „Grand-Hotel“. A berendezésük minden korszerű kívánalmakat kielégíthet. Gőzfűtés, lift, elektromos világítás, előzékeny és kitünő kiszolgálás, mind igen kellemessé teszik az ott tartózkodást. A belföldi és külföldi ujságokkal gazdagon felszerelt kávéház szintén zárt folyosók útján érhető el. A társalgóban van szintén sok hírlap, zongora, stb. A könyvtár díjtalanul használható. A szobákat hétről-hétre bérlik 6--15 korona napi árért, kiszolgálás és világítás is beleértve. Gyógy- és zenedíj itt nincs. A restaurációt a fürdőigazgatóság maga kezeli és ott mérsékelt árakért mintaszerűt nyújt. A kosztbérlet árai egészen polgáriak. Napi 5 koronáért reggeli szabad választás szerint, ebéd négy és vacsora két fogással éppenséggel olcsónak mondható.

Szórakozás tekintetében a Lukács-fürdő első helyen áll. A multságok és látványosságokban gazdag, remek fekvésével éppen páratlanul szép fővárosunk kellő közepében van s ez által a fürdővendégeinek oly választékot nyújt, milyennel semmi más világfürdő sem rendelkezik. Még kiváló kirándulóhelyek is vannak közelében: a Városliget, Orczy-kert, Sváb-hegy, Zugliget, Gellérthegy, Aquincum; mindenütt jól ápolt, árnyas sétautak, szemet-szívet elbájoló természeti szépségek.

Kiváló orvosi szaktekintélyek, mint: dr. Korányi Frigyes tanár, dr. Kétly Károly tanár, dr. Laufenauer Károly tanár, dr. Müller Kálmán báró, dr. Réczey Imre udvari tanácsos, dr. Stiller Bertalan udv. tanácsos és mások ezt a fürdőt mindama betegségeknel ajánlották, melyekre hővízforrások javaltatnak, különösen pedig köszvény és rheuma eseteiben.

L. M.

VII. Egyesületünk halottjai.

Marcsek Andor.

(1856—1911.)

Alattomos betegség emésztette hosszú ideig az elköltözött életerejét, azét a férfiét, akit mindnyájan az egyenesség mintaképének ismertünk. Tiszteltük benne a tanári és nevelői hivatásának szeretetteljes odaadással élő pedagógust. Szerettük, mint minden szép, nemes és közhasznú ügynek finoman érző idealizmustól áthatott buzgó előharcosát.

Előttünk szenvedett; láttuk, miként hatalmasodott el rajta a betegség, de szemünk nem akarta észrevenni azt a rombolást, melyet a hosszú és nehéz kór okozott, mert még mindig élt bennünk a gyógyulás reménye. De — sajnos — igaz volt! Es könnyek lopództak szemünkbe, a szeretet és tisztelet könnyei.

Annál fájdalmasabban hatott reánk a hír, hogy nemes szívének dobogása megszűnt és az Úr elszólította őt e földi világból, melyben minden erejével az emberi eszmények megvalósítására törekedett.

Elkísértük őt utolsó útján, honnan nincs többé visszatérés. Körünkbeli való elköltözése úgy hatott reánk, mintha hirtelen földomlás egy óriási földdarabot rántott volna magával a mélységbe, tátongó rést hagyva maga után.

Ily pótolhatatlan hézagot jelent az ő korai halála az iglói főgimnáziumnak, melynek kipróbált, oszlopos munkása és egyik díszje volt és amelynek tehetségét, becsvágyát és egész tudását szentelte; üreget jelent a Magyarországi Kárpátgyesületnek, melynek a közjólét és az emberiség megnemesítését célzó törekvéseit a legnagyobb szeretettel, buzgalommal és lelkesedéssel szolgálta, s mindazon kulturális és humanitárius célt szolgáló egyesületeknek, melyeknek munkás és áldozatkész tagja volt.

Hogy mi volt ő mint tanár, kihez tanítványai igaz, benső szeretettel ragaszkodtak és akiket nemcsak tudományra tanított, hanem az életre is nevelt, ezen áldásos tanári működésnek

méltatását arra hivatottabbaknak fenntartva, itt csak a Magyarországi Kárpátgyesület körül kifejtett érdemeiről és társadalmi szerepléséről emlékezünk meg.

Már életfolyásának futólagos vázlata is világosan mutatja, ki volt Marcsek Andor és mit vesztett családján kívül, melyen beteg szívének minden szálával csüngött, az egész társadalom.

1856 október 30-án született Késmárkon. Atyja, Marcsek János, a késmárki ev. liceum híres tanára, volt tehetséges fiának első oktatója. Miután gimnáziumi tanulmányait Miskolcon és Késmárkon elvégezte, szülővárosában tette le az érettségi vizsgát. Egy évi nevelősködés után 1876 szeptember havában a budapesti tudományegyetemre ment, hol a történelmi és földrajzi előadásokat hallgatta és egyszersmind tagja lett az országos középiskolai tanárképzőintézetnek. 1880 május havában az országos tanárvizsgálóbizottság előtt szakvizsgát tett és megszerezte a középiskolai tanári oklevelet.

Tanári működését 1880-ban a budapesti felsőbb leányiskolánál kezdte meg, honnan 1882. évi szeptember kezdetén az iglói ág. hitv. ev. főgimnáziumhoz segédtanárul hívták, utóbb pedig rendes tanárrá választották. 1885-ben nőül vette Melczér Irma kisasszonyt; ez a kölcsönös szereteten alapuló házasság lett azután forrása azon boldog és bensőségteljes családi életnek, melyből négy fiú született. Kettő közülük: Andor és Tibor, édes atyjuk nyomdokait követve, az ő ideális szellemében működik az iglói ág. hitv. ev. főgimnáziumban, illetve a soproni áll. felsőbb leányiskolánál.

Egész lényét jellemző lelkiismeretessége és kötelességtudása, mellyel hivatását betöltötte, jellemezte az intézetben végzett másnemű működését is; mint gimnáziumi pénztáros és az iskolával kapcsolatos tápintézetnek gondnoka hervadhatatlan érdemeket szerzett magának.

Az iskola és egyház körül szerzett érdemei elismeréséül az iglói ev. egyház megválasztotta egyháztanácsosnak és a szepesi városi egyházmegye törvényszéki bírójának; társadalmi téren kifejtett fáradhatatlan tevékenységeért pedig polgártársainak bizalma a városi képviselőtestületbe ültette. Az iglói jótékony nőegyletnek, valamint az iglói önkéntes tűzoltóegyletnek éveken át jegyzője, az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek, az Országos Evang. Tanáregyesületnek, a Szepesi Tanítóegyesületnek, a Szepesmegyei Történelmi Társulatnak, a F. M. K. E.-nek és még számos más egyesületnek buzgó, mindenkor áldozatkész tagja volt.

A Magyarországi Kárpátgyesület 1891-ben bizta meg a központi pénztárosi teendőkkal. Ez az év fordulópontot jelent az egyesület történetében. Az egyesületnek akkori vezetősége

megelégtelve a lépten-nyomon érezhetővé vált közönyt, való küzdelmet és belátva odaadó munkásságának csekély eredményét, többé nem volt rábirható arra, hogy az egyesület ügyeit intézze és megtett minden intézkedést az egyesület székhelyének Budapestre való áthelyezésére. Csak a tizenkettedik órában sikerült Fischer Miklós iglói főgimnáziumi igazgatót ügyvivő alelnöknek, Marcsek Andor iglói főgimnáziumi tanárt pedig központi pénztárosnak megnyerni és ezáltal az egyesület központi székhelyét a Szepességnek továbbra is biztosítani. Azóta szakadatlanul kezelte az elhunyt a Magyarországi Kárpát-egyesület központi pénztárát az ő közismert körültekintésével, lelkiismeretességével és példás pontosságával. A hű pénztáros, az egyesület által kitűzött célok megvalósítását állandóan szem előtt tartva, tetterő előmozdítója volt mindannak, ami hozzájárulhatott az egyesület sikeres továbbfejlődéséhez és határozott ellensége minden bizonytalan kísérletezésnek. A központi választmány gyűlésein minden kiadást, ha még oly csekélynek látszott is, a célszerűség és a hasznosság szempontjából mérlegelt gondosan és ha ez nem mutatkozott feltétlenül szükségesnek, határozottan állást foglalt ellene. Csak így sikerült az egyesületnek kissé rongált pénzügyeit rendezni és a különböző célokra igénybe vett alapítótökéket nagyrészt helyreállítani.

És most ő már az örökkévalóságé és körülveszi ama magasztos, örök, beszédés hallgatás. A nemes érzelmektől és magasztos eszményektől áthevült lélek elhagyta immár porhüvelyét, melyet december 21-én óriási részvét mellett kísértünk örök nyugvóhelyére. A halál elragadta őt körünkől, de nem a szívünkől. Tovább fog élni közöttünk emléke, melyet mindenkor hálás kegyelettel fogunk megőrizni.

Paul Menzel.

(1866—1911.)

Váratlanul, egy utolsó kézzorítás nélkül költözött el tőlünk, de azért emlékezetünkben tovább is úgy fog élni, mint ahogyan eltávozott, alkotó erejének teljes virágában. Tizenkét esztendő óta, a felejthetetlen dr. Wagner tanár, titkos tanácsos halála óta osztályunkat fájdalmasabb veszteség nem érte, mint dr. Paul Menzel első lelkésznek, a sziléziai osztály alelnökének december 5-én éjjel bekövetkezett elhunyt. 1866 január 4-én született Wigandsthalban az Iserhegységben és még alig érte el 46-ik életévét, máris gazdag, áldásos működésé tekintetét vissza, mert rendkívüli tetterővel és sohasem lankadó munka-

birással megáldott férfiú volt, aki csaknem minden téren nagyot alkotott. Hogy miye volt ő 18 éven át egyházközségének, mely őt szerette és tisztelte, arról temetése tett tanuságot. Menzel a liberális egyházi életnek főtámasza volt Breslauban; az ő fáradhatatlan munkabírását a nyilvános életnek szentelte, amelyben számos tisztséget töltött be, s őt mint közérdekű és tudományos társulatoknak választmányi tagja mindenütt a jótékony és ideális törekvések céltudatos előmozdítójaként becsülték.

Es mi is megéreztek az ő szellemének egy leheletét. Sokoldalú, csaknem mindent felölelő tevékenysége mellett ő, aki minden szépért és jóért lelkesedett, tudott magának időt szakítani arra, hogy a Magas-Tátra feltárásának ihletett apostola legyen. 1894 november 19-én dr. Pax tanár előadása után szólalt fel először a Kárpátgyesületben dr. Menzel, a fiatal segédlelkész és élénk színekben eszterelte az Oszterván való átkelését holdvilágnál. Hogyan figyeltek itt mindnyájan néma áhitattal és hogyan üdvözöltük azután mi! Ezen az estén lett ő a mienk és az is maradt utolsó napjáig, 17 éven keresztül, s nem egyszer biztosíthattam őt arról egy-egy szép előadása után, melyekben saját élményeit és tapasztalatait oly élénken tárta fel előttünk, hogy ismét minden fül csak őt hallgatta.

Menzel a szó legnemesebb értelmében a természet barátja volt. Felsőhágának, ahol előszeretettel keresett nyugalmat és üdülést, sok éven keresztül hű vendége volt. Itt kedvelte meg a Magas-Tátrát, amelynek úgy szóban, mint írásban nemsokára lelkes dicsőítője lett s valósággal lelki szükségletet érzett, hogy azt, amit maga tapasztalt, másokkal is közölje. Mint kiváló és mindenütt ünnepelt szónok működött a Magas-Tátra ismertetése érdekében úgy, mint előtte talán egyetlenegy Tátralátogató sem, mert hagyományos szokásunkhoz híven, hogy t. i. más körökben is ismertessük munkakörünket, Breslauban és vidékén számos egyesületben lépett fel, sőt ha ideje engedte, még távolabb eső városokat is szívesen felkeresett. Hogy miképen tudott az idővel kijönni, az mindenki előtt rejtély maradt, mert ő ismerője és tanítója volt a művészettörténetnek is és mint Wagner-kutató a Wagner-család barátai közé tartozott, mint zeneszerző pedig kiváló zenei tehetséget árult el. Temetésére olyan kardalokat lehetett kiválasztani, amelyeknek úgy szövegét, mint dallamát is ő maga szerezte. Iratai közül a „Jerusalem-buch“ című műve a legismertebb.

Már 1896-ban választottuk Menzelt vezetőségünk tagjai közé, melynek 1897 óta megszakítás nélkül alelnöke volt. Tanácskozásainknak a derült, életvidám, szeretetreméltó és szerfelett szerény férfiú megbecsülhetetlen és pótolhatatlan oszlopa

volt és nem egyszer találta meg a kellő pillanatban a megfelelő szót. Amint szabad ideje egyre kevesebb lett, alkalmas móddal lehetővé tette, hogy ő nekünk sohasem hiányozzék: nála kellett üléseznünk; az ő háza lett az utolsó két évben választmányi üléseinknek vendégszerető helye, amelyek felett e háznak derék penatesei őrködtek. A sziléziai osztály az elhúnyt emléket hálásan fogja megőrizni és híven fognak róla megemlékezni mindazok, akik szerencsések lehettek őt közelebről megismerni és szívjóságát megbecsülni tudták; nekem két évtizeden keresztül hű társam, jó és rossz napokban engem soha cserben nem hagyó barátom volt.

Johannes Müller.

Körözyény.

1. Egyesületünk t. c. tagjait felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjajkat, valamint a netaláni hátralékokat, az egyesület pénztárosához Iglóra címezve, minél előbb beküldeni, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni sziveskedjenek.

2. Felkérjük a t. c. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és címváltozásukat velünk közölni ne terheltessenek.

3. A szép Tátra térképpel díszített egyesületi tagokmány 2 K 20 f-ért, csinos egyesületi jelvények (aranszínű kerettel szegélyezett kék mezőben havasi gyopár) 2 koronáért kaphatók az egyesület pénztáránál Iglón. Ugyanítt kaphatók kiadványaink is.

4. A t. tagtársak szives jóindulatába ajánljuk a Poprádon lévő „Kárpátgyesületi múzeum“-ot, melynek számára múzeumi tárgyakat vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A múzeumi pártoló tagok évenként legalább 2 K-t fizetnek.

Igló, 1912. évi április havában.

Az elnökség.

A M. K. E. hivatalos közlönye a dr. Vigyázó János, dr. Komarnicki Gyula és dr. Serényi Jenő szerkesztésében megjelenő „Turistaság és Alpinizmus“, melyet egyesületünk tagjai évi 6 korona előfizetési ár helyett 2 korona 50 fillérért rendelhetnek meg a kiadóhivatalban (Budapest, VIII., Múzeumkörút 6—8.).

Cserepéldányokat és egyéb küldeményeket „Magyarországi Kárpátgyesület, Igló“ cím alatt kérünk.

IGLÓFÜRED

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő

■ Szepesmegyében, Igló város határában, 580 méternyire a tenger fölött.

.. Évad: ..

május 20-tól szept. 20-ig.

— Vízgyógyintézet. —

Meleg kád- és fenyőfürdők.

Napfürdők. Dr. Wagner-féle

szénsavas fürdők. Villamos

fürdők. — Dr. Bulling-féle

inhalatorium.

Szobaárak 1 20—7 K-ig.

... PENSIO. ...

Fürdőorvos:

Dr. LORENZ HUGÓ

budapesti rendelőorvos.

Pósta-, táviró- és távbeszélő-állomás

a fürdőben egész

idény alatt nyitva.

Villamvilágítás.

Vasúti állomás: **IGLÓ.**

(Kassa-Oderbergi vasút.)

Bérekcsi- és automobil

omnibuszösszeköttetés.

Bővebb felvilágosítással szolgál

a fürdőgondnokság Iglófürőden.

Klimó József

Prospektus szövege

MATLÁRHÁZA

Egész éven át nyitva.

Igen szép fekvésű magaslati gyógyhely, olcsó nyaraló, turista- és téli sporttelep. Tátralomnic vasúti állomástól 1'8 km-nyire. — Pósta- és telefon-állomás helyben.

125 száraz világos szoba. Egyágyas szoba 2.40—3.— K. Kétágyas szoba 3—6 K. Utóbbiak erkélyesek. — Turistaszoba egy ágygal 1.20 K., két ágygal 1.80 K.

1909. év őszén téli tartózkodásra is alkalmas 40 szobás köépület épült a modern kor igényeinek megfelelően berendezve.

Vendéglő házi kezelésben. Pensió ára heti 42 K. és 30 K.

Étkezés étlap szerint olcsó árak mellett.

Szepesi Lajos késmárki fűszer- és csmegeüzlet fiókja a telepen. Városi árak. A fürdő hidegvízgyógyintézettel van ellátva és fürdőorvos vezetése alatt áll. Vízóra heti 6 K. Törpefenyőfürdő 90 fill. Tisztasági fürdő 70 fill.

Elő- és utóidényben (május, június és aug. 25-től), valamint társas- és tanulókirándulásoknál a legmesszebbmenő engedmények. A Magyarország, Kárpátgyes. tagjai kirándulások alkalmával 15 százalékkal olcsóbban kapják a szobákat.

Gyógy- és szépítési díj nincsen. — Állandó fürdőorvos.

Felvilágosítással szolgál a

Fürdőigazgatóság

CSORBATÓ

A Tátra gyöngye. (1354 m.) A Tátra gyöngye.
Magaslati gyógyhely és turistatthton.

Magyarország legmagasabban fekvő elsőrendű gyógyhelye, fekvése a hegyóriások falai által védve, éghajlata enyhe.

Vasút, pósta, táviró, interurbán telefon-állomás, omnibusz, fiaker és turistavezetőállomás, Vadászat, halászat, csónakázás. Csorbató a legszebb túrák kiinduló pontja. Elsőrendű új szálló 5 dependance-szal, 200 szoba, villamvilágítás az egész telepen, központi gőzfűtés, fürdők a házban, orvos, házi gyógyszertár, fodrász, manicure, pedicure. — Pompás közös helyiségek: nagyterem, étkezőterem, társalgó, olvasó, zongora- és kártyatermek. — Elsőrendű konyha és kiszolgáló. Szobaárak 3 koronától. Turistagyak (nagy számban), fix ár 1 korona. — Teljes penzió (lakásai) egy személynek 9 koronától. Table d'hote 3 kor. 60 fillér.

Nyitva május hó 15-től szeptember hó 30-ig.

Prospektust szolgáltatna.

Klimó József bérlő.

CORNIDES

ÉS TÁRSAI

KONZERVGYÁRA

Szepes-
Iglón. ::

Kitűnő turista- és vadász-konzervek. Libamáj és marhahús-pástétomok. Erdei gyümölcs- és gombakonzervek. »Juniperus« kiváló borovicska-különlegesség. »Tátrai füves likőr.«

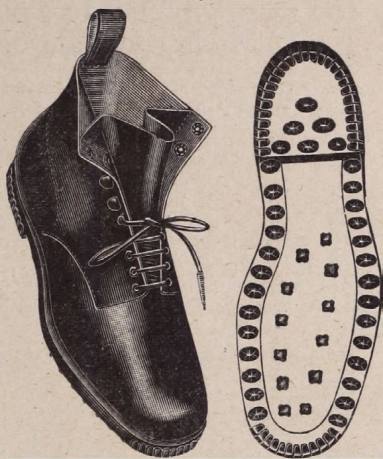
A MAGAS TÁTRÁBAN

csak elsőrangú kipróbált felszerelés válik be.

*A Tatra turistáinak
különösen
figyelmükbe ajánljuk*

**svájci
szegeseinket,**

*melyek a legjobb
marhabőből készül-
nek, kettős fejelés-
sel, bélés nélkül.*

Vizmentességüket igen sokáig megtartják.

Párja 30 korona.

**Magas hegyi
túrákon nélkü-
lözhetetlen a**

Record

aluminium gyorsfőző

két edénnyel (0,5 és 0,75 literes) spiritusz-
gázégővel, teaszűrővel stb. együtt összesen

6 korona.

**Hátizsákokról és az összes téli sport-
felszerelésekről árjegyzék ingyen.**

SKABA ÉS PLÖKL BUDAPEST,
VI., Váci körut 33. sz.

TÁTRASZÉPLAK

Pósta, táviró,
telefon helyben.

Magaslati gyógyhely, vízgyógyintézet, nyaraló- és turistatelep.

Fekszik 1010 méter tengerfőltti magasságban, a Magas-Tátra déli lejtőjén, fenyvesek közepette, Tátrafüredtől három kilométernyire.

Éghajlata kellemes, üdítő és edző. — **Vízgyógyintézete** modern berendezésű, központilag fűtött. — **Gyógytényezők:** Vízgyógymód, svéd gyógygimnasztika, masszázs, villaözás (galvan és farad.) terrain és diétakurák. **Szénsavas fürdők.**

Villamos vasút egész évi üzemben.

	Téli szezon:	Az árak
Dr. Guhr Mihály.	december elsejétől	mérsékeltek.
	március hó végéig.	

Szobák ára 1.20—5.—, ellátás hetenként 24 K tavalasszal és ősszel. — 30 K július és augusztusban.

Bővebb tudósítással szolgál a Fürdőigazgatóság Tátraszéplakon.

BARLANGLIGET

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő
a Tátra alján 763 m-nyire a tenger színe fölött.

Hideg vízgyógyintézet, villamos fény- és melegfürdők. Közvetlen kősziklából fakadó forrásvíz. Ozónús üdítő levegő a fenyvesek között.

Szobaárak a legjutányosabbak.

Gyógy- és zenedíj nincs. — Kitünő konyha.
Vadászat és pisztrángthalászat.

Vasuti állomás **Szepesbéla-Barlangliget.** Bér- és társaskocsi-összeköttetés. Pósta-, táviró- és telefon-állomás Barlangligeten. A látványos cseppkőbarlang villamvilágítással van berendezve, valamint a telep is.

▣ Fürdőleírással a fürdőigazgatóság szolgál. ▣

ALSÓTÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ

900 m. tengerszínfeletti magasságban a »Magas-Tátra« szép fenyőerdői közepén fekszik.

Évad: június 1-től szeptember 15-ig.

Lápfürdője, kapcsolatban a **havasi levegővel**, messze fölül-múlja Franzensbad hatását a legtöbb női bajnál.

Mint **klimatikus gyógyhely** versenyezhet már 900 méter magasságánál fogva bármely más elsőrangú hasonló teleppel.

Vízgyógyintézete, külön a nők és külön a férfiak részére, a vízkezelés összes procedúráira, pontosan szabályozható zuhannyokkal, gőzszekrény stb. kifogástalanul van berendezve.

A szénsavas fürdők egy — dr. Wagner-féle — készülékkel állíttatnak elő.

A fenyőfürdők készítésére csakis a törpefenyő friss hajtásai használatnak fel.

A villamos hő- és fényfürdőkhez egy 48 ivlámpával ellátott szekrény áll rendelkezésre.

A belélegzési gyógymód (inhalatio) használatára két kamara van berendezve, melyeknek levegőjét porlasztott sóoldattal és fenyőkivonattal telítik.

Massage és villamozás fürdőorvosilag alkalmaztatik.

Tiszta alpesi levegő és kristálytiszta ivóvíz.

Fürdőorvos: **Dr. PAPP SAMU.**

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak, vérszegénység és sápkór, izom- és izületi csúsz, bél- és gyomorhajok és mint utógyógymód más, különösen hévvíz-fürdők után.

225 a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba kizárólag villamos világítással ellátva.

Kitűnő vendéglő, **penzió-rendszerrel.**

Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó-pályák, zongora stb. Hegyi kalauzok, hátszlovak, bérkocsi mindig kaphatók. Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árendemény külön megállapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasúti állomás: **Poprád-Felka**, innen új, modern, sineken járó villamos vasút a fürdőbe. Villamos vasúti összeköttetés Tátrafüred, Tátraszéplak és Tátralomnic telepekkel.

M. kir. posta-, táviró- és telefon-hivatal.

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést az alulírt fürdőigazgató-sághoz kérünk címezni.

Horti Valér, kir. tanácsos, fürdőigazgató.

Alsótatrafüred, Szepesmegye.

TÁTRAFÜRED

Klimatikus gyógyhely és vizgyógyintézet a Magas-Tátra központjában, 1020 méter magasságban.

A Tátrafüred-Tarajkai sikló-vasút kiinduló pontja.

Villamosvasut-közlekedés Poprád-Felka állomásról. Északról védett, gyönyörű fekvéssel, sűrű fenyőerdő közepett. Pormentes, ózondús levegő. A legrégebb és legjelentékenyebb gyógyhelye a Magas-Tátrának. —

19 lakóházban 400 szoba 600 ágyal.

Az egyszerű olcsó turistaszobáktól a legelőkelőbb lakosztályokig. **Ujjonnan épült modern fürdőház**

központi fűtéssel. Szénsavas fürdők, törpefenyőfürdők, villamozások, belégzés, vizgyógyintézet. Az ujjonnan épült **„Nagy-szálló“ 120 szobával,** éttermekkel, társalgó termekkel, központi fűtéssel, villamos világitással, legmodernebb berendezéssel. Penzió-rendszer. Fürdőszobák.

Kényelmes, modern berendezésű lakosztályok. — **Téli idény. Téli sport. A turisztika központja.**

A legtöbb kirándulás kiindulópontja. Iskolázott hegyi vezetők. Háts lovak. Öt tennis-pálya. Kitűnő zenekar. Elsőrendű konyha és kávéház. Gyógyszertár. Különféle üzletek. Savanyúvíz-források.

Prospektussal a fürdőigazgatóság szolgál.

